

1384

శివపురాణము.

(నాలుగవ సంపుటము.)

మూర్తి త్రయ సృజితము.

CHECKED - 1963

Checked
1997

నడకుదుటి - వీరరాజు పంతులు

సంపాదకుడు.

- ౨౨ మహర్షి పవనసంవాదము.
 ౨౩ శై వతత్త్వకథనము.
 ౨౪ కాలప్రభావము.
 ౨౫ శక్త్యాద్యుత్పత్తి కథనము.
 ౨౬ లోకోత్పత్తి వర్ణనము.
 ౨౭ పృథ్వీమండలోద్ధారణము.
 ౨౮ సృష్టినిరూపణము.
 ౨౯ శేషశాయివర్ణనము.
 ౩౦ రుద్రోత్పత్తి.
 ౩౧ అర్ధనారీశ్వరసాక్షాత్కారము.
 ౩౨ మిథునసంబంధసర్గారంభము.
 ౩౩ స్వామంభువవంశవ్రశంస.
 ౩౪ సతీదేహత్యాగము.
 ౩౫ వీరభద్రాగమనము.
 ౩౬ దక్షాధ్వరధ్వంసము.
 ౩౭ దక్షప్రమథగణంబులయుద్ధము.
 ౩౮ పార్వతీపరమేశ్వరానుగ్రహము.
 ౩౯ మందరగిరివర్ణనము.
 ౪౦ గౌరీదేహధారణము.
 ౪౧ వ్యాఘ్రమునకుగాణపత్యప్రాప్తి.
 ౪౨ ఉమామహేశ్వరస్థాపము.
 ౪౩ అగ్ని ప్రామాదివివరణము.
 ౪౪ షడధ్వవివరణము.

స్వవిషయము.

దీనితో శివపురాణము నాలుగుసంపుటములై నది. పాఠకులకు భిన్నంబు లగునూతనాభిరుచులను గల్పించుపొంటె విచిత్రకథావిలసి తంబును, విమలతీర్థజేత్రమాహాత్మ్యవిరాజితంబును, భగవల్లీలామ యంబును, బరమపురుషార్థదాయకంబునగు బ్రహ్మపురాణమునుగూడ నాతధీకరింపఁ బ్రారంభించి యందొకభాగమును రాఁబోవుసంపుటము గాఁ బ్రకటింపఁదలఁచితిమి. ఈవిధముగా శివపురాణ మొకసంపుటము ను, బ్రహ్మపురాణ మొకసంపుటమునుగా నొకదానివెనుక నొకటి ప్రకటించుచుండుము. ఈవిధముగాఁ జేసినచో నించుమించుగా శివ పురాణము పూర్తియగునప్పటికి బ్రహ్మపురాణమును సంపూర్ణము గాఁ గలదు. సిమ్మట గరుడపురాణమును, అగ్నిపురాణమును, వాయుపు రాణమును, విష్ణుపురాణమును బ్రారంభించి యిట్లే ప్రకటింప నిశ్చ యించితిమి.

సనాతనధర్మపరాయణులును దేశభాషాభిమానులు నగునాంధ్ర రోదరులెల్లరును గవ్వసాధ్యంబును, గాలోచితంబును దేశభాషాభివృద్ధికి, బరమోపయోగంబు నగుమాయుద్యమము నాదరించి మాత్రేంద్రులగు యజ్ఞేశ్వరయోగి యవశ్యకరణీయంబగునీఘనకార్యమును మహావి థ్యహింపఁజేయఁగలరని విశ్వసించుచున్నాము. అచిరకాలముననే ముం దు పుణ్యపురుషులు చందాదారులుగాఁ జేరి మాకు బరమోపయో గమును గల్పించి స్వధర్మనిర్వహణమును గావించుచుండుటచే వారి కంతయు సభినందించుచున్నాము.

సంపాదకుఁడు,

1. The first part of the paper discusses the importance of the study of the history of the United States. It is argued that the study of history is essential for understanding the present and for shaping the future. The author emphasizes that history is not just a collection of facts, but a way of thinking about the world. It is a way of understanding the human condition and the role of individuals in society. The author also discusses the importance of the study of the history of the United States in particular, and how it can help us to understand the challenges we face today.

2. The second part of the paper discusses the importance of the study of the history of the United States in particular. It is argued that the study of the history of the United States is essential for understanding the challenges we face today. The author emphasizes that the study of the history of the United States is not just a collection of facts, but a way of thinking about the world. It is a way of understanding the human condition and the role of individuals in society. The author also discusses the importance of the study of the history of the United States in particular, and how it can help us to understand the challenges we face today.

3. The third part of the paper discusses the importance of the study of the history of the United States in particular. It is argued that the study of the history of the United States is essential for understanding the challenges we face today. The author emphasizes that the study of the history of the United States is not just a collection of facts, but a way of thinking about the world. It is a way of understanding the human condition and the role of individuals in society. The author also discusses the importance of the study of the history of the United States in particular, and how it can help us to understand the challenges we face today.

4. The fourth part of the paper discusses the importance of the study of the history of the United States in particular. It is argued that the study of the history of the United States is essential for understanding the challenges we face today. The author emphasizes that the study of the history of the United States is not just a collection of facts, but a way of thinking about the world. It is a way of understanding the human condition and the role of individuals in society. The author also discusses the importance of the study of the history of the United States in particular, and how it can help us to understand the challenges we face today.

5. The fifth part of the paper discusses the importance of the study of the history of the United States in particular. It is argued that the study of the history of the United States is essential for understanding the challenges we face today. The author emphasizes that the study of the history of the United States is not just a collection of facts, but a way of thinking about the world. It is a way of understanding the human condition and the role of individuals in society. The author also discusses the importance of the study of the history of the United States in particular, and how it can help us to understand the challenges we face today.

శ్రీయైనమః.

శివపురాణము.

సనత్కుమారసంహిత.

— ఓంకారక్షేత్రమాహాత్మ్యము. —

సనత్కుమారుం డీట్లనియెను. వ్యాసమునీంద్రా! వేదసమ్మిత
మును, దివ్యంబును, బుర్రాతనంబు నగునీచరిత్రము నాలకింపుము.
దేవి యగుగిరిరాజకన్య కాళికానామముచే విఖ్యాతయై పరమేశ్వరునకు
భార్య యయ్యెను. శీలవృత్త గుణంబులచే సత్కుత్తమురాలగునయ్య
ధాంగియెడల నతిప్రియుండై మహాదేవుండు స్వరశ్రేష్ఠంబగునవిముక్త
చనంబున నామెతోఁగూడి యుండెను. ఆపంచాయతనక్షేత్రమునం
దీవిధముగాఁ జాలకాలము గడచిపోయెను. లోకసంగ్రహముకొఱ కా
తఁడు నిత్యము నుభయసంధ్యలయందు నొంకొకేశ్వరు నుపాసించుచుం
డెను. అప్పురలు, గంధర్వులు, విద్యాధరులు, చారణులును నృత్యగీత
వాద్యంబులఁ గావించుచుండిరి. అట్లు లక్షవర్షంబులు వారితోఁ గలసి
నృత్యముగావించుచున్న మహేశ్వరునిశరీరమునందలి ఘర్మజలంబునుండి
ప్రమథగణంబులును, భూతగణంబులును సోవిర్భవించి మహానందము
తో నృత్యము గావించుట కారంభించిరి. ఆతాండనావేశముచే జారి
పోవుచున్నవస్త్రములనుగూడ వారు లక్ష్యము నేయుట లేదు. ఆవిధ
ముగనే సాత్యతత్పరుండై యున్న మహాదేవుఁ గాంచి పార్వతీదేవి
ఝట్టనియెను.

ఓవిరూపాక్షా! ఇదియేమినాట్యము! నాకిదియంతయు నతివిచిత్రముగా నగపడుచున్నది. నేనిదివఱకు మందరపర్వతమునందును, గైలాసాచలమునందును, మఱియు నితరమహిధరంబులయందును నీయానందనర్తనముం గాంచియుంటిని. కాని యిప్పటి నటనమేమో విలక్షణముగాఁ దోచుచున్నది. నేను నీప్రేమకుఁ బాత్రురాలనే యైనచో నా కీయత్సాహకారణమును దెలుపుము. అని వార్వతీదేవి ప్రార్థించుటయుఁ బరమేశ్వరుండు మందహాసంబు చేయుచు నద్దేవివదనకమలంబును దనకరంబుతో నల్లనఁ బైకెత్తి సాంత్యనస్వరంబున నిట్లనియెను.

ఓగిరిరాజకుమారీ! ఇచ్చట నేన్ని నృత్యంబు గావించుటకు విశేషకారణమున్నది. పరాత్పరుండును, సాక్షీభూతుండు నగునేదేవుఁడునాదాఖ్యచేఁ బరికీర్తితుం డగుచుండునో యాదేవుం డీపవిత్రక్షేత్రంబున వెలసియున్నాఁడు. ఈబ్రహ్మాండగర్భమునం దెన్నితీర్థము లున్నచో యన్నిటికంటె నీపంచాయతనక్షేత్రమే యుత్తమమైనది. నేనీక్షేత్రము నింతయధికముగా నేల ప్రేమించుచుంటినో చెప్పెదను వినుము. జగదంబ యగునిందిరాదేవికేళీమందిర మగుపద్మవనము బ్రహ్మాదేవున కెంతవరమానందకర మైనదియో, నాకీస్థాన మంతటియానందదాయకమైనది. ఈక్షేత్రమున నివసించు జితాత్ములకు దివ్యదృష్టి లభించును. ఆదృష్టిప్రభావముచే వారు చతుర్భుజం డగుపురుషోత్తముని దర్శింపఁ గలుగుదురు. పూర్వము పంచాయతనక్షేత్రమునందుండు మానవులు ప్రత్యక్షముగాఁ ద్రినేత్రుండును, ద్విశూలధారియు, వృషభవాహనుండు నగుమహాదేవుని దర్శింపఁగలుగుచుండిరి. పంచాయతనంబున శివలోకసంచార మగుచుండును. ఈరహస్యము విషయలోలు రగుదుర్విశేషకులకు విదితము గానేరదు. శాస్త్రవిరుద్ధకర్మాచరణ లగువారై నను పంచాయతనక్షేత్రసేవనమువలన శమదమాదిసంపన్నులై సద్భావభావితులు గాఁ

గలరు. వారికిఁ బరమేశ్వరసాక్షాత్కారము లభింపఁగలదు. ఈయవి
ముక్తక్షేత్రము సర్వోత్తమం బైనదని పూర్వజన్మమున శివారాధనముం
గావించినపుణ్యాత్ములకుమాత్రమే తెలియఁగలదు. ఈప్రపంచమునంద
లి సాధువు లందఱును వైశాఖశుద్ధచతుర్దశినాఁడు వారాణసీక్షేత్రమున
కుఁ బోయి పంచాయతనస్థితుం డగుమహాదేవుని దర్శించుచుందురు.
ఓంకారేశ్వరునకుఁ జతుర్దిశలందును, దేవతలును, ఋషులును, రుద్ర
గణంబులును, పాశుపతగణంబులును నివసించి యుందురు. ఈపంచా
యతనక్షేత్రమునకుఁ బూర్వభాగమున నాదిదేవుండును, స్వయంభువున
గుకేశవుండు నివసించి యుండును. దక్షిణభాగమునఁ గోటిరుద్రగణం
బు లోంకారేశ్వరచింతాపరాయణులై యుందురు. ఉత్తరభాగమున
వామదేవుఁడు, సావర్ణి, అఘోరుఁడు, కపిలుఁడు మొదలగువా రోం
కారధ్యానాసక్తులై యుందురు. పశ్చిమంబునఁ గృత్తివాసదేవుండు
విరాజిల్లుచుండును. ఈదేవతలందఱును, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకార
ము, కామము, లోభము మొదలగువానినుండి సనాతనంబగు నీదివ్య
క్షేత్రమును రక్షించుచుందురు. ఓంకారేశ్వరసందర్శనమువలన లోక
దుర్లభం బగునుత్తమపదలాభంబు సిద్ధించును.

—♦ పుష్పవాహనచరిత్రము. ♦—

పూర్వము రథంతరకల్పమునందుఁ బుష్పవాహనుం డను నొక
రాజుండెను. ఆతఁడు త్రిభువనములయందును సుప్రసిద్ధుండును, సూ
ర్యసన్నిభతేజోమయుండు నై యుండెను. అమ్మహివరుని తపంబునకు
సంతుష్టుండై మహాదేవుం డాతనికిఁ గామగమం బగుకాంచనకమల
మును బ్రసాదించెను. ఆసువర్ణకమలప్రభావముచే నారాజేంద్రుఁడు
స్వర్గమర్త్యపాతాళలోకంబులయందును, సప్తద్వీపములయందును తానె
చ్చాసంచారము గావించుచుండెను. పుష్కరవాసి యగునాభూపాలుని

నామముచేఁ గల్పాదియం దాతఁడు నివసించినదీప్తిపమునకుఁ బుష్కర-
దీప్తిపముని పేరు గలిగెను. బ్రహ్మదేవుం డాన్మపాలునకు మనోవేగసంప-
న్నంబగు దివ్యవిమానమునుగూడఁ బ్రసాదించెను. ఆకారణముచే-
దేవతలును దానవులునుగూడ నాతని బుష్పపాహనుఁ డని పిలుచు-
చుండిరి. ఈతిలోకములయందు నాతని కగమ్యం బగుస్థాన మేది
యును లేకుండెను. అతని సతీమణి యప్రతిమానరూపలావణ్యసంపన్న-
యు, సతిలోకగుణవతియు, నంగనాజనశిరోమణియు నై యుండెను.
పార్వతియందుఁ బరమేశ్వరుండునుంబోలి లావణ్యవతి యగు నాసతీ
రత్నమునం దాతఁడు బద్ధానురాగుడై యుండెను. ఆదంపతులకు
ధర్మాత్ములును, ధన్యులయం డగ్రగణ్యులగుపదివేలమందితనయు-
లుండిరి. ఆమహారాజు తనవై భవము సంతను జూచుకొని తనలోఁ
దానే విస్మితుఁ డగుచుండెను.

ఇట్లుండ నొకసాఁడు ప్రచేతసుం డనుమునీంద్రుండు తనచెంత
కరుడెంచుటయు నారాజేంద్రుం డాతని సుచితరీతిని సన్మానించి,
మహాత్మా ! పరమేశ్వరుండు నాయుత్పతపంబునకే సంతృప్తుడై నిర్మ-
లై శ్వర్యంబును, లోకవిఖ్యాతకీర్తిని, సుందరీశిరోమణియగుభార్యను,
గామగమం బగుపద్మగృహంబును బ్రసాదించుటకుఁ గారణమేమి ? ఈ
పద్మగృహము వివిధమణిఫలసప్రసూర్ణంబులగువీధులచే విరాజిల్లుచున్న-
ది. చతురంగబలసమేతులై శతకోటిమహీపతు లిందుఁ బ్రవేశించినను
విరాఘాటముగ నిదియాకాశసంచారము సేయఁ గలదు. ఇట్టియసాధా-
రణంబగునై శ్వర్యము నాకెట్టిజన్మాంతరసుకృతవిశేషంబుచే లభించిన-
దో దయయుంచి యానతీయవలయు నని ప్రార్థించెను.

అప్పు డమ్మునివరుం డిట్లనియెను. మహారాజా ! నీజన్మాంతరవృ-
త్తాంతమును దెలిపెద నాకర్ణింపుము. నీవు పూర్వజన్మంబునఁ గిరాత

వంశమునందు జనియించితివి. అందుచే నీహృదయము దయావిరహితంబును, నీకరంబులు లోకహింసాకరంబులును, నీశరీర మకార్యకరణమూలంబున నతికర్కశంబును, గునఖబహుళంబును, వికృతంబునై యుండెను. నీకుఁ దల్లిదండ్రులుగాని, పుత్రికాపుత్రకులుగాని, బంధుమిత్రులుగాని యెవ్వరునులేకయుండిరి. కేవల మొక్కభార్యమాత్రమే యుండెను. అట్లుండ నొకప్పు డతిసంతాపకరం బగుననావృష్టి యగుటయు నాహారాభావముచే నీవధికక్షుధార్తుండనై యనేకస్థలంబులఁ బరిభ్రమించి వెదకియు నొక్కఫలమునై సను బడయఁజాలకపోయితివి. నీ పావిధముగాఁ బోయిపోయి కమలకుసుమశోభితం బగునొకసరోవరమును గాంచి యెదుఁ బ్రవేశించి మోయఁజాలినన్ని తామరపువ్వులను గోసి నెత్తిని బెట్టుకొని యవిముక్తనామకం బగుపురంబునఁ బ్రవేశించితివి. ఆనగరమునం దాపూవులను విక్రయించి కొంతధనమును సంపాదించవలయు ననునాశతో నూరంతయును దిరిగి ప్రయత్నించితివి గాని యెంతమాత్రమును లాభము లేకపోయెను. అట్లు తిరిగి తిరిగి వేసరి తుడకు నీవు నీభార్యతోఁ గలసి రుద్రావాసమును జేరుకొంటివి. అందు మీరిడువురును మంగళధ్వనుల నాకర్ణించుచు మహానై భవసంపన్నులగు పార్వతీపరమేశ్వరులను సందర్శించితిరి. ఆపవిత్రస్థానమునందుఁ దద్భావగతసంకల్పులును, ఓంకారేశ్వరచింతాతత్పరులు సగుడేవగంధర్వసిద్ధకిన్నరులును, వేదతత్త్వజ్ఞులుగుబ్రాహ్మణులును, బాశుపతవ్రతులును దమహృదయకమలములందుఁ బరమేశ్వరునిచరణకమలములను ధరించి నిటలతటఘటితాంజలులై యొంకారేశ్వరుని ధ్యానించుచుండిరి.

ఆపంచాయతనక్షేత్రప్రసేవనంబునను, సాధుజనసందర్శనంబునల నను నిశ్చయముగా నప్పుడు నీకును, నీభార్యకును బరమేశ్వరునియందు భక్తి కలిగెను. అప్పుడు నీవు నీయొద్దనున్న తామరపూవులతోఁ బరమేశ్వరుని

శ్వరు నలంకరింపవలయు నని సంకల్పించి యాపుష్పముల నన్నిటిని మహాదేవునకు సమర్పించితివి. మాహాత్మ్యవశంబున మరల నీవాపుష్పములను దీసికొనఁజాలకపోయితివి. మఱియుఁ బ్రసంగవశంబున నీవారాత్రి యచ్చటనే జాగరణంబు గావించి ప్రాతఃకాలమునందు యాదృచ్ఛికముగా నాదేవుని సందర్శించి మనంబున నాశ్చర్యంబు నొందుచు భార్యతోఁగూడ నీవాస్థలమును బరిశుభ్రముగఁ దుడిచి యలికి పరిష్కృతముం గావించితివి. మఱికొంతసేవటికి నీవాస్థానమునందే తుదబృథచేఁ బంచత్వంబు నందితివి. అప్పుడు నీభార్య యగ్నిప్రవేశంబు గావించెను.

ఓమహారాజా ! ఆసత్కర్మముచేతనే నీకీజన్మమునం దింతటియై శ్వర్యము లభించినది. నీవు వ్యాధుండవయ్యును మహాదేవునకుఁ బుష్ప సమర్పణంబు గావించి సేవించుటవలన నిప్పుడు మహీనాథుండవై జన్మించితివి. నీపూజ స్వల్పంబైనను, ఓంకారేశ్వరమాహాత్మ్యముచే నది కోటిగుణితంబైనది. నీకు దివ్యవిమానమును బ్రసాదించినబ్రహ్మదేవునికివలెనే బ్రహ్మస్వరూపి యగునీశ్వరుండును నీయెడల సంతృప్తుండై యుండె నని యెఱుంగుము. కావున నీవిష్ణు డీపుష్కరద్వీపమును విడిచి యవిముక్తక్షేత్రమునకుం బోయి యొంకారేశ్వరు నాశ్రయింపుము. ఆదేవునియనుగ్రహంబున నీకీశ్వరసందర్శనంబు లభింపఁగలదు. అని యమ్మునిచంద్రుం డానతిచ్చుటయు నాభూపాలచంద్రుం డమండానందహృదయుండై యోబ్రహ్మకులతిలకా ! మీరు దయతో నా పూర్వజన్మవృత్తాంతముం దెలిపితిరి. మహాపుణ్యవశంబునఁగాని మీ వంటిమహనీయులసందర్శనము లభింపదు. అని యనేకవిధంబుల నామునీంద్రుని వినుతించి భార్యాసహితుడై పుష్పవాహనభూపాలుఁ డామలంబుననే వారణాసీక్షేత్రమునకుఁ బ్రయాణ మయ్యెను. కృష్ణ

ముగా నాతఁడు కాశికి వచ్చి మతోన్యదరీత్థిప్రాంతమున నున్న రుద్రావాస మనుసరోవరమున కుత్తరమున శివప్రియతమంబగుపంచాయత నమునందు దక్షిణామూర్తిస్థితుం డగునొంకారేశ్వరుని సేవించెను. పూర్వకాలమునం దీస్థానమునందు దేవహృద ముండెడిది.

ఈదివ్యస్థలము పుణ్యము సేయనివారికి దుర్లభమైనది. సకలజీవులకును బుణ్యప్రదమైనది. స్వర్గవాసులును, దదితరక్షేత్రవాసులును గూడ నాదివ్యస్థలమును గాఁజేంచుచుందురు. రుద్రావాసమున న్నానము చేసి పంచాయతనవాసి యగునీశ్వరుని దర్శించువారికిఁ బునర్జన్మంబు లేదు. ఆదేవుని సందర్శించుటవలన సర్వాభీష్టములును సిద్ధించును. కలికల్మషదూషితులగువా శ్రీస్థలమును స్మరింపనైనఁజాలరు. వారి కీదివ్యక్షేత్ర మగమ్యమైనది. అట్లగుటకు వారి యజ్ఞానమే కారణము. కాని నిశ్చలబుద్ధు లగువారి కాక్షేత్రసేవనము లభింపఁగలదు. ఓవ్యాసమునీంద్రా! ఆదివ్యతీర్థమును స్వయముగాఁ బరమేశ్వరుఁడే స్థాపించి యున్నాఁడు. అందు గంధర్వులు, కిన్నరులు, యక్షులు, అప్సరలు, ఉరగులు, దైత్యులునుగూడ నదృశ్యులై పరమేశ్వరుని బూజించుచుందురు. రాజర్షి యగుపుష్పవాహనుం డాస్థానమునందుఁ బరమభక్తియుక్తుండై శాంతమూర్తి యగుపంచాయతనేశ్వరు నారాధించి పరమపదమును సందర్శించెను. ఈవిశ్వ మంతయును బరమాత్ముని చే వాక్కుచేతనుంబోలి వ్యాప్తమై యున్నది. ఆస్థానమునందు జపంబులఁ గావించుచు యోగులు ముక్తు లగుచుందురు.

ఓదేవీ! పార్వతీ! నీవునన్నడిగినప్రశ్నంబునకుత్తరం బిచ్చితిని. వారణాసియందలి పంచాయతనక్షేత్రమునం దున్నయొంకారేశ్వరుని దర్శించువారికి విజ్ఞానవిభవంబులు లభింపఁగలవు. ఆస్థానమునందలిదుర్లభపదము తపశ్వులకుఁగూడ నప్రాప్యమైనది. దానంబులతో దుర్ల

భదానంబును, వ్రతంబులలో దుర్లభవ్రతంబు నగునీస్థానము సాధారణదుర్లభంబని పరమేశ్వరుం డానతిచ్చి యుండెను. నిశ్చల మగుభక్తితో శంకరు సారాధించువా రమ్మహాదేవునియందు విలీను లగుదురు. అట్టిమానవమూర్తులకు ప్రమథగణస్వరూపములు సిద్ధించును. ఓసుండరీ! సిద్ధయోగసంపత్తి కిదియే యేకమాత్రసోపానము! వారాణసియందలిప్రధానక్షేత్రము లన్నిటిలోనను, ఓంకారస్థానమే శ్రేష్ఠంబును బ్రథమంబు నై యున్నది. ఓంకారేశ్వరదర్శనంబున సకలక్షేత్రదర్శనఫలంబును సిద్ధించును.

అని చెప్పి మహేశ్వరుం డోదేవీ! పూర్వము నాచే నిర్మింపఁబడినయద్యానమును దర్శింతువునాని రమ్మ! దానితో సమానమగునది దేవలోకమునందుఁగూడ నెందును లేదు. డానిని గాంచి యాశ్చర్యముం గొంచనిజీవు లెవ్వరు నుండరని ప్రశంసించుటయుఁ బార్వతీదేవి, నాథా! నీవు చెప్పినట్లే చేయుడును. సాక్షిక నేమియును బనిలేదు. అక్కడకే పోవుదము రమ్మనియెను.

—• కపిలాహ్రీదాదులవృత్తాంతము. •—

అనంతరము పృషభధ్వజుం డగుమహాదేవుఁడు పూర్వదిగ్భాగంబున నసిత్థీర్థమునకు సమీపమునం దున్న మనోహరోద్యానమును దేవియగుహిమాచలతనయుఁడు జూపించెను. అచ్చటఁ గిన్నరులతీమనోహరముగ గొనము నేయుచుండిరి. నలుదెసలయందును బుష్పించినతరులతోదులు రమణీయములై యుండెను. కలవిహంగములమధురకూజితము లెల్లయెడల శ్రవణానందముం గూర్చుచుండెను. చంపకపున్నాగాళోకప్రియంగుకదంబార్జునవేటోడుంబరాదివృక్షపరిక్తులు పల్లవకుసుమఫలభరితములై కన్నులపండువుగా నుండెను. సుగంధకలితంబు లగుజాతిమహాదిపుష్పగుచ్ఛంబులపై మధుపానాసక్తంబు లగుమదభృంగము

సనత్కుమారసంహిత.

లు యుంకారస్వనంబులతోఁ దిరుగాడుచుండెను. అట్టి సర్వసంపన్నం బగునుద్యానవనరాజమధ్యమునఁ బ్రవేశించి దేవదేవుండు పార్వతీదేవిఁ గూర్చి యిట్లునియెను.

ఓదేవీ ! అదిగో ! చూడుము ! కిన్నరులు విమానాచూఢులై యంబరతలంబున సంచరించుచున్నారు. ఇవి పారిజాతభూరుహములు. ఇయ్యవికల్పలతాకుంజములు. పవిత్ర్రీబులగునీసకలవృక్షలతలును బ్రహ్మవిష్ణుశివలోకంబులయందుమాత్రమేయుండును. అవి యన్నియు నిందున్నవి చూడుము ! ఈవారణాసీదేవి శివలోకము నాశ్రయించి యున్నది. ఈభారతోద్యానమునందు దేవదేవుం డగుజనార్దనుండును, ఆతనినాభికమలమునుండిజనియించినబ్రహ్మదేవుండును నివసించియున్నారు. మఱియు నీయోంకారేశ్వరుని సకలదేవతలును బరివేష్టించి యున్నారు. దీనికూర్ధ్వంబున గోలోకమున్నది. అందు బ్రహ్మాదిదేవతలు గోవులకు స్వయముగా ఘాసము నొసగుచుందురు. ఈస్థానమునందొక్కప్పుడే కవ్వముగల యాగోగణంబులదుగ్ధధారలు నాపైఁబడియెను. ఆసమయమునందు నేను తలయెత్తి పైకిఁ జూచితిని. యాజ్ఞికగణంబుల కుపకరణంబు లగుగోసమూహములు పైభాగమునందు నాకగపడియెను. నాదృష్టితాఁకినంతనే యవియన్నియును భయభ్రాంతములై పోయెను. ఆచూపువేడిచే నవి క్రమముగా దగ్ధము లగుచుండెను. ఆగోవు లన్నియును బూర్వము కపిలవంశమునందు జన్మించిన వగుటచే నన్నిటికి నొక్కటేరంగు గలిగి యుండెను. నాదృష్టి సోఁకినంతనే వానియందు వివిధవర్ణములు పొడకట్టుచుండెను. అప్పుడు లోకమాతలగుగోవులన్నియును నాశరణముం గోరి నన్నాశ్రయించెను. అనంతరము బ్రహ్మదేవుం డాగోరక్షణంబుకొఱకు నన్నుఁ బ్రసన్నుఁ గావించుకొని యిట్లు నియెను.

ఓపరమేశ్వరా ! ఈధేనుగణంబులకు వినాశంబు గలుగకుండునట్లు నీవు ప్రసన్నుండ వగుము. వీనికిభద్రంబు గలుగునట్లునుగ్రహింపుము. ఇట్లు బ్రహ్మదేవుండు ప్రార్థించుటయు నేను శాంతుండనై స్వస్థలంబును జేరితిని. ఆకారణంబుచే నాకు గోప్రేక్షకుం డనునామము గలిగెను. గోప్రేక్షకేశ్వరమును దర్శించి మహాదేవుని బూజించువారికి దుర్గతిభయంబు గలుగదు. అట్టివారు సర్వపాపములనుండియు విముక్తులగుదురు. అప్పుడు నేనుప్రసన్నకటాక్షములం దిలకించినంతనే యాగోవులన్నియును బ్రశాంతచిత్తముతో సంచరించుచు గ్రామముగా వచ్చి యాహూదమునందు స్నానము సేయ నారంభించెను. ఆగోవులభక్తింగూర్చియు, నుపయోగముంగూర్చియు, బ్రహ్మదేవుండు నాకు విన్నపంబు గావించుటంజేసి గోవులు నాయాజ్ఞచే జగంబునఁ బూజనీయంబులును, గణనీయంబులు నయ్యెను. నాఁడుమొదలుగా నీహ్రదము కపిలాహ్రదనామంబున విఖ్యాతం బయ్యెను. ఈస్థానమునందు నేను వృషధ్వజనామముతో నుండి సాధువులకు సాక్షాత్కరించుచుండును. సుప్రసిద్ధం బగునీకపిలాహ్రదము దేవతలకుఁగూడ దుర్లభమైనది. స్వయముగా బ్రహ్మదేవునిచే నిది ప్రదర్శింపఁబడినది. తీర్థయాత్రార్థులగుపుణ్యాత్ములతాపశాంతి కై యిందలిజల మమృతస్వరూపమై యుండును. ఆధేనుద్గంబులచేతనే యాహూదం బుత్పన్నం బయ్యెను. దీనికి రుద్రహూద మనియు, దేవహ్రద మనియు నామములు గలవు. ఈస్థానమునందు సకలదేవతలును నన్నుఁ బ్రసన్నుం గావించుకొనిరి. నేనును సకలజీవులకు మంగళవిధాతనై శివస్వరూపముతో నిందధిష్ఠించియుండును. ఈహూదం బధికపుణ్యప్రదమైనది. నిశ్చలభక్తియుక్తుడై యాహూదమును దర్శించువానికి దేవలోకావాసంబు సిద్ధించును.

పరమేశ్వి యగుబ్రహ్మదేవుం డీస్థానమునందు నన్నుఁ బ్రతిష్ఠించె.

ను. అనంతరము విష్ణుదేవుండుగూడ మరల నన్ను స్థాపించుటం గాంచి పితామహుం డుద్విగ్నహృదయుండై నాగాయణు నుద్దేశించి నీవు మహానీతంబగు నీశివలింగమును మరల నిచ్చట నేల ప్రతిష్ఠించితివని యడిగెను. విష్ణుదేవుండును క్రోధముచే ననలసదృశుండై నాకతితరంబగుభక్తి కలుగుటవలన నేనిట్లు ప్రతిష్ఠించితిని. ఈశివలింగమింతటినుండి హిరణ్యగర్భనామంబున విఖ్యాతంబు గాఁగల దనియెను. దేవీ ! అప్పటినుండి నేనిందు సమాహితుండనై యుంటిని. నన్నిందు దర్శించు వారికి శమనసందర్శనంబు లేదు. అనంతరము లోకపితామహుండును మరల యథావిధిగ శివలింగప్రతిష్ఠాపనముం గావించి ప్రహృష్టహృదయుండై యాశివలింగమునకు మహాదేవస్వరూపప్రాప్తి కావలయు నని సంకల్పించెను. అనంతరము నేను సకలదేవతాసమక్షంబున బ్రహ్మవిష్ణునియోజితుండనై వారిగౌరవముకొఱ కాలింగమధ్యమున సూక్ష్మరూపముతోఁ బ్రవేశించియుంటిని. అప్పటినుండియు నేనిచ్చట నుసీలే శ్వరరూపముతో భక్తులకు సాక్షాత్కరించుచుందును. ఆకారణముచే నీపుణ్యక్షేత్రము నునీలంబనునామముచేఁ బ్రఖ్యాతం బయ్యెను. ఇందుఁ బ్రాణత్యాగంబు గావించినవారికిఁ బునర్జన్మంబు లేదు. అప్పుడు లోకపితామహుం డగుబ్రహ్మయును, మహాత్ముం డగువిష్ణుదేవుండును గూడఁ బ్రసన్నుచిత్తులైరి.

ఈస్థానమునందు దైత్యులు నివసించి దేవతాకంటకుండై నంచు రించుచుండుటచే నేను వ్యాఘ్రమూర్తియై వారినందఱను వినాశముం గావించితిని. అందుచే నేనిస్థానమునందు వ్యాఘ్రేశ్వరనామంబున బ్రసిద్ధుండ నైతిని. వ్యాఘ్రేశ్వరసందర్శనంబున దుష్టులు మూగములై పోవును. పూర్వకాలంబున బ్రహ్మదేవుండుల్పిలుచుండును, వినుచుండు ననునిరువురుదైత్యులను సృజించెను. వాని పక్ష దేవతలకు నాశ

ధ్యులై నిక్రమించుచుండిరి. దేవీ! నీవారాక్షసులను సంహరించితివి. అప్పుడు నీయాజ్ఞచే నిందు సురాసురపూజితంబును, నిర్వాణనామకంబునగుహృదంబు కల్పింపఁబడియెను. ఈహృదమును దర్శించువారు సర్వబంధవినిర్ముక్తు లగుదురు. నేను ముందుగా నిచ్చటికి వచ్చి ప్రామథగణంబులతోఁ గలసి ప్రయాణము చేయుచుందును. ఈయుత్తమస్థానము పుణ్యదర్శనం బని నేను భావించుచుందును! ఇందలివినిర్మలశివలింగమును దర్శించువారు జననమరణబంధంబులనుండి విడివడి దుఃఖచూరు లగుదురు. ఇందు నలుదెసలను మదీయంబు లగుశివలింగములు ప్రతిష్ఠితములై యున్నవి. నిశ్చలభక్తితో వీనిని దర్శించువారికి దేహతత్త్వవిభేదజ్ఞానము లభియింపఁగలదు. ఇప్పుడు నేనిందువచ్చి నివసించి యుంటిని. ఎప్పటికిని నేను దీనిని విడిచియుండను గావున దీని కవిముక్తక్షేత్రం బనునామము గలిగెను.

పూర్వకాలంబున సకలసురాసురసమూహంబులును వివిధంబు లగుస్తోత్రంబులతో నన్నిందుఁ గీర్తించి యుండిరి. అప్పుడు నేను భూతలమును భేదించుకొని లింగస్వరూపమున వారికి సాక్షాత్కరించితిని. ఆసమయంబున దేవతలందఱును నన్ను మహాదేవుం డనిప్రశంసించుచు ధ్యానపరతంత్రులై యీవారాణసియందు నన్ను బహుప్రకారంబులఁ బూజింప నారంభించిరి. పవిత్రం బగునీవారాణసీక్షేత్రము ముక్తిదాయకం బైనది. అవిముక్తేశ్వరు నిందు సందర్శించినపుణ్యాత్ము లెందు మరణించినను శివలోకగమను లగుదురు. ఈస్థానమునఁ బ్రాణత్యాగము గావించువారి కుత్తమగతిలాభంబు గలుగును. దేవీ! పూర్వకాలమున నీజనకుం డగు హిమాచలేంద్రుండు స్వయముగా నాకుఁ బ్రియకమం బగునీస్థానమునందు శివలింగప్రతిష్ఠాపనముం గావించియున్నాఁడు. ఆతై లేశ్వరలింగ మిదిగో చూడుము! ఈశివలింగదర్శనంబున శివ

లోకప్రాప్తి యగును.

పుణ్యభాగయగు వారాణసీదేవి పరమానందముతో జాహ్నువీ సహితయై యీశ్వేత్రము నలంకరించి యున్నది. ఇందు వరణ, గంగ, అసి యనునదీత్రయము విరాజిల్లుచున్నది. ఈనదీత్రయసంగమస్థానమునందు బ్రహ్మదేవుండు తమం బగుశివలింగమును బ్రతిష్ఠించి యుండెను. ఆలింగము సంగమేశ్వరనామంబునఁ బ్రకీర్తితం బగుచున్నది. ఈస్థానమునందు శుచియై స్నాన మాచరించి భక్తితో సంగమేశ్వరుని దర్శించువాఁడు భవవిముక్తుం డగును. ఈయద్భుతశ్వేత్ర మతిశ్రేష్ఠంబును యోగిజననివాసయోగ్యంబు నై విరాజిల్లుచుండును. ఈశ్వేత్రమునకు మధ్యస్థలంబున నేను స్వయంభువునై సాక్షాత్కరించితిని. ఆలింగమును సురాసురు లందఱును మధ్యమేశ్వరుం డని ప్రశంసించుచుండురు. శివవ్రతావలంబులు, మోక్షాభిలాషులగు సిద్ధులు, యోగీంద్రులు మొదలగువారి కిది నివాసస్థానము. ఈస్థానమును సేవించువారికి జననమరణాదిదుఃఖంబులు గలుగవు. ఈలింగము భృగుపుత్రుం డగుశుక్రినిచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడినది. ఈశుక్రేశ్వరలింగము పూర్వము సకలసిద్ధులచేతను బూజింపఁబడియెను. ఈలింగముం దర్శించినమానవులు సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు. ఈశ్వేత్రమున మరణించువారికి మరల జన్మగ్రహణంబును, సంసారబంధంబును లేదు.

తొల్లి బ్రహ్మదేవుండు జంబుకరూపమును ధరించి నదీతటాంబున దేవతలతోఁ గలసి దేవకంటకు లగునిరువురుదానవులను సంహరించెను. అప్పుడు గోమాయువధశంకితు లగుదేవతలంగూర్చి “నేనును సృగాల రూపంబున ననేకదానవులను బరిమార్చితిని.” అని చెప్పితిని. వారందఱు నాసమయమున నాయాజ్ఞచే నచ్చట ననేకలింగములను బ్రతిష్ఠించిరి. ఆలింగముల నన్నిటిని దర్శించుటవలన బహుపుణ్యఫలంబు లభిం

చుటే కాక సకలమనోరథంబులును సిద్ధించును. దేవీ! ఈస్థానమున సూర్యదేవునిచే స్థాపింపఁబడిన గంభీరేశ్వరలింగ మున్నది. ఇది కల్పాంతమునందైనను శిథిలంబు గాక సర్వశుభదాయకమై యుండును. మఱియు యమునిచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడిన యమభయనివారకం బగునికొకలింగము గలదు. దానిని దర్శించువారు ముక్తు లగుదురు. ఈశానప్రతిష్ఠితం బగులింగమును దర్శించి యారాధించువారు పాపవిముక్తులై భవదూరు లగుదురు. సకలదేవతారాధ్యం బగునీశానలింగము సర్వశ్రేష్ఠమైనది. దేవీ! ఈపవిత్రస్థానము లన్నిటింగూర్చియు నీకుఁ దెలిపితిని. ఇక నీమహాక్షేత్రంబున నతిగోప్యం బగుస్థానముంగూర్చి చెప్పెదను వినుము. ఇందు నలుదెసల నేకైకక్రొశంబుగా యోజనపరిమితం బగుపుణ్యస్థానమున మరణించువారికి మోక్షంబు లభించును. గంగాసహితంబగు హిమాలయమునందును, గేదారంబునందును సుప్రతిష్ఠితుండనై యున్న నన్ను సేవించువారికి గాణపత్యలాభంబును మోక్షప్రాప్తియు నగును. గాణపత్యప్రాప్తియే ముక్తి. గాణపత్యప్రాప్తిచే ముక్తి లభియించును గావున గేదారము ముక్తికారణం బయ్యెను.

—♦ నందీశ్వరచరిత్రము. ♦—

ధర్మాత్ముండును, వీర్యవంతుండు నగుశిలాదుం డనునొకఋషి యుండెను. ఆతఁడు శిలవృత్తిచే జీవించుచుండెను. ఒకప్పు డాతఁడు శివభోకమునకుఁ బోయి వచ్చుచు మార్గమధ్యమున భయంకరసరకముపై వ్రేలాడుచున్న తనపితృదేవతలం గాంచెను. వారండఱును శిలాదుండాంచి, వత్సా! సంతతివిచ్ఛేదంబునలన నరకపతనంబు గలుగును. కావున నీవు పుత్రలాభంబుకొఱకు దేవాదిదేవుండును, అవ్యయుండు నగుమహాదేవు నారాధింపుము. మమ్ములను దరిరపఁజేయు సమర్థుం

డగునదేవుండు నీకుఁ బుత్రులభమును బ్రసాదింపఁగలఁడు. అని బోధించుటయు శిలాదుండు మహాదేవు నుద్దేశించి వేయిసంవత్సరంబులు తపంబు గావించెను. అంతఁ ద్రిశూలధారియగుదేవుండు ప్రసన్నుండై యోమునిసత్తమా! నేను నీతపంబునకు మెచ్చి నీకు వరప్రదానముం గావించుటకై వచ్చితి నని యానతిచ్చెను. శిలాదుం డట్లుసాక్షాత్కరించిన మహాదేవుని దర్శించి సాష్టాంగప్రణామంబు గావించి హర్షగద్గద స్వరంబున నిట్లు వినుతిరపందొడంగెను.

పరాత్పరా! మహాత్మా! మహేశ్వరా! నీవు సురశ్రేష్ఠుండవు. బ్రహ్మాదులకుఁ బ్రభుండవు. కామాంగనాశకుండవు. కైలాసనివాసుండవు. ధ్యానగమ్యుండవు. విధాతవు. సకలదేవతలకును, ఋషులకును బ్రభుండవు. వేదనాథుండవు. యోగిగణేశ్వరుండవు. ప్రధానుండవు. పరమతత్త్వస్వరూపుండవు. భక్తాభీష్టదాయకుండవును, సర్వవ్యాపకుండవును, సృష్టికర్తవు, జగత్పతివి, ప్రకృతీశ్వరుండవు నగునీకు నమస్కారము. ఈశ్వరుండవును, యోగగమ్యుండవును, జన్మమృత్యువినాశకుండవును, వరదాతవు నగునీకు వందనములు. భస్మాంగరాగుండవు, యోగమూర్తివి, తేజఃపతివి, సూర్యచంద్రాగ్ని నేత్రుండవు, బాలశశాంక భూషణుండవు, నిత్యుండవు, త్రిభువనవిధాతవు నగునీకు నమస్కారము. జగదుత్పత్తిప్రళయంబులకుఁ గారణుండ వగుటచే నీవు సర్వజీవన్తవనీయుండవు. మావంటిదీనులకు శరణ్యుండవు. ఓవిశ్వకర్తా! నీవు నా మెడలఁ బ్రసన్నుండవై వరప్రదానంబు గావింపుము.

అని శిలాదమునీంద్రుం డనేకవిధంబులఁ బార్థింపుటయు, దేవదేవుం డగుత్రిలోచనుండు మునిశ్రేష్ఠుం డగు నాతనిం గాంచి యోమునివరా! నేను వరదాతను. భక్తితో నీవుగావించిన యీస్తోత్రమును బ్రాతఃకాలమున శుచియై నిర్మలచిత్తంబున బఠియించువారు భూత

పిశాచరాక్షసపన్నగాదిబాధలనుండి విముక్తు లగుదురు. పూతనాగఁ
బువలన వారికెట్టియనిష్టంబులును గలుగవు. అని యానతిచ్చి నీయ
ష్టంబు నెఱింగింపు మనుటయు శిలాదుండు మహాదేవున కిట్లనియెను.
మహాత్మా! నీవు నాయెడల ననుగ్రహించి నాకు వరప్రదానంబు
గావింప నిచ్చగింతువేని నీవలె నమరుండును, నయోనిజుండు నగునొక
పుత్రుని నాకుఁ బ్రసాదింపు మనికోరెను. మహాదేవుండును బ్రీతుండై
యట్లే యగుఁగాక యని వరంబిచ్చి యంతర్హితం డయ్యెను. అనంత
రము పరమపూజ్యం డగునమ్మహర్షికులతిలకుండు తనయాశ్రమంబు
నకు వచ్చి యచ్చటిమునీంద్రులకు సకలవృత్తాంతమును నివేదించి వారి
చేఁ బ్రస్తుతుం డయ్యెను.

ఇట్లు కొంతకాలము జరగినపిమ్మట శిలాదుం డొకప్పుడు యజ్ఞ
భూమిని దున్నించుచుండఁగా లాంగలమార్గమునందు సూర్యాగ్నిసదృ
శతేజోమయుం డగునొకకుమారుం డాతనికి దృష్టిగోచరుం డయ్యెను.
ఆకస్మికముగ నాబాలకునిం గాంచి యది రాక్షసమాయ యనుభయం
బుచే శిలాదుం డక్కుమారుని సమీపింపఁజాలక దూరముగఁ దొలఁగి
యుండెను. అప్పుడు తేజోనిధానుండగు నాబాలకుండు తండ్రి యని
పిలుచుచు దీనభావముతో శిలాదుని సన్నిధి కేతెంచెను. కాని శిలా
దుండు భయసంశయములపాలై యాదారకు నభినందింపఁజాలకపోయె
ను. అప్పు డాకాశమునుండి వాయుదేవుండు “ఓసాలంకాయనా!
ఈతఁ డయోనిజుం డగునీపుత్రుఁడు. పరమేశ్వరుఁడు పూర్వము నీకు
వరమిచ్చెనుగదా! నీవిక్కుమారుఁడై కొని యుపలాంఛింపుము. నీకుఁ
పరమానందకరుం డగుటచే నిక్కుమారుండు నందినామంబున విఖ్యా
తుండు గాఁగలఁడు” అని తెలుపుటయు శిలాదునునీండుండు మహా
హింసతోఁ బుత్రు నాలింగనంబు గావించుకొని సంతోషముతోఁ

మందఱము నిశ్చయముగా నవధ్యులము. ఈత్రిపురంబులను ధ్వంసము గావించునమర్థు లెవ్వరున్నారు? ఇప్పుడు దేవతలందఱును గలసి మన పై నెత్తివచ్చుచున్నారు. దుర్బలులగువారు సామదానభేదోపాయంబులచే గార్యనిర్వహణముం గావించుకొందురు. మహాత్ములు యశంబును గోరుచుందురు. బలవంతుఁడు తనపరాక్రమమును బ్రదర్శించుచుండును. జిగీషాపరతంత్రుఁ డగుబలవంతునకు దుర్బలునియెడల దండవిధానమే కర్తవ్యము. స్వర్గవాసు లగుదేవత లీమనదానవులయం తటిబలవంతులు గారు. ప్రచండదండమూలంబున మనము వారిని జయించి సుఖముగా నుండవలయును. అని చెప్పటయు మహాబల పరాక్రమశాలి యగువిద్యున్నాలి గంభీరస్వరముతో దుర్బలు లగుదేవతలు మనతో రణంబు గావించుటకు సమర్థులు గారు. మూఢులై వారు మనమీదికి దండెత్తియే వచ్చినచో నిశ్చయముగా వారికి క్షయంబును, మహారణమునందసురులకు విజయంబును సిద్ధించును. మహారాజా! కావున నీవు సర్వదేవతావినాశంబు గావించి స్వర్గంబునఁ గూడ దానవరాజ్యమును బ్రతిష్ఠింపుము. త్రిభువనలాభంబున నీవిందుర్పిండ వయ్యెదవు. అప్పుడు మేమందఱమును నిన్ను హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశి పులంబోలి యగ్రగణ్యునిగా నెంచి సప్తలోకేశ్వరుండ యగునీదర్శనము చే నిరంతరసంతుష్టుల మగుచుందుము. నీవు జగంబుల కన్నిటి కేలిక వై విశ్వరాజ్యంబు ననుభవించుచు వారితో సమానుండనై విరాజిల్లెదవు. అని చెప్పటయు మయుండు మాటిమాటికి శిరఃకంపంబు గావించుచు దానవవీరులారా! ఇది యుచితముగాదు. శత్రువులు మనతో సమానులైనను, మనకంటె హీనబలులైనను మనమిప్పుడు సామోపాయంబుననే కార్యసాధనంబు గావించుకొనవలయును. ఏమనిన—భగవంతుండును, సర్వభూతేశ్వరుండును, ప్రభుండును, మనలను, దేవత

లనుగూడ సృష్టించినవాఁడును. సంహరించువాఁడు నగుమహాదేవుఁడే
 స్వయముగా మనలను నాశంబుసేయునుద్దేశముతో నెత్తి వచ్చుచు
 న్నాఁడు. ఇప్పు డిక్క నుపాయ మేమున్నది? కేవలసద్గుణంబులచే నా
 తనికిఁ బ్రణమిల్లుట, యాతనిశరణముం గోరుట యనునీరెండుపాయము
 లే యిప్పుడు మనకార్యసాధనమున కుచితమైనవి. నాబుద్ధి కిట్లుతోఁచు
 చుచున్నది. ఒకవేళ మీరు కర్మశత్రుము నవలంబించి మహాదేవుని
 తో యుద్ధమే చేయఁదలంచినచో నిశ్చయముగా నాతనివక్రదృక్పాతం
 బుచే సద్యోనిహితులు గాక మానరు. బ్రహ్మాదిదేవతలు రిపుపీడితు
 లై యెవ్వనిశరణంబు గాంచుచుందురో యట్టిమహాదేవునే యెదిరించు
 వారిని రక్షించుటకు సమర్థు లింకెవ్వరున్నారు? ఆదేవుండు తలంచిన
 చో బ్రహ్మాదిసకలలోకంబుల నొక్కక్షణములో వినాశనంబు నందింప
 గలఁడు. మరల నొక్కక్షణములో సృష్టింపఁగలఁడు. మోక్షైకకార
 ణండును, జగద్బీజండు నగుదేవునితో రణంబుగావించుట మనకెట్లు
 సంగతం బగును. ఈయుద్ధమువలన మనవిశుద్ధతపోవినాశంబు గాఁగల
 ఁడు. దానవులారా! పాటిబెడ్డలవంటిమీరు పర్వతముతోఁ దులఁదూఁ
 గఁదలఁచుచున్నారు. కాలపాశబద్ధులై మీరు మహాదేవునితో యుద్ధ
 ము చేయఁగోరుచున్నారు. నేనమ్మహాదేవునిభక్తుండనుగావున నాతని
 మహాత్త్వమును విశేషించి యెఱుంగుదును. ఇతరు లెట్లెఱుంగఁగలరు?
 నేనాదేవునియెదుట వినఁముఁడనై నిలిచి యుండెదను. ఎన్నటికిని శివు
 నితో నేను యుద్ధము సేయఁజాలను. నాయాలోచన మీకు రుచించిన
 చో మీరీశ్వరునితోడి యుద్ధమును మాని యాతనిశరణముం గోరు
 కొనుఁడు.

మహాబలశాలియు, విశ్వకర్మయు నగుమయుం డిట్లుచెప్పటయు
 భగవానుం డగునారదుండు దైత్యవినాశనంబు నుద్దేశించియిట్లునియెను.

ఓవిశ్వకర్తా! నీవు సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పినవాక్యములు యుక్తియుక్తము
గా నున్నవి. కాని ప్రస్తుతసమయంబున కివి యుచితంబులు గావు.
మీతపమంతయును క్షీణించి మీయైశ్వర్యము పరిభుక్తమై యున్నది.
ఇంకఁ బిఱికితనమునుగూడఁ బ్రకటించి యగౌరవము నేల తెచ్చికొందు
రు? మీవినాశంబుకొఱకు సకలదేవతలు నేకీభవించి మహాదేవునిసాహాయ్యముం
గోరికొనియున్నారు. మీరిప్పుడు నమ్రత నవలంబించి యు
న్నను మహేశ్వరుడు దేవహితంబుకొఱకు మిమ్ము సంహరింపక మా
నడు. మీరు దనుతనయులై, మహారాజులై, మహాబలగర్వితులై
యుండియును సామాన్యులవలె భయభ్రాంతులై యేల మృత్యుముఖ
మునుండి రక్షణముం గాంచుటకుఁ బ్రయత్నించెదరు? యుద్ధము మా
నుకొనుటవలన మీకింతకంటె మహైశ్వర్యము లభింపఁబోదు. కాని
మీయశంబునకు వినాశంబు మాత్రము గలుగక మానదు. కావున
మీకిది శుభదాయకంబు గానేరదు. ఒకవేళ మీరు మహాదేవునితో
మహారణంబు గావించి మరణించినను మీకు నిశ్చయముగాఁ బ్రేమ
థాధిపత్యము సిద్ధింపఁగలదు. దేవతలవిషయంబున సామాన్యపా
యంబులచే మీకార్యసిద్ధి యగుట కవకాశము లేదు. కావున మహా
దేవునితో యుద్ధముగావించుటయే మీకిప్పు డవశ్యకర్తవ్యము. మీ
బలపరాక్రమములం గాంచి మహాదేవుండు ప్రీతుడై నను గావచ్చును.
అతఁడు మీకు వరంబులిచ్చినను నీయవచ్చును. కావున మీరు మీ
విక్రమమును బ్రకటించుటే యుచితము. మీకు శస్త్రాఘాతనివారణం
బగునట్లు నేను రక్షణోపాయంబు నాలోచింతును. మీరింక యుద్ధాభి
లాషులై విజయోత్సాహముతో బయలుదేలుఁడు.

అని చెప్పిన నారదునిమాటలకుఁ దారకవిద్యున్నాములు తమ
ముంగీకారమును సూచించిరి. మహానురవీరు బలందఱును గాలపాశబ

ద్దులై, క్షీణపుణ్యులును, గతాయుష్కులు నగుటచేతనే వారిహృదయము లిట్లు పరివర్తితములై పోయెను. అప్పుడు మయుండును దానవవినా శకాలంబు సమీపించిన దని గ్రహించి నారదోపదేశంబున కంగీకరించెను. నారదుండు ప్రహృష్టహృదయుండై మికస్త్రుభయంబు లేకుండు నని కపటంబుగాఁ జెప్పి వారికి రక్షాబంధనంబులఁ గావించి యుద్ధాభిముఖులం జేసి తాను శివరథాభిముఖుండై పోయెను. పిమ్మట సకలదానవులును రణంబునకు దృఢనిశ్చయులై వివిధంబులగు నస్త్ర శస్త్రంబులను సంపాదింపఁదొడంగిరి. తారకాక్షుండును, బలుండును, బాణుండును, విద్యున్నాలియు, వీరయోధోచితంబులగు వేషంబులతో సర్వసన్నద్ధులై నిలుచుటయు సహస్రసహస్రశంఖ భేరీప్రముఖరణవాద్యంబులు దిక్కులు వ్రక్కలగునట్లు మోగి నారంభించెను. అప్పుడు దుర్బలభయంకరం బగుదానవసేనామధ్యమున “రథ మతివేగముగా వచ్చుచున్నది ! అదిగో ధ్వజపటము ! ఎంతశీఘ్రముగా వచ్చుచున్నది !” అను నుత్సాహవాక్యములు వెలువడుచుండెను. భయవిషాద శూన్య లగుత్రిపురదైత్యగణంబులు కుగ్రద్ధులై యుత్తమాస్త్రంబుల హస్తంబులం దాల్చి రణసన్నద్ధులై రథంబువంకఁ బ్రతీక్షించుచు దానవలంబు నెదిరించు పశువులంబోలి రథాభిముఖులై చనుచుండిరి.

—♦ త్రిపురదహనము. ♦—

వివిధధ్వజశోభితంబును, జిత్రచూడావిశిష్టంబు నగుశివరథంబు పశ్చిమసాగరమూర్ధంబున రెండవహిమాచలేంద్రముం బోలి విరాజిల్లుచుఁ ద్రిపురాభిముఖంబుగ నేతెంచుచుండెను. నందీశ్వరాది శివసేనా నాయకులు త్రిపురదుర్గంబును గాంచినంతనే పరస్పరమును గలిసికొని యుద్ధోత్సాహముచే సింహనాదంబులు గావింప నారంభించిరి. భయంకరవిగ్రహుండును, మహాత్ముండు నగు చండేశ్వరుండు జ్వాలాభీలం

బగుదారుణకుఠారముం దాల్చి భీకరవదనగహ్వరమును దెలుచుకొని
శివసన్నిధిని నిలిచి యుండెను. శివసమానపరాక్రమశాలియు, ద్రిలో
చనుండు నగునందీశ్వరుండు తీక్ష్ణంబగు త్రిశూలమును, బ్రచండంబగు
ముసలంబును గరంబులం దాల్చి మహాదేవుని పార్శ్వంబున నిలిచియుం
డెను. మహాత్ము లగుభృంగి, వీరభద్రుఁడు మొదలుగాఁగల వీరపరా
క్రములగు నసంఖ్యప్రమథగణంబులు వజ్రత్రిశూలగదాఖడ్గాదిప్రహర
ణంబులఁ గరంబులఁ దాల్చి విజయోత్సాహముతో యుద్ధసన్నద్ధులై
వచ్చుచుండిరి. అప్పుడు తారకాక్షాదిదైత్యులు శివరథంబు తమ్ము
సమీపించుటం గాంచి వివిధాయుధధారులై మూఢత్వంబున యుద్ధో
త్సాహులై ప్రమథగణంబులపైఁ బడి విజృంభింప నారంభించిరి. చం
ద్రరేఖావతంసుం డగుసదాశివుండు సర్వంబును గనుంగొనుచు, ద్రిపుర
దహనంబుకొఱకు వేచి యున్నవాఁడు గావునఁ బ్రమథగణంబులకును,
దైత్యగణంబులకును జరుగుచున్న భీకరసంగ్రామముం గాంచి యట్టహా
సంబు గావించెను.

అప్పుడు నందీశ్వరుండు మహాసత్త్వలగు ప్రమథగణంబులతోఁ
గూడ దానవులపైఁ బడి మహారణంబు గావింపఁదొడంగెను. క్రోధ
రక్తలోచనుం డగుభృంగి యప్పుడు దశనిశితశరంబులచే విద్యుత్ప్రభు
నికాయంబునఁ గాఢంబుగఁ గాయంబులఁ గావించెను. వివిధాయుధ
ధారు లగునసురవీరు లాతని ముట్టడించి రణవిజృంభణంబు నెఱపిరి
గాని యెవ్వరు నాతని కెట్టిపీడనమును గల్పింపఁజాలకపోయిరి. అనంత
రము భృంగిరిటి నిశితాగ్రం బగుతనత్రిశూలముతో విద్యుత్ప్రభుని
వృష్టభాగమునం బొడుచుటయు నాతఁడు పూత్కారంబు నేయుచు
భయభ్రాంతుఁడై పలాయితుఁ డయ్యెను. దానవేశ్వరుం డట్లు పాటి
పోవుచు సునిశితంబు లగుసప్తశరంబులచే గణేశ్వరునిస్కంధదేశమును

విధంబు గావించి మరల ద్విషష్టిబాణంబులచేతను, దశశరంబులచేతను నాతని మర్మాహతునిం గావించెను. అప్పుడు గజవదనుం డగువినాయకుండు క్రుద్ధుండై మృణాలంబునుండి పద్మోత్పాటనంబు గావించు మదగజంబునుం బోలి యావిద్యుత్ప్రభు నంగయష్టినుండి యుత్తమాంగము నుత్పాటితంబు గావించెను. రణక్షేత్రమునం దామస్తకము గజనన్నిభంబగు నయ్యసురుని దేహమునుండి విచ్ఛిన్నంబై పడి హృదస్థితంబును, మృణాలవిచ్యుతంబును, భృంగనినాదితంబునగు పద్మముం బోలి విరాజిల్లుచుండెను. అప్పు డంధకతుల్యవిక్రములగు నేమియు, బలుండు నను ననురేశ్వరులు గణనాయకశంకుకర్ణులం దాకి, శరవర్షంబు గురియించుటయుఁ బ్రమథనాయకులు కోపోద్దీప్తితులై యాదానవనాయకులను విరథులం గావించిరి. వారు మరల వేఱురథంబుల నధిరోహించి యొక్కుమ్మడి గణేశ్వరునిపయిం బడి తీక్షణశరప్రయోగంబున నొప్పించుచుండ శంకుకర్ణుం డతిక్రోధంబున ముసలధారియై విజృంభించి యాక్షణమునందే యావీరద్వయమును యమలోకంబున కంపివై చెను. అంతఁ ద్రిపురవాసు లగునితరదానవవీరు లందఱును రణవిజృంభితులై ప్రమథగణంబుల నొక్కపెట్టునం దాకి వజ్రనారాచఖడ్గకుఠారాదివివిధాయుధంబులఁ బ్రయోగించుచు మహారణరంగంబున సింహంబులచే నిహతంబులగు మృగంబులం బోలి నిహతు లగుచుండిరి. గిరితుల్యదేహు లగుకొందఱు సురవీరులు భిన్నహస్తలును, భ్రష్టాయుధులు నై శోణితధారలతో వాత్యాహతమేఘములం బోలి సముద్రపతితు లగుచుండిరి. ఇట్లు బలనేములు సబలంబుగా రణనిహతు లగుట నాలకించి తారకాక్షుండు క్రోధతామ్రాక్షుండై పురంబువెలువడి వచ్చి గణనామకునిపయిం బడుటయు శంకుకర్ణ గణేశ్వరులు తమముసలాయుధంబుల తాతనిమస్తకంబునఁ బ్రయోగించిరి. తారకాక్షుండును వానిని లక్ష్యం

బుసేయక చక్రప్రయోగముంగావించెను. అప్పుడు శంకుకర్ణుండు చక్రాహతుం డయ్యును జలింపక యతివేగముగఁబోయి యాతనిమస్తకంబున దృఢముష్టిప్రహారముం గావించెను. అయ్యాఘాతంబునకుఁ దారకాక్షుండు భూపతితుండై తూలుచు నంతలో నొక్కయుదుటున లంఘించి తననిశితఖిష్టమును శంకుకర్ణునిపై వినరి యాక్షణంబుననే వికృతాకారముతో మృత్యుముఖంబునఁ బడిపోయెను.

అట్లు మృతుండై నదానవేశ్వరుం గాంచి యసురవీరులందఱును దుఃఖాక్రాంతులై తత్క్షణంబ యాతని మయమందిరంబునకుఁ గొనిపోయి దుఃఖగడ్గదస్వరంబులతో రాక్షసేంద్రిఁ డగుమయునకు సర్వవృత్తాంతమును నివేదించిరి. అప్పుడసురాధీశ్వరుండగుమయుండు వారి నూటడించుచు దైత్యయోధులారా! మనము తెచ్చినయమృతముచే నీతని బునగీర్జితునిం గావింపుఁ డని ప్రబోధించెను. ఆమాట విన్నంతనే దానవులందఱును బ్రీపుల్లవదనులై యమృతప్రయోగముచే దారకాక్షుని మరల బ్రదికించి మయాసురున కభివందనంబులఁ గావించిరి. అట్లు పునగీర్జితుం డగుతారకాక్షుండు మరల రణాభిలాషియై యతిశీఘ్రముగ రణరంగమున కరుదెంచెను. అట్లు మరణించియు మరలజీవించి వచ్చిన తారకాక్షుం గాంచి బ్రహ్మదేవుండు తనవామహస్తంబుచే నాతనిం జూపుచు మహేశ్వరు నుద్దేశించి యిట్లనియెను. మహాదేవా! శంకరా! ఈతారకాక్షుండు నిహతుం డయ్యెను. ఈతని మయాసురుండు మరల జీవితునిం గావించినాఁడు. దేవదేవా! ఆతనియొద్ద నుత్తమంబగునమృత మున్నది. దానిచే నాతఁడు సకలదానవులను బ్రదికించుచున్నాఁడు. కావున నీవమ్మయాసురుని బ్రహారించి యాతనికడనుండి యమృతహరణంబు గావింపుము. అని చెప్పినంతనే మహాదేవుం డట్లు గావించెను. అంతఁ బితామహుండు ప్రహృష్టహృదయుండై శంకరా!

ప్రబలపరాక్రములగుదైత్యులతోఁ బ్రమథగణంబులు గావించు మహా
రణమును దిలకించితిని. ఈరీతిగా వేయిదివ్యవర్షంబులు గడచినను ద్వి
పురవినాశంబు గాఁజాలదు. దేవా! శీఘ్రంబుగ నీవు ప్రదీప్తబాణప్ర
యోగంబు గావించి దేవదేవులగు దానవులను సంహరింపుము. సహ
స్రవర్షంబులును నిండినచో నీతిపురంబు లొకసారి కలసికొని మరల
విడిపోవుచుండును. దేవదేవా! నీకాసంయోగముతోఁ బనిలేదు. నీవు
తలంచినచోఁ ద్విపురంబులు నీక్షణమునందే దగ్ధంబులు గాఁగలవు.
మహాదేవా! నాయందు నీకాదరంబు గలదేని నామాట విని త్రిపురం
బులపై బాణప్రయోగంబు గావింపుము.

అని బ్రహ్మదేవుండు ప్రార్థించుటయు మహాదేవుండు దృఢంబగు
పినాకనామకధనుర్గ్రహణంబు గావించి యానమితోన్నమితపూర్వకం
బుగా గుణాకర్షణంబు చేసి యందు శరసంధానం బొనరించుటయు
సకలదానవసహితంబుగాఁ ద్రిపురంబులును, సకలజగంబులును నిష్పం
దితంబు లయ్యెను. అంత మహాదేవుండు చంద్రాగ్నిముఖంబును,
విశాలంబును, దైలోక్యసంహారకంబు నగు తీవ్రశరంబును ధనుర్విము
క్తంబు గావించి యంతలోనే “అయ్యో! ఎంతపని జరిగినది!” అనియె
ను. శివునివదనకమలమునుండి యావాక్యము వెలువడినంతనే సందీశ్వ
రుండు సన్నిధి కేతెంచి యేమిజరిగినదిస్వామీ యని ప్రశ్నించుటయు
దేవదేవుండు వత్సా! మయాసురుండు నాకుఁ బరమభక్తుండు. ఆతని
కమంగళముం గూర్చుట నాయభిమతము గాదు. కావున నీవెట్లయినఁ
బోయి యాతనిపురంబు దగ్ధంబు గాకుండునట్లు చేయుము. నీవు శీఘ్ర
ముగఁ బోయి యాసోమానలులను నివారింపు. మని యానతిచ్చెను.
సందీశ్వరుండును మహాదేవాదేశంబున యోగశక్తి ప్రభావముచే వా
యవేగంబునఁ బూర్వపురంబునకుం బోయి యటదానవగణసహితుం

డును, వినమితమస్తకుండును నగుమాయాసురుండు మహాదేవు నాచా
ధించుచుండుటం గాంచి మృత్యుభయంబున శరణాపన్నుండగునాశివ
భక్తు నాశ్వాసించుచు భక్తమణీ! నీకు భయంబు లేదు. భక్తశిరోమణి
ఎగునిన్ను మహాదేవుండు పరీక్షించెను. అని చెప్పటయు మయుండు
పరమానందంబున మహాదేవునిబోలి సందీశ్వరునకును నమస్కారంబు
గావించెను. అప్పుడు నైశ్వానరుండు త్రిపురదహనంబు గావించుటకై
నలుదెసలఁ బ్రజ్వరిల్లుచు, జగత్ప్రళయంబు గావించుకల్పాంతానల
ముంబోలి ప్రదీప్తుండై త్రిపురంబుల నాక్రమించుచుండుటయు సందీశ్వ
రుం డాతనిం గాంచి హుతాశనా! నీవీత్రిపురదహనంబు సేయవలదని
యెను. ఆమాటవిని వీతిహోత్తుం డిదియేమనియెను. ఈపురమధ్యం
బున మహాదేవభక్తుం డగుమయాసురుండున్నాఁడు. ఆతనిరక్షింపవల
యు నని మహాదేవాజ్ఞయైనది. అని చెప్పటయు ననలుండు మయుం
గాంచి దానవేశ్వరా! శీఘ్రముగా నీవీపురమునుండి వెడలిపోమ్మనియె
ను. తోడనే భయార్తుండగుమయాసురుండు సువర్ణమయం బగుతన
శివలింగమును గైకొని యుమాపతికిఁ బ్రణామంబు సేయుచు నాపురం
బు వెలువడి యతివేగముగఁ బాతాళమునం బ్రవేశించెను. సందీశ్వ
రుండు మరలివచ్చి సర్వవృత్తాంతమును సర్వేశ్వరునకు నివేదించెను.

తోడనే త్రిపురంబులును బ్రజ్వలితంబు లయ్యెను. వేదిగృ
హంబు లన్నియు విపర్యస్తంబులును, విస్తంబులు నగుటయు రాక్ష
సులు వానిని బరిత్యజించుచుండిరి. దైత్యరమణీమణులు వివస్రతై
పరుగులువాటుచు నార్తనాదంబులచే దిక్కులఁ బ్రతిధ్వనింపఁజేయు
చుండిరి. మద్యపానవిహ్వలలును, పర్యంకశయానలును, శ్యామావ
దాతవిగ్రహాలును, ప్రియాలింగితలును, హర్మ్యవాతాయవిమానోప
విష్టలు నగునసురకాంతలు రక్తవిశాలనయనములతో దారుణాన్నిజ్ఞా

లలం గాంచి భయభ్రాంతలై పలాయితలగుచుండిరి. అప్పుడావిభ్రాంతనారీగణంబులం గాంచి వారిప్రియులు గాథాలింగనంబులఁ గావించుకొని మోహముద్ధులగుచుండిరి. అంతలోనే తత్తరపడి శివభక్తివిహీనులగు నయ్యసురవీరు లుద్వేగముతోఁ బరుగెత్తిపోయి సముద్రమధ్యమునఁ బడిపోవుచుండిరి. పర్వతోపమానంబులు నతితీవ్రంబులు నగు నక్రాదిజలచరంబు లారాక్షసులను గబళించి తృప్తిఁ గాంచుచుండెను. మఱియు విచ్చిన్నముక్తాహారలును, బతివిహీనలును, సముద్రపతితలు నగు దైత్యసుందరులనుగూడఁ గతాశవదనంబులఁ దెఱచి భయంకరదంష్ట్రలచే భక్షించుచుండెను. అట్లు భక్షిత లగుచున్నకాంతలు క్రోధదృష్టులను దమపతులనంకఁ బరగించుచు మరణించుచుండిరి. ఆదీనకోపదృష్టులం గాంచి దైత్యయువకులహృదయములు పగిలిపోవుచుండెను. ఈరీతిగా దైత్యవీరులు తమసతీమణులతోఁగూడ నన్నిదగ్ధులై సముద్రజలంబులఁ బడి నక్రాదుల కాహారంబు లై పోవుచుండిరి. ఇట్లుకనిమేషమాత్రమున సోమానలవిష్ణుస్వరూపంబగు నాతీక్ష్ణబాణము త్రిపురదహనంబు గావించి మరల నుహాదేవునికరకమలంబు నలంకరించెను.

ఇట్లు త్రిపురదహనంబును, దైత్యవినాశంబు నగుటయు సృష్టిస్థితిలయకారకుం డగుమహాదేవుండు కృష్ణుఁడని దివ్యరూపధారణంబు గావించి సకలదేవతలకును సుస్థిరత్వముం బ్రసాదించెను. అప్పుడు బ్రహ్మాదిదేవతలు మహాదేవునకుఁ బ్రణామంబు గావించి యిట్లుస్తుతింపనారంభించిరి. దేవా ! నీవలన నసాధ్యం బగు నీశుభకార్యము సంపన్నంబైనది. ఇది యన్యుల కతిభయంకరమైనది. త్రిపురదహనంబును, దైత్యనాశనంబును నగుటచే మాహృదయములు శాంతించినవి. ప్రాణనాథా ! నీవు సర్వదా సర్వస్థితుండనై యుందువు. దేవతాదులకు

సృష్టికర్త వగునీకు నమస్కారము. సర్వగతుండవు, నిత్యుండవు నగు నీవిజ్ఞానమునందే సమస్తజగత్క్రియలును సంపన్నంబు లగుచున్నవి. మహాదేవా ! నీకు నమస్కారము. అని వినుతించుటయు శంకరుండు సంతుష్టుండై మరలారా ! నాకు మీరు పాలనీయులును, బుద్ధులదృశ రక్షణీయులు నై యున్నారు. ఇప్పుడు మీశత్రువినాశం బయ్యెను గావున మీయభిమతంబులు సిద్ధించినవి. మీరిక మీస్థానంబుల కరు గవచ్చు నని యాసతిచ్చుటయు సకలదేవతలును మహాదేవునకుఁ బ్రణామంబు లాచరించి పరమానందహృదయులై తమతమనివాసములకుం బోయిరి. అనంతరము జగత్కర్తయుఁ ద్రినయనుండు నగుశివుండు సిద్ధసాధ్యగణపూజితుండై చండీశ్వరనందీశ్వరవీరభద్రప్రభృతులతోఁ గూడి కైలాసశిఖరంబునకుఁ బ్రయాణమయ్యెను.

వ్యాసమునీంద్రా ! దేవదేవునిచేఁ గావింపఁబడిన యసాధ్య కార్యం బగుత్రిపురదహనవృత్తాంతమును నీకు వినిపించితిని. శుచియై దీని సధ్యయనంబు గావించుశివభక్తుండు సర్వపాపవిముక్తుండై దివ్య రూపముం దాల్చి స్వర్గప్రాప్తుం డగును.

—: ద్విజమాహాత్మ్యకీర్తనము. :—

సనత్కుమారుం డిట్లనియెను. వ్యాసమునీంద్రా ! దేవదేవుం డగుశంకరుం డుమాసహితుండై కైలాసశిఖరమునం దుపవసించియున్న సమయంబునఁ బార్వతీదేవి పరమేశ్వరునకుఁ బ్రణామంబు చేసి యిట్లనియెను. స్వామీ ! నైమిశారణ్యవాసి యగు హిరణ్యుండను నొకబ్రాహ్మణుఁ డుంభవృత్తిచే జీవించుచున్నాఁడు. తపశ్శౌచభక్తి యుక్తుండును, శమాదిగుణసంపన్నుండు నగునాతనిసన్నిధికి నేను స్వయముగఁ బోయి పూజింపఁబడుచుందును. తపస్వియగు నాబ్రాహ్మణుని మాహాత్మ్యముఁ గాంచి నేను విస్మయాక్రాంతహృదయనై

అట్టిమాహాత్మ్యముగలబ్రాహ్మణులు దేవతలకంటెను శ్రేష్ఠులే యని భావించితిని. కావున బ్రాహ్మణమాహాత్మ్యము వినవలయు నని నాకుఁ గుతూహలము గలుగుచున్నది. అనుటయు మహాదేవుం డిట్లనియెను. ఓసురాసురసమస్కృతచరణకమలా ! జగద్ధాత్రీ ! నీయుద్దేశము సత్యమే. తపస్వీలగు బ్రాహ్మణులు దేవతలకంటెను శ్రేష్ఠులు. మదీయం బగుపూర్వసృష్టియందు మొట్టమొదట నేనొక్కడనే విరాజిల్లుచుంటిని. అనంతరము నేను మహాజన్ములును, రుద్రస్వరూపులు నగు బ్రాహ్మణులను సృష్టించితిని. నన్ననుసరించియే బ్రాహ్మయును బ్రవ్రథమమునఁ దనమస్తకమునుండి బ్రాహ్మణులను సృష్టించెను. నేనెప్పుడును ద్విజన్ముల కగ్రీవర్తినై యుందును గావున వారు శ్రేష్ఠులైరి. అందుచేతనే బ్రాహ్మణులు నిరంతరమును మచ్చింతారతులై యుందురు. ధర్మాధికామమోక్షంబు లనుచతుర్వర్గములును బ్రాహ్మణులయందే సుప్రతిష్ఠితములై యున్నవి. బ్రాహ్మణులే యజ్ఞహోమహవిస్వరూపులు. వారిమూలముననే దేవతలు సంతృప్తు లగుచుందురు. బ్రాహ్మణహితమునందే యీజగంబంతయును బ్రతిష్ఠితమై యున్నది. అట్టియుత్తమబ్రాహ్మణలక్షణంబు వర్ణించెద నాకర్ణింపుము.

దేవీ ! కలికాలమునందు బ్రాహ్మణులశౌచాచారకర్మప్రభావనైభవంబులం గూర్చి చెప్పెదను వినుము. జన్మమే బ్రాహ్మణసంజ్ఞకు హేతుభూతమై యున్నది. సంస్కారము ద్విజసంజ్ఞకుఁ గారణము. విద్య విప్రీనామమునకు మూలము. ఇట్లు బ్రాహ్మణులు త్రివిధంబులఁ బరగుచుందురు. సంస్కారసంపన్నులును, వేదపారగులు నగుబ్రాహ్మణులకు రక్షావధంబులయందుఁ బుణ్యపాపంబులు సమంబులై యుండును. జన్మచేతను, సంస్కారముచేతనుగూడ బ్రాహ్మణుండై మతియు సర్వశాస్త్రవిశారదుండును, తపశ్శ్చైవసమన్వితుండు నగువాఁడు త్రి

పుండ్రనఁబరగును. దేవపితృకర్మంబులయం దట్టిబ్రాహ్మణునకు భోజనంబిడువాని సత్కర్మంబు లక్షయఫలదాయకంబు లగును. వేదవేత్తయు, వహ్ని హోమపరాయణుండు నగుబ్రాహ్మణుండు శ్రేష్ఠుండు. గొవున నాతఁడు పూజితుండై తరింపఁజేయుటకు సమర్థుం డగును. జాతిమాత్రబ్రాహ్మణుండుగూడ సర్వవిషయములయందును బూజ్యుండును లోకగురుండు నై యుండును. అట్టివానిని బూజించుటవలనఁ గూడ సులభముగాఁ బుణ్యఫలంబు సిద్ధింపఁగలదు. అగ్ని హోత్రంబును, దపంబును, యోగంబును, శౌచంబును, ఋజుభావమును, సత్యంబును, వేదప్రసంగము ననునివి బ్రాహ్మణకర్మంబులు. మిథ్యావాదంబును, బ్రాణిహింసనంబును, సేవాచరణంబును, బాపాసక్తియు బ్రాహ్మణులకు విరుద్ధకర్మంబులు. బ్రాహ్మణుఁడు కేవలము తపస్వియై యుండవలయును. ఆతనికిఁ బునర్జన్మంబు లేదు. విద్యయు, బ్రాహ్మణ్యంబును లభించినవాని కింక గర్భనరకానుభవంబు లేదు. చంద్రసూర్యాదికంబు లగునాయష్టమూర్తులును బ్రాహ్మణునందే సుస్థిరములై యున్నవి. క్షిప్తబ్రాహ్మణులై నను శుభాశుభవితరణంబునకు సమర్థు లగుదురు. ఇట్టిచో మహాతేజోమయు లగుబ్రాహ్మణుల కసాధ్యమేమున్నది? వారియనుగ్రహగ్రహంబులచే శుభాశుభంబులు తమంతనే సంఘటిల్లుచుండును. వేదవిద్యావిశారదులును, దపశ్వులు నగు బ్రాహ్మణులు వృత్తిదాయకులై దేవగణంబులకుఁగూడ దేవతలై యుందురు. నేనును బ్రహ్మయు బ్రాహ్మణగణంబుల కుత్పాదకులము. సత్ప్రవృత్తు లగుబ్రాహ్మణులు బ్రహ్మాత్పన్నులు. ఓదేవీ! నీవు ప్రకృతివి. నేను పరమపురుషుఁడను. గుణకర్మవ్యాప్తం బగురజోగుణము నీస్వరూపము. రజస్తమోగుణంబులు మోహత్మకము లైనవి. సత్త్వగుణము మోహనాశకమైనది. అట్టిసత్త్వగుణము సాన్నికక్రియ

లచే వర్ధిల్లుచుండును. సత్త్వగుణావలంబులును, మహాత్ములు నగుబ్రాహ్మణులు వహ్నిసదృశతేజస్సంపన్నులై యుందురు. వారు సర్వవిషయములందును సవ్యాహతగతులై యుందురు. వారి నెవ్వరు నడ్డగింపజాలరు. ఆర్జవంబును, సమతయు బ్రాహ్మణతేజస్వరూపము లని యెఱుంగవలయును. విద్యాతపంబులకంటె నార్జవమే శ్రేష్ఠమైనది. సమతాగుణంబువలన నసాధ్యం బగుమోహబంధంబును, బాపంబులునుగూడ నశింపఁగలవు.

దేవీ ! పూర్వము భాగీరథీతీరంబునఁ బరమధార్మికుండును, ఉంఛవృత్తిజీవనుండును నగుదానదుచి యనుబ్రాహ్మణుండు వాసము చేయుచుండెను. ఆతఁడు సర్వవిద్యాసంపన్నుం డగుటచే విసీతాత్ముండును, సర్వభూతాభయప్రదుండు నై సహధర్మిణీసహితముగ నిరంతరము నగ్నిహోత్రంబు సేయుచు నభ్యాగతులగు నతిథులను ముందుగా భోజనాదికంబులచే సంతృప్తులం గావించుచు దివసమునందలియాటవభాగమునందు సతీసహితముగఁ దాను భుజించుచు నీవిధముగా ధర్మనిష్ఠుఁడై కాలక్షేపము సేయుచుండెను. ఈనియమముతో నాతనికిఁ జాలకాలము గడచిపోయెను. ఆతనియింటికి వచ్చినయతిథు లెవ్వరు నెన్నఁడు నూరక మరలిపోలేదు. తపశ్శౌచపరాయణుఁ డగునాబ్రాహ్మణుండు సూర్యాగ్నులకంటెను నధికతేజస్సంపన్నుఁడై యుండెను. ఆతనితపంబుచే నగ్ని దేవుండు పరమసంతుష్టుఁడై యభీష్టఫలప్రదాత యగుచుండెను. ఇట్లుండ నాతని కొకదినంబున నతిథియొక్కండును లభింపకపోయెను. ప్రబలం బగుశీతంబుచే దుర్దినాయమానంబై యున్నయాదినంబున నతిథికోట కాతఁడెంతయోప్రయత్నించెను గాని ప్రయోజనము లేకపోయెను. సాయంకాలమువఱకు నెవ్వరును లభింపకుండుటచే నియమనిష్ఠుండగునాబ్రాహ్మణుండు చింతాన్వితుఁడై భగవంతుం డగువాసు

దేవుని ధ్యానించుచు నుపవాసంబు నవలంబించియుండెను. సౌధాగ్ర్య
వతి యగునాతనిసహధర్మిణి పతిభక్తి పరాముణ గావునఁ బతియొట్లచేసిన
సత్తు చేయుచుండెను.

ఓపార్వతీ! ఆబ్రాహ్మణుండు ద్వంద్వభావవిరహితుండయ్యు సప్త
శతవాతాదిపీడలచే ఖిన్నుండై పడి యుండెను. కాని, శీతబాధవల
నను, నాఁడు దుష్టసరి బగుటవేతను నతిథియొప్పించు నచ్చటికి రాఁడ
య్యెను. అప్పు డగ్ని దేవుండు మహత్తమంబును బరమంబు నగునా
భూదేవునినిశ్చయం బెఱింగి కుత్సితంబును, వికృతంబునగు చండాల
రూపముం దాల్చి యొకతరుమూలంబునఁ గూర్చుండి యాబ్రాహ్మణున
కు దృష్టిగోచరం డయ్యెను. అతిథిసంగ్రహంబునకై తిరిగితిరిగి యుప
వసించియున్న యవిప్రులకు వికృతరూపుండును, ఘోరదర్శనుండు నగు
చండాలునిగాంచెను. వానిశరీరమంతయు వ్రణమయమై యూస్రణి
బులనుండి క్రీములును, శోణితమును వెలువడుచుండెను. వాఁడు శీత
బాధచే శలపితదేహుండై యార్తునాదము గావింపుచుండుటయు బ్రా
హ్మణుండు మృదుమధురస్వరముతో భయము లేదని భూతని నూఱు
డించి యగ్నిని బ్రీజ్వలింపఁజేసి యాతనిశీతబాధను నివారించఁజేసి పర
మాదరంబున నీవు మూలుంటికి వచ్చి భుజింపు మని చెప్పెను. అప్పు
డు దీనుండగుశ్వపాకుండు తపోనిధి యగుభూసురుంఁగాఁచి మహిదేవా!
నేను చండాలుండను. మృగవిహరగములకుంబోలి నాకిచ్చటనే యన్న
ము పెట్టెదను. నేను మీశృహంబున కరుడెంచి భుజించుట కర్హు
డనుగానని నివేదించెను. ద్విజవరుండును ధ్యానబలంబుచే నాతఁడు
నైశ్వాసథుం డని గ్రహించి, యోపాపరహితా! నేను నీజాతిని బూజిం
చుట లేదు. సర్వశ్రేష్ఠం బగునాత్మ సకలజీవులయందును సుప్రతిష్ఠిత
మై యున్నది. నేను దానినే పూజింతును. పరమపురుషుని డగునాదగ

మేశ్వరుం డెల్లయెడలను ప్యాపించి యున్నాఁడు. అది కౌరణంబుగాఁ
దిర్యగాదిజంతువులయందుఁగాని, నీవంటిజీవులయందుఁగాని నాకెట్టియ
సహ్యాభావమును లేదు. నాకంతయును దేవతాస్వరూపమే. కావునఁ
దపశ్శోచపరాయణుండ నగునే నవ్యాకులహృదయముతో నిన్నర్చింతు
ను. నీవెంతమాత్రమును సంశయింపవలదు. ఆత్మ సర్వగతంబైనది.
అది క్రిమికీటసర్పాదులయందును, జండాలాదులయందును, బ్రాహ్మ
ణులయందునుగూడ నొక్కరీతినే విరాజిల్లుచుండును. ఇంక నిందాబహి
ష్కారముల కవకాశ మెక్కడిది? కుత్సితాకుత్సితులయెడల నాకెట్టిభేద
భావంబును లేదు. ఇప్పుడు నీవనుగ్రహించి సుసంస్కృతం బగునాయ
న్నమును భుజించి నన్నుఁ బవిత్రునిగాఁ జేయుము.

అని బోధించుటయుఁ జండాలుండు ప్రసన్నచిత్తుండై యాభూ
తురు ననుగ్రహించి యాతనియింటికిం బోయెను. అప్పు డతిథిపూజా
పరాయణుం డగుద్విజశ్రేష్ఠుండు భక్తిపూర్ణహృదయముతో యథా
విధిగ నాతని కతిథిసత్కారంబులఁ గావించెను. భోజనానంతరంబున
నగ్నిదేవుం డాతనికి నిజస్వరూపముతో సాక్షాత్కరించి యోగైశ్వర్యా
ద్యుత్తమవరప్రదానంబు గావించెను. అప్పు డాబ్రాహ్మణుండు పరమ
యోగప్రాప్తుండై పట్నీసహితంబుగ దేహత్యాగంబు చేసి మోక్షపదం
బును గాంచెను. ఓగిరింద్రీనందినీ! ఇప్పుడు నీకు శేనుపదేశించిన యీ
ద్విజమాహాత్మ్యమును శుచియై నిత్యమును శ్రీవణపఠనంబులఁ గావిం
చువాఁడు పవిత్రసుఖంబులను నభిమతఫలంబులను, దేవోలాభంబులను
బడయఁగలఁడు. దేవీ! ఇట్టిమహాత్వంబుగల విపులలోకసామాన్యప్ర
భావులై మహామునికులభం బగుమత్స్యదంబును జేరుట కర్హులై యుం
డుదు.

—♦ విభూతియోగము. ♦—

వ్యాసమునీంద్రా! దక్షాధ్వరసమయంబున బ్రహ్మదిదేవతలు
వీరభద్రునకు భయపడి మహాదేవునిశరణముం గాంచిరి. భస్మలిప్తశరీ
రులగువారందఱును యజ్ఞదీక్షితపశువులంబోలి భస్మకూటాంగణమును
జేరి ప్రమథగణమూలంబునఁ దమన్మత్తాంతమును దెలుపుకొనుటయు
భగవానుండగుశంకరుండు వ్రతధారు లగువారికి హిరణ్యగర్భాదిప్రధా
నయోగులచే నాచరింపఁబడుచున్న మోక్షవిద్యాతత్త్వం బగుస్వయో
గమును బ్రసాదించెను. ఇతరంబు లగుసకలయోగంబులు సతికష్టసా
ధ్యంబులు. అవి సహస్రజన్మాంతరములయం దభ్యసించినను దీరునవి
గావు. సకలకర్మంబులను బరిత్యజించియైనను పాశుపతదీక్షితుం డైన
చో మహేశ్వరునియందు విలీనుఁడు గాఁగలఁడు. తపోధర్మసమ్మతంబు
ను, సర్వజ్ఞానసమాముక్తంబును ముక్తిప్రదంబు నగునిమ్మహావ్రతముం
గూర్చి చెప్పెదను. అధర్మముకంటెఁ బాపంబును, ధర్మముకంటెఁ బు
ణ్యంబును వేటొకటి లేదు. పరస్పరాశ్రయంబులగునీధర్మాధర్మములను
బరిత్యజించి మంగళవ్రతంబగునీవ్రతంబును స్మరింపవలయును. అనం
తరము పాశుపతయోగప్రాప్తుంజే పరమైశ్వర్యసంపన్నం డగునుః
భస్మగ్రహణమాత్రంబుననే సకలబంధవిముక్తుం డగును. బ్రహ్మస్వ
రూపం బగుభస్మమును స్పృశించినమాత్రముననే మానవుఁడు ముక్తుం
డగును. బ్రహ్మదిదేవత లందఱును భస్మధాగులును, భస్మప్రియులు
నై యుందురు. భస్మతేజోబలంబుచేఁ బవిత్రం బగునీశ్వరభావప్రాప్తి
యగును.

తానీశ్వరుండ నని భావించి భస్మస్నానము నాచరింపవలయు
ను. శివయోగాత్మకం బగుభస్మమువలనఁ బాపరూపబంధంబులకు
ముక్తి యగును. దేవతలు సోమసంభూతులును, చిత్తదేవత లగ్ని

సంభూతులు నగుటచే నీజగంబంతయు నన్నిసోమాత్మకంబై యున్నది. ఈశ్వరుండును, అగ్నియు, సోముండును భస్మతేజస్స్వరూపులై యున్నారు. భస్మతేజోవిరాజితం డగుద్విజుండు పాపవిముక్తుం డగును. సాంఖ్యవిద్యను, దపంబును, వేదోచితసకలధర్మంబులనుగూడఁ బరిత్యజించిమైనను కేవలభస్మస్నానమూలంబునఁ బరమేశ్వరప్రాప్తుండగును. పాపాత్ముడైనను, బుణ్యాత్ముడైనను, అధార్మికుడైనను, ధార్మికుడైనను శివభక్తిసంపన్నుం డగువాఁడు భస్మధారణంబున విశుద్ధుండై యతిశీఘ్రంబుగఁ బరమయోగంబును గాంచి సంసారబంధవిముక్తుం డగును. పాశుపతధర్మావలంబి యగుమునీందుగ్గిరి డీవిధముగా మహావ్రతపరాధుడై పరమగుహ్యం బగుపరమేశ్వరజ్ఞానాభ్యాసంబు గా వింపజలయును.

స్థానత్రయసమాన్వితం బగునాత్మ నాడీనమూహమునం దెట్లుండునో యట్లే జ్ఞేయంబును, జ్ఞానంబును, జ్ఞాతయు ననునీత్రయంబును దేహస్థితంబై యుండును. ఆత్మయందే యుపస్థితంబగునాత్మ యట్లే సకలప్రాణులయందు సతిగూఢముగ వ్యాపించి యుండును. జ్ఞానసేవనంబుకంటె నాత్మపరిజ్ఞానంబున కన్యోపాయం బేదియును లేదు. రూపశబ్దరసాతీతం డగునమ్మహేశ్వరు నేవ్వరెఱుంగఁగలరు? శ్యామమునీంధ్రా! నేను పరమేశ్వరప్రసాదముచే నాత్మజ్ఞానంబునకుఁ బ్రథానోపాయమును జెప్పెడ సాక్షాత్తింపుము. దేహాస్పృహలు, నదాలు, సూర్యచంద్రులు మొదలుగాఁగల జగజ్జన్యపదార్థములును, దృష్టపదార్థములును సత్యముగా లేనేలేవు. కేవలనిర్మలుండును, పవిత్రుండును, మహత్స్వరూపుండును నగు పరమేశ్వరుఁడమూత్రమే యున్నాఁడు. ఆతఁడు నిత్యుండును, నిర్వికారుండును, సర్వగుణాతీతుండును, అంతర్బహిష్కోచుండును, నిరంజనుండును, తేజోదీప్తుండును, జ్ఞానస్వరూపుండును, శ్రీ

ధానుఁడు నైయుండును. అవినశ్వరం బగునాబ్రహ్మతేజమునుండి పరీథమంబున , ఓమ్ ' అను నేకాక్షరము నిర్గతం బయ్యెను. అది యక్షరత్రయవిలసితంబును, మాత్రాత్రయసమన్వితంబు నై బ్రహ్మ స్వరూపముగాఁ బ్రశంసితం బగుచున్నది. ఓంకారాంతర్గతమగు , అ ' కారము బ్రహ్మస్వరూపము. మాత్ర ప్రకృతిస్వరూపము. ఆప్రకృతి పక్షీస్వరూపంబున మహేశ్వరు సనుభవించుచుండును. బ్రహ్మనిష్ఠులు ను నీశ్వరసంజ్ఞితులై యుండుదు. ప్రకృతి సతిక్రమించి యోంకారము ను ధ్యానించువాని సాదిత్యండు ముక్తాత్మునిగను, గృతార్థునిగను గావించును. కాని కేవలహేతువాదపరాయణులును, విమార్గులు సగు వారిల్లు కృతకృత్యులు గాఁజాలరు. క్షీరంబులయందు ఘృతంబునుం బోలి యోంకారము ప్రకృతియందు నిత్యస్థితమై విరాజిల్లుచుండును. గుణకర్మవిశిష్టం బగుప్రకృతి యీశ్వరునికంటె భిన్నమైనది. అట్టిప్రకృతి బృహత్త్వంబు గొంచుటచే బృహతి యనియు, శ్యామయనియు, విష్ణుత్వముం గొంచుటచే విభవ యనియు, గీర్తింపఁబడుచుండును. ప్రకృతి సాభిమాన మైనచో సృష్టి యగుచుండును. దానికి మహేశ్వరుండు భోక్త యగుచుండును.

జగన్మాత యగుప్రకృతి యృచ్ఛబాహువిలసితయు, చరణత్రయ విరాజితయు, పంచాకృతియు, పంచముఖయు, త్రినేత్రయు, సప్తాశ్వ రథారూఢయు, గుణత్రయవికారజాతయు నై యుండును. అట్టిప్రకృతి యందు శుభశుభంబులును, విద్యావిద్యలును విద్యమానంబు లగు చుండును. యథార్థజ్ఞానంబును, యాగంబును, గ్రియానుష్ఠానంబును, యానాసనవీషయంబులశుభాశుభలక్షణంబులును, తారాబలనిర్ణయం బును వానికొకకే ! ఓంకార మీశ్వరునియం దుత్పన్నమైవది. ఈశ్వరుండు దానియందే ప్రతిష్ఠితుడై యుండును. కావుననే కపిలాదియో

గిగణంబులు మహాయోగము నవలంబించి నిత్యంబును, నిర్వికల్పంబును, ఖరమంబు నగునోంకారము నుపాసించుచుందురు. అదియే సర్వయోగాత్మకంబును, సర్వకారణంబు నై యున్నది. ప్రకృతిభూతులును, ఓంకారసంజనితులును, గుణస్వరూపులునగుబ్రహ్మవిష్ణువు లీశ్వరభోగ్యులై యుందురు. వాఱు వేదయజ్ఞంబులను, ధర్మబంధంబులను బరిత్యజించి విద్యాప్రభావముచే మహామోహతమోమధ్యంబునఁ బ్రవిష్టులై యుందురు. ఇరువురును రజస్సత్త్వగుణాధికులును, సుఖదుఃఖమయులును, సర్వనిత్యసములును, సంసారపీడకులును, మోహాధికులు నై యుందురు. ఈశ్వరధ్యానయోగపరాయణుఁడే విద్వాంసుఁడు. ఆతనినుండియే ప్రకృతియుత్పన్న మగుచున్నది; ఆతనియందే లయమగుచున్నది. ఆత్మ ప్రకృతికంటె భిన్నమైనదని యెఱింగినవానిని బ్రకృతి బంధింప నేరదు. ఆతఁడు భవసముద్రమునుండి యుత్తీర్ణుఁడు కాఁగలఁడు.

—♦ వివిధయోగవర్ణనము. ♦—

సూక్ష్మం బగునాత్మయు, మనంబును, బుద్ధియు, నహంకారంబును, సత్వాదిగుణాత్రయంబును, బంచభూతంబులును, బంచేంద్రియంబులును, బంచతన్మాత్రలును, దశవాయువులునుగూడ దేహమునందుఁ గ్రమంబుగా జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థలయందు విభక్తములై యుండును. సూక్ష్మంబును, సర్వతోముఖంబును, దశనాడీవేష్టితంబు నగు కృధయపద్మమునందు సజీవంబుగా నాత్మ యధిస్థితమై యుండును. ఇది స్వప్నస్థం బని సిద్ధయోగులు చెప్పుదురు. జ్వాలిని, స్తిమిత, ఉద్ర, ద్య, అవిద్య, విశాలిని, మాలిని, శంకరి, సుమిత్ర, సుబోధిని యను దశనాడులును జీవప్రతిస్థితములై యుండును. ప్రబుద్ధుండును, భాషావనమాహితుండు నగుజీవుఁడు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థలయందు జ్ఞానివిషయంబులను గ్రహించుచుండును. మనోబుద్ధిచిత్తాహంకార

ములు నాల్గును దేహజము లైనవి. ఇవి యాత్మతోఁ గలసి యుండక
దాని నడ్డగించుచుండును. అనాల్గింటితో జీవుఁడు చేరియుండును.
జీవాత్మ హృదయకర్ణికాంతరమున సర్వతోముఖమై మనోమధ్యంబు
నం దతిసూక్ష్మాకృతితో విరాజిల్లుచుండును. అపారగుణాత్మకం బగు
జీవాత్మ చిత్తంబనియుఁ బురుషుండనియుఁ బ్రశంసించఁబడుచుండును.
అహంకారమునుండి బ్రహ్మాత్పత్తి యయ్యెను. అదియే భాస్కర
సంచారక్షేత్రము. అహంకారము, బ్రహ్మ, సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు,
జ్ఞానము, ధర్మము, రతి, రసము, ఆత్మ, ఓషధులు, సపరికరం బగు
భావసమూహము, నిరాశ, మృత్యువు, దుఃఖము, అనామయము,
నీచములగుకామరోషవేగములు, సర్వతోవ్యాప్తంబులగుధర్మములు.
సమత, విష్ణువు, బుద్ధి, కార్యము, కారణము, భూమి, జ్ఞానము, చై
తన్యము, ఆకాశము, రాజసభావసమూహమును జీవమధ్యస్థితంబులై
యుండును. సూక్ష్మంబును, విధూమంబును, సకలజీవుల కమృత, గతి
స్వరూపంబునగుపావకళిఖామధ్యంబున నగ్నిసదృశుం డగుజీవుఁ డదృ
శ్యుడై యుండును.

సరస, లోహిత, ముఖ్య, ప్రోత, రసవతి, విధూమ, అమృత
నందిని, వశ్రు, పిస్తర టుదలగునీసూక్ష్మనాడులు దశాగ్నులను ఖేదిం
చి భూతాధారభూతుండును, పయోవృతుండు నగుసోమ ననుసరించి
సర్వటంబు సేయుచుండును. సర్వాంతరసమీపస్థుం డగునాసోమము
డానాడులచేఁ దర్పితుండై వర్షిణి జీవమధ్యగతంబగునాడి నాహ్వనిం
చుచుండును. జీవపతింబును, ఉత్తమంబు నగుదానినే యమృతమని
చెప్పుదురు. సోమశిఖాకల్పితాస్థవసమయమే జాగ్రదవస్థ యనియు,
సుషుమ్నాప్రతిష్ఠితసురానాడియోగమే సుప్తావస్థ యనియుఁ బౌష్ణ
అగుయోగులు చెప్పుదురు. మునిగణంబు లీసుప్తజాగ్రదవస్థలను ద

యించి యజాగరితం బగుధ్యానయోగమును స్వయముగాఁ జింతించుచుందురు. గమనాదిదై హికక్రియలును, ఘృణాదిమనఃక్రియలును జాగరితంబులు గాకున్నచోఁ దన్మూలమున నధ్వైరై రాగ్య మవగతంబగును. బుద్ధినిశ్చయంబును, మనస్సంశయంబును, అహంకారాభిమానంబును ద్యజించినచో మరణమునుండి యుత్తీర్ణుండగును. అట్లు గాక కర్మనిక్షేపంబు గావించినచో మోక్షరూపం బగుకుశల మెట్లు లభించును? కర్మబంధవిషాదమునుండి విశుద్ధుడై నహం ముక్తిలాభంబు నందు నని యెఱుంగునది. సకలవిషయంబులును సోమసంభూతములనియు, వానికి భోక్త వహ్నియనియుఁ జెప్పదూతు. సామాన్యచర్మము చానిని బాధింపజాలదని గ్రహించి సర్వదా యోగానురక్తుడై చింతలను ద్యజింపవలయును. జీవితావస్థయం దున్నను నేను మహేశ్వరుండనే కావున ధర్మకర్మవిరహితుండ నగునన్న లోకమునుంబోలి యిచ్చబాధింపనేర దని సుస్థితుడై యుండవలయును. కీరీయామూలమున యోగజ్ఞు లగువాడు శంకరవ్రతావలంబులై స్వతంత్ర్యాగంబును, మాయాభేదంబును గావించి పరమపదముం గాంచగలడు.

వ్యాసమునీంద్రా! శివభక్తుండ వగునీ కింతకంటెను సూక్ష్మంబును, బరమంబును, స్ఫుటంబు నగు జ్ఞానయోగము నుపదేశించెదను. ఇట్టిపరమోత్తమసూక్ష్మజ్ఞానము యోగులకుఁగూడ నవేద్యమైనది. విశుద్ధు లగుపాశుపతులకుఁదక్క నిది యెవ్వరికిని జెలియనేరదు. మానస్స, బుద్ధి, అహంకారము, ఇంద్రియములు, సత్వాదిగుణంబులును గూడ బహిర్వికారమాత్రములును, క్షయశీలంబులును గావున నివి యాత్మనెంతమాత్రమును స్పృశింపజాలవు. ఆత్మ సర్వవ్యాప్తం బయ్యు నెందును దృష్టిగోచరంబు గాకుండును. ఆపరమాత్ము నేరూపముచేత మగమంగొనుజాలముపరమేశ్వరుఁడు భావగుణంబుల కగమ్యుం డని

యించి యజాగరితం బగుధ్యానయోగమును స్వయముగాఁ జింతించుచుందురు. గమనాదిదైహికక్రియలును, ఘృణాదిమనఃక్రియలును జాగరితంబులు గాకున్నచోఁ దన్మూలమున నభవ్తైరాగ్య మవగతంబగును. బుద్ధినిశ్చయంబును, మనస్సంశయంబును, అహంకారాభిమానంబును ద్యజించినచో మరణమునుండి యుత్తీర్ణుండగును. అట్లు గాక కర్మనిక్షేపంబు గావించినచో మోక్షరూపం బగుకుశల మెట్లు లభించును? కర్మబంధవిషాదమునుండి విశుద్ధుడై నపాఁడు ముక్తిలాభంబు నందు నని యెఱుంగునది. సకలవిషయంబులును సోమసంభూతములనియు, వానికి భోక్త వహ్నియనియుఁ జెప్పదూతు. సామాన్యచర్మము వానిని బాధింపఁజాలదని గ్రహించి సర్వదా యోగానురక్తుడై చింతలను ద్యజింపవలయును. జీవితావస్థయం దున్నను నేను మహేశ్వరుండనే కావున ధర్మకర్మవిరహితుండ నగునన్ను లోకమునుంబోలి యిచ్చబాధింపనేర దని సుస్థితుడై యుండవలయును. క్రియామూలమున యోగజ్ఞు లగువాడు శంకరవ్రతావలంబులై స్వతంత్ర్యాగంబును, మాయాభేదంబును గావించి పరమపదముం గాంచఁగలడు.

వ్యాసమునీంద్రా! శివభక్తుండ వగునీ కింతకంటెను సూక్ష్మంబును, బరమంబును, స్థూటంబు నగు జ్ఞానయోగము నుపదేశించెదను. ఇట్టిపరమోత్తమసూక్ష్మజ్ఞానము యోగులకుఁగూడ నవేద్యమైనది. విశుద్ధు లగుపాశుపతులకుఁదక్క నిది యెవ్వరికిని జెలియనేరదు. మానస్స, బుద్ధి, అహంకారము, ఇంద్రియములు, సత్వాదిగుణంబులును గూడ బహిర్వికారమాత్రములును, క్షయశీలంబులును గావున నివి యాత్మనెంతమాత్రమును స్పృశింపఁజాలవు. ఆత్మ సర్వవ్యాప్తం బయ్యు నెందును దృష్టిగోచరంబు గాకుండును. ఆపరమాత్ము నేరూపముచేత మగమంగొనఁజాలముపరమేశ్వరుఁడు భావగుణంబుల కగమ్యుండని

బ్రతిష్ఠితంబులై యుండును. సోమము యజ్ఞవిధానంబు గావించును గాని, ముక్తికారణంబు గానేరదు. స్మృతయను నాడియందు ప్రదీప్తం బగు నగ్ని యుండును. ఆనాడీస్థానమునుండియే యగ్ని వినిర్గతం బగు చుండును. అట్లు వెడలుచున్న యగ్ని కణ్ణికామధ్యపర్వతంబులమూలమునఁ బరితృప్తి గాంచుచుండును. నేత్రములయందు తారారూపంబునఁ బ్రకాశమానం బగుచుండుజ్యోతియే సర్వజీవులకును జీవస్వరూపము. అది యాత్మ ననుసరించి యుండును. ఆనేత్రజ్యోతియందలి సూక్ష్మపదార్థమే పరమతత్త్వం బని చెప్పదురు. అదియే యమృతస్వరూపము. అది జ్ఞానమువలననే లభింపఁగలదు. దానికంటె శ్రేష్ఠం బగునది మఱి యేదియును లేదు. యోగవిజ్ఞానదాయకం బగుగతి యది యొక్కటియే. ఈతత్త్వమును బాగుగ గ్రహించి గుణత్రయ వికారజనితం బగుమోహమును పరిత్యజింపవలయును. ఆత్మ కభిన్నం బగునీపరమతత్త్వ మీశ్వరునికంటె భిన్నమైన దని చెప్పట కేయోగ విశారదుఁడు సాహసింపఁగలఁడు? నిరంజనుండును, నిర్వికల్పుండు నగు నీశ్వరునికంటె నీపరమతత్త్వ మెప్పటికిని భిన్నమైన దని తలంపరాదు. వ్యాసమునీంద్రా! నీకు నేనీమహేశ్వరతత్త్వమును వర్ణించి చెప్పితిని. ఆపరమేశ్వరుఁడు పరిపూర్ణబ్రహ్మము. ఆతనికి నామరూపంబులు లేవు.

—♦ యోగ ధ్యాన ము. ♦—

పరాశరనందనా! శివసిద్ధాంతసంకలితంబును, ఈశ్వరధ్యానకారణంబును, యోగిగణంబులకు ముక్తిదాయకంబు నగుపరమజ్ఞానముం గూర్చి చెప్పెదను వినుము. నన్ను గురునిగా భావించి మదుక్తం బగు నీవిద్య నభ్యాసము చేయుచుఁ గార్యమునకు విఘ్నంబునుంబోలి తత్త్వజ్ఞానంబునకు స్వదేహంబు ప్రతిబంధకం బనియెంచి పరిత్యజించి షడ్విం

శీతత్వలాభంబు గాంచవలయును. దేహమునగదలి సకలనాడులకు
 వాయుసంబంధములై యందందు సంచరించుచుండును. అవి యన్ని
 యును సేతుకర్ణికామధ్యము నాశ్రయించి యుండును. ఈనాడులు
 సేతువు నాశ్రయించి బాహ్యపాదస్థితంబులై యుండును. ఇతరంబు
 లగు సకలనాడులును గరావలంబనముం గాంచి యుండును.
 వేయినాడులు సమానవిరహితం బగుపరమాత్మయం దుపస్థితంబులై
 యుండును. వానిలో నొక్కొక్కటి భిన్నంబును, సూక్ష్మంబును, సూ
 క్ష్మతరంబు నై యుండును. కర్ణికామధ్యమునం దుత్పన్నమైనప్రాణ
 వాయు వీసమస్తనాడులయందును సంచరించుచుండును. యోగివరులు
 జ్ఞానమూలంబున నీనాడుల నన్నిటిని దర్శించి పరమాత్మావలోకనంబు
 నేయుచుందురు. తేజస్వరూపం బగుపరమాత్మ సర్వదేహములయు
 సకలనాడులయందును విభక్తంబై యుండును. ఈనాడు లన్నియును
 మనంబుతోఁ గూడి దానిని జలింపఁజేయుచుండును. ఆతేజము చక్షు
 వుల నాహతంబుచేసి సర్వనాడీసమాశ్రితమై యుండును. మనంబు
 నేకాగ్రముగఁ జేసి యాత్మయందు నియోజితంబు గావింపవలయును.
 ధనంజయనామకం బగువాయువు హృదయమధ్యమున సర్వదా
 ప్రకాశించుచుండును. దానికి శిరంబును, నాభియు, హృదయంబును
 ముఖ్యస్థానములు. నాచే నిదివఱకు వర్ణింపఁబడిన వాయువు లన్నియు
 ధనంజయనాయువుక కధీనములు. అవి దానినుండియే యుత్పన్నము
 లగుచుండును. కావున నవి యితరస్థానములఁ జరించుట కనమర్థము
 లై దానియందే సుస్థితంబులై యుండును. వాయువులకుఁ బ్రథమస్థాన
 ము నాభిబంధననాడిచక్రము. ద్వితీయస్థానము కర్ణిక. తృతీయస్థానము
 తాలువు. భూవికారపరం బగుశూలము త్రివిధోత్కృంతి యని
 చెప్పబడును.

యోగులు సకలధర్మాధర్మములవలనను, హృత్వజన్మానుస్మిత కర్మంబులవలనను బంధులు గాకుండునట్టి మార్గమును జెప్పెదను. బాహ్యం బనియు, శరీరజం బనియు మృత్యువు రెండువిధంబులు. అందు విషశస్త్రాదులచేతను, వ్యాఘ్రాగ్నిజలాదులచేతను దటస్థించునవి బాహ్యమృత్యువు. శరీరజమృత్యువు రోగజ మనియుఁ గాలజ మనియు రెండువిధములు. వృద్ధత్వముచే ఘటిల్లునది కాలజ మనియు, వ్యాధులచే సంభవించునది రోగజమనియుఁ జెప్పంబడును. అభ్యాసమువలన యోగసాధనజం బగుమృత్యు వతిదుర్లభమైనది. కాలజమృత్యువు కాలక్షయ మైనంతనే యగుచుండును. యోగజమృత్యు విచ్ఛానుసారముగ సంభవించును. యోగాభ్యాసరతునకు శ్రోత్రనంధిజం బగుశబ్దము శ్రవణగోచర మగును. ఆశబ్దమును ముందుగాఁ గూర్మవాయువు నందు జేర్చినచో వహ్ని తనప్రభను ద్యజించును. ఆవహ్ని నిష్ప్రభంబైనంతనే శబ్దసంబంధమునుండి విముక్తి యగును. శబ్దస్పర్శము లతీతము లైనచో రూపవిముక్తి యగును. అగ్ని యీవిధముగాఁ బ్రవేశించి యేకాంతయోగము నిచ్చించుచు సకలమర్మములను వినష్టంబుగావించును. కిష్కిర, దేవదత్త, కృకర, నాగ, ఉదానవాయువులు సమ్మిళితములై కర్ణికయందుఁ బ్రవేశించును. మనస్సు జీవాత్మయందు నిష్క్రియమై యుండును. సకలేంద్రియములును మనస్సునందును మనస్సు ప్రాణమునందును లగ్నమై యుండును. ఇట్లన్నియును విలీనములై ప్రాణవాయువును బీడించును. అట్లు పీడితం బగుప్రాణపాయువేకశతరూపంబులఁ బరిణమించును. అనంతరము కర్మాత్మవాయుస్థానములు పరస్పరసంయుక్తము లగును. క్రమముగా నాపాయువు లన్నియును ధనంజయవాయువును బూరించును. అప్పు డాధనంజయవాయువు జీవుని ద్యజించి తాను నిలిచియుండును. ఈవిధముగా సర్వభూ

తగుణస్థితి యేకకాలకృతమై యుండును. అతిసూక్ష్మం బగుమహేశ్వరపదము యోగవ్యతిరిక్తముగా నెన్నటికిని బరపక్వంబు గానేరదు.

మననశీలుం డగువాఁడు పవిత్రుడై నను, ప్రసన్నుడై నను, గమనతత్పరుడై నను, ఛురికాపరశుశూలధరుడై నను బరబ్రహ్మ మగు మహేశ్వరు నెఱింగి యిచ్చానుసారంబుగ ముక్తిలాభముం గాంచును; క్రియాసహితంబుగ వికారము లన్నియును లయంబు గాంచుటచే సర్వతత్త్వస్వరూపుఁ డగుమహేశ్వరుసాక్షాత్కారముం గాంచును. మనస్సేప్రాణులకు రోగదాయకమైనది. రోగసహితుం డగువాఁడు విపన్నుం డగును. విపన్నుఁడు మోహబద్ధుడై జ్ఞానవస్తువు నెఱుంగఁజాలకుండును. వేదవిహితంబు లగుపవిత్రకర్మములచే స్వర్గలాభముం గాంచినట్లే యీకర్మముచే సకలదుఃఖములను బరిత్యజించి జ్ఞానస్వరూపం బగుబ్రహ్మమును బొందవలయును. సద్యోజాతాదిపంచబ్రహ్మల నెఱుంగని వాడై నను, దర్శనమాత్రంబున వారికర్మంబులయందు నిష్ఠుడై, భస్మధారణముచేఁ బవిత్రుడై, శంకరునియం దేకాగ్రచిత్తుడై, యోగాభ్యాసనిరతుడై యున్నచో నాతనికిఁగూడ నీజ్ఞానము లభింపఁగలదు. మాహేశ్వరం బగునీయోగము నిష్కలంబును, ముక్తిదాయకంబు నైనది. మాహేశ్వరప్రతంబు ననుష్ఠింపక యెట్టియజ్ఞానుష్ఠానంబు గావించినను ముక్తి లభింపదు. సర్వజ్ఞుండును, బ్రబుద్ధుండు నగువానికిఁ బాశుపతప్రతంబుతో నిమిత్తంబు లేదు. మాహేశ్వరచింతనంబుచే నే జ్ఞానలాభం బగును. ఎట్టియోగులై నను నీశ్వరచింతనంబుచేఁ గాని పరబ్రహ్మపదంబు నందఁజాలరు. ఆదేవుని యనుగ్రహంబు లేకున్న ముక్తిలాభంబు గలుగదు. శివయోగుల కిదియే మోక్షోపాయము. దీని నవలంబించుటచే సర్వమును మిథ్య యని బోధ యగును. బ్రహ్మలోకమునకుఁ బరంబునఁ గలమాహేశ్వరస్థానమును శివభక్తులగువారు

మాత్రమే చేరగలుగుదురు.

—♦పాశుపతాదివ్రతమాహాత్మ్యము.♦—

పారాశర్యా! సత్యలోకము, మహర్లోకము, జనలోకము, తపో
లోకము, భూతలోకము, భవ్యలోకము, భవలోకము ననుసీపప్తలోక
ములకు నూర్ధ్వంబున నిత్యశివనివాసం బగుశివలోకసమూహము ప్రతి
స్థితమై యుండెను. ఆశివలోకముల నాశ్రయించియే యూర్ధ్వమధ్యా
ధోదేశములందు సకలలోకమును సుస్థిరంబులై యున్నవి. బ్రహ్మాండ
మంతయు నాశివలోకమునందే ప్రతిస్థితమై యున్నది. ప్రళయకాలము
నందును దానికి నాశము లేదు. అదియే శాశ్వతస్థానము. దేవత లం
దఱు సచ్చటనే నివసించి యుందురు. అందు సనకాదియోగిగణంబు
లును, పితామహుం డగుబ్రహ్మయు, వాలఖిల్యాదిమహర్షులును, కపి
లాదిసిద్ధులును శివయోగావలంబులై, సత్వాదిగుణవివర్జితులై, నిష్కా
ములై యీశ్వరసేవ గావించుచుందురు. శివరూపుఁ డగునీశ్వరుఁడు
పరమాత్మండును, నిత్యుండును, పరముండును, పరమైశ్వర్యసంకలితుం
డును, సకలజీవులకుఁ బ్రభుండునై యుండును. త్తమాసత్యంబులును,
ధృతియు, తపంబును, వైరాగ్యమును, విష్ణుత్వమును, బ్రహ్మత్వము
ను, శుద్ధజ్ఞానమును, మహేశ్వరత్వమును సమస్తమునుగూడ నామహేశ్వ
రునందే నిత్యస్థితంబై యుండును. కావుననే యాతఁడు దివ్యంబగుపర
మాణుపదంబున సుస్థితుండై యుండును. ఆద్యంబగునాతేజమునుండి
యే మనోహంకారములకుఁ బ్రకాశంబు గలుగును. మహాత్వమును,
సత్యత్వమును గల్పించుముక్తిపదము తాకికమైనది. సిద్ధమండలము
వానినుండియే యుదయించెను. ఆక్షేత్రమునుండియే ద్విజోత్పత్తి య
య్యెను. ఆయీశ్వరుండు విభుం డనియు, నాతనినుండి యుదయించిన
ప్రకృతి వైష్ణవి యనియుఁ బ్రశంసించుదురు, ఆశంకరరూపబ్రహ్మమును

కగ్రభాగమున బ్రహ్మలోకమును, దానికగ్రభాగమునఁ దేజోమయపు
రంబును గలవు. ఆపురంబున మహాత్ముఁడును, సర్వభూతేశ్వరుఁడు
నగుశివుండు నిలిచియుండుటచే నదియే సకలశివయోగులకును గతియై
యున్నది.

ఆపురంబు కోటియోజనవిస్తీర్ణమును, నిర్మలపవిత్రమహామండ
లవిలసితంబును, మధ్యాహ్నమార్తాండసముజ్జ్వలంబును, విశాలనువర్ణ
ప్రాకారవేష్టితంబును, మణిముక్తావిభూషితకళకద్వారశోభితంబును, ర
మణీయంబును, సిద్ధగణసేవితంబునై విరాజిల్లుచుండును. అందు జరా
మరణ శ్రమవ్యాధిమోహకోపభయాదు లెంతమాత్రమును లేవు. అది
సర్వసమృద్ధిసంపన్నమై యుండును. స్వర్ణమాత్రసుఖదాయకం బగున
మరావతీభూమి యందే యున్నది. అందొక్కచోఁ జంద్రనిర్మలంబు ల
గుశ్వేతపద్మములును, బాలసూర్యప్రభాసంపన్నము లగురక్తపద్మము
లును సుగంధపూర్ణంబులై విరాజిల్లుచుండును. కమలేందీవరశోభితంబు
లును, సుధామధురోదకపూరితంబులు నగుననేకహాహిను లాశివపురంబు
చుట్టును బరివేష్టించి ప్రవహించుచుండును. వరద, వరేణ్య, వరేశ,
వరవర్ణిని, వారార్హ, వారిభద్ర, వర, మహాపద యనునదులయందలి
యుదకము వివిధకుసుమగంధవిలసితమును అమృతోపమానము నై
యుండును. దేవాసురమునిగణంబులును, నారదాదులునుమాత్రమే ప
రమాద్భుతమగునాపురమును దెలిసికొనఁజాలుదురు. అంతర్భాగవిశుద్ధు
లును, విశేషభక్తియుక్తులును, కేవలశివచింతాతత్పరులు నగువారండు
నివసించి యుందురు. సూర్యాగ్నిసదృశ తేజోమయం బగునాపురమధ్య
మున మేరుశృంగసన్నిభంబును, దివారాత్రవిభాగవిహీనంబును, సర్వ
కామదంబును, కనకమయంబును, అసాధారణదర్శనీయంబును, నీలస్ఫ
టికప్రవాళేంద్రనీలాదిమణిభూషితంబు నగునొకప్రాసాదరాజము విరా

జిల్లుచుండును. అగ్నిశిఖాసముజ్జ్వలంబగునానగరంబున సూర్యసమతేజో
మయంబులగుధ్వజపటంబులు సుఖజనకంబులగువాయుపులచే నవలీన
ముగఁ జలించుచుండును. ఆదివ్యపురంబునందు సకలర్తులయందును బు
ష్పఫలనమంచితంబులగుకల్పతరులతలు కన్నులపండువుగా నుండును.
సకలమహీధరంబులయందును మేరువుంబోలి, యఖిలలోకంబులకు నూ
ర్ధ్వమునందున్న యాపురశ్రేష్ఠము సర్వోత్కృష్టంబై ప్రకాశించుచుం
డును. ఆపురంబున మహాభూతపరివృతుండును, పంచవింశతితత్త్వావతీ
తుండును, విశ్వేశ్వరుండు సర్వదా దేవీసహితుఁడై నివసించియుండును.
మతీయు, లక్ష్మీయు, మేధయు, ధృతియు, శ్రీయు, కీర్తియు, సరస్వతి
యు, లోకమాతృకలును దివ్యరూపములం దాల్చియుమాదేవీసహిత
లై యందుఁ గీర్తించుచుండురు. సకలదేవతలును గణేశ్వరులతోఁగూ
డి యందు విహరించుచుండురు. ప్రమథగణాగ్రగణ్యులును, కుబ్జవా
మనరూపులును, కామరూపులును, మహావేషధారులును, పాశుపతవ్ర
తులు నగుగణనాథులందఱు నచ్చట నివసించియుండురు. మహాకాలే
శ్వరుం డందు విరాజిల్లుచుండును. ఆయుధపాణులగునందీశ్వరగణేశ్వరు
లు ధ్యానతత్పరులై శివపార్శ్వంబునను, దివ్యరూపధారిణులును, యో
గబలసమన్వితలును, ఖడ్గహస్తలు నగుజయోవిజయులు దేవీపార్శ్వంబు
నను నిలిచియుండురు. కకుద్ధంతుండును, మహానాదుండును, మహా
త్ముండును, ఈశ్వరవాహనస్వరూపుఁడును, కామరూపుండును, ఘంటా
శక్తిధరుండును, శ్రీమంతుండు నగుగోపతి పితృపార్శ్వమునం దుపవసిం
చి యుండును. జగత్పతి యగుమహాదేవునిసూక్ష్మరథంబునందు దశస
హస్రసూర్యతేజస్సంపన్నములగు కాంచనవర్ణశార్దూలసమూహమును,
సింహాసమూహమును విభిన్నించుచుండును. పాక్షిణులును, నిర్మలస్వభావు
లును, మహాయోగులును, తేజస్సంపన్నులును, నగుకోటికోటిరుద్రగ

ఊరింటు లరెడు నీవసించి యుందురు. అందుఁ గాంచనమయంబును, ది
వ్యమణిచిత్రితంబును, రమణీయంబునగునూత్తమరథంబు శోభిల్లుచుండు
ను. ఆదేవదేవునిదివ్యరథము యోగవహనశీలంబును, సర్వలోకసంచా
రక్షమంబును, రత్నభిత్తియుతంబునై పిరాజిల్లుచుండును.

సాత్యవతేయా ! ఈయుపాఖ్యానము సర్వాశుభవిసౌశకంబును,
సత్యంబునైనది. యోగాశ్రయితులచే సర్వభావముల సాత్మయందు స
మర్పణంబు నేయువారును, నిరంతరశీవచిరతాతత్పరులు నగువా రెందు
మరణించినను దివ్యం బగుసాపురంబును జేరి నిత్యనిర్మలులై యుండు
రు. మహేశ్వరభక్తులగువారందఱును శంకరాలయం బగుసాపురంబున
వీహరించుచుండురు. సనకసనంధనాదులును, పితామహుండగుబ్రహ్మ
యు, కపిలోదిసిద్ధులును, నరసారాయణులును, పంచశిఖాదులును,
యోజ్జ్వలస్కాదిమహాక్షులు నందు నివసించి యుండురు. వారు ప్రళ
యకాలంబున నీశ్వరునియందుఁ బ్రవేశించి సృష్టికాలంబున మరల
యథానుభవమునఁ బ్రకాశించుచుండురు. మహాదేవునిదివ్యాలయంబు
త దర్శించువారును, మంగళమయంబులగుమహాకోశేశ్వరగోకన్యతేత్ర
లను, అవిముక్తమునం దోంకారేశ్వరుని, విశ్వేశ్వరుని, శ్రీసర్వతము
నందలిమహేశ్వరుని, కారోహణంబున దేవేశ్వరుని, మహాకాలంబున
శంకరుని, భద్రేశ్వరుని, మహాదేవుని, శబ్దకణ్ఠేశ్వరుని నేమించువారును
మరణానంతరమున గిరీజావరునిదివ్యపురంబున నివసించి యుండురు. శివ
యోగావలంబులు, పాశుపతవ్రీతులు, శివభక్తులు నగువారు శివపుర
పాసంబుచేఁ గృతార్థులై నందీశ్వరకార్తి కేయాదులతోఁ గలసి యోగా
దీపంబునపరులై నిరంతరమును శంకరపార్శ్వంబున రుద్రదూపధరులై
యుండురు. నేనిప్పుడు నీకుపదేశించిన పరమంబగుశివయోగమువలనఁ

బరమేశ్వరవిజ్ఞానంబు లభించి యాప్రభావముచే సకలదుఃఖవినాశంబును ముక్తిలాభంబును గలుగును. వ్యాసమునీంద్రా! యోగి యగువాఁడు జగదాధారుండు గావున సకలధర్మప్రవృత్తుకుండగుచున్నాఁడు. కావున నీవు జ్ఞానమూలంబున సకలసిద్ధులను గాంచి జగత్కారణతత్త్వవిషయంబున స్మృతిలాభంబు నంది స్థితిధర్మప్రబోధకం బగుపురాణరచనం గావింప గలవు. యజ్ఞాదికర్మప్రచారంబుకొఱకు నీవు స్వామ్యంభువంబును, ఏకంబు నగువేదమును ప్రబోధార్థమై చతుర్భాగములుగా విభజింపగలవు. ఇది యనిందితం బగునై వస్వతమన్వంతరము. ఇహలోకమునందు త్వత్కృతంబులగు శ్రుతిస్మృతిధర్మశాస్త్రములు స్థితికరంబులు గాఁగలవు. నీవు తీర్థకరుండ వయ్యెదవు. అనంతరము సర్వబంధముత్తుడనై పరమేశ్వరునియందు విలీనుండవయ్యెదవు.

అని సనత్కుమారుండు బోధించి వ్యాసమునీంద్రుని భస్మసంస్కృతునిం గావించి యనుగ్రహించెను. మహాతపుండగువ్యాసుండును సనత్కుమారునకుఁ బ్రణామంబు గావించి మహితలాసీనుడై ప్రశ్నించుటయు సనత్కుమారుండు శివపురాణం బంతయు నాతని కెఱింగించెను. ఈశివపురాణము సకలాగమసంయుతంబును, సృష్టిమన్వంతరాదిప్రశంసాకలితంబును, శివయోగమయంబును, సర్వజ్ఞానార్థవంబునై విరాజిల్లుచున్నది. మునులారా! మీరును శివవ్రతానుష్ఠానపరులై సకలయోగంబులనభ్యసించి యీశ్వరనిలయప్రాప్తిం గాంతురుగాక! మునిశ్రేష్ఠుండును, మహాతేజస్వియు నగువ్యాసుం డీశివయోగానుష్ఠానముచేతనేసమస్తవేదతాత్పర్యమును గ్రహింపఁగలిగెను. ఈవ్యాసునిపలననే సకలధర్మములును, యోగవిద్యలును బహిర్గతములై నవి. ఈశివపురాణము ప్రథమం బనియు, సర్వోత్తమంబనియు నందీశ్వరుండు ప్ర

శంసించి యున్నాఁడు. దీనిని సర్వంబును గ్రహించినవాఁడు సర్వజ్ఞం
డు గాఁగలఁడు. దీనివలనఁ ద్రివర్గప్రాప్తియు, ముక్తిలాభంబును, ఆ
యుర్వృద్ధియు, యోగసిద్ధియుఁ, గాఁగలదు. సమస్తజగద్విద్యావిష
యంబున నాదికర్త యగుమహాదేవునివలెనే సకలపురాణంబులలోనను
నీశివపురాణము ప్రధానమైనది. ఈపురాణము నధ్యయనము సేయు
వారు సకలకేశవిముక్తు లగుదురు. దీని నాకర్ణించువారు మహాదేవసా
యుజ్యముం గాంచఁగలరు. ఈపురాణధారణానుశీలంబువలన యోగ
సిద్ధియు, ముక్తిలాభంబును గలుగును. త్రిభువనశ్లాఘ్యంబులగుమహా
దేవునిదివ్యస్తోత్రానువాదంబులచేతను, మహాదేవియగుభగవతిమహాప్ర
భావకీర్తనంబులచేతను బరమంబగునీశివపురాణము పవిత్రమైనది. ఇది
సర్వశాస్త్రసమ్మతమైనది. సకలదేవతలచేతను, భూదేవులచేతను, బ్ర
హ్మాదులచేతను సంసేవితం బగు నీపురాణశ్రవణమువలన శివసాయుజ్య
ము లభించును. సర్వభావంబులను శివార్పణంబులుగాఁ జేసి యీశ్వ
రసేవాతత్పరు లగువాడు సూర్యానలసమశరీరులును, త్రినయనులును,
బాలచంద్రావతంసులునై మహాదేవానుచరశ్రేష్ఠులు గాఁగలరు. వారి
కృష్టి యమంగళములును గలుగవు. వారుసకలశాస్త్రపారంగతులై నా
నాగుణాలంకృతులై సర్వదామహానందముతోఁ గాలక్షేపము చేయు
చుందురు. అనంతరము మహాలోకంబున వారుపరమయోగీంద్రులై య
నంతస్వర్గసుఖభోగంబు లనుభవించుచుందురు. ప్రయత్నపూర్వకంబు
గాఁ ద్రిపురహారుండగుమహాదేవుని జెలిసికొన్నవారు సకలపాపవిదూరు
లై విముక్తులగుదురు. శుచిమై పరమపవిత్రం బగునీపురాణమును బ
ఠించువాఁడును, వినువాఁడును, దుష్టభమనోరథసిద్ధుఁడై యంతంబున
సుత్తమం బగుశివపదముం గాంచఁగలుగును. శ్రౌద్ధసమయములం దీ
పురాణపఠనంబు గావించినచోఁ బితృదేవతలు సంతృప్తు లగుదురు. ఈ

పురాణపఠనముచే ధుస్స్విష్ణుదోషములును, సకలకలికలుమంబులును నశించును. శ్రద్ధాభక్తియుక్తుడై మనఃపూర్వకంబుగా నీపురాణంబునది దొక్కశ్లోకంబును గాని, శ్లోకార్థమునుగాని బఠించువానియైతల మృహః ధేవుండు సుప్రసన్నుండై యుండును.

శ్రీయైనమః.

శివపురాణము.

వాయవీయసంహిత.

పూర్వ భాగము.

శ్రీ గౌరీనిబిడకుచా

భోగలసత్కుంకుమాభిః భూషితవత్సో

భాగు భవరూపచక్రీన

దాగమస్తోద్యోగైశ్చ భోగైః దలత్రుము భక్తిన్.

భగవానుండగు నుపమన్యునిప్రసాదంబుచే నుపలబ్ధులైనవిశ్వా
యము నంతను జెప్పి మార్తాండుండు మధ్యాకారస్థితుండై యున్ననమ
యమున వాయుదేవుండు నియమానుసారంబుగ లేతుటయు నై మిశ్రా
ణ్యవాసు లెల్లరు షాతని నొకవిషయంబునుగూర్చి యడిగి తెలిసికొన
వలయు నని నిశ్చయించి తమతమకర్తవ్యకర్మసమాపనాంతంబునఁ బూ
ర్వవిధంబుననే మరల వచ్చి వాయుదేవుని పురరాగమనంబుకొఱకు నిరీ
క్షించుచుఁ గూర్చుండి యుండిరి. అప్పు డంబరోద్భవుం డగుననిల
దేవుండు నియమకృత్యములందీర్చుకొని యుటకు వచ్చి మునిసమాజ

మధ్యంబున నర్హాసనాసీనుం డయ్యెను. సర్వలోకనమస్కృతుం డగు వాయుదేవుం డట్లు సుఖాసనోపవిష్టుండై మహేశ్వరవిభూతిమాహా త్మ్యంబును ధ్యానించుచుండగా నాతనివదనకమలమునుండి “అపరా జితుండును, ఫర్వజ్ఞుండు నగునామహాదేవుని నేను భజించెదను. చరా చరంబగు నీసమస్తప్రపంచమును నాతనివిభూతియే” అనువాక్యములు వెలువడియెను. ఆశుభవాక్యముల నాకర్ణించినంతనే సకలర్షులకును బాపక్షయం బయ్యెను. అప్పుడు వారందఱు నవ్విభూతింగూర్చి సవిస్త రంబుగాఁ జెలిసికొనఁగోరి సారవంతంబులగు వాక్యములతో నిట్లునిరి. మహాత్మా! అక్షిప్తకర్ముండును, వాసుదేవుండు నగుకృష్ణుండు ధౌమ్యా గ్నిజుం డగునుపమన్యునిచేఁ బాశుపతవ్రతదీక్షింతుండై పరమహానలా భంబు నందినట్లు పూర్వము విని యుంటిమి. ఆకృష్ణునకుఁ బాశుపత జ్ఞాన మెట్లు సిద్ధించెనో సవిస్తరంబుగా వినఁగోరెదము.

అని ప్రార్థించుటయు వాయుదేవుం డిట్లు చెప్పందొడంగెను. సనాతనుం డగువాసుదేవుండు స్వేచ్ఛానుసారంబుగ గృష్ణరూపంబున వవతరించి దుఃఖమయం బగుమానుషత్వమునందు విరక్తుండై మునిశ్రే ష్టుం డగునుపమన్యునికడకుం బోయి జటాసమంచితోత్తమాంగుండు ను, రుద్రాక్షమాలికావిభూషితసర్వాంగుండును, వివిధశాస్త్రపరివృతం బగువేదంబునుం బోలి శిష్యగణపరివృతుండై యున్నవాఁడును, శాంత స్వభావుండును, శివధ్యానరతుండును మహాతేజుండు నగు నమ్మునిశ్రే ష్టుని సందర్శించి పులకీకృతసర్వాంగుండై యమ్మహర్షి శేఖరునకుఁ బ్రద యీణసమస్కారంబులఁ గావించెను. ఆమహానిశ్తముని సందర్శనమాత్ర ముచేతనే శ్రీకృష్ణునిసకలదోషములును వినష్టంబులై పోయెను. అప్పు డుపమన్యుండు నిర్మలుం డగుశ్రీకృష్ణునిం గాంచి యథాక్రమంబుగా “అగ్నిః” ఇత్యాదిమంత్రోచ్చారణపూర్వకంబుగా నాతని సర్వశరీ

రంబును భస్మవిలిప్తంబు గావించి ద్వాదశమాసవ్యాప్తం బగుపాశుపత వ్రతంబు ననుష్ఠింపజేసి సర్వశ్రేష్ఠం బగుపాశుపతజ్ఞానంబును బ్రసాదించెను.

అది మొదలుగాఁ బ్రశంసితవ్రతు లగుమహర్షు లందఱును బాశుపతవ్రతావలంబులై కృష్ణుని బరివేష్టించి యుపాసితప నారంభిరి. అప్పుడు పరమశక్తిమంతుం డగుకృష్ణుండు గురునిచే నీయోగింపఁ బడి పుత్రాధిమై యంభోసహితుఁ డగుశంకరు నుద్దేశించి తపంబు గావించెను. ఆతపఃప్రభావముచే నాతఁడు వజ్రాంతంబున దేవీసహితుండును, ప్రమథగణపరివృతుండు నగుశంకరుని సాక్షాత్కరింపజేసికొని యాదేవుననుగ్రహంబుచేఁ బుత్రులాభముం గాంచెను. భగవానుఁ డగుశివుం డంబికాసహితుఁడై పచ్చి పుత్రదానముం గావించుటచేఁ గృష్ణుండు జాంబవతీగర్భజాతుం డగుప్రథమపుత్రునకు సాంబుఁడని నామకరణముం గావించెను.

—♦ విద్యావతారకథనము.♦—

పురాణము, ధర్మశాస్త్రము, చతుర్వేదములు, షడంగములు, మీమాంస, న్యాయశాస్త్రము ననునివి చతుర్దశవిద్యలు. వీనితో నాయుర్వేదమును, ధనుర్వేదమును, గాంధర్వమును, అగ్నిశాస్త్రమును గలిసినచో నష్టాదశవిద్యలగును. భిక్షుభిక్షుమార్గప్రదర్శకంబు లగునీ యష్టాదశవిద్యలకు నాదికర్త స్వీయముగా శూలపాణియే యని వేదములు చెప్పుచున్నవి. అఖిలబ్రహ్మాండనాయకుఁ డగుమహాదేవుఁ డీ జగంబును సృష్టించునుద్దేశముతో ముందుగా ససాతనుండగుబ్రహ్మదేవుని బుత్రురూపరబున సృజియించి విశ్వయోని యగునాతనికి విశ్వవిశ్వసృష్టినిమిత్తంబుగా నీయష్టాదశవిద్యలను బ్రసాదించెను. సృష్టికర్త యగుబ్రహ్మ యట్లు విద్యావీలాభంబు నంది మొట్టమొదటఁ బురాణము

ను స్మరించెను. అనంతరమౌతనిముఖంబులనుండి సకలవేదంబులును బ్రహ్మిగతంబు లయ్యెను. వేదానంతరము సకలశాస్త్రంబులు నుదయించెను. అనంతంబులగునీశాస్త్రంబుల నధ్యయనంబు గావించుటకు బృథ్వీయందలిప్రజలందఱు నసమర్థులగుటయు ద్వాపరయుగాంతంబున నీసకలశాస్త్రంబులును సంతేపరంబు చేయుటకై యీశ్వరాదేశంబున సర్వమయుం డగువిష్ణుదేవుండు సత్యవతీగర్భంబున నరణీయం దగ్నిదేవుండునుంబోలి వ్యాసరూపంబున నవతరించెను. ఆవేదవ్యాసుండు తన మతియను మంత్రానందండుతో వేదసముద్రమను మధించి దానినుండి ప్రకాశమానం బగుమహాభారత మనుచంద్రమండలము నుదయింపజేసెను. ఋషియు నోతఁడు వేదసమూహమును సంతేపముగజేసి చతుర్భాగములుగా విభజించెను. అందుచేతనే యాతనికి వేదవ్యాసుడనునామము గలిగెను. ఆతఁడు పురాణముల నన్నిటిని నాలుగులక్షల శ్లోకములుగొ సంతేపించెను. దేవలోకమునం దిప్పటికిని బురాణములు శతకోటిశ్లోకపరిమితములై యున్నవి. వేదములు వేదాంగములు, ఉపనిషత్తులునుగూడ నధ్యయనము గావించినను బురాణజ్ఞానము లభింపకున్నచో విచక్షణులు గాఁజాలరు. ఇతిహాసపురాణములచే వేదమును బరిపుష్టినరదింపవలయును. ఆల్పజ్ఞులు లగువారు నన్నుల్లంఘింతురని వేదము సర్వదా భయపడుచుండును. సర్గము, ప్రతిసర్గము, వంశము, మన్వంతరములు, వంశానుచరితము నని పురాణము పంచలక్షణములు గలది. బ్రాహ్మము, పాద్మము, వైష్ణవము, శైవము, భాగవతము, భీష్మము, నారదీయము, మార్కండేయము, ఆగ్నేయము, బ్రహ్మవైవర్తము, లైంగము, వారాహము, స్కాండము, వామనము, కౌర్మము, మాతస్యము, గాఢోదయము, బ్రహ్మాండము నని పురాణములు పదహారైనవి.

అందుఁ జతుర్థం బగుశివపురాణమునందు శివమాహాత్మ్యము వర్ణితమై యుండును. దేవలోకమునందు దీనిమూలగ్రంథము లక్షశ్లోకములచేతను, ద్వాదశసంహితలచేతను విరాజిల్లుచున్నది. ధర్మప్రతిష్ఠితం బగునీపురాణము స్వయముగా నీశ్వనిరుచేఁ గథితంబైనది. వర్ణిత్రయమునందును సముత్పన్ను లగుశివభక్తు లీశివోక్తధర్మానుష్ఠానంబుచే నొకజన్మమునందే శివప్రసాదంబున ముక్తిలాభంబు నందుదురు. కావున మోక్షంబు గోరువారు శివు నాశ్రయింపవలయును. దేవతలకుఁగూడ శివాశ్రయంబునఁగాని ముక్తి లభింపదు. వేదతుల్యం బగునీశివపురాణము విద్యేశ్వరసంహిత, రాద్రీసంహిత, వినాయకసంహిత, ఉమాసంహిత, మాతృకాసంహిత, ఏకాదశరుద్రసంహిత, కైలాససంహిత, శతరుద్రసంహిత, కోటిరుద్రసంహిత, సహస్రకోటిరుద్రసంహిత, వాయవీయసంహిత, ధర్మసంహిత యని ద్వాదశసంహితలుగా విభక్తమై యున్నది. అందు విద్యేశ్వరసంహిత దశసహస్రశ్లోకపరిమితము. ప్రత్యేకముగ రాద్ర, వై నాయ, కోమా, మాతృకాసంహిత లష్టసహస్రశ్లోకసంకలితములు. ఏకాదశరుద్రసంహితత్రయోదశసహస్రశ్లోకసమన్వితము. కైలాససంహిత షట్సహస్రశ్లోకభూయిష్ఠము, శతరుద్ర, కోటిరుద్ర, సహస్రకోటిరుద్రసంహితలు ప్రత్యేకముగ దశసహస్రశ్లోకసంకలితములు. వాయవీయసంహిత చతుస్సహస్రశ్లోకవిలసితమును, ధర్మసంహిత పంచసహస్రశ్లోకవిరాజితమునై యీవిధముగా శివపురాణము లక్షశ్లోకములచే శోభిల్లుచున్నది. చతుస్సహస్రపరిమిత మగువాయవీయసంహిత రెండుభాగములై యున్నది. ఉత్తమం బగునీశాస్త్రము వేదజ్ఞానవిహీనునకు బోధింపరాదు. శ్రద్ధావిహీనులకును, బురాణజ్ఞానవిహీనులకును దీనింగూర్చి చెప్పరాదు. సర్వవిధములఁ బరీక్షితుండును, అసనూయుండును, ధార్మికుండును, శివభక్తుండు లగుశిష్యున కీశివపురా

ణము నుపదేశింపవలయును. ఎవ్వనిమూలమున మనకీసకలపురాణసం
హితమును లభించినవో యట్టి యమితతేజుండును, భగవానుండు నగు
వేదవ్యాసునకు నమస్కారము.

—* బ్రహ్మసందర్శనము. *—

సూతుఁ డిట్లనియెను. మహర్షి శేఖరులారా ! పూర్వము మహా
త్తరంబగు కాలగతిచే ననేకకల్పంబులు మరలమరలఁ గడచినతరువాతఁ
బ్రహ్మతోపస్థితంబగు శ్వేతవరాహకల్పంబున మరల సృష్టిప్రవృత్తి య
గుటయు జగత్కార్యంబులు యథారూపముగఁ బ్రవర్తిల్లుచుండెను.
అప్పుడు ప్రజలందఱును బ్రబుద్ధులై యుండఁగా పట్కులీయులగుము
నీంద్రులకుఁ బరస్పరమును “ ఇదిబ్రహ్మతత్త్వము ; ఇది కాదు ” అ
నువిషయమునుగూర్చి మహత్తర మగువివాదము గలిగెను. కాని బ్ర
హ్మతత్త్వము దుర్నిరూప్యం బగుటచే నెంతకును విషయనిశ్చయము
కాకపోయెను. అప్పు డమ్మునులందఱును సకలదేవతాపూజితుఁడై
యుండు బ్రహ్మదేవుని సందర్శించుటకై బ్రహ్మలోకమునకుఁ బ్రయా
ణమైరి. దేవదానవసంకులంబును, సిద్ధచారణగణవిలసితంబును, యక్ష
గంధర్వసేవితంబును, బహువిహంగకలకూజితంబును, మణివిద్రుమవి
భూషితంబును, నికుంజకందరదరీనిర్మలరాభిశోభితంబును, నతిరమణీయం
బును, శుభదర్శనీయంబును నగుసుమేరుశృంగంబున నానాపశుసమాకీ
ర్ణంబును, దశయోజసవిస్తీర్ణంబును, దశయోజనాయతంబును నగుబ్ర
హ్మవనంబు గలదు. అందలిసరోవరము లతిరమణీయములై నిర్మలస్వా
దుజలపూర్ణములై యుండును. అందలితరులతాదులు భృంగనిస్వనంబు
లచే విలసిల్లుపుష్పమంజరులచే నలంకృతములై యుండును. ఆవనమ
ంబున దైత్యదానవుల కగమ్యంబును, సూర్యతేజోమయంబు నగు
నాగగరింబు గలదు. ఆనగరింబు సమున్నతప్రాకారతోరణసమంచి

తీంబును, జూరిబూనదమయంబును నై, ప్రశస్తరాజమార్గంబులచేతను, గగనతలంబు నొలయుచుండు మణిమయసాధశిఖరంబులచేతను శోభిల్లుచుండును. అందు సాధ్యగణసహితుం డగుబ్రహ్మదేవుండు నివసించియుండును.

మహర్షులందఱు నచ్చటికిం బోయి దేవర్షిగణసేవితుండును, సాక్షాత్లోకపితామహుండును, స్వర్ణప్రభుండును, సకలాభరణవిభూషితుండును, బ్రసన్నవదనుండును, బద్మపత్రవిశాలలోచనుండును, బరమదర్శనీయుండును, దివ్యగంధానులిప్తుండును, దివ్యశ్వేతవస్త్రాలంకృతుండును, దివ్యమాల్యవిభూషితుండును, దివిజమునినందితపాదారవిందుండును, దివాకరసదృశప్రభాసంపన్నుండును, దివ్యలక్షణలక్షితుండును, దీప్తీసహితుండు నగుబ్రహ్మదేవుని సందర్శించిహర్షోత్ఫుల్లసయనులై నిటలతటంబుల నంజలులు ఘటించి సురశ్రేష్ఠుండగునాతని నిల్లువినుతింపఁ దొడంగిరి.

మహాత్మా ! సృష్టిస్థితిలయంబులకుఁ గారణభూతుండవు, పురాణపురుషుండవు, పరమాత్మవు, బ్రహ్మవు, ప్రధానదేహుండవు, ప్రధానక్షోభకారివి, త్రయోవింశతితత్త్వభేదంబుచే వికృతుండవు, అవికారుండవు నగునీకు నమస్కారము. ఈబ్రహ్మాండమంతయు నీయందే యుత్పన్నం బైనది. నీవీబ్రహ్మాండమధ్యమునందు స్థిరుండవై యున్నావు. నీవు సంసిద్ధకార్యస్వరూపుండవు. కార్యసిద్ధికిఁ గారణుండవు. అట్లనీకు నమస్కారము. సర్వలోకస్వరూపా ! సర్వలోకవిధాతా ! సర్వాత్మా ! సర్వదేహాత్మసంయోగవియోగకారణా ! నీకు నమస్కారము. నీవీసకలజగంబులను సృజించితివి. నీవే పాలించుచుంటివి. మరల నీవే సంహరించుచుందువు. దేవా ! నీమాయామయం బగుమోహినీశక్తి

నెఱుంగుటకు మేమెంతవారము? సర్వలోకపితామహా! నీకు సమస్కారము.

అని యిట్లు మునివరులు వినుతించుటయు బ్రహ్మదేవుండు సంతోషుండై ప్రియమధురగంభీరస్వరంబున నోమహాభాగు లగుమునీంద్రులారా! మీరందఱునుగలసి యిట్లు విచ్చేయుటకుఁ గారణ మేమి? అని ప్రశ్నించుటయు సమ్మహద్దులు వినయవినమితులై భక్తిపూర్వకంబుగ నిట్లు విన్నపంబు సేయందొడంగిరి. మహాత్మా! మేమతిఘోరం బగు సజ్జానాంధకారముచే నావృతులమై యున్నాము. మేముపరస్పరమును వాదోపవాదములచే నెంత శ్రమపడినను బరతత్త్వమును గ్రహింపఁజాలకుంటిమి. నీవు సకలజగద్విధాతవును, సర్వకారణుఁడవు నై యుంటివి. ఓలోకనాథా! ఈజగంబునందు నీయెఱుంగనితత్త్వంబేదియును లేదు. ఏపురుషుండు సకలజీవులకంటెను బ్రాచీనుండును, విశుద్ధుండును, బరిపూర్ణుండును, నిత్యుండును, బరమేశ్వరుండును, బరమపురుషుండు నై యుండెనో, యెవ్వనిచిత్రకృత్యంబుచే బ్రప్రథమమందీజగంబు సృజింపఁబడియెనో, తుద కిది యంతయు నెవ్వనియందు లయంబు గాంచునో, సర్వభూతంబు లెవ్వనికి వశ్యములై యుండునో, సర్వనియంత యెవ్వఁడో, యట్టిపరమపురుషుం డగునీశ్వరుని సందర్శించుటకు మేమెట్లు సమర్థుల మగుదుమో దయయుంచి యానతీయవలయును.

—♦ బ్రహ్మప్రబోధము. ♦—

బ్రహ్మదేవుం డిట్లు ప్రార్థితుండై విస్మయస్మరవీక్షణంబులతో దేవదాసవమునిసన్నిధానంబున లేచి నిలువఁబడి చాలసేపటివఱకును భ్రావించి రుద్రశబ్దము నుచ్చరించుచు నానందపులకితగాత్రుండును, తాంజలిపుటండు నై యిట్లు చెప్పందొడంగెను. మహాభాగులారా! వాఙ్మనంబుల కగోచరుఁడో, యెవ్వనిధ్యానానంద మితత

భయాతీత మైనదో, యెవ్వనినుండి బ్రహ్మవిష్ణురుద్రేంద్రపూర్వకం
 బగునీసమస్తమును, సర్వభూతేంద్రియసహితముగాఁ బ్రప్రథమమునం
 దుదయించెనో, యెవ్వఁడు కారణంబులకు విధాతయు, ధ్యాతయు,
 బరమకారణండు నై యుండెనో, యెవ్వఁ డేవస్తువునుండియు నెన్నఁడు
 నుదయింపకుండునో, యెవ్వఁడు సర్వైశ్వర్యసంపన్నుఁడై సర్వైశ్వరనా
 మంబున విలసిల్లుచుండునో, మోక్షార్థులగువా రెల్లరు నెవ్వని ధ్యానిం
 చుచుందురో, యెవ్వఁ డాకాశమధ్యగతుండును, శంభుండునై యుండు
 నో, యెవ్వఁడు ప్రథమంబున నన్నుఁ బుత్రునిగా సృజించి నాకుఁ
 దత్త్వజ్ఞానమును బ్రసాదించెనో, యెవ్వనియనుగ్రహంబుచే నేనుప్రాజ్ఞా
 పత్యపదలాభముం గాంచితి నో, యెవ్వం డీశ్వరుండును, నద్వితీయుండు
 ను, భూరుహముంబోలి యచలుండును, గగనస్థితుండు నై యుండునో,
 యేమహాపురుషునిచే నీయఖిలజగంబును బరిపూర్ణమై యుండునో,
 యెవ్వఁ డేకాకి యయును గ్రియాశూన్యులగు బహుప్రాణులకు
 సత్క్రియాసంపాదకుఁడై యుండునో, యెవ్వం డొక్కఁడయును
 బహుబీజంబులను సృష్టించుచుండునో యాతఁడే పరమేశ్వరుఁడు. అప్ర
 తిహతశాలి యగునాతఁడు సకలజీవసహితం బగుబ్రహ్మాండమం దం
 తట నధిష్ఠించి యుండును. ఆతఁ డొక్కఁడే భగవంతుఁడు. ఆతనికం
 పే ద్వితీయు లేవరును లేరు. ఆతఁడు సర్వదా జీవహృదయంబుల
 నెలకొని యున్నను నగోచరుఁడై యుండును. మఱియుఁ దా నప్రకా
 శుఁడై, సకలజగంబులను బ్రకాశింపఁజేయుచు జగదధిష్ఠితుఁడై యుం
 డును. అనంతశక్తి యగునాతఁడు కాలాత్మయుక్తంబు లగుసకలకారణం
 బుల నధిష్ఠించి యుండును. జగంబంతయు సంధకారావృతమై దివా
 తాత్రివిధేదంబు లేక సదసద్వస్తువిహీనంబై యున్నసమయంబునఁ గేవ
 లము సర్వమంగళమయుం డగు నాపరమేశ్వరుఁ డొక్కఁడే విరాజిల్లు

చుండును. ఆతనినుండియే ప్రజ్ఞ యుదయించెను. సత్వశక్తుండును, సర్వోత్కృష్టుండును, నిర్గుణుండును, గుణమయుండును, నిష్కలుండును, మంగళమయుండు నగుసీశ్వరుఁ డాతఁడే. కార్యకరణంబున నాతనితో సమానులుగాని, యీతనికంటె నధికులుగాని యెవ్వరును లేరు. ఆతనిశక్తి స్వభావముచేతనే సర్వోత్కృష్టమైనది. ఆతనిజ్ఞానక్రియలు నిత్యము లైనవి. అవ్యక్తం బగుక్షరంబును, అమృతం బగునక్షరంబునుగూడ నక్షరాత్మకంబులై యేకాత్మకంబులై యేకాత్మం డగునాపరమేశ్వరునందే వివర్తంబులై యున్నవి. ఆపరమేశ్వరధ్యానయోజనంబులచేతను దత్త్వచింతనంబుచేతను మాయ శక్తియుక్తం బగును. ఆదేవుని యెదుట విద్యుల్లతలు మెఱయఁజాలవు. సూర్యచంద్రులు ప్రకాశింపఁజాలరు. ఆతనితేజఃకిరణములచేతనే సచరాచరంబగుజగంబంతయుఁ బ్రకాశించు నని శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి. ఆమహాదేవుఁడొక్కఁడే మహేశ్వరుం డని యెఱుంగునది. ఆతనిదివ్యపదంబుకంటె నుత్తమపదంబు లేవియును లేవు. ఆతఁడే సర్వంబునకుఁ బ్రథముఁడు. కాని యీతని కాద్యంతములు లేవు. ఆతఁడు సహజనిర్మలుండును, స్వతంత్రుఁడును, బరిపూర్ణుఁడు నై యుండును. ఈచరాచరవిశ్వంబంతయు నాతనియిచ్ఛాధీన మైనది. ఆతనిదేహ మప్రాకృత మైనది. ఆతఁడు లక్ష్మలక్ష్మణశూన్యుఁడు. ఆతఁ డముక్తుం డయ్యును ముక్తికారకుఁడు; కాలసంబంధము లేనివాఁ డయ్యు నాతఁడు కాలప్రేరకుఁడు. ఆతఁడు సకలంబునకు నూర్ధ్వస్థితుండై యుండును. ఆసర్వజ్ఞనియందే సకలంబును నిలిచియున్నది. షడధ్వమయుం డగునాతఁడు సర్వజగన్నాథుఁడు. ఉన్నతోన్నతుం డగునాతనికంటె నున్నతు లెవ్వరును లేరు. అనంతమహిమాధారుం డగునాతనిపై భవ మపరిచ్ఛిన్నమైనది. సకలేంద్రియంబులయందును శుద్ధబుద్ధిప్రవృత్తుం డగునాతఁ డాత్మశ

క్షృమృతాస్వాదనరసికుం డగుచిరయావనుఁడు. అనంతానందనిష్ఠుండ మకరందపానమధువ్రతుం డగునాతఁ డఖండజగదండములను బిండికరించుటయందుఁ బండితుఁడు. ఔదార్యవీర్యగాంభీర్యమాధుర్యసముద్రుఁ డగునాతనితో సమానమగువస్తు వేదియును లేదు. రాజరాజేంద్రుఁ డగు నాతనితో నుపమింపఁదగినవా రెవ్వరును లేరు. ఆచిత్రకారునిచే తనే ప్రథమంబున నీజగంబు సృజింపఁబడియెను. అంతకాలంబున నిడి మరల నాతనియందే విలీనంబు గాఁగలదు. సర్వనియోజకుం డగునా తనికి సకలభూతములు వశ్యములై యుండును. ఆతని సందర్శించుటకు భక్తికంటె నన్యోపాయంబు లేదు. ఆతనియందు భక్తిని వర్ధిల్లఁజేయు టకే పండితులచే ప్రతంబులును, వివిధంబు లగుదానములును, దపంబులును; నియమములును గల్పింపఁబడియెను. నేనును, విష్ణుదేవుండును, రుద్రుండును, సకలసురాసురగణంబులునుగూడ నాతనిసందర్శనంబుకొఱకు మహోగ్రం బగుతపంబు నిప్పటికి నాచరించుచున్నారము. దుష్టములు; మూఢులు, పతితులు, నింద్యచరిత్రులు నగువారి కాతఁ డగోచరం డైనను భక్తులగువారికి నిరంతరమును బహిరంతర్ధర్మనీయుండును, బూజ్యుండు నై యుండును.

స్థూలంబును, సూక్ష్మంబును, దదుభయూతిరిక్తంబు నని యాత నిస్వరూపము త్రివిధంబు. అస్మదాదులగునమరులందఱును స్థూలరూపమును దర్శింపఁగలుగుదురు. యోగిగణంబుల కాతనిసూక్ష్మమూర్తి గోచరం బగును. తృతీయమూర్తి నిత్యమును, జ్ఞానానందఘోషంబును, నవ్యయము నైనది. తదేకనిష్ఠులును, దదేకతత్పరులు తద్వ్రతానుష్ఠాననిరతులు నగుభక్తులుమాత్రమే దానిని దర్శింపఁగలరు. అది గుహ్య తిగుహ్యంబైనది. శివభక్తుండగువాఁడు నిశ్చయముగా భక్తిప్రభావముచే విముక్తుం డగును. అంకురమునుండి బీజమును, బీజమునుండి

యంకురంబునుంబోలి శివప్రసాదముచే భక్తియు, భక్తిచేశివప్రసాదంబును గలుగుచుండును. ఈశ్వరానుగ్రహప్రభావముచేతనేజీవునకు సర్వత్ర సిద్ధిలాభం బగును. సర్వవిధసాధనంబులచే దుదకు శివుండును వశీభూతుం డగును. ధర్మమే యీశ్వరప్రసాదసాధనము. అది వేదప్రదర్శితమైనది. వేదాభ్యాసవశంబుననే పూర్వజన్మాగ్జిత పుణ్యపాపంబులకు సామ్యంబును, దానివలన శివప్రసాదసంపర్కమును, దానివలన ధర్మాతిశయంబును గలుగును. ధర్మాభివృద్ధివలన జీవునకుఁ బాపక్షయం బగును. క్షీణపాపుఁడగుజీవునకుబహుజన్మపరంపరలచే గ్రమముగా దేవీసహితంఁడగుసర్వేశ్వరునందు జ్ఞానపూర్వకమగు భక్తి యుదయించును. జీవుండు పరమేశ్వరు నెట్లు భావించునో తదనురూపంబగునీశ్వరప్రసాద మాతనికి లభించును. శివప్రసాదమువలనఁ గర్మఫల నివృత్తి యగును. కర్మఫలంబులయందు స్పృహశూన్యంఁడగువాఁడు శివధర్మపరిగ్రహంబున కర్తుం డగును.

గురూపదేశసహితము, గురూపదేశరహితము నని శివధర్మపరిగ్రహణము ద్వివిధంబు. అందు గురురహితంబగుదానికంటె గురుసహితమైనదియే శతగుణాధికంబు. శివధర్మపరిగ్రహం బైనంతనే శివజ్ఞానోత్పత్తి యగును. శివజ్ఞానోదయమైనంతనే మానవునకు సంసారదోషజ్ఞానంబును, గ్రమముగా విషయవైరాగ్యంబును గలుగును. ఆ వైరాగ్యమువలన నీశ్వరవిచారమును, దానివలనఁ గర్మపరిత్యాగంబును, ధ్యానాభక్తియు నగును. జ్ఞానధ్యానయుక్తుం డగుపురుషునకు యోగంబును, యోగముచే నుత్తమంబగుభక్తియు, భక్తివలననీశ్వరప్రసాదమును సిద్ధించును. ఆశివప్రసాదముచేముక్తి గలుగును. ముక్తుండు గుజీవుండు శివతుల్యుండును. ఈయనుగ్రహప్రసారమునకుఁ గ్రమంబగు నెట్టినియమమును లేదు. ఏపురుషున కెట్టియోగ్యత గలదో యా

తే॥ ఉట్టియనుగ్రహమును బడయుచుండును. కొందఱుగ్రాభానస్థయం
దును, కొందఱు జననానంతరమునను, కొందఱు బాల్యంబునను, కొం
దఱు తారుణ్యంబునను, కొందఱు వార్ధకంబునను, ముక్తులగుచుండు
రు. కొందఱు తిర్యగ్యోనిగతులై ముక్తిఁ గాంతురు. కొందఱు సరకప
తితులై ముక్తులగుదురు. స్వకర్మబలంబున నున్నతపదప్రాప్తులై త
త్పదక్షయనంతరంబునఁ గొందఱును, అట్లు పదక్షయం బైనపిమ్మట
మరల జన్మగ్రహణంబు గావించి కొందఱును, ఉద్ధవ్యగతులై యచ్చట
నే సుస్థిరులై యుండి కొందఱును, ముక్తులగుచుండురు. కావున మా
సపులకు ముక్తి యేకవిధమైనది గాదు. వారివారిజ్ఞానభక్తుల కనురూ
పంబగుప్రసాదబలముచే ముక్తిలాభం బగుచుండును. కావునఁ దత్ప్ర
సాదార్థమైవాఙ్మనోదోషశూన్యులై దారపుత్రాగ్నిసహితముగా నేక
మూత్రశివారాధనతత్పరులు గావలయును. మఱియు, శివనిష్ఠులును,
శివపరులును, శివధ్యానయుతులును, శివాశ్రితులునై తదేకచిత్తంబున
సకలకార్యంబుల ననుష్ఠించుచుండవలయును.

పాయుదేవుం డిప్పుడు దేవతలచే నహస్రీవర్షంబగునొకయజ్ఞ
మును బ్రారంభింపఁజేసి యున్నాఁడు. ఆయజ్ఞావసానమునం దాతఁడు
మంత్రప్రభావముచే నైమిశారణ్యమునకు పచ్చి మీకు శ్రేయోపా
యము నుపదేశింపఁగలఁడు. అనంతరముమీరు దేవదేవీనిపానంబును,
బరమశోభనంబును, బవిత్రంబు నగు వారాణసీక్షేత్రమును సేవింపు
డు. ఆస్థానమునందు శ్రీమంతుఁ డగుమహాదేవుఁడు భక్తాభీష్టదాయకు
డై విహరించుచుండును. మీరచ్చట జరుగుచిత్రసంఘటనముల న
న్నిటి నవలోకించి మరల నాద్యుద్ధకు రావలయును. అప్పుడు నేనువిగా
తజన్మమునందే ముక్తి కరతలామలకం బగుస్వక్తియుపాయమును జూ

ధించెదను. నేనిప్పుడు నాచే గల్పితంబగునీమనోమయచక్రమును వి
సరినై చెదను. దీనికడకమ్మియెచ్చట విశీర్ణంబై పడిపోవునో యాస్థల
ము మీతపస్సాధనంబున కుత్తమంబై నది.

అని చెప్పి పితామహుం డగుబ్రహ్మదేవుండు సూర్యతేజోమ
యంబగుచక్రమును గైకొని మహాదేవునకుఁ బ్రమాణంబు గావించి
దానినివిసరినై చెను. అప్పుడు మునులందఱును బ్రహ్మస్తాంతఃకరణ
లై జగత్ప్రభుండగువనజాసనునకు నమస్కరించి యాచక్రనేమి యెచ్చ
ట విశీర్ణం బగునో యాస్థానమును దర్శించుటకై బయలుదేరిరి. ఆచక్ర
ము పోయిపోయి స్వాదుజలప్రపూర్ణంబును, విమలంబు నగునొకవనం
బునఁ జారుశిలాతలంబునఁ బడిపోయెను. ఆకారణముచే సకలమునిజన
పూజితంబగునావనంబునకు నై మిశారణ్యం బనుపేరు గలిగెను. అది
బహుసంఖ్యయక్షగంధర్వవిద్యాధరపరిపూర్ణంబును, పవిత్రమునై యుం
డెను. పూర్వకాలంబునఁ బురూరవుండనునృపాలుండష్టాదశసముద్ర
ద్వీపంబులనేలుచు దై వవశంబున సూర్యశీవిలాసమునకు వశీభూతుడై
పోవుచు నక్రమంబుగా మునీంద్రుల స్వర్ణయజ్ఞశాల నపహరించెను.
అందుచే మునులందఱును గోపించి కుశవజ్రప్రయోగంబుచే నాతని
నచ్చటనే నిహతాం గావించిరి. విశ్వసృష్టిసంకల్పులును, బ్రహ్మజ్ఞా
లును, గార్హపత్యాశ్రమకలితులు నగుప్రజాపతులు పూర్వమం దచ్చ
ట దివ్యయజ్ఞారంభముం గావించిరి. అనై మిశంబున శబ్దాన్యాయకొ
విదులును, శక్తిప్రాజ్ఞక్రియాయోగులును నగుమహర్షులచే ననేకసత్కా
ర్యము లనుష్ఠితంబు లయ్యె. అచ్చటనే వేదవిదు లగుపండితులు వేద
వాదబహిష్కృతులగుప్రతివాదులను విజితులం గావించుచుండిరి. ఆ
నై మిశారణ్యము స్ఫటికనుయపర్వతపాదజాతంబు లగుశిలలనుండి ప్ర
వహించుచుండునమృతస్వాదుజలధారలచేతను, మధురఫలభరితంబులగు

తరునరంబులచేతను రమణీయమై, హింసజంతువిహీనమై, మునిజనత
పోయోగ్యంబై విరాజిల్లుచున్నది.

—♦ అ ని లా గ మ స ము. ♦—

సూతుం డిట్లనియెను. ఆనై మిశంబునఁ బ్రశంసితవ్రతులును,
మహాభాగులు నగుమునిగణంబులు మహాదేవు నర్చించుచు యజ్ఞారం
భముం గావించిరి. విశ్వసృష్టిప్రవృత్తు లగుప్రజాపతులు పూర్వకాల
మునందు యజ్ఞపరిసమాప్తి గావించినట్లే మహర్షులందఱు సత్యాశ్చర్య
కరంబుగా నమ్మఖంబును భూరిదక్షిణలతో సంపన్నంబు గావించిన
కొంతకాలమునకు బ్రహ్మనియోగంబున వాయుదేవుండు స్వయముగా
నచ్చటికి విచ్చేసెను. బ్రహ్మశిష్యుండును, జితేంద్రియుండును, సర్వం
బును బ్రత్యక్షముగ దర్శించువాఁడును, నలువదితోమ్మిదివాయువులను
దనయాస్థలలో మెలఁగించువాఁడును, ప్రాణాదివాయుప్రవృత్తులచే
నిత్యమును సవయవసంచాలనంబు గావించుచు జీవులశరీరధారణంబున
కాధారుండై యున్నవాఁడును, అణిమాద్యష్టైశ్వర్యసమన్వితుండును,
సకలభువనధరుండును, గగనసంభూతుండును, శబ్దస్పర్శగుణకలితుండు
ను, తేజఃప్రకృతి యని తత్త్వవేత్తలచేఁ బ్రశంసితుండును నగువాయు
దేవుం డట్లాశ్రమంబున కేతెంచుటయు దీప్సతమ్ర లగునమ్మును లం
దఱును బ్రహ్మదేవుని పూర్వవాక్యంబులను దలంచుకొని పరమానంద
ముతో నెదురేఁగి ప్రణామపూర్వకంబుగా నాతనిం దోడ్తెచ్చి సువర్ణ
పీఠంబున నాసీనుం గావించిరి. అనిలదేవుం డట్లు మునులచే సభ్యర్చి
తుండై యగ్న్యాసనంబున నుపవసించి యందఱ నభినందించుచు మునిశే
ఖరులారా ! మహాయజ్ఞారంభంబు గావించినప్పటినుండియు సగ్వవిష
యంబుల మీకెల్లరకును గుశలంబేకద ! యజ్ఞవిఘాతుకులగుడై త్యుల
వలన మీకెట్టిబాధలును గలుగలేదుగద ! ప్రాయశ్చిత్తంబును, ననిష్ఠం

బును గలుగకుండ సకలక్రియలును సక్రియంబుగ నిర్వృత్తంబు లయ్యెనుగద ! ఈయజ్ఞానంతరమున మీరింకను నేమి చేయఁదలంచితిరి.

అని వాయుదేవుండు కుశలప్రశ్నంబు నేయుటయు బవిత్రచరిత్రులగుమునిశ్రేష్ఠులు ప్రహృష్టహృదయులై వినయపూర్వకంబుగ నిట్లు చెప్పందొడంగిరి. మహాత్మా ! ఇయ్యాశ్రమంబునకుఁ గల్యాణకరం బగుభవదాగమనంబువలన మాకుఁ గుశలం బగుటయే గాక మాత్రంబు లన్నియును ఫలించినవి. పూర్వవృత్తం బొక్కటి యాలకింపుము. పూర్వము మేమందఱము నజ్ఞానమోహితులమై పరబ్రహ్మజ్ఞానబోధంబుకొఱకుఁ బ్రజాపతి యగుబ్రహ్మదేవు నుపాసించితిమి. శరణాగతవత్సలుం డగునదేవుండు మాయండుఁ గరుణించి భగవానుం డగుదునిఁడే సకలశ్రేష్ఠుం డగుపరమకారణుని డనియు, అప్రతర్కు్యం డగు నాతత్త్వస్వరూపుని భక్తులుమాత్రమే దర్శింపఁగల రనియు, భక్తియు, మోక్షంబు నాతనిప్రసాదంబుననే లభించుననియు, కావున మీరాతని ప్రసాదంబుకొఱకు నై మిశారణ్యంబున దీర్ఘసత్రయాగంబు నారంభించి యదేవు నుపాసించుచుండవలయు ననియు, ఆయజ్ఞావసానంబున వాయుదేవుం డటకు వచ్చు ననియు, ఆతనియపదేశంబుచే మీకు జ్ఞానలాభంబును, గల్యాణంబు నగుననియు, నానతిచ్చి మమ్మిటకుఁ బంపి యున్నాఁడు. మేము నిందుండి భవదాగమనంబుకొఱకు నిరీక్షించుచుంటిమి. దీర్ఘసత్రాయుస్తానంబు గావించి సమాప్రదివ్యవర్షంబు లయ్యెను. తత్ఫలంబుగా మీరిట కేతెంచిరి. ఇంతకంటె మాకుఁ బ్రార్థనీయం బేమున్నది ? అని చెప్పటయు వాయుదేవుండు ప్రీతుండై ముని పరివేషితుండై యుండి వారికి భక్తివృద్ధ్యర్థమై మహాదేవతత్త్వమును సూక్ష్మ బోధింపఁదొడంగెను.

—♦ మహర్షి పవనసంవాదము. ♦—

నై మిశౌరణ్యవాసు లగుమహర్షు లందఱును బవనదేవుని య
భావిధిగ నర్చించి మహాత్మా! నీకు పరమేశ్వరజ్ఞానము లభించినవిధము
ను, నీవవ్యక్తజన్మం డగుబ్రహ్మదేవునకు శిష్యుండ నై నవిధంబును
దెలుపవలయు నని ప్రశ్నించుటయు వాయుదేవుం డిట్లనియెను. మును
లారా! పందొమ్మిదవశ్లేతలోహితకల్పంబునందు చతురాసనుండు
సృష్టికాముండై తపంబు గావించెను. పరమేశ్వరుం డగుమహాదేవుం
డాతనితపంబునకు సంతృప్తుండై, కుమారుండు నతిసుందరుండు నగు
శ్వేతమునిమూర్తిం దాల్చి దివ్యవాక్యోచ్ఛారణంబు నేయుచు డర్శనం
బిచ్చుటయు వనజాసనుండు జగత్పతి యగునమ్మహాదేవుం గాంచి ప్ర
ణామంబు గావించి యూతనియనుగ్రహంబున గాయత్రీసహితం బగు
తత్త్వజ్ఞానముం బడసెను. అట్లు చతుర్ముఖుండు తత్త్వజ్ఞానసిద్ధుడై
చరాచరంబు లగునిఖిలభూతములను సృజించెను. ఆపరమేశ్వరప్రసాద
ముచే బద్మాసనుండు పొందఁగలిగినదివ్యతత్త్వజ్ఞానమును, దహఃప్రభా
వముచే నేనును భరమేష్ఠియునుగ్రహంబునఁ బడయఁగలిగితిని. అని
జెప్పటయు మహర్షి శేఖరు లోమహాత్మా! సత్యంబులకంటె సత్యతరం
బును, శుభప్రదంబును, దన్నిష్టులగు మానవులకు సుఖప్రదంబును
నగునయ్యాశ్వరజ్ఞానము నీకెట్లు లభించినదో యూనతీయవలయు నని
ప్రశ్నించిరి.

వాయుదేవుం డిట్లనియెను. మునిశేఖరులారా! పూర్వమునా
కు లభించినజ్ఞానము జీవమాయాపరమేశ్వరసంబంధమైనది. సుఖార్థుల
గువా రీజ్ఞానమునందే సంపూర్ణశాన్తి గలపార్వతయిండవలయును. అ
జ్ఞానదుఃఖము లీజ్ఞానముచేతనే నివర్తితంబు లగును. వస్తువర్చిదమే
జ్ఞానము, అజడము, జడము, నియంత యని వస్తువులు త్రివిధంబులు.

ఇవి పశువు (జీవుడు) పాశము (మాయ) పతి (ఈశ్వరుడు) యనునా మంబులచే వ్యవహరింపఁబడుచుండు. తత్త్వజ్ఞానులగువారు వీనికే అక్షరము, అక్షరము, అక్షరాక్షరపరము ననునామముల నుపయోగించుచుండురు. అక్షరం బనిన జీవుడును, అక్షరం బనిన మాయయు, అక్షరాక్షరపరం బనిన నీశ్వరుండు నని యెఱుంగునది. ప్రకృతి అక్షరంబును, బురుషుఁ డక్షరండు ననియు నెఱుంగవలయును. ఈరెంటికిని భేదముండును, వీనికతీతుండు నగునాతఁడే పరమేశ్వరుడు. అని చెప్పటయు మునులు దేవా! ప్రకృతి యన నేమి? పురుషుఁ డెవ్వఁడు? ఈప్రకృతిపురుషులకుఁ గలసంబంధ మెట్టిది? వీరికి భేదముండగునీశ్వరునిస్వరూప మెట్లుండును? అని ప్రశ్నించిరి.

వా యుదేవుం డిట్లనియెను. మాయయే ప్రకృతియని చెప్పంబడును. మాయావృతుం డగుబ్రహ్మయే పురుషుఁడు. మలకర్మంబులచే నీరెంటికిని సంబంధము గలిగెను. ఈయుభయంబునకును భేదముండగుపరుఁడే పరమేశ్వరుడు.

మునుల్లి ప్రిశ్నించిరి. మాయాస్వరూప మెట్టిది? మాయావృతుం డగుపురుషుం డెట్టివాఁడు? మలంబన నేమి? శివత్వం బెట్లు గలిగెను?

వా యుదేవుండు డిట్లనియెను. పరమేశ్వరశక్తియే మాయ. మాయావృతుం డగుపురుషుఁడు చైతన్యస్వరూపుఁడు. జ్ఞానచ్ఛాదకంబైనది మలంబని చెప్పంబడును. సహజవిశుద్ధంబును, సహజసిద్ధంబు నైనదియే శివత్వము.

మును ల్లి ప్రిశ్నించిరి. విశ్వవ్యాపకుం డగుపురుషుని మాయాస్వరూపముచే నెట్లు నరించినది? ఆపురుషుం డెందుకొకఁడు మా

యూవృతం డయ్యెను? పురుషుం డెట్లు మాయానివృత్తుండు గాఁగ
లుగును?

వాయుదేవుం డిట్లనియెను. వ్యాపకునకును గళాదులకుంబోలి
యావరణంబు గలుగును. భోగార్థంబగుకర్మమే యావరణహేతువు. పూ
ర్వోక్తం బగుమలక్షయంబైనచో నావరణనివృత్తియగును.

మును ల్క్లిష్ట ప్రశ్నించిరి. మహాత్మా! కలాదు లెవ్వి? కర్మమన
నేమి? దాని కాద్యంతము లెవ్వి? ఫలాశ్రయము లేవి? భోగ మెవ్వని
కొఱకు? భోగ్యమన నేమి? భోగసాధన మేది? మలక్షయ మెట్లుగు
ను? క్షీణమలుం డగుపురుషుం డెట్లుండును?

వాయుదేవుం డిట్లనియెను. కళ, విద్య, రాగము, కాలము,
నియతి యనునీయైదును గళాదులని చెప్పదురు. పురుషుడే భోక్త.
కర్మ పుణ్యపాపభేదంబులచే ద్వివిధంబు. పుణకర్మంబులకు సుఖంబును,
పాపకర్మంబులకు దుఃఖంబును ఫలంబులు. అవిద్యాభోగపర్యంతము
ను గర్మము నిలిచి యుండును. అది యజ్ఞనాత్మ నాశ్రయించి యుం
డును. అవిద్యాభోగపూర్తి యైనచో గర్మాంతం బగును. కర్మవిశ్వా
శంబుకొఱకే భోగము. అవ్యక్తం బగుప్రకృతియే భోగ్యము. పా
హ్యంతరింద్రియమూలంబున శరీరము భోగసాధనం బగుచున్నది.
నిరంతరశివతత్త్వధ్యానమూలంబున లభించినయీశ్వరానుగ్రహంబుచే
తనే మలక్షయం బగును. ఆత్మమలక్షయం బైనతనే పురుషుండు
శివసమానుండు గాఁగలడు.

మును ల్క్లిష్ట ప్రశ్నించిరి. కలాదిపంచతత్త్వంబులకంటెను గర్మ
మేకారణముచే వేఱైనది? భోక్త యనియు, బురుషుడనియు నాత్మ
యేకారణముచే బ్రసిద్ధమైనది? అవ్యక్తస్వరూప మొకటి? దానికి భో

గ్యత్వ మెట్లు సంభవించెను? పురుషునకు భుక్తియం దాశ్రయ మేది? శరీర మన నేమి?

వాయుదేవుం డిట్లునియెను. విద్యాకళలు జ్ఞానవ్యంజకములు. రాగము ప్రవర్తకమైనది. అవచ్ఛేదకమైనది కాలము. నియమించునది నియతి. త్రిగుణాత్మకంబును, గారణంబునగునవ్యక్తమే ప్రధానమనియుఁ బ్రకృతియనియుఁ దత్త్వజ్ఞులు చెప్పుదురు. ఆప్రకృతినుండిసత్వరజస్తమోగుణంబు లుత్పన్నంబు లయ్యెను. తీలలయందుఁ దైలముంబోలి త్రిగుణంబులు బ్రకృతియందునూత్మరూపముతో నుండినను, సమస్తసుఖంబులును, సుఖ హేతువులును సత్వసంబంధమైనవి. కేవలము తద్వ్యతిరిక్తములురాజసములు. స్తంభ మోహంబులు తామసంబులు. సత్వగుణంబు చే నూర్ధ్వగతియుఁ, దమోగుణంబుచే నధోగతియు, రజోగుణంబుచే మధ్యగతియు నగును. పంచతన్మాత్రాలును, పంచభూతంబులును, పంచకర్మేంద్రియంబులును ప్రధానబుద్ధ్యహంకారమనంబులు ననునీచతుర్వింశతితత్త్వంబులసమష్టియే సవికారం బగునవ్యక్తమని చెప్పుదురు. అది కారణదశయందున్నప్పు డవ్యక్తంబనియు, ఘటపటాదికార్యదశయందున్నప్పుడు వ్యక్తంబనియు వ్యవహారిరపఁబడుచుండును. ఘటాదికార్యంబులు కారణంబులగుమృదాదులకంటె భిన్నంబులు గానియట్లు శరీరాదికార్యంబులు కారణం బగునవ్యక్తంబుకంటె భిన్నంబులు గావు. కావున నవ్యక్తం బొక్కటియే కార్యకారణరూపంబుల విరాజిల్లుచుండును. అవ్యక్తాధారరూపం బగుశరీరమే పురుషునకు భోగ్యమైనది. తద్భిన్నం బగునది పురుషునకుభోగ్యంబు గానేరదు.

మును లిట్లు ప్రశ్నించిరి. బుద్ధింద్రియశరీరంబుల కంటె నతిరిక్తంబుగా సాత్మయనునొకానొకవస్తు వెచ్చట నేవిధముగా నున్నది? వాయుదేవుం డిట్లునియెను. బుద్ధింద్రియశరీరాతిరిక్తంబును, అ

వినశ్వరంబును నగునాత్మయనునొకవస్తువున్నది. కాని దానికి హేతు నిర్దేశంబు సేయుట సులభంబు గాదు. పండితు లగువారు బుద్ధింద్రియ శరీరముల కాత్మత్వము నంగీకరింపరు. బుద్ధియే యాత్మ యని యంగీకరింతు మేని స్మృతి కవకాశము లేకుండఁబోవును. ఇంద్రియంబులలో నేదేనొకటి యాత్మగా భావింతుమేని నానావిషయకజ్ఞానము లేకుండఁబోవును. ఒకయింద్రియమువలన నొక్కటేవిషయజ్ఞానము గలుగవలసి యుండును. ఇక శరీరమే యాత్మయందుమేని మనజ్ఞానమంతయు శరీరమునందే వ్యాప్తమై యుండవలయును. అట్లు లేదు. కావున ననుభూతవిషయస్మృత్యు, నఖిలజ్ఞేయపదార్థజ్ఞాతయు, బుద్ధ్యాదుల కతీతుండు నగునొకఁ డావశ్యకముగా నుండితీటవలయును. ఆతఁడే యంతర్యామి యని వేదవేదాంతములు కీర్తించుచున్నవి. ఆతనియందే సకలవస్తువులు నున్నవి. సకలవస్తువులందు నాతఁడు వ్యాపించి యుండును. ఆతఁడే యాత్మస్వరూపుఁడు. ఆతఁడే నిత్యుఁడు. కాని యెవ్వరు నాతని వ్యక్తస్వరూపునిగా దర్శింపలేదు. చక్షువులకుఁగాని, యితరేంద్రియంబులకుఁ గాని యాతండు గోచరింపఁడు. ఆమహాత్ముఁడు కేవలయోగాభ్యాసవిశుద్ధంబగుమనస్సుచేతనే గ్రహింపఁబడును. స్త్రీ పుష్పపుంసక భేదంబు లాతనికి లేవు. తిర్యగూర్ధ్వాదులును, దిగ్విదిక్కులునుగూడ నాతనికి లేవు. అశరీరుం డయ్యు నాతఁడు నశ్వరంబులగు దేహాసమూహములందు నివసించి యుండును. అవ్యయుం డగునాతఁడు స్థాణుస్వరూపుఁడు. ధీరులగుమానవులు శ్రవణమననాద్యభ్యాసబలంబున నిత్యము నాతని దర్శించుచుందురు. వేయిమాటలేల? పురుషుఁడు (ఆత్మ) దేహముకంటె భిన్నుండనియే యెఱుంగవలయును. అది దేహముకంటె నభిన్నం బనితలంచువా రజ్ఞానులు. ఈశరీరము పురుషుని దని చెప్పటచేతనే పురుషుఁడు దేహముకంటె భిన్నుఁడుగాఁ దోఁ

చుచున్నాఁడు. మలినంబును, విషయవశీభూతంబును, అనిత్యంబును, దుఃఖమయంబునగునీశరీరము నేమియుఁగానిదానిఁగాఁ దత్త్వజ్ఞులుభావింతురు. విపత్సమూహములకుఁ బుట్టినిల్లయిన యీశరీరము నాశ్రయించినపురుషుఁ డాత్మకర్మవశంబున నొకప్పుడు సుఖయు, నొకప్పుడు దుఃఖయు, నొకప్పుడు మూఢుఁడు నగుచుండును. తేత్రము జలస్థావితమై యంకురములఁ బుట్టించునట్లే కర్మమజ్ఞానసంకలితమై దేహముల నుద్భవింపఁజేయును. శరీరము నాశనశీలంబును, నసుఖావాసంబును, గోగభూయిష్టంబు నై యుండును. పురుషున కతీతంబులు, ననాగతంబులు నగుదేహములు వేలకొలఁది యుండును. శరీరములన్నియును మరల మరలఁ బుట్టుచు గిట్టుచుండును. కాని యాత్మమాత్ర మెప్పటికి నొక్కటేరీతి నుండును. ఏకాలమునందును, ఎచ్చటను, ఏవిధముగను దానికి శరీరముతోఁ జిరకాలసంబంధ మగపడుట లేదు. గగనతలంబున మేఘంబులచేఁ జంద్రబింబముంబోలి యాత్మయు శరీరంబులచేనవ్వుడవ్వు డాచ్ఛాదితంబును, విముక్తంబు నగుచుండును. ద్యూతక్రీడయం మత్సరముద్రాభేదంబుచేఁ బండెములు వివిధములుగాఁ దోచునట్లే సంసారమునందు దేహభేదంబుచే నాత్మ వివిధవృత్తుల గోచరించుచుండును. ఆత్మ యెవ్వరిదియును గాదు. ఆత్మ కెవ్వరును లేరు. మార్గస్థునకు మార్గమునందుఁ బహువిధప్రజాసమ్మేళనంబువలెనే యాత్మకు దారపుత్రాదిసంబంధం బగుచుండును. నదీజలంబులఁగొట్టుకొనిపోవుకాష్ఠంబులకుంబోలె ప్రాణులకును సంయోగవియోగములు సంభవించుచుండును. శరీరము జడం బని యాత్మయెఱుంగును గాని శరీర మాత్మనెఱుంగుటకు సమర్థంబు గానేరదు. ఈశ్వరుండు దేహాత్మతత్త్వంబుల నెఱింగియుండును గాని దేహాత్మ లాతని గ్రహింపఁజాలవు. బ్రహ్మాద్విష్టాపరపర్యంతమును గలసకలపదార్థములును బశువు లని చెప్పంబడును.

పాశబద్ధుండును, సుఖదుఃఖభోగియు నగువాడే పశువు. ఇట్టిపశుసమూహమే యీశ్వరునకు లీలాసాధనంబని పండితులు వక్కాణింతురు. అజ్ఞుం డగుపశువు తనసుఖదుఃఖవిషయంబులఁ బరాధీనుండై యీశ్వర ప్రేరణంబున స్వర్గనరకప్రాప్తుం డగుచుండును.

మునుల్లి పుల్లె పుల్లెంచిరి. మహాత్మా ! నీచేష్ట తంబులగునీపశుపాశంబులకు విలక్షణం బగువస్తువేది ? పశుపాపవిమోచనంబునకు సమర్థుం డెవ్వఁడు ?

—♦ శై వతత్త్వకథనము. ♦—

వాయుదేవుం డిట్లనియెను. మునికులతిలకులారా ! అనంతరమణీయగునాశ్రయుండును, విశ్వనిర్మాతయు, పశుపాశఖిమోచకుండును నగు నధీశ్వరుం డొకఁడున్నాఁడు. ఆతఁడు లేకున్నచో జగత్సృష్టియే లేదు. ఏమనిన—పశుపాశంబులలోఁ బశువగుజీవుఁ డజ్ఞుండును, పాశం బగుప్రకృతి యచేతనంబు (జడము) నై యుండెను. ప్రధానప్రకృతియుఁ బరమాణువులుమొదలుగాఁగల స్థూలసూక్ష్మాదిసకలపదార్థములు నచేతనములే యై యున్నవి. బుద్ధిమత్కారణం బగుచైతన్య సంబంధము లేకుండ నవి జగత్కార్యనిర్వహణంబునకు సమర్థములు గాఁజాలవు. జగంబు సావయవంబును, గార్యరూపంబు నగుటంజేసి దీనికిఁ గర్తయొకఁ డావశ్యకముగ నుండితీరవలయు నని తోచుచున్నది. కర్త లేకుండఁ గార్యోత్పత్తి కాఁజాలదుగదా ! కావున జగంబంతయు నీశ్వరకార్యమే గాని జీవునికార్యమును, బ్రకృతికార్యమును గానేరదు. జీవునియందు మరకుఁ గానంబడుచుండు సమస్తకర్తృత్వమును గూడ నీశ్వరప్రేరితమైనదియే. అందుండు నిజగమనంబున కసమర్థుం డగునట్లే జీవుండును స్వకార్యనిర్వహణమున కసమర్థుండై యున్నాఁడు. జీవుండును, దత్ప్రేరకుం డగునీశ్వరుండును బరస్పరభిన్ను లని యెఱింగి

యీశ్వరోపాసనంబు గావించువా రీశ్వరప్రసాదమువలన నమృతత్వముం గాంచగలరు. వస్తుత్వముచే బశుపాశంబులకును, దదధీశ్వరునకును గలప్రభేదమును గ్రహించి బ్రహ్మజ్ఞుం డగువాఁడు జన్మమునుండి విముక్తుం డగును. జీవప్రకృతులు రెండును బరస్పరసంయుక్తములై యుండును. విశ్వవిమోచకుం డగుపరమేశ్వరుఁడు వక్తావ్యక్త వస్తువ్యాప్తం బగునీవిశ్వమును భరించి యుండును. జ్ఞాతవ్యం బగువస్తువు భోక్త, భోగ్యము, ప్రేరకుఁడు నని ముతైఱంగుల నొప్పారుచుండును. ఇంతకంటె నధికముగాఁ దెలిసికొనఁదగిన దేదియును లేదు. తీలలయందుఁ దైలంబును, దధియందు ఘృతంబును, నదులయందు జలంబును, గాఢంబులయం దగ్నియు నెట్లు వ్యాపించి యుండునో యట్లే తనయందుఁ దనకంటె విలక్షణంబును, సత్యంబు నగుపరమాత్మయున్నదని యెఱింగినవాఁడు నిత్యతపోయుక్తుండై పరమాత్మసాక్షాత్కారముం గాంచగలఁడు. ఇంద్రిజాలసదృశం బగుమాయతోఁ గూడియున్న పరమేశ్వరుఁడు తనయీశ్వరశక్తిచే సకలలోకములను సృజించి వానికేకాధీశ్వరుఁడై యుండును. సృష్టికిఁ బూర్వంబున రుద్రుం డొక్కఁడుమాత్రమే యుండెను. ఆతనికంటె ద్వితీయుం డెవ్వఁడును లేడు. ఆతఁ డట్లు విశ్వమును సృష్టించి పాలనంబును, సంకొచంబును గావించుచుండును. ఆతఁడు విశ్వతోముఖుండును, విశ్వవ్యాప్త బాహుపాదనయనుండును విశ్వేశ్వరుండు నై యుండును. ఏకాత్మం డగునమ్మహేశ్వరుఁడే యాకాశమును, భూమిని సృజించెను. నిఖిలదేవ గణంబులకు నాతఁడే యుత్పాదకుఁడు. దేవతలకంటె ముందుగా నాతఁడు హిరణ్యగర్భుని సృజించెను. మహర్షి యగురుద్రుండు విశ్వాధిపతి డని వేదములు చెప్పుచున్నవి. ఆదిత్యవర్ణుండును, మహాత్ముండును, అమృతుండును, నిర్వికారుండును, దమోగుణాతీతుండు నగుప్రభు

వును నే నెఱుంగుదును. ఆపరమాత్మునికంటె బరు లెవ్వరును లేరు. ఆతనికంటె నణుస్వరూపులుగాని మహత్స్వరూపులుగాని యెవ్వరును లేరు. ఈజగం బంతయు నాతనితో నిండి యున్నది. ఆతఁడు నిత్యము నేకాకియై వృక్షముంబోలి నిశ్చలభావంబునఁ గేవలము నాకాశస్థితుం డై యుండును. ఈచరాచరప్రపంచ మంతయు నాతనిసంకల్పముచేతనే జనించినది. ఆతనివదనమస్తకగ్రీవంబులు సర్వవ్యాప్తములై యుండును. భగవంతుం డగుశేవుండు సర్వవ్యాపియు, సర్వగతుండును, సర్వభూత గుహాశ్రయుండు నై యుండును. ఆతఁడు జగమునందలిసమస్త వస్తువుల నాచ్ఛాదించి యుండును. ఆదేవుండు సకలేంద్రియగుణాభానుండును, సర్వేంద్రియవివర్జితుండును, సర్వేశ్వరుండును, సర్వశరణ్యుండును, సర్వ సుహృత్స్వరూపుండును నై యుండును. ఆతఁడు కన్నులులేకయే చూడఁగలఁడు. చెవులులేకయే వినఁగలఁడు. సర్వజ్ఞుం. డగునాతని నెవ్వరు నెఱుంగఁజాలరు. ఆతఁడు పరమపుషుం డని పండితులు నిర్దేశించి యున్నారు. అణువులకంటె నణుస్వరూపుండును, మహత్తులకంటె మహత్స్వరూపుండును, అవ్యయుఁడు నగునదేవుఁడు జీవులబుద్ధిరూపగుహా శ్రీయుండై యుండును. యజ్ఞరహితుం డగునాతని నుద్దేశించియే సకలయజ్ఞములు ననుష్ఠితంబు లగుచుండును. అతిమహిమాన్వితుం డగునాతని నీశ్వరప్రసాదంబున నపగతశోకుం డగువాఁడు పందర్శింపఁ గలఁడు. అజరుండును, బురాణుండును, సర్వాత్మకుండు నగునాప్రభుని నే నెఱుంగుదును. బ్రహ్మవాదు లాతనికి జన్మము లేదని చెప్పుదురు. అమ్మహేశ్వరుం డేకాకి యయ్యును శక్తిసంయోగముచే మాటిమాటికిని ముందుగా లోకత్రయవిధానంబు. గావించి యంతంబున సంహారము గావించుచుండును. విశ్వవిధాయిని యగునీశ్వరశక్తి యజనామంబునఁ బ్రసిద్ధమై యుండును. దానినే పండితులు ప్రకృతి యని నిర్దేశి

శించి యున్నారు. ఆప్రకృతి సత్త్వరజస్తమోగుణశక్తిశాలినియై శుక్ల లోహితకృష్ణవర్ణంబులచే విలసిల్లుచుండును. ప్రజాప్రసవిని యగునా ప్రకృతి నజుం డనుసరించి నేవించుచు భోగాంతంబున దానిని ద్యజించుచుండును.

జీవాత్మయుఁ బరమాత్మయు ననురెండుపక్షులు బంధుభావము తోఁ గలసి మానవశరీరం బగువృక్షము నాశ్రయించి యుండును. అందొకటి మధురంబులగుకర్మఫలగుబుల భుజియించుచుండును. మఱి యొకటి యేమియు భుజింపక యూరక చూచుచుండును. ఆరెంటిలో నొకటియగుజీవవిహంగము సంసారవృక్షనిమగ్నమై, మోహవేశంబునఁ బరితపించుచుండును గాని ప్రసాదయుతుండును, బరమకారణుండును నగుపరమేశ్వరునిమహిమలను దర్శించునప్పుడుమాత్రము సుఖించుచుండును. మాయి యగుపరమేశ్వరుఁడు మాయామూలంబున విశ్వమధ్యమునందుఁ బ్రవేశించి ఛందంబులను, యజ్ఞంబులను, గ్రీతువులను, భూతభవ్యంబగువిశ్వంబును సృష్టించుచుండును. ప్రకృతి మాయ యనియు, పరమేశ్వరుఁడు మాయి యనియు నెఱుంగునది. ప్రకృత్యవయవంబులచే నీజగంబులన్నియు వ్యాప్తములై యున్నవి. ఈశ్వరుఁడు కలలమధ్యప్రదేశముకంటెను సూక్ష్మాతిసూక్ష్ముడై యుండును. పరమేశ్వరుఁడు మంగళమయుం డనియు, విశ్వస్రస్థ యనియు, విశ్వప్రేరకుఁడనియు నెఱింగినవానికి శాంతిలాభంబు గలుగును. విశ్వేశ్వరుండును, రక్షకుండును, కాలస్వరూపుండు నగుప్రభుం డాతఁడొక్కఁడే. ఆవిశ్వేశ్వరస్వరూపజ్ఞానము గలవాఁడు మృత్యుపాశ వినిర్ముక్తుం డగును. సర్వభూతనిగూఢస్థితుండును, సర్వేశ్వరుండు నగుశివునిదివ్యస్వరూపజ్ఞానము లభించినంతనే సర్వపాపవిముక్తి యగును. శివుడే ప్రధాన డైవంబనియు, విశ్వవిధాత యనియు, మహేశ్వరుఁ డనియు నాతఁడు

తనహృదయస్థితుం డనియు గ్రహించినవాఁ డమృతత్వముం గాంచఁ గలఁడు. దివారాత్రులును, సమస్తసదసద్వస్తుసమూహంబును లేనిసమయంబునఁ గేవలము శివుం డొక్కఁడే విరాజిల్లుచుండెను. ఆతనినుండి యే పురాతనం బగుప్రజ్ఞ యుత్పన్నం బయ్యెను. ఊర్ధ్వంబునఁగాని, మధ్యంబునఁగాని, పార్శ్వంబునఁగాని యెవ్వరు నాతని గ్రహింపఁజాలరు. ఆతనితో సమాను లెవ్వరును లేరు. ఆతనిదివ్యనామము మహాద్యశోవిలసితమైనది. జన్మభీరులగువా రయ్యాశ్వరునజుంగా నెఱింగి స్వసంరక్షణార్థమై యారుద్రునిదక్షిణముఖంబు నాశ్రయింతురు. బ్రహ్మయు, పరుండు ననువారిరువురుమాత్రమే యనంతలు, నక్షరులునని కీర్తింపఁబడుచున్నారు. విద్యావిద్యలు వారియందే యతినిగూఢముగ సన్నిహితంబులై యుండును. అవిద్యాక్షయం బైనచో విద్య యమృతరూపముగాఁ బ్రశంసితం బగును. ఆయిరువురిని దనయధీనమందుంచుకొని పరమేశ్వరుఁడు వారికి భిన్నుఁడై యుండును. ఆతఁడు ప్రత్యేకముగ బహువిధజగంబు లనేకవస్తురూపంబున విస్తరింపఁజేయుటకును, సకలవస్తువులను సృష్టించుటకును, సకలజగంబులను దనయధికారము వ్యాపింపఁజేయుటకును సమర్థుఁడై యుండును. ఆతఁడు నిజతేజముచేఁ గిందను, మీఁదను, బార్శ్వంబులను, సకలదిశలను బ్రకాశింపఁజేయుచుండును. అద్వితీయుండును, వరేణ్యుండును, సర్వకారణుండును, సర్వవస్తుస్వరూపుండు నగునాతఁడు సర్వశబ్దార్థములను, గుణాదులను భోగ్యభోక్తృత్వరూపంబునఁ బరిణమింపఁజేయుచు విద్యవ్యాపియై యుండును. జగంబులకుఁ బూర్వస్థితుండును, బ్రహ్మస్వరూపుండును, బ్రహ్మయోనియు, గుహ్యోపనిషద్విలసితండు నగునాతని దేవతలును, మహర్షులు నెఱుంగుదురు. అద్దేవుండు భావగ్రాహ్యుండును, నివాసశూన్యుండును, సృష్టిప్రళయకర్తయు, కాలకాలుండు నని యచు

భవంబుచే గ్రహింపఁగలమానవుల కింక మానవదేహంబు గలుగదు. మూఢులగువా రద్దేవుని స్వభావంబనియు, కాలంబనియుఁ జెప్పుదురు. జగంబుల నన్నిటిని భ్రమింపఁజేయుమహిమ యాతని కున్నది. ఆతఁడు కాలంబునకును గాలస్వరూపుఁడై జగంబు నావరించి యుండును. కర్మ మూలంబగునీజగం బాతనిచేఁ బ్రేరితంబై భూతగణంబులతో వివర్తితం బగుచుండును.

ఆతఁడు సత్వగుణసహితుండై కాలాదితత్త్వయోగంబునఁ దఱచుగఁ గర్మారంభంబు నేయుచుండును. మఱియుఁ దఱచుగా నివర్తితుం డగుచుండును. ఆకాశాద్యష్టమూర్తులచేతను, సత్వాదిగుణత్రయంబుచేతను, విద్యావిద్యాద్వయంబుచేతను నేకం బగుకాలంబుచేతను, ఇచ్ఛాదులగునాత్మగుణంబులచేతను నీజగంబంతయు వ్యాప్తంబై యున్నది. ఆతఁడు సత్వాదిగుణంబులచేఁ గర్మారంభంబు చేసి ప్రాణులకుఁ బ్రకృతియోగముం గావించుచుండును. గుణాభావంబునఁ గర్మంబు చేయఁబడుచున్నను దానికి వినాశం బగును. పూర్వకర్మక్షయంబైనచో నాతఁ డట్టిదే మఱియొకకర్మంబునఁ బ్రవృత్తుం డగును. అతఁడే యాదియు, స్వయముగా భోక్తృభోగసంయోగకారణంబు నై యుండును. త్రికాలంబులకుఁ బరుండును, నిర్గుణండును నగుపరమేశ్వరుని విశ్వయోగియగుభవునిగను, స్తుత్యునిగను, ప్రజాపతియగుదేవదేవునిగను, జగత్పూజ్యునిగను జిత్తంబున భావించి యుపాసింపవలయును. కాలాదులకుఁ బరుం డగునాతనినుండియే నకలజగంబును బరివర్తితం బగుచున్నది. ధర్మావహుండును, పాపహారియు, నైశ్వర్యాధి నాధుండు నగునాతఁడే విశ్వాధారుఁడు. ఈశ్వరులలోఁ బరమేశ్వరుండును, దైవంబులలోఁ బరమదైవంబును, పతులలోఁ బరమపతియు, సర్వశ్రేష్ఠుండు నగునద్దేవుని భువనేశ్వరేశ్వరునిగా నెఱుంగునది. ఆతని

కెట్టికార్యకారణంబులును లేవు.

ఆతనితో సమానులు గాని, యధికులుగాని యీజగంబునం దెవ్వరును లేరు. బహువిధంబులగు నాతనిదివ్యశక్తి వేదంబులచే బ్రీక్ ర్తితం బైనది. తనజ్ఞానక్రియాశక్తులచే నాతఁడు జగన్నిర్మాణంబు గా వించెను. ఆతనికంటె నధికులు లేరు. ఆతని కెట్టిచిహ్నంబును లేదు. ఆకాశాదులకుఁ గారణుండును, బ్రభువులకుఁ బ్రభుండు నగునాతని కుత్పాదకు లెవ్వరును లేరు. ఆతఁ డెవ్వరివలనను జనించినవాఁడు గాఁ డు. మలమాయాదు లేవియు నాతనికి జన్మకారణంబులు గావు. ఏకాకియగునాతఁడు సర్వతోభావంబుగ సర్వభూతంబులయందును ని గూఢముగ వ్యాపించి యుండును. సకలభూతాంతరాత్ముండును, సక లధర్మాధ్యక్షుండు నగునాతఁడు సర్వభూతాధారుండును, సర్వసాక్షియు నై యుండును. జగద్వ్యాపియు, నిర్గుణుండు నగునాతఁడు వశియు, వివ శాత్ములగుయోగిగణంబులకు ముఖ్యుండు నై యుండును. ఆతఁడేకాకి యయ్యును సమయోచితంబుగా ననేకబీజంబుల సృష్టించుచుండును.

మోక్షార్థులగువారు నిజహృదయస్థితుం డగునాతనిదర్శించి నిత్యసుఖంబులఁ గాంచుచుందురు. ఇతరుల కట్టిభాగ్యంబు లేదు. నిత్యంబులకు నిత్యుండును, చేతనంబులకుఁ జేతనుండు నగునయ్యాశ్వ రుండు కేవలనిష్కాముం డయ్యును సర్వకామంబులఁ బ్రసాదించుచుం డును. సాంఖ్యయోగాధిగమ్యుండును, గారణస్వరూపుండు నగునాతఁ డే జగన్నాథుఁడు. ఆతని నెఱింగినజీవులు సర్వబంధవిముక్తు లగుదురు. విశ్వస్రీష్టయు, విశ్వవిదుండును, కర్మజ్ఞుండును, కాలవిచ్ఛేదకారియు, గుణవంతుండును, ప్రకృతిపురుషనియంతయు, గుణాధీశ్వరుండును, బం ధమోచకుండు నగునాతఁడు ప్రథమంబున బ్రహ్మనుసృష్టించి స్వయ ముగా నాతనికి వేదంబుల నుపదేశించెను. అతఁడు బుద్ధిప్రసాదబలంబున

నేనమ్మహాదేవు నెఱింగి సంసారమునుండి ముక్తిం గోరి నిష్కళంకును, నిష్క్రియండును, శాంతండును, నిరవద్యుండును, నిరంజనుండు నగు నాతనియాశ్రయముం గాంచితిని. జలంబుల సేతువును, దగ్ధకాష్ఠము ననలంబును నాచ్ఛాదించువిధంబున మానవులు చర్మముంబోలి యా కాశమును బరివేష్టించఁ గలిగినప్పుడు తపఃప్రభావముచే వారికి శివస్వరూపదర్శనంబు లేకపోయినను దుఃఖవిమోచనము గాఁగలదు. వేదాంతరహస్యంబును, పవిత్రంబును, బాపనాశకంబును, చతుర్థాశ్రమోచితంబును నగుజ్ఞానము పూర్వకాలంబున నుపదిష్టంబైనది. నేను నా భాగ్యగౌరవంబుచే బ్రహ్మముఖమునుండి యీవిజ్ఞానలాభముంబడయఁ గలిగితిని. సర్వశ్రేష్ఠంబగునీజ్ఞానమును బ్రశాంతులకుమాత్రమే యుపదేశింపవలయును. అప్రశాంతులకును, అసద్వృత్తులకును, పుత్రేతరులకును దీనినుపదేశింపరాదు. ఈశ్వరునియందుఁ బరమభక్తులును, గురుని దేవునిగానే భావించువారు నగుశిష్యులకుఁ బండితు లీసకలార్థంబులను బోధింపవలయును. ఈయర్థంబు సంక్షేపించి చెప్పెద నాకర్ణింపుడు. ప్రకృతిపురుషులకంటె నీశ్వరుఁడు భిన్నుఁడై యున్నాఁడు. ఆతఁడు సృష్టికాలంబున సమస్తవస్తువులను సృష్టించును. మఱియు సంహారకాలంబున సర్వంబును సంహరించును.

—♦ కాలప్రభావము. ♦—

కాలమునందే సకలవస్తువులు నుదయించి యందే విలీనంబు లగుచుండును. కాలనిరపేక్షం బగువస్తు వేదియును లేదు. ఈసమస్త ప్రపంచమును గాలాంతర్గతమైనదియే. సృష్టిసంహారముద్రలతోనది చక్రియవలెఁ బరిభ్రమించుచుండును. హరిహరబ్రహ్మాదులును, సురాసురగణంబులునుగూడఁ గాలనియమము సతిక్రమింపఁజాలరు. భూతభవిష్యద్వర్తమానరూపంబులచే నిక్కాలము ప్రజాదులను విభజించి

క్రమముగా జీర్ణింపజేయుచుండును. అతిసమర్థులను, సతిభయంకరంబు నగుకాలము స్వేచ్ఛగా జరగిపోవుచుండును. పవనదేవా! మహాత్మా! భగవత్స్వరూపుం డగు నీకాలుం డెవ్వఁడో, యాతఁ డెవ్వరికి వశీభూతుఁడై యుండునో, యాతనికి వశుండు గానివాఁ డెవ్వఁడై న నుండెనో యీవిషయంబులను సవిస్తరంబుగాఁ దెలుపవలయు నని మునులందఱు నేకవాక్యముగాఁ బ్రశ్నించుటయు వాయుదేవుం డిట్లు నియెను.

కళాకాస్తానిమేషాదిరూపసంకలితంబును, బరమేశ్వరతేజంబు నగు కాలము కాలాత్మ యనునామంబున విఖ్యాతంబై యున్నది. సకల స్థావరజంగమంబుల కలంఘ్యం బగు నీశ్వరనియోగరూపబలమే విశ్వ నియాకమైనది. అగ్నియందుండి స్ఫులింగమునలెనే యమ్మహేశ్వరుని దివ్యశక్తినుండి యొక్కసూక్ష్మాంశముమాత్రము వెలువడి మహాత్ముం డగుకాలాత్మునియందు సంలగ్నమై యున్నది. అందుచేతనే యీవి శ్వమంతయుఁ గాలవశం బయ్యెను. కాలుం డెన్నఁటికిని విశ్వమునకు వశుండు గానేరఁడు. అప్రతిహతం బగుశివతేజము కాలునియందుఁ బ్రతిష్ఠితం బగుటంజేసి కాలపరిమాణ మతిమహార్తరమును దురత్యయంబు నయ్యెను. ప్రజ్ఞావిశేషముచే నెవ్వరును గాలము సతిక్రమింపఁజాలరు. కాలకర్మంబులనుండి యెవ్వఁడును దప్పించుకొనఁజాలఁడు. చతురుదధివేలావలయితం బగుభూచక్రమునంతను నేకచ్ఛత్రముగఁ బరిపాలించుపరాక్రమశాలి యగుసార్వభౌముఁడుగూడఁ గాలము సతిక్రమింపఁజాలఁడు. సకలేంద్రియంబులను, జగంబునుగూడ వశపఱుతు కొన్నవాఁడైనను గాలమును జయింపఁజాలఁడు. అట్టివారి నందఱును గాలమే జయింపఁగలుగును. ఆయుర్వేదనిపుణులును, రసాయనానుష్ఠానపరులు నగునై ద్యులైనను మృత్యువు సతిక్రమింపఁజాలరు. కాలా

తీక్రమణం బసాధ్యమైనది. మానవులు తమతమసంపత్సంకల్పబల
 శీలాదులచే గావింపందలంచినకార్యములను గాలము బలవంతముగ
 నింకొకరీతిం జేసివైచును. ఎవ్వరును దలచుకొనకుండగనే కాలము
 జీవులకుఁ బ్రియులతోడను, అప్రియులతోడను సంయోగవియోగము
 లను గల్పించుచుండును. అందుచే గొందఱికి సుఖంబును, గొందఱికి
 దుఃఖంబును గలుగుచుండును. అవిజ్ఞేయస్వభావుం డగుకాలునిశక్తి
 యతివిచిత్రమైనది. చూచుచుండగనే తరుణుడు వృద్ధుడుగను, బల
 వంతుడు బలహీనుడుగను, శ్రీమంతుడు శ్రీహీనుడుగను నగుచుం
 డును. ఇట్లే కాల మత్యాశ్చర్యముగా వస్తుపరివర్తనముం గావించు
 చుండును. కాలవై పరీత్యంబునఁ గులీనత, సౌశీల్యము, శక్తి, నైపు
 ణ్యము మొదలగునవి యేవియును బనిచేయజాలవు. అవనీనాథులు
 మొదలనాథులవఱకును గలయెల్లవారియందును గాలప్రభావ మొక్క
 రీతినే పనిచేయును. అకాలమునం దెంతబాగుగ నుపయోగించినను
 రసాయనములచే నౌషధఫలంబు గలుగదు. కాని యుచితసమయము
 నుఁ బ్రయోగించినచో నట్టిరసాయనములు సఫలములై సుఖప్రదము
 లు గాఁగలవు. ఎవ్వరికి నకాలమున జననమరణంబులు గలుగవు.
 అకాలమున నెట్టివస్తువును వర్ధిల్ల నేరదు. సుఖదుఃఖము అకాలమున సం
 భవింపవు. అకాలమునం దెట్టివస్తువు నుత్పన్నంబు గానేరదు. శీతల
 పాయుసంచాలనంబును, మేఘవృష్టియు, సస్యోత్పత్తియుఁ గాలవశం
 బుననే యగుచుండును. కాలప్రభావముచేతనే జీవులు జీవింతురు.
 కాలాత్మతత్త్వము నెఱింగినవిజ్ఞులుమాత్రము నతిక్రమించి కాలాతీతుర
 డగువరమేశ్వరుని దర్శింపఁగలరు. అకాలుండును, అబంధముక్తుండును,
 అపురుషుండును, అప్రకృతుండును, అవిశ్వుండును, విచిత్రస్వరూపుం
 డును, సర్వశ్రేష్ఠుండును, బరమేశ్వరుండు నగుశివునకు నమస్కారము.

—♦ బ్రహ్మద్యాయుఃపరిమాణకథనము. ♦—

వాయుదేవుం డిట్లనియెను. కాలమున కాదిమానము నిమేషము. శాంత్యతీతకళయే దాని కవధి. కనుతెప్పపాటుకాలము నిమేషంబనియును, బదునేనునిమిషములు, కాష్ఠ యనియు, ముప్పదికాష్ఠలు కళ యనియు, ముప్పదికళలు ముహూర్త మనియు, ముప్పదిముహూర్తము లొకదినంబనియు, ముప్పదిదినంబు లొకమాసం బనియు నెఱుంగునది. మాసమునకు శుక్లంబనియు, గృష్ణం బనియు రెండుపక్షములు గలవు. మానవులయొకమాసము పితృదేవతల కొకదినం బగును. ఆఱుమాసము లొక్కయయనంబును, రెండయనంబు లొకవత్సరంబునగును. అట్టివత్సరము దేవతల కొకదినం బగును. అందు దక్షిణాయనము రాత్రియు, నుత్తరాయణము పగలు నని చెప్పదురు. ఈమానముచేతనే దేవతలకు ముప్పదిదినంబులు మాసమును, ద్వాదశమాసములు వత్సరంబు నగును. మానవులమూఁడువందలయఱువదివర్షములు దేవతల కొకవర్షంబగును. దేవమానముచేతనే యుగసంఖ్యాగణనంబు చేయవలయును. భారతవర్షంబునఁ జతుర్యుగంబులు వ్యవహృతంబు లగుచున్నవి. కృతయుగము, త్రేతాయుగము, ద్వాపరయుగము, కలియుగము నని నాలుగుయుగములు. దేవమానముచేఁ గృతయుగమొకమాణము చతుస్సహస్రవర్షములు. దానిసంధియు సంధ్యంశమును గూడఁ జతుశ్శతవర్ష పరిమాణంబు గలిగియుండును. అవిశిష్టంబు లగు మూఁడుయుగంబులును గ్రమంబుగా నొకదానికంటెనొకటి వేయివర్షంబులు తక్కువగా నుండును. వానిసంధులును, సంధ్యంశలునుగూడఁ బరిమాణంబులం దట్లే యుండును. సహస్రచతుర్యుగంబు లొకకల్పంబగును. డెబ్బదియొక్కచతుర్యుగంబు లొకమన్వంతరంబు. ఒకకల్పంబునందుఁ జతుర్దశమన్వంతరంబులు గడచును. ఈవిధముగా శతశతం

బులును, సహస్రసహస్రంబులు నగుకల్పాంతరములు గడచిపోయినవి. అవి యన్నియు నజ్ఞేయములు, నసంఖ్యేయములు నగుటంజేసి వానిం గూర్చి తెలుపుట సాధ్యంబు గాదు. ఒకకల్ప మవ్యక్తుం డగుబ్రహ్మ కొకపగలగును. సహస్రకల్పంబులు బ్రహ్మకొకనత్సరము. ఈరీతిగా నెనిమిదివేలవర్షంబులు బ్రహ్మకొక యుగంబును, అట్టిసహస్రయుగంబు ల్మొకసవనంబును, అట్టిసవనంబులు త్రిసహస్రంబు లైననొకత్రివృతంబు నగును. అదియే బ్రహ్మకు జీవితకాలము. బ్రహ్మ కొకదినంబగు లోపలఁ బదునలుగురింద్రులును, మాసం బగులోపల నాలుగువందల యిరువదిమందిపురందరులును, సంవత్సరంబగులోపల నైదువేలనలువదిమందిశతమఖులును నిపతితు లగుదురు. బ్రహ్మజీవితకాలములోపల నైదులక్షలనలువదివేలకంటె నధికసంఖ్యులగునింద్రులు విలయంబు నందుదురు. విష్ణుదేవునికిఁ బ్రతిదినంబునందు నొకనూతనబ్రహ్మ యు దయించుచుండును. అట్లే రుద్రునియొక్కొక్కదినంబున కొక్కొక్క విష్ణుం డుదయించుచుండును. మఱియు నీశ్వరునిదినదినంబునకు నొక నూతనరుద్రోదయ మగుచుండును. ఇట్లే సదాశివునకుఁ బ్రతిదినంబు నొకయీశ్వరవిలయంబగుచుండును. అట్టిసదాశివుఁడుగూడ సాక్షాచ్చివ్రనియేకదినమాత్రస్థాయియే. సాక్షాచ్చివ్రనిజీవితకాలంబున నైదు లక్షలనలువదివేలమందిసదాశివులు విలయంబు నందుదురు. సాక్షాచ్చివ్రప్రేరణముచేతనే కాలాత్ముఁడు ప్రవర్తించుచుండును. బ్రహ్మయువే సృష్టికొకకాలాంతర మగును. అట్టికాలాంతరము పరమేశ్వరున కొక దివంబును, నంతియకాలము రాత్రియు నగును. ఆతనిదివాభాగంబు సృష్టియు, రాత్రిభాగంబు ప్రళయంబు నగుచున్నది. కేవలలోకసం గ్రహణమై యీవిధముగాఁ గాలకల్పనంబు సేయుటయే గాని నిజము గా నాతనికి దినరాత్రిప్రభృతికాలంబు లేదయును లేవు. సకలజీవులు

ను, ప్రజాపతులును, సకలమూర్తులును, సకలదేవదానవులును, సకలేంద్రియంబులును, ఇంద్రియభోగ్యవస్తువులును, పంచభూతములును, తన్మాత్రాలును, భూతాదులును, బుద్ధియు, సకలదేవతలునుగూడ నా పరమేశ్వరునిదివాభాగంబునఁ బ్రవర్తించు నాతనిరాత్రిభాగంబున విలయంబు గాంచుచుండురు. రాత్రి గడచినతోడనే మరల దిశాభాగంబున విశ్వసృష్టి యగుచుండును. ఎవ్వఁడు విశ్వాత్ముఁడో, యెవ్వని చివ్యశక్తి కర్మకాలస్వభావాదుల కలంఘ్యమైనదో, సకలజగంబు నెవ్వ నియాజ్ఞాధీనమై యుండునో యట్టిమహాత్ముం డగుశంకరునకు నమస్కారము.

—♦ శక్త్యాద్యుత్పత్తి కథనము. ♦—

మును లిట్లు ప్రశ్నించిరి. మహాత్మా! పరమేశ్వరుం డీవిశ్వము నంతను దనయాజ్ఞచే నెట్లు సృష్టించి ప్రతిష్ఠించి పరమం బగులీలాఖేల నముం గావించుచున్నాఁడు? అందు ప్రథమంబున సంభవించిన దేది? క్రమముగా నీయఖిలజగంబునెట్లు విస్తీర్ణంబయ్యెను? మరల నేది తన విశాలకుక్షియందీసమస్తమును గ్రహించుచున్నది?

వాయుదేవుం డిట్లనియెను. మహర్షి శేఖరులారా! శాంత్యతీతపదాలంకృత యగుశక్తియే పరమేశ్వరునుండి మొట్టమొదట నుదయించెను. దానినుండి మాయయు, మాయనుండి యవ్యక్తంబు నుదయించెను. మఱియు శక్తినుండి శాంత్యతీతపదంబును, దానినుండి క్రమముగ శాంతిపదంబును, దానినుండి విద్యాపదంబును, దానినుండి ప్రతిష్ఠాపదంబును, దానినుండి నివృత్తిపదంబును గలిగెను. ఈశ్వరసృష్టిగాంచి యిట్లు సంక్షేపముగాఁ జెప్పితిని. ఏక్రమముగా సృష్టియయ్యెనో దానికిఁ బ్రతిలోమక్రమంబుగా సంహారం బగుచుండును. ఈపంచపదోద్భవం బగుసృష్టికంటె నితరసృష్టి యేదియును లేదు. వానిపం

చకళలచేతనే జగమంతయు వ్యాప్తంబై యున్నది. కారణం బగునవ్యక్త మాత్మచే నధిష్ఠితమైయుండి మహాదాదివిశేషాంతం బగుసమస్తమును సృష్టించుచుండుననుట సర్వసమ్మతసిద్ధాంతమే. కాని యవ్యక్తంబుచేతనం బగుటచేతను, బురుషుం డజ్ఞుం డగుటచేతను వారిరువురకును సృష్టివిషయంబునఁ గర్తృత్వంబు లేదు. ప్రధానపరమాణ్వాదులు సమస్తము నచేతనంబు లగుటంజేసి బుద్ధిమత్కారణం బగునొకవస్తుసాహాయ్యములేకుండ నవి స్వయముగా నేమియుం జేయఁజాలవు. ఈజగంబంతయు సావయవం బగుకార్యరూపంబునఁ దోచుచుండుటంజేసి దీని కేఁ గర్తయొకఁ డుండితీరవలయు నని యంగీకరింపవలసి యున్నది. కావున సమర్థుండును, స్వతంత్రుండును, సర్వశక్తిమంతుండును, సర్వవిదుండును, ఆదిమధ్యాంతరహితుండును, మహద్దై శ్వర్యసంపన్నుండును, మహాదేవుండు నగుమహేశ్వరుం డొకఁడు సకలజగత్కీర్తియై యుండెనని గ్రహింపవలయును.

ఆసత్యవ్రతునిశాసనముచేతనే ప్రధానమునకుఁ (ప్రకృతి) బరితామంబును, బురుషునకుఁ బ్రవృత్తియుఁ గలుగుచుండు నని పెద్దలు చెప్పుదురు. మూఢు లగువా రీవిషయమును విశ్వసింపఁజాలరు. సృష్ట్యారంభమునుండి ప్రళయపర్యంతమును గలకాలము బ్రహ్మకు శతవర్షాయుష్కాలంబని చెప్పంబడియెను. ఆకాలమునకుఁ బరంబనియు, దానియందగ్ధభాగంబునకుఁ బరార్థంబనియు నామంబులు. పదార్థద్వయంబు గడచినచో మహాప్రళయం బగును. మహాప్రళయసమయంబునందవ్యక్తము వికారోపసంహారంబు గావించుకొని యాత్మయందు విలీనమై యుండును. అప్పుడు తమస్సత్త్వంబులు సమత్త్వంబుచే మోహించుచుండును. ప్రకృతిపురుషులు సమానధర్మముతో నుందురు. తమస్సత్త్వగుణంబుల కప్పుడు భిన్నభావమును, నూనాధికభావమును

లేకుండుటచే నవి పరస్పరము నోతప్రోతభావంబున విలసిల్లుచుండును. ఈయుభయగుణంబులును సమత్వముం గాంచుటచే నెట్టివస్తువిభాగంబునులేక సర్వము నంధకారమయమై యుండును. ఇట్లు జగంబంతయు నజ్ఞాతావస్థయందుండఁగాఁ బూర్వోక్తంబగుమహేశ్వరునిరాత్రి గడచి పోవుచుండును. అట్లు గడచి మరల దినంబై నంతనే ప్రకృతి పురుషుని యందుఁ బ్రవేశించి మాయాయోగంబునఁ బ్రచలితంబగుచుండును. అనంతరము పరమేశ్వరాజ్ఞచే నవ్యక్తమునుండి మరల నుత్పత్తివిలయంబులకై సకలభూతంబులును సృష్టింపంబడును. ఎవ్వనియిచ్ఛానుసారముగా నుత్తరోత్తరవిచిత్రం బగువిశ్వముత్పన్నంబగుచుండునో, యెవ్వని శక్తియందలియేకాంశముచేతనే సమస్తమును నిశ్చేషం బగుచుండునో, అధ్వవిదులగువా రెవ్వని సమస్త ఫణనియామకునిగాఁ బ్రశంసించుచుండురో యట్టిసకలలోకవిలక్షణం డగుపరమాత్మునకు నమస్కారము.

—♦ లోకోత్పత్తి వర్ణనము. ♦—

హాయదేవుం డిట్లనియెను. పూర్వము పురుషాధ్యక్షితం బగు నవ్యక్తమునుండి క్రమముగా బుద్ధిమొదలుగవిశేషాంతంబువఱకునుగల వికారము లన్నియు నుదయించెను. అనంతర మావికృతులనుండి రుద్రుండును, విష్ణుండును, బ్రహ్మాయననుదేవతలు జగత్కారణరూపులై యుదయించిరి. వారిశక్తి యెల్లయెడల నకుంతితమై సర్వవ్యాప్త మయ్యెను. వారివిజ్ఞానమును, అణిమాద్యైశ్వర్యములును నప్రతిమానములైనవి. పరమేశ్వరుఁ డీబ్రహ్మవిష్ణురుద్రుల సృష్టిస్థితిలయకార్యములయందు హేతుత్వముం గాంచి ప్రభుత్వముతోఁ బ్రసన్నుడై యుండును. కల్పాంతరమునందు మహేశ్వరుఁడు వారికి మరల సృష్టిస్థితిలయకార్యములను బ్రత్యేకముగ విభాగించి యొనంగును. వీరు పరస్పరోత్పన్నులై, పరస్పరాధారులై, పరస్పరానుగమనంబు గావించుచుఁ

బరస్పరసాహాయ్యముచే బుద్ధిప్రాప్తు లగుచుందురు. ఒకచో బ్రహ్మ యు మఱియొకచో విష్ణుండును, నింకొకచో రుద్రుండును బ్రశంసితు లగుచుందురు. ఇంతమాత్రముచే వారొకరికంటె నొకరధికులుగాని, యతిరిక్తులుగాని కారు. వీరిలో నొక్కని సధికునిగను, నితరుల నల్పు లుగను భావించువారు పిశాచములు రాక్షసులునై జన్మింతురు.

గుణత్రయాతీతుం డగుమహేశ్వరుఁడు బ్రహ్మకాలవిష్ణురుద్రు లనుచతుర్వ్యూహంబుగా విభక్తుండై, సర్వాత్మకుండును, సర్వాధారు ఁడును, శక్తిసంభవకారణుండు నై యుండును. ఆతఁ డీశ్వరస్వరూపుండై యుండి రుద్రాద్యాత్మమూర్తిత్రయంబునకును, బ్రహ్మకృతిపురుషులకును గ్రీడార్థమై జగత్సృష్టి గావించుచుండును. సర్వశ్రేష్ఠుండును, నిష్కలుండును నగుపరమేశ్వరుఁడు సకలవస్తువుల కాధారుండును, సకలవస్తువులయం దాత్మరూపముచే నధిష్ఠితుండు నై యుండును. కావుననే మహేశ్వరుఁడును, ప్రకృతియు, బురుషుండును, సదాశివుండును, భవుండును, విష్ణుండును సకలంబును సదాశివాత్మకమని చెప్పబడును.

ప్రధానమునుండి మొట్టమొదట బుద్ధి యాదయించెను. అది మహత్తు, మతియనునామంబులచే బ్రసిద్ధమై యుండును. ఆమహత్సంక్షోభంబుచే ద్రివిధంబులుగ నహంకారం బుత్పన్నం బయ్యెను. అహంకారమునుండి పంచభూతములును, బంచతన్మాత్రలును, బంచేంద్రియంబులును బుట్టెను. సత్వాహంకారమునుండి సాత్వికవస్తువు లుదయించెను. ఈవై కారిక, సాత్వికస్వరంబు లొక్కనమయమునందే ప్రవృత్తంబు లగుచుండును. సాత్వికాహంకారమునుండి జ్ఞానేంద్రియపంచకంబును, గర్మేంద్రియపంచకంబును బుట్టెను. మనం బేకాదశేంద్రియము. అది యాత్మగుణానుసారంబుగా గర్మజ్ఞానేంద్రియాత్మకమై యుండును. తామసాహంకారమునుండి భూతములును, దన్మాత్రములు

నుదయించెను. ఇది భూతంబుల కాది యగుటచే దీనికి భూతాది యనునామంబు గలిగెను. ఈభూతాదినుండి శబ్దతన్మాత్రయు, దానినుండి యాకాశంబును, గగనమునుండి స్పర్శయు, దానినుండి వాయువును, వాయువునుండి రూపంబును, దానినుండి తేజంబును, తేజమునుండి రసంబును, దానినుండి యుదకంబును, జలమునుండి గంధంబును, దానినుండి పృథ్వీయు నుద్భూతంబు లయ్యెను. అనంతరము పంచభూతంబులనుండియుఁ జరాచరసృష్టి యయ్యెను.

పురుషాధిష్ఠానమువలనను, అప్యక్తానగ్రహమువలనను మహాదాదివిశేషాంతంబును గలసృష్టిపదార్థము లన్నియు నొకయండము నుద్భవింపఁజేసెను. బ్రహ్మకుఁ గార్యకారణసంసిద్ధి లభించినప్పు డాయండమునందు బ్రహ్మసంజ్ఞం డగుతేత్రజ్ఞండు స్రవృద్ధుం డయ్యెను. ప్రథమశరీరి యగునాతనినే పురుషుఁడందురు. ఆబ్రహ్మయే సకలభూతంబులకు నాదికర్త. అభిమానియగునాతనినుండి యప్రతిమానంబును, జ్ఞాననైరాగ్యలక్షణయుక్తంబును, ధర్మైశ్వర్యకరంబును, బ్రాహ్మీనామకంబు నగుబుద్ధి యుత్పన్నం బయ్యెను. బ్రహ్మదేవుండు తనమనంబున సంకల్పించినయెల్లవస్తువులునుగూడ సవ్యక్తమునుండి యుదయించెను. ఆతఁడు స్వభావవశీకృతుండును, ద్విగుణపరాపేక్షుండునగుటచేఁ ద్రిలోకమధ్యంబునఁ దన్నుఁదాను త్రిభాగములుగా విభజించుకొని యొకరూపముతో సృష్టియు, నొకరూపముతో సంహారమును, నొకరూపముతోఁ బాలనమును గావించుచుండును.

స్వయంభూతుం డగునాతఁడు బ్రహ్మత్వమునందుఁ జతుర్ముఖుండును, గాలత్వమునం దంతకుండును, బరిపాలనవిషయంబున సహస్రశీర్షుండునై మూఁడవస్థలచే విరాజిల్లుచుండును. ఆప్రభునకు సృష్టికార్యంబునందు సత్వరజోగుణంబులును, సంహారకార్యమునందుఁ ద

మోగుణంబును, సంరక్షణకార్యమునందుఁ గేవలసత్త్వగుణంబును నీవిధముగా ముత్తైఱంగుల గుణవృద్ధి యగుచుండును. ఆతనిబ్రహ్మత్వమునందు లోకసృష్టియు, కాలత్వమునందు లోకసంహారము నగుచుండును. పురుషత్వమునం దాతఁడుదాసీనుఁడై యుండును. ఇట్లాతనికర్మంబు త్రివిధంబై యున్నది. ఇట్లాతఁడు త్రివిధంబుల విభక్తుం డైనప్పుడు త్రిగుణం డనియుఁ జతుర్విధంబుల విభక్తుం డైనప్పుడు చతుర్యూహం డనియుఁ బ్రశంసితం డగుచుండును. సకలంబున కాది యగుటచే నాదిదేవుం డనియు, జన్మము లేకుండుటచే నజం డనియు నాతఁడు కీర్తింపఁబడుచుండును. సమస్తప్రజలను బరిపాలించుటచే నాతనికి బ్రహ్మపతి యనునామము గలిగెను.

అమృహాత్ముం డగుబ్రహ్మకు హిరణ్మయం బగుమేరువు గర్భాశయంబును, సముద్రంబు లన్నియు గర్భోదకంబులును, సకలపర్వతంబులును జరాయువు నై యుండును. ఆబ్రహ్మాండమధ్యంబునందు సకలలోకంబులును, సమస్తజగంబును, గ్రహసక్షత్రసహితులగుసూర్యచంద్రులును, వాయువును నివసించి యుందురు. అయ్యండోపరిభాగము దశగుణాధికజలంబుచేతను, ఆజలోపరిభాగము దశగుణాధికతేజముచేతను, ఆతేజోపరిభాగము దశగుణాధికవాయువుచేతను, అయ్యనిలోపరిభాగము దశగుణాధికాకాశముచేతను, అయ్యోకాశము పూర్వోక్తభూతాదులచేతను, ఆభూతాదులు మహత్తత్త్వముచేతను, ఆమహత్తత్త్వమవ్యక్తము (ప్రకృతి) చేతను నావృతంబులై యుండును. ఈవిధముగా బ్రహ్మాండము సప్తప్రకృతావరణములచే నావృతమై యుండును. అయ్యండమును బరస్పరావృతంబు లగునష్టప్రకృతులు నావరించి యుండును.

వికారము (కార్యము) లన్నియు, వికారుల (కారణములు) యొ

దాధారాధేయభావముతో నుండును. కూర్మము తనసకలాంగకముల ను వ్యాకోచములుగను, సంకోచములుగను జేసికొనుచుండునట్లే, యవ్యక్తము తనసకలకార్యములను విస్తరింపఁజేయుచుఁ దనయందే విలీనములుగాఁ జేసికొనుచుండును. అవ్యక్తప్రభవంబులగుసకలవస్తువులూ ననులోమక్రమంబున నుదయించి ప్రళయకాలంబునందుఁ బ్రతిలోమకృమంబున విలీనంబులగుచుండును. త్రిగుణంబులును గాలవశంబున సమంబులును, విషమంబులునై యుండును. వానిసమభావమునందే లయంబును, వానివిషమభావమునందే సృష్టియు నగుచుండును.

బ్రహ్మాద్భవస్థానం బగునీబ్రహ్మాండము మహ్మత్వమైనది. అది బ్రహ్మకు తేత్రంబగుటచే నాతనికి తేత్రజ్ఞుండనునామము గలిగెను. ఇట్టివి సహస్రకోటిబ్రహ్మాండములు గలవు. ప్రకృతి సర్వగతంబగుటంజేసి యవియన్నియుఁ దిర్యగూర్ధ్వాధోభాగస్థితంబునై యుండును. ప్రత్యేకమునందును బ్రత్యేకముగ బ్రహ్మవిష్ణురుద్రులు నివసించియుందురు. మహేశ్వరుఁడు ప్రకృతికిఁ బరుండునై యుండును. బ్రహ్మాండము ప్రకృతిసంభూతమైనది. ఆయండమునుండి పరమేశ్వర్యశాలియగు బ్రహ్మ యుదయించి సకలలోకంబులను సృజించెను. ఈప్రకృతసృష్టి కంతకును నజ్ఞానరూపం బగుసవిద్యయే కారణము. పరిణామమునం దిది యంతయు నొక్కసారియే విలయంబు నొందును. ఇది పరమేశ్వరుని కొక లీలామాత్రము.

అజ్ఞేయంబును, వ్యాపకంబు నగుప్రధానమే యీజగంబునకుఁ గారణము. అన్యంబు లగుసకలకారణంబులును దానినుండియే సంభవించెను. అది యాదిమధ్యాంతరహితంబును, అనంతవీర్యసంపన్నంబును, సత్వరజోగుణాన్వితంబును, పురుషసంయుతంబు నై యుండును. ఈప్రధాన ముత్పాదనక్షమంబును, అతిరిక్త రజస్సంయుక్తంబు నగుటంజేసి

యిది మొట్టమొదట లోకవిస్తారవృద్ధి హేతుభూతంబు లగునష్టవికారములను సృజించెను. అంతకాలంబున మరల నిదియే వీని నన్నిటిని గ్రహించుచుండును. అహోకృతుండును, బరమైశ్వర్యశాలియు నగు మహేశ్వరునియిచ్చానూత్రముచేతనే ప్రళయకాలమునందు సకలకారణంబులును బ్రకృతియందు విలీనంబు లగుటయు, సృష్టికాలంబున మరల నవి యన్నియుఁబ్రవృత్తంబులగుటయు సంభవించుచుండును.

—♦ పృథ్వీమండలోద్ధారణము. ♦—

వాయుదేవుం డిట్లు చెప్పందొడంగెను. బ్రహ్మదేవునిజీవితకాలమునందలి పూర్వోత్తరభాగంబులు పదార్థపరిమితంబులై యుండును. ఆయుభయపదార్థంబులయందును సృష్టియు, సంహారము నగుచుండును. సకలంబున కాదియగు నాబ్రహ్మదేవుని యొక్కొక్కదినంబునకుఁ బదునలుగురు మనువులు పరివర్తితు లగుచుందురు. అనాదులును, అనంతములును, అవిచ్ఛేదములు నగుటంజేసి, సమస్తమన్వంతరములంగూర్చియు, సకలకల్పములంగూర్చియుఁ బ్రత్యేకముగ వర్ణించి చెప్పుట యశక్యము. అట్లు ప్రత్యేకించి యభివర్ణించుటవలనఁగూడ విశేషప్రయోజనం బేమియును లేదు. కావున నేనిప్పు డట్లు వర్ణింపఁదలఁచుకొనలేదు. సకలకల్పమధ్యంబునను నిప్పుడు జరగుచున్నకల్పమునందుఁ గూడ ననేకములగు సృష్టిప్రళయములు జరగుచునే యున్నవి. వర్తమానం బగునిది వారాహకల్పంబు. ఈకల్పమునందును జత్తుర్దశమన్వంతరములు గలవు. స్వాయంభువాదు లగునేఁడురును, సావర్ణికాదు లగునేఁడురును గలసి చత్తుర్దశమనువులు. అందు వై వస్వతుం డనుసప్తమనువు, వర్తమానకాలంబున కధీశ్వరుఁడు. సకలమన్వంతరములయందును, సృష్టినంహారము లొక్కరీతిగనే యుండు నని బుద్ధిమంతులగువా రూహించుకొనవలయును.

పూర్వకల్పాంతంబునఁ బ్రళయప్రభంజనాహతింజేసి సకలవసం
 బులు నున్నాఁలెంతంబులగుచుండఁ, బ్రళయానలజ్వాలలచే సకలజగంబు
 ను దృణసమూహముంబోలి దగ్ధంబై పోవుచుండఁ, బ్రళయధారాధ
 రంబు లెడతెగకుండ వర్షించుచుండ, సకలాన్తవంబులు నుద్వేలంబులై
 యతిదారుణంబుగఁ బొంగిపోవుచుండ మహాత్తరం బగుజలంబుచే
 సకలదిశలును నిమగ్నములై పోయెను. అప్పు డాప్రళయసమూహము
 చటులొత్తుంగతరంగభుజమండలవిక్షేపంబు గావించుచు, భయంకర
 తాండవము సేయుచుండ నారాయణుండును, బ్రహ్మయు నభిన్నులై
 యాసలిలోపరిభాగంబున సుఖనిద్రాం గాంచుచుండిరి. బ్రహ్మదేవుం
 డప్పుడు నారాయణు నుద్దేశించి “జలము నరప్రభవం బగుటచే దానికి
 నారం బనుపేగు గలిగెను. ఆనరునకుఁ బ్రళయకాలమునం దానారమే
 విశ్రాంతిమస్థాన మయ్యెను గావున నాతనికి నారాయణుం డగునామము
 గలిగెను.” అను నర్థమిచ్చుకొకమును బఠించెను.

అట్లు శివయోగమయం బగునిద్రాయందు నిమగ్నుండై త్రిద
 శేశ్వరుం డగునారాయణుం డున్న సమంబున సిద్ధులును, జనలోకనివా
 సులగు దేవగణంబులును నాతని మేల్కొల్పుటకై ప్రభాతస్తోత్రపాఠ
 ములఁ గావించుచుండిరి. అనంతరము భగవానుం డగునారాయణుండు
 ప్రబుద్ధుండై జలశయనంబునుండి లేచి యోగనిద్రాలసంబులగుకటా
 క్షంబులచే సకలదిశలను బరిశీలించెను. అప్పు డాతనికిఁ దనకంటె
 నన్యం బేమియును గోచరింపలేదు. అందుచే నాతఁ డతివిస్మయంబునఁ
 గూర్చుండి చింతానిమగ్నుం డయ్యెను. మహామహీధరనదీనగరకాశ
 నాదినానావిధవస్తుపరిశోభితయు, మనోహారిణియు, భగవతియు నగువృ
 థ్వి యెటనున్న దని బ్రహ్మదేవుండు తనమనంబునఁ జింతించుచు భూ
 ధితిని గ్రహింపఁజాలక తనతండ్రి యగుత్రిలోచనుని స్మరించుకొనియె

ను. మహాదేవస్మరణమాత్రంబున నాతనికి భూదేవి సలిలనీమగ్నయై యున్నట్లు బోధపడియెను. అప్పుడు ధరణీపతి యగుప్రజాపతి పృథ్వీ నుద్ధరించునుద్దేశముతో జలవిహారసమర్థంబగు దివ్యవరాహహూపమును స్మరించుకొనియెను.

ఆవరాహము శైలసన్నిభవిగ్రహంబుతోడను, మహామేఘనిస్వనంబుతోడను, నీలమేఘమువంటి కాంతితోడను, భయంకరాకారముతోడను, దారుణంబగుఘుర్గురధ్వోనముతోడను, వీనవర్తులస్కంధంబులతోడను, వీనోన్నతకటిమండలముతోడను, హ్రస్వంబులును, వృత్తంబులు నగునూరుజంఘాగ్రములతోడను, సుతీక్ష్ణంబులగుఖురంబులతోడను, పద్మరాగమణులంబోని వర్తులంబులగు భీషణేక్షణంబులతోడను, వర్తులంబును, దీర్ఘంబునగుదేహముతోడను, స్తబ్ధంబులును, దీర్ఘంబులు నగుకర్ణంబులతోడను, ప్రళయాక్షమును ఘూర్ణిల్లజేయుచున్నశ్వాసప్రశ్వాసంబులతోడను, గండభాగంబులఁ బ్రకాశించుచున్నజటాపటలంబుచే నాచ్ఛన్నంబులైన స్కంధప్రదేశములతోడను విరాజిల్లుచు విచిత్రమణిభూషణాలంకృతమై విద్యుద్విరాజితంబగుఘనాఘనమురంబోలి శోభిల్లుచుండెను.

బ్రహ్మదేవుం డిట్లతిబలిష్ఠం బగువరాహమూర్తిం దాల్చి భూతలోద్ధరణార్థమై రసాతలంబునఁ బ్రవేశించెను. మహాశైలసన్నిభంబగు మహాకాయముం దాల్చి యున్నయావరాహమూర్తి శివలింగపాదపీఠముంబోలి విలసిల్లుచుండెను. అనంతర మాప్యధీధరం బగువరాహము ప్రళయజలధినిమగ్నం బగుధరామండలమును దనదంష్ట్రాగ్రంబులచే రసాతలమునుండి యుద్ధరించెను. అట్లు గావించిన పరాహమూర్తిం గావించినతనే జనలోకనివాసులగుసిద్ధమునిగణంబులు పరమోనందముతో నృత్యంబులు నేయుచు నాతనియుత్తమాంగమునందుఁ బుష్పవృ

ష్టిం గురియించిరి. అప్పు డామహావరాహమూర్తి శరీరంబంతయుఁ బుష్పమాలికలచే నలంకృతమై, ఖద్యోతమాలికాకోభితంబగునమున్న తనీలమహీధరముంబోలి శోభాసంపన్నం బయ్యెను.

అనంతర మవ్వరాహమూర్తి యతివిశాలంబగునీభూమండల ము నెప్పటియట్ల స్థాపించి మరల నిజస్వరూపముం దాల్చి దానిని సమ తలంబున నెలకొల్పి పర్వతంబులను యథాస్థానంబులఁ బ్రతిష్ఠించి పూర్వమువలెనే మరల భూమ్యాదిచతుర్లోకంబులను సృష్టించెను. విశ్వకర్మయగువిధాత యీవిధముగాఁ బర్వతసహితంబుగా భూమం డలమును బ్రశయాన్లవమునుండి యుద్ధరించి మరలఁ జరాచరాత్మకం బగుజగంబంతయును సృష్టించెను.

—♦ సృష్టినిరూపణము. ♦—

బ్రహ్మదేవుండు బుద్ధిపూర్వకంబుగ సర్లచింతానిమగ్నుండై యున్న సమయంబునఁ దమోమాయం బగుమోహం బుత్పన్న మయ్యెను. అప్పు డమ్మహాత్మునకుఁ దమోమోహము, మహామోహము, తామి స్రీము, అంధతామిస్రీము, అవిద్యయు సంభవించెను. ధ్యానపరాయణుండును, అభిమానియు నగుబ్రహ్మదేవునిచేఁ గావింపంబడుచున్నపంచవిధంబులగుసృష్టియు నప్పుడు బీజసమూహముచేఁ గుంభంబునుంబోలి యంతటను దమోగుణంబుచే నావృతంబయ్యెను. అది బహిరంతస్తేజోవిహీనంబును, స్తబ్ధంబును, నిస్సంజ్ఞంబు నై యుండెను. ఆపస్తవల కన్నిటికిని బుద్ధియు, ముఖ్యేంద్రియంబులునుగూడ సమాచ్ఛన్నంబు లై పోవుటచే నవి నగంబు లయ్యెను. ఇట్లు ప్రథమసృష్టియంతయు నసాధకం బగుటం గాంచి బ్రహ్మదేవుండప్రసన్నహృదయుండై ద్వితీయసృష్టిని సంకల్పించెను. ఆతనిసంకల్పమువలన నప్పుడు తిర్యక్సోత్పతంబగునర్గం బయ్యెను. అది యంతఃప్రకాశకంబును, బహిరావృ

తంబు నగుటంజేసి యందలివస్తువు లన్నియును కుటిలగమనయుతంబులును, స్వభావముచే నసన్నార్థంబులును బశుస్వరూపములు నయ్యెను. ఆసృష్టియుఁ దనయభిప్రాయసాధనంబున కసమర్థం బగుటచే బ్రహ్మదేవుండు మఱియొకసృష్టిని సంకల్పించెను. అందువలన సత్వగుణప్రధానం బగు దేవసృష్టి యయ్యెను. అందలిజీవులు బహిరంతరముల యందెట్టియావరణంబును లేక విశేషముగ సుఖప్రీతియుక్తులై యుండిరి. వారుప్రకాశమయులును, బ్రకాశమయస్వభావులు నగుటచే దేవనామంబునఁ బ్రసిద్ధులైరి. ఇంతమాత్రంబున విధాత సంతృప్తుండు గాక మరల ధ్యానపరాయణుం డయ్యెను. అందువలన నాతనియభిమతార్థ సాధకంబును, దుఃఖబహుళంబు నగుప్రజాసర్గం బయ్యెను. అందలిజీవులు బహిష్ప్రకాశశీలురును, అంతస్తమోమయులును, రజోగుణప్రధానులు నై యుండిరి.

పంచమం బగుననుగ్రహసర్గము చతుర్విధంబులఁ బరగుచుండును. విషర్జము, శక్తి, తుష్టి, సిద్ధి యలునాల్గింటిచేతను నాల్గువిధంబులుగా నాసృష్టియయ్యెను. అందుఁజేరనివారందఱును స్త్రీధనాదుల యంతాసక్తులై యుందురు. వారు కేవలమును భక్షణాదులయం దాసక్తులును, భూతప్రేతపిశాచాదినామంబులచేఁ బ్రసిద్ధులు నై యుందురు. పరమేష్ఠి యగుబ్రహ్మ మొదట మహతస్సృష్టిని, దదనంతరము తన్మాత్రసృష్టినిగావించెను. అదియే భూతసర్గము. తృతీయంబగునైకారికసృష్టికి, ఐంద్రియకం బగునామము గలదు. ఈప్రాకృతసర్గ మబుద్ధిపూర్వకమైనది. స్థావరంబులు ముఖ్యంబులగుటంజేసి చతుర్థసర్గము ముఖ్యంబయ్యెను. తిర్యక్సోత్రనామకంబగుపంచమసృష్టియందుఁ, బశుపత్యాదు లుత్పన్నంబులయ్యెను. తరువాత సూర్యసోత్రనామకం బగుషష్ఠసర్గము దేవసర్గం బని చెప్పుదురు. అసంతర మర్వాక్సోత్రా

దిస్పష్టి. సప్తమం బగునది మానుషసర్గంబు. అష్టమం బనుగ్రహసర్గంబును, నవమంబు కౌమారసర్గంబు నని చెప్పదురు.

ప్రథమోక్తంబు లగుప్రాకృతసర్గంబులుమూడును, అబుద్ధిపూర్వకములు. ముఖ్యాది నైకృతసర్గంబు లైదును బుద్ధిపూర్వకములు. పూర్వము బ్రహ్మదేవుండు తనమానసపుత్రులనుగా ననందుడు, సనతుడు, విద్యాంసుఁ డగుననాతనుడు, ఋభుఁడు, సనత్కుమారుఁడు ననువారిని ప్రథమంబున సృజించెను. వారందఱును, వీతరాగులును, విమత్సరులు నగు యోగులై నిరంతరపరమేశ్వరధ్యానాసక్తు లగుట వలన వారికిఁ బ్రజాసృష్టియం దభిలాష లేకపోయెను. వారందఱును సృష్టిక్రియాపరాజ్ఞులు లై పోవుటయు మరల సృష్టి చేయవలయు నని సంకల్పించి బ్రహ్మదేవుండు మహాగాగ్రిం బగుతపంబు గావించెను.

ఇట్లు తపంబు చేయుచున్నయాతనిచే నేమియుం గాకపోయెను. చిరకాలము తపించుటచే నాతనికి దుఃఖము గలుగుటచేఁ గ్రోధ ముదయించెను. అందుచే నాతనినేత్రములనుండి యశ్రుబిందువులు వెలువడుటయు వానినుండి భూతప్రేతాదులు పుట్టెను. వానినన్నిటిం గాంచి యజుండు తన్నుఁడానే నిందించుకొనియెను. అప్పు డాతనికిఁ గ్రోధామర్షంబులచే మూర్ఛ గలుగుటయు, గ్రోధావిష్టుం డగునాతఁడు ప్రాణములను విడిచెను. అప్పుడు ప్రాణేశ్వరుండును, నీలలోహితుండును, భగవానుండు నగురుద్రుండు పరమానుగ్రహంబు గావించుటకై పృథుండగు బ్రహ్మదేవునిముఖమునుండి ప్రాదుర్భవించి సకలేశ్వరుం డగు నాతఁడు తన్నుఁడా నేకాదశవిధంబులుగా విభజించుకొనియెను. పాశేకాదశరుద్రులైరి. వారయ్యాశ్వరునిచే “వత్సలారా! లోకానుగ్రహార్థమై మీరు నాచే సృష్టింపఁబడితిరి. కావున సమస్తలోకసంస్థాపనంబునకును, హితంబునకును బ్రజావృద్ధిపేతుస్వరూపులగుమీ రనలను

తై ప్రయత్నింపుడు.” అని బోధింపఁబడి వారందఱును రోదనము చేయుచు నలుదెసలఁ బరుగులెత్త నారంభించెను. అందుచే వారికి రుద్రనామంబు గలిగెను. ఆరుద్రులే ప్రాణస్వరూపులు. కావుననే వారు మహాత్ములు.

అనంతరము బ్రహ్మపుత్రుం డగుమహేశ్వరుఁడు దయావిష్టుండై మృతుం డగుబ్రహ్మను మరల జీవింపఁజేసి బ్రహ్మప్రహ్లాదయుండై బ్రహ్మదేవు నుద్దేశించి సాధువాక్యంబులతో నిట్లనియెను. ఓజగద్గురూ! విరించీ! నీవు భయపడవలదు. నేను నీకుఁ బ్రాణంబులఁ గల్పించితిని. ఓసువ్రతా! నీవిక సుఖముగా లెమ్ము! అనుటయు బ్రహ్మదేవుండు స్వప్నానుభూతుండునుబోలి యామనోహరవచనంబుల నాకర్ణించి ప్రభుల్లనయనకమలంబులతో నల్లనల్లన మహాదేవు నీక్షించి యాదేవునివలనఁ దనకు మరలఁ బ్రాణంబులు లభించిన వని యెఱింగి కృతాంజలియై మేఘగంభీరస్వరంబున నోమహాభాగా! నీవు నాహృదయానందకరుండ వైతివి. ఓవిశ్వమూర్తి! ఏకాదశరూపంబులతో నున్ననీవెవ్వరు? అని ప్రశ్నించుటయు సుముఖుం డగునమ్మహేశ్వరుండు పద్మగర్భుని దనహస్తద్వయంబుచే స్పృశించుచు మహాత్మా! నేను నీకుఁ బుత్రుండ నగువరమాత్ముండ నని యెఱుంగుము. ఈయేకాదశ రుద్రులును నీసంరక్షణంబుకొఱకు వచ్చియున్నారు. కావున నీవిక నాయనుగ్రహంబుచే ఘోరమోహపరిత్యక్తుండవై, ప్రబుద్ధుండనై మరల నెప్పటివలెఁ బ్రజాసృష్టి గావింపుము.

అని భగవానుం డానతిచ్చుటయు విశ్వాత్ముం డగువిధాతయతిప్రీతుండై నామాప్తకంబున నద్దేవు నిట్లు వినుతింపఁదొడంగెను. ఓరుద్రదేవా! భాస్కరామితతేజోమయుండ వగునీకు నమస్కారము. ఓదేవా! రసజలమయాత్ముండవు, భవుండవు నగునీకు నమస్కారము.

ఓశర్వా ! సర్వదా సౌరభమయశీతిస్వరూపుఁడ వగునీకు నమస్కారము. ఓయీశ్వరా ! స్పర్శమయవాయుస్వరూపుఁడ వగునీకు నమస్కారము. ఓవశుపతీ ! అతితేజోమయపావకస్వరూపుఁడ వగునీకు నమస్కారము. ఓభీమా ! శబ్దమయస్వరూపుఁడ వగునీకు నమస్కారము. ఓయుగ్రమూర్తి ! యజమానస్వరూపుఁడ వగునీకు నమస్కారము. ఓమహాదేవా ! అమృతమయసోమస్వరూపుఁడ వగునీకు నమస్కారము. అని యీవిధముగా స్తోత్రంబు నేయుచుఁ బద్మజుండు వినతుండై యాతని నిట్లు ప్రార్థింపందొడంగెను. భగవానుండ వగు నోమహేశ్వరా ! నీవు నాకుఁ బుత్రుండవు. మఱియు భూతభవిష్యద్వస్తువుల కధీశ్వరుండవు. ఓయనంగదమనా ! సృష్టివర్ధనంబునకై నీవు మదీయాంగమునుండి యుదయించితివి. కావున నోప్రభూ ! ఈమహాతస్సృష్టికార్యంబునఁ బ్రవృత్తుండనై యున్ననాకు సాహాయ్యంబు గావింపుము. ప్రజాదిసృష్టిం గావింపుము.

శంకరుండును, ద్రిపురమర్దనుండు నగురుద్రుం డీరీతిగా విధాతచే యాచితుండై యట్లే చేయుదు నని యనుగ్రహించెను. అప్పుడు భగవంతుం డగుపద్మాసనుండు ప్రహృష్టాంతఃకరణుండై యద్దేవునకు వందనంబు లొనరించి యాతనిచే సృష్టికరణంబున కనుజ్ఞాతుండై మరలఁ దనమనంబునుండి మరీచి, భృగువు, అంగిరసుఁడు, శ్రులన్యుఁడు, పులహుఁడు, క్రతువు, దక్షుఁడు, అత్రి, వసిష్ఠుఁడు ననువారిని సృజించెను. వీరికంటె ముందుగా నాతఁడు ధర్ముని, సంకల్పుని సృజించెను. రుద్రునితోఁగూడ నీవన్నిదైత్యును బ్రథమంబున బ్రహ్మనుండియుదయించిరి. వీరే ప్రాచీనగృహస్థులుగాఁ బ్రశంసితు లగుచున్నారు. వీరివలననే దివ్యంబులును, దేవగణార్చితంబులు నగు ద్వాదశవంశము లయ్యెను. ఈవంశము లన్నియుఁ బ్రజావంశములును, గిరియావంశములును, మ

హృస్వసమలంకృతములు నై యుండెను.

అనంతరము బ్రహ్మదేవుండు రుద్రసహితుండై యాజలంబునందు దేవాసురపితృమానవులను సృష్టింపఁదలంచి సమాధినిష్ఠుండై తన ముఖమునుండి దేవగణంబులను, కక్షప్రదేశమునుండి పితృగణంబులను, జఘనమునుండి యసురగణంబులను, లింగమునుండి మానవగుణంబులను బుట్టించెను. ఆతనిమలనిర్గమస్థానమునుండి తుధావిష్టు లగురాక్షసులు దయించిరి. వారందఱును రజస్తమోగుణప్రధానులును, బలిష్ఠులును నిశాచరులు నైరి. మఱియు నాతనిపార్శ్వదేశంబులనుండి నాగ, యక్ష, భూత, గంధర్వ, వయోగుణంబులును, వక్షస్థలమునుండి పక్షులును, ముఖమునుండి ఛాగంబులును, పాదంబులనుండి గజ, తురగ, శరభ, గవయాదిసకలమృగంబులును, రోమంబులనుండి యోషధులును, సకల ఫలమూలంబులును నుదయించెను.

ఆతఁడు తనప్రథమముఖమునుండి గాయత్రియు, ఋగ్వేదంబును, త్రివృత్తోన్మంబును, రథంతరంబును, అగ్నిష్టోమంబును బుట్టించెను. దక్షిణముఖమునుండి యజుర్వేదమును, త్రిష్టుప్చందమును, పంచదశస్తోమమును, బృహత్తోన్మమును, ఉక్థంబును సృజించెను. పశ్చిమముఖమునుండి సామవేదమును, జగతీచ్ఛందమును, సప్తదశస్తోమమును, వైరూపాతిరాత్రీంబులను గలిగించెను. ఉత్తరముఖమునుండి యధర్వవేదమును, ఆప్తోర్యామాణంబును, అనుష్టుప్చందంబును, వైరాజనామకం బగుసామమును బుట్టించెను. ఆతనిశరీరమునుండి నానావిధ భూత, యక్ష, పిశాచ, గంధర్వగణంబులును, అప్సరోగణంబులు నుదయించిరి. మఱియు నర, కిన్నర, రాక్షస, పశు, వక్షి, మృగ, సర్పాదులును, స్థావరజంగమాత్మకంబు నవ్యయంబు నగునీజగంబంతయు నుదయించెను.

వీరికందఱకును బూర్వసృష్టియం దెట్టి కర్మము గలదో ప్రతి
సృష్టియందునట్టికర్మమే ప్రాప్తించుచుండును. జీవులందఱు నీశ్వరప్రే-
రితులై హింసాహింస, మృదుకూర, ధర్మాధర్మ, సత్యాసత్యములం-
దాసక్తులై యుందురు. దేనియందాసక్తి గలవారి కదియే ప్రియముగా
నుండును. విధాత స్వయముగా మహాభూతములయందును, ఇంద్రి-
యంబులయందును, భోగ్యవస్తువులందును, ముక్తులయందును నానావి-
ధత్వమును, జీవులకు వానియందు వివిధప్రవృత్తులను గల్పించెను. అ-
నంతరమాతఁడు వేదశబ్దములనుండి ప్రథమంబునఁ బ్రాకృతభూతాదు-
లకు నామరూపంబుల విస్తరింపఁజేసెను. అజుండు తననిశావసానంబు-
నందు సృష్టింపఁబడిన సకలపదార్థములకును వేదంబులయందు నిర్దిష్టం-
బులైన నామజ్ఞానంబులను బ్రసాదించెను. కారణోద్భూతం బగునీ
బ్రహ్మసృష్టి యంతయు మహదాదివిశేషాంతంబునుగల వస్తువులయొ-
క్కయు, సాక్షాత్ప్రకృతియొక్కయు వికారస్వరూపమే.

అది చంద్రసూర్యప్రభలచేఁ బ్రకాశితంబును, గ్రహనక్షత్రా-
దులచే రమణీయంబును, నదీనదసాగరశైలసగరజనపదాదులచే నలం-
కృతంబును నై యుండును. ఈబ్రహ్మస్వరూపసనాతనవృక్షముమహే-
శ్వరానుగ్రహంబునుజలంబుచేఁ దమవఁబడి యవ్యక్తమునుండి యుత్ప-
న్నంబైనది. ఈమహావృక్షము బుద్ధి యనుస్కంధంబు చేతను, మహా-
త్మను శౌఖాసమూహము చేతను, కోటతంబు లనునింద్రియగణంబుల-
చేతను, పరిమాణం బనుమహాభూతసముదాయముచేతను, విశేషంబు-
లనుపల్లవంబులచేతను, ధర్మాధర్మము లనుకుసుమంబులచేతను, సుఖ-
దుఃఖము లనుఫలంబులచేతను, విరాజిల్లుచు సర్వభూతాశ్రయమై యుం-
డును. స్వర్గమాతనిమస్తకంబుగను, ఆకాశము నాభిగను, సూర్యచంద్ర-
ులు నయనములుగను, దిక్కులు కర్ణములుగను, పృథ్వి పాదపీఠము

గను నిర్దేశింపఁబడియెను. అచింత్యుండును, సర్వభూతనిర్మాతయు సగునాతనిముఖమునుండి బ్రాహ్మణులును, వక్షమునుండి క్షత్రియులును, ఊరువులనుండి వైశ్యులును, పాదములనుండి శూద్రులును సంభవించిరి.

—♦ శేషశాయివర్ణనము. ♦—

అని బోధించుటయు మహద్గులండఱును వాయుదేవు నుద్దేశించి మహాత్మా! పరమాత్ముం డగుభవుండు చతుర్ముఖునిముఖమునుండి పుట్టె నని చెప్పితివి. ఈవిషయంబున మాకధికతరం బగుసంశయము గలిగియున్నది. విరూపాక్షుం డగుమహాదేవుండు సర్వదేవతాశ్రేష్ఠుండును, దీప్త త్రిశూలధరుండును, కపర్ద్దియు, నీలలోహితుండును, భగవానుండును, రుద్రుండును, గాలస్వరూపుండు నై యుండును. యుగాంతమునం దాతఁడు క్రుద్ధుడై బ్రహ్మవిష్ణులతోఁగూడ సకలలోకసంహారంబు గావించును. బ్రహ్మవిష్ణువు లాతనికిఁ బ్రణతులై లోకసంహారకారి యగునాదేవున కధీనులై యుందురు. ఆమహాదేవుడే మొదట బ్రహ్మవిష్ణులను సృజించెను. నిరంతరము నాతఁడే వారికి యోగజ్ఞే మకరుడై యుండును. అట్టిపురాతనుండును, ఆదిదేవుండు సగురుద్రుండు, అవ్యక్తప్రభవు డగుబ్రహ్మదేవునకుఁ బుత్రుం డెట్లయ్యెను? ప్రజాపతి యగుబ్రహ్మయు; విష్ణుండును రుద్రప్రేరితులై పరస్పరాంగములనుండి పరస్పరము నుడయించినట్లు మేము విని యుంటిమి. సర్వభూతకారణస్వరూపు లగువారు మరలఁ బ్రధానాప్రధానభావములతో నొకరినుండి యొక రెట్లుదయించిరి? మీరెఱుంగనిదియు, నాకర్ణింపనిదియు సగువిషయ మేదియు నుండదు. భగవానుండగుబ్రహ్మదేవునకు శిష్యుండవగునీవు సర్వంబు నాతనివలన వినియే యుందువు. మహాత్మా! విరించి నీకుపదేశించినవిధంబున మాకీసర్వవృత్తాంతమును సవిస్త

రముగా నెఱింగింపుము.

అని ప్రార్థించుటయు వాయుదేవుండుట్లనియెను. విప్రశ్రేష్ఠులారా! నిపుణులగుమీరు యుక్తియుక్తముగనే ప్రశ్నించితిరి. బ్రహ్మదేవునిచే నేను వినినవిధంబుగనే త్రిమూర్త్యుత్పత్తింగూర్చి మీకు జెప్పితిని. కారణస్వరూపు లగుబ్రహ్మవిష్ణురుద్రులు మువ్వురును మహేశ్వరునుండి యుద్భవించిరి. వారే యీచరాచరవిశ్వంబునకు సృష్టిస్థితిలయ కారణులు; పరమేశ్వరప్రేరితులు; పరమైశ్వర్యసంయుక్తులు. వా రాపరమేశ్వరునిశక్తిచే నధిష్ఠితులై కార్యకరణసమర్థులై యుందురు. పరమేశ్వరుడే ప్రథమంబున నామువ్వురను స్వకర్మనియోజితులం గావించెను. బ్రహ్మ సృష్టికార్యమును, విష్ణువు పాలనకార్యమును, రుద్రుడు సంహారకార్యమును జేయుచుందురు. మాత్స్ర్యంబుచే వారు పరస్పరాధిక్యమును పొంచి జనకుండగుపరమేశ్వరుంగూర్చి తపంబు నేయుచుండురు. పరమేశ్వరానుగ్రహంబున వారు సర్వాత్మకత్వముం గాంచగలిగిరి. కావుననే యొకకల్పమునందు రుద్రుండు బ్రహ్మవిష్ణువులను, మఱియొకకల్పమునందు జగన్మయం డగుబ్రహ్మదేవుండు రుద్రవిష్ణులను, మరల నింకొకకల్పంబున విష్ణుదేవుండు బ్రహ్మరుద్రులను సృష్టించుచుండును. ఈవిధముగాఁ బ్రతికల్పమునందును నొకరినొకరు జయించునభిలాషతో నొకరినుండి యొకరుగా బ్రహ్మవిష్ణురుద్రులు మువ్వురు నుడయించుచుండురు. వారియుత్పత్తింగూర్చి యాచూకల్పములం దాయామహర్షులు తథావిధంబుగఁ గీర్తించుచుండురు.

పూర్వము మేఘవాహనకల్పమునందు నారాయణుండు దివ్యవర్షసహస్రంబులు మేఘరూపముం దాల్చి పరమేశ్వరుని ఐహించి యుండెను. అప్పుడు విశ్వగురుం డగునుహదేవుం డాతనిమనోభావమును గ్రహించి యాతనికి సర్వవిధంబుల నవ్యయంబగుశక్తి ని బ్రసాదించెను.

అట్లు సర్వేశ్వరానుగ్రహంబున శక్తిమంతుడై భగవానుం డగువిష్ణు డు బ్రహ్మసహితుడై విశ్వసృష్టి గావించుచుండెను. విష్ణునిచే నూ తనముగ సృష్టింపఁబడినబ్రహ్మ యప్పుడు విష్ణుదేవునిశక్తి గాంచి య సూయాగ్రస్తుడై హాస్యంబు నేయుచు నోవిష్ణూ! పొమ్ము! నీసృష్టికా రణమును నేనెఱుంగుదును. మనయిరువురికంటె సధికశక్తిమంతుం డగురుద్రుం డొకఁడున్నాఁడు. ఆవిషయంబున సంశయము లేదు. సర్వోన్నతపదార్థాధుం డగునాపరమేశ్వరునియనుగ్రహముచేతనే నీ విప్పుడు సృష్టికర్తవైతివి. నేనుగూడఁ దపంబుచే నాపరమేశ్వరు నా రాధించి నీతోఁగూడ నీజగంబంతయును సృష్టించెదను.

అని పద్మసంభవుండు నారాయణుని దిరస్కరించి తపంబు గా వించి శంకరుని సాక్షాత్కరింపఁజేసికొని యట్లు ప్రార్థించెను. ఓదేవదే వా! విశ్వేశ్వరా! విష్ణుండు నీవామాంగమునుండియు, నేను నీదక్షిణాం గమునుండియు నుదయించితిమి. అయినను విష్ణుండు సాతోఁగూడ నీ సకలజగంబును సృష్టించి యున్నాఁడు. నేను నీయనుగ్రహబలంబున వే యాతనిని దిరస్కరించివచ్చితిని. ఆతనికి నాకంటెను నీయం దధిక భక్తి యున్నదేమో చూడవలయును. మేమిరువురమును నీనుండి స మానముగనే యుదయించితిమే. కాని నీవు ముందుగ నాతనియెడలఁ బ్రసన్నుండవై దివ్యశక్తిని బ్రసాదించితివి. అట్లే యిప్పుడు నాయెడ లఁగూడ ననుగ్రహించి నాకట్టిశక్తిని దయచేయవలయును. అని యిట్లు బ్రహ్మ ప్రార్థించుటయు దయానిధి యగుమహాదేవుండు మందహాసం బు నేయుచు నాతనికి సర్వంబును బ్రసాదించెను.

ఇట్లు విరించి సర్వాత్మశక్తిలాభముంగాంచి యాక్షణంబుననే విష్ణునొద్దకు నతివేగముగఁ బోయెను. పంకజాక్షుం డగువిష్ణుండు క్షీర సముద్రతీరంబున నిచ్చానురూపంబుగ సృష్టించుకొన్న మణిహేమమయ

విమానాంతరమునందు శేషసర్వంకమున హయిగ శయనించి యుండెను. చతుర్భుజం డగునాతఁడు వివిధాలంకారభూషితుండును, శంఖచక్రధరుండును, సౌమ్యాకారుండును, శ్రీవత్సాంకితవత్సుండును, మందహాససుందరవదనమండలుండును నై యుండెను. ఆతనిపాదపద్మములు భూదేవికరపల్లవంబుల స్పర్శంబుచే రంజితములై యుండెను. అట్లాతఁడమృతసన్నిభం బగుక్షీరసాగరమున శయనించి యోగనిద్రానక్తుండై యుండెను. ఆతఁడు తమోగుణంబునఁ గాలరుద్రుండును, రజోగుణంబున బ్రహ్మయు, సత్వగుణంబున సర్వాత్ముండగువిష్ణుండును, నిర్గుణభావంబున మహేశ్వరుండు నై యుండెను.

బ్రహ్మ యాపురుషునిం గాంచి ప్రగల్భభావముతో విష్ణుదేవా! తొల్లి నీవు నన్నుగ్రసించినట్లే నేనిప్పుడు నిన్ను గ్రసించెద నని పలుకుటయు మహాబాహుం డగువిష్ణుం డావాక్యశ్రవణంబునఁ బ్రబుద్ధుండై బ్రహ్మదేవు నవలోకించి మందహాసంబు గావించెను. ఇంతలోనే మహాత్ముండగుబ్రహ్మ యాతని గ్రసించి యావెంటనే యశ్రమంబునఁ దనభ్రామధ్యమునుండి యవ్విష్ణుదేవుని మరల సృష్టించెను. ఆసమయంబున భగవానుండు నిందుభూషణుండు నగుమహాదేవుం డమూర్తుండయ్యును మూర్తిధరుండై వారిశక్తిని బరీక్షించుటకును, వారి ననుగ్రహించుటకును నవతీర్ణుండై వారిరువురును సలిచియున్నస్థానంబునకు విచ్చేసెను. అప్పుడు బ్రహ్మవిష్ణు లామహాదేవుం గాంచి పీఠులును, భీతులునై కౌతుకవశంబున నాతనింగూర్చి స్తోత్రముచేయుచు సన్మానపూర్వకముగా దూరమునుండియే యద్దేవునకుఁ బ్రణామములఁ గావించిరి. పినాకధరుం డగుమహాదేవుండును వారిరువురి ననుగ్రహించి వారిదర్శనపథంబుననే మరల సంతర్ధానుండయ్యెను.

— రుద్రోత్పత్తి. —

వాయుదేవుం డిట్లనియెను. మునులారా! ప్రతికల్పంబునను
 రుద్రావిర్భావంబునకుఁ గారణ మెఱింగించెద వినుండు. కల్పకల్పంబు
 నను బ్రహ్మాండమునుండి బ్రహ్మ యుదయించి ప్రజాసృష్టి సేయుచు
 నెంత చేసినను దానియభివృద్ధిం గానక యత్యంతదుఃఖముచే మూర్ఛ
 తుఁ డగుచుండును. అప్పుడు రుద్రగణాధీశ్వరుండును, గాలస్వరూపుం
 డును నగురుచుండు బ్రహ్మదుఃఖశాంతికొఱకును, ప్రజాభివృద్ధికొఱకు
 ను నీశ్వరునిచే నాజ్ఞాపింపఁబడి యాబ్రహ్మకుఁ దనయుఁడుగా నుద
 యించి యాతనికిని, లోకమునకును ననుగ్రహముం జూపుచుండును.
 భగవానుండును, ఈశ్వరుండును, నీలలోహితుండును, దేజోమయుం
 డును, అనామయుండును, ఆద్యంతరహితుండును, విధాతయు, భూత
 సంహర్తయు నగువిభుం డాతఁడే. పరమేశ్వర్యశాలియు, బరమేశ్వరుం
 డు నగునాతఁడు మహాదేవప్రేరితుఁడై యాతనిశక్తిచే నధిష్ఠితుండును,
 నాతనిచిహ్నాలచేఁ జిహ్నితుండునై యుండును. ఆతఁడు శివరూపంబు
 ను, శివనామంబును దాల్చి కార్యకరణక్షముండై యుండును. ఆతఁడు
 శివతుల్యుండును, దదాజ్ఞాపాలకుండు నై యుండును. సహస్రార్కప్ర
 భుండును, చంద్రకళాధరుండు, భుజంగహారభూషితుండును, కేయూర
 వలయవిరాజితుండును, కపాలధరుండును, పింగళకేశకలాపుండును, గం
 గాతుంగతరంగాభిషిక్తుండును, కైలాసవాసుండును, కర్ణకుండలాలంకృ
 తుండును, వృషభవాహనుండును, మేఘగంభీరనినదుండును, మహానలా
 తేజుండును, మహాబలపరాక్రమశాలియు, భయంకరాకారుండు నగు
 రుద్రుండు బ్రహ్మపుత్రుఁడై పుట్టి యాతనికి జ్ఞానదానముం గావించి
 సృష్టికార్యంబున నాతనికిఁ దోడ్పడుచుండును. ఇట్లు ప్రతికల్పంబునను
 రుద్రుఁ డుదయించి బ్రహ్మకు సహాయుఁ డగుచుండుటచే నాతనియ

నుగ్రహముచేఁ బ్రవాహరూపమునఁ బ్రహ్మసృష్టి వర్ధిల్లుచుండును.

ఒకప్పుడు నీలలోహితుం డగునావిభుండు ప్రజాసృష్టివిషయంబున బ్రహ్మచేఁ బ్రార్థితుండై తనమనంబునుండి తనతోసమానులగు ప్రజలను సృష్టించెను. వారు జటాధరులును, నిరాతంకులును, నీలగ్రీవులును, త్రిలోచనులును, జరామరణవర్జితులును, శూలధరులు నై జనించి యొక్కసారిగాఁ జత్తుశభవనములను వ్యాపించిరి. అప్పుడు బ్రహ్మ రుద్రస్వరూపు లగువారిం గాంచి తనకుమారుఁ డగురుద్రుని నుద్దేశించి యోదేవదేవా ! నీకు నమస్కారము. ఇఁక నీవ్విప్రప్రజలను సృజింపవలదు. నీకు శుభమగుఁగాక ! మఱియొకరీతిని మరణశీలురగు ప్రజలను సృజింపుము. అని ప్రార్థించుటయు రుద్రుండు మందహాసంబు సేయుచు నేనట్టిసృష్టిం గావింపను. నీవు మరణశీలురగు ప్రజలను సృజింపుము. నామనంబునుండి యుదయించి మహాబలులగు నీయాజ్ఞకు లందఱును నిరంతరము నాతోడనే యుందురు. అనిచెప్పి నిజలభూతేశ్వరుం డగురుద్రుండు సృష్టికార్యమునందు నివృత్తుండై రుద్రగణంబులతోఁ గూడి యుండెను. అదిమొదలుగ నాతఁ డైక్యకార్యమును గావింపక ప్రళయకాలపర్యంతము నూర్ధ్వరేతస్కుండై యుండెను.

—♦ అర్ధనారీశ్వరసాక్షాత్కారము. ♦—

బ్రహ్మదేవుండు తనమానసికసృష్టి క్రమముగా వర్ధిల్లుకుండు సమయంబున మిథునసంబంధ మగుసృష్టి గావింపవలయు నని యాలోచించెను. ప్రథమమునం దీశ్వరుండు స్త్రీజనమును సృజింపకుండుటచే నట్టిసృష్టిసేయుట కాతఁ డసమర్థుండై తనయభీష్టలాభంబుకొఱకుఁ బరిమేశ్వరుని దర్శించి యేదేనొకయుపాయంబు సరయవలయు నని నిశ్చయించుకొని తపంబు సేయ నారంభించెను. అప్పుడు లోకకారణంబును, సూక్ష్మతరంబును, విశుద్ధంబును, భక్తిగమ్యంబును, నిష్కలంబు

ను, నిరుపప్లవంబును, నిరంతరంబును, నిత్యంబును, నిత్యేశ్వరసమీప
స్థంబును, పరమంబు నగునొకశక్తి బ్రహ్మమానసమునుండి యావిర్భవిం
చెను. ఆదివ్యశక్తితో నాతఁడు తనహృదయమునందుఁ ద్రిలోచనుం
డగుమహాదేవుని ధ్యానించుచుఁ దపంబు సేయందొడంగెను.

యోగయుక్తుం డగు నవ్విరించితీవ్రతపంబునకు జనకుం డగు
మహేశ్వరుం డచిరకాలంబుననే సంతృప్తుండై తనయేకాంశముచే నర్థ
నారీశ్వరరూపముం దాల్చి విధాతకు సాక్షాత్కరించెను. అద్వితీయుం
డును, అనిర్దేశ్యుండును, అకృతాత్ముల కదృశ్యుండును, సర్వలోకకార
ణుండును, శక్తిమంతుండును, అప్రతర్కు్యుండును, అజ్ఞేయుండును,
అహేయుండును, అజరుండును, నిత్యుండును, అచలుండును, నిర్గుణుం
డును, శాంతుండును, అనంతమహిమాస్పదుండును, సర్వదుండును,
సర్వగతుండును, సదసద్వ్యక్తిరహితుండును, అప్రతిముండును, శరణ్యుం
డును, తమోరహితుండును, అవ్యయుండును, శాశ్వతుండు నగునమ్మ
హాదేవుం గాంచి బ్రహ్మదేవుండు దండప్రణామంబు గావించి కృతాంజ
లిపుటుండై తేచి శ్రద్ధావినయసంపన్నంబులును, సుసంస్కృతంబులును,
మనోహరంబులును, సత్యంబులును, అర్థవంతంబులును, శుక్తిసమ్మ
తంబులు నగుసూక్తంబులచే నమ్మహాదేవుని, దేవిని వినుతింప నారం
భించెను.

జయేశ్వరా! మహేశ్వరా! సర్వగుణశ్రేష్ఠా! సురేశ్వరా! నీకు
జయమగుఁగాక! ఓకల్యాణప్రకృతీ! ప్రకృతినామా! ప్రకృతిదూరాంగీ!
ప్రకృతిసుండరీ! నీకు జయమగుఁగాక! మహాదేవా! అమోఘమహామా
యాశాలీ! అవ్యర్థమనోరథా! లీలామయా! అమోఘమహాబలా! నీకు
జయమగుఁగాక! ఓజగన్మాతా! విశ్వమయీ! విశ్వజగద్ధాత్రీ! విశ్వ
కగత్సఖీ! నీకు జయమగుఁగాక! ఓనిత్యేశ్వర్యశాలీ! నిత్యవస్తావ్నిత్రయా!

నీత్యాకారా! నీత్యవస్త్వనుగతా! నీకు జయమగుఁగాక! ఆత్మత్రయ
నిర్మాత్రీ! ఆత్మత్రయచాలనీ! ఆత్మత్రయసంహరీ! ఆత్మత్రయనాయ
కా! మహాశక్తి! నీకు జయమగుఁగాక! అవలోకనమాత్రంబున నధీనం
బులగుజగత్కారణంబులను విస్తరింపఁజేయువాఁడా! అయత్నంబుగ
నుద్భూతంబైననేత్రానలంబుచేఁ గామదేవుని దహించినవాఁడా! నీకు
జయమగుఁగాక! దేవాదులకుఁగూడ నవిజ్ఞేయంబగుసూక్ష్మరూపంబుచేఁ
బ్రకాశించుచుండుదేవీ! స్థూలాత్మశక్త్యంశయందు సమస్తచరాచరప్ర
పంచమును వ్యాపింపఁజేయుదేవీ! నీకు జయమగుఁగాక! నిఖిలవిశ్వత
త్త్వంబుల ననేకరూపంబులచే విద్యస్తంబులుగాఁ జేయుదేవా! అసురగణ
మస్తకన్యస్తపదారవిందులగుననుచరగణంబులు గలదేవా! నీకు జయ
మగుఁగాక! ఆశ్రితజనులను సంరక్షించుసామర్థ్యముగల తల్లీ! సంసార
విషవృక్షాంకురము నున్మూలింపఁగలతల్లీ! నీకు జయమగుఁగాక! ఆశ్రి
తులకు మహావీర్యశౌర్యైశ్వర్యములఁ బ్రసాదించుతండ్రీ! విశ్వబహి
ర్భూతం బగుననంతవై భవము గలతండ్రీ! సృజింపంబడినపంచభూతం
బులను నడపించుటయందుఁ జరబ్రహ్మస్వరూపుఁడవగుతండ్రీ! నీకు
జయమగుఁగాక! ఓపంచార్థవిజ్ఞానామృతప్రవాహస్వరూపిణీ! దారుణ
సంసారమహారోగభిషక్స్వరూపిణీ! అనాదిమల్లానతమూపటలచంద్రీ
కా! నీకు జయమగుఁగాక! ఓత్రిపురకాలాగ్నిస్వరూపా! త్రిపురభైరవా!
త్రిగుణాతీతా! నీకు జయమగుఁగాక! త్రిగుణవినాశినీ! నీకు జయమగుఁ
గాక! ఓసర్వజ్ఞ! దేవా! సర్వప్రబోధికా! దేవీ! సర్వాంగసుందరా!
దేవా! సర్వాభీష్టప్రదాయిని! దేవీ! మీకు జయమగుఁగాక! ఓదేవా!
నీపరమధామంబెక్కడ? నేనెక్కడ? నాస్తోత్రపాఠము లెక్కడ? ప్రభూ!
అయినను భక్తివశంబునఁ బ్రలపించుచున్ననన్ను తమింపుము.

అని యిట్లు విరుతించుచు విధాత మారుద్రాణీరుద్రులకుఁ

బుఁచఃపుఁచఃప్రణామంబులఁ గావించుచుండెను. బ్రహ్మోక్తం బగునీ యర్థనారీశ్వరస్తోత్రము సర్వశ్రేష్ఠంబును, బవిత్రంబును, భార్యతీపరమేశ్వరులకతిప్రియంబు నైనది. ఎవ్వరేఘలంబును గోరి యీస్తోత్రమును బఠించినను శివానుగ్రహంబుచే పారి కాఫలంబు సిద్ధించును. సకల భువనభూతభావనులును, జననమరణవిరహితులును, నరనారీరూపధరులు నగుశంకరీశఠకరులకు సమస్కారము.

—♦ మిథునసంబంధసర్గారంభము. ♦—

బ్రహ్మదేవుం డిట్లు వినుతించుటయు మహాదేవుండు ప్రీతుండై జలదనిస్వనగంభీరంబులును, మధురంబులును, విశదంబులును, సరళ వర్ణమయంబులును, ప్రతిపదార్థయుక్తంబులును, రాజలక్షణాన్వితంబులును, సకలవిషమూరంభరక్షోవిలయదక్షంబులును, మనోహరతరంబులును, ఉదారంబులును, మధురమందహాసకలితంబులు నగువచనంబు లతో నిట్లనియెను. ఓవత్సా! మహాభాగా! నీవు నాపుత్రుండవు. నేను నీసకలవాక్యంబులయందలి గౌరవమును గ్రహించితిని. నీవిష్ణుడు ప్రజాభివృద్ధిం గోరి తపంబు గావించితివి. నీతపంబునకు నేను పరితుష్టుండ నైతిని. నీయభిలషితవరప్రదానంబు గావించెదను. అని యను గ్రహించి పరమోదారుండును, దేవశ్రేష్ఠుండు నగుమహాదేవుండు తన శరీరభాగమునుండి యొకదేవీమూర్తిని సృజించెను. ఆదేవినే బ్రహ్మ విదులగువాగు పరమాత్ముం డగుమహాదేవుని దివ్యశక్తి యని ప్రశంసించుచుందురు. ఆమెకు జన్మమృత్యుజరాదులు లేవు. భవునీయంగమునుండి యుదయించుటచే భవానీసామంబున విలసిల్లునామెయపారమహిమను వర్ణింపజాలక మనంబును, నింద్రియసహితంబుగా వాక్యంబులును నివృత్తంబు లగుచుండును. మహాదేవశరీరోత్పన్నయై ప్రతిభాసించుచుండునదేవి తనమహిమచే సకలజగంబును వ్యాపించి యుండి

దివ్యశరీరిణి యగునామె విచిత్రాకృతితో గోచరించుచుండును. అమ్మ హాదేవి తనమాయచే సకలజగంబులను మోహింపజేయుచుండును. వస్తుత్వముచే జన్మశూన్య యగునామె మహేశ్వరుని దివ్యదేహము నుండి యుద్భవించెను. ఆమెపరమభావము దేవతలకుఁగూడ నగోచరమైనది. సకలదేవతలకు నామె యధీశ్వరి. ఆమె తనస్వామి యగు మహాదేవునిదేహమునుండి విభక్తయై యుండును. అట్టి సర్వలోకేశ్వరయు, సర్వజ్ఞయు, సర్వగతయు, సూక్ష్మరూపిణియు, సదసద్వ్యక్తివిహీనయు, దివ్యదేహప్రభావిభాసితసకలజగన్మండలయు నగు పరమేశ్వరిం గాంచి బ్రహ్మాదేవుండు సాష్టాంగప్రణామంబు గావించి యిట్లు స్తుతింప నాంభించెను.

ఓసర్వజగన్మయీ ! దేవీ ! నేను పరమేశ్వరునిచే సృజింపఁబడి, సృష్టికార్యమునందు నియోగింపఁబడి సర్వజగంబులను సృజించుచుంటిని. నేను ముందుగా నామానసమునుండి పుట్టించిన దేవతాదులు మరలమరల నెన్నిసాదులు సృష్టింపఁబడుచుండినను నభివృద్ధిం గాంచుట లేదు. అందుచే నేనిప్పుడు మిథునసంబంధ మగుసృష్టిచే బ్రజాభివృద్ధిం గావింప నభిలషించుచుంటిని. ఇంతకుఁబూర్వము నీవలన నక్షయంబగునారీకులము సంభవించి యుండలేదు. అందుచే నారీకులమును సృష్టించుశక్తి నాకు లేకపోయెను. అందఱకును నీమూలముననే శక్తి లభించుచున్నది. కావున నోసర్వవ్యాపిని ! సర్వశక్తిప్రదాయిని ! సురేశ్వరీ ! పరదాత్రీ ! నాప్రార్థనమును మన్నించి నాకొక్కవరంబు దయ నేయుము. చరాచరంబులయభివృద్ధికొఱకు నీవొకయశముచే నాతన యుండగు దక్షునకుఁ దనయనై జన్మింపుము.

అని యిట్లు వేదవక్త యగు విరించి ప్రార్థించుటయు, నద్దేవదేవి తన భూమధ్యమునుండి తనతో సమానప్రభావము గల యొక

దివ్యశక్తిని బుట్టించెను. దేవదేవుం డగుమహేశ్వరుం డామెం గాంచి మందహాసము సేయుచు నీవు తపంబుచే బ్రహ్మదేవు నారాధించుచు నాతనికి మనోరథసంపాదనంబు గావింపుమని యాజ్ఞాపించెను. ఆదేవి యు మహాదేవునియాజ్ఞను శిరంబునఁదాల్చి బ్రహ్మవచనానుసారంబు గా దక్షపుత్రికనై జన్మించెను. అనంతరము బ్రహ్మాస్వరూపిణి యగు సయ్యాదిశక్తి విధాత కనంతశక్తి ప్రదానంబు గావించి మరల మహేశ్వరునిదివ్యదేహంబునఁ బ్రవేశించెను. అప్పు డమ్మహాదేవుండు నంత స్థితుం డయ్యెను. అదిమొదలుగ నీవ్రపంచమునందు స్త్రీసంభోగము ప్రతిష్ఠితం బయ్యెను. ఓమునులారా! అప్పటినుండియే మిథునసంబంధ మగుప్రజాసృష్టియు నారంభమయ్యెను. దేవియగునాదిశక్తినుండి సర్వశక్తులు నెల్లుత్పన్నంబు లయ్యెనో భూతసృష్టివ్రసంగమునందు మీ కుఁ జెప్పియుంటిని. ఈచరిత్ర మతిపవిత్రంబును, మధురంబును, ధనవ్ర వృద్ధికరంబు నై నది. ప్రతిదినంబును దీనిని బఠించువారికి సకలాభీష్టసిద్ధియు సత్పుత్రప్రాభంబును గలుగును.

—♦ స్వామ్యంభువవంశవ్రశంస.♦—

ఈశ్వరుండును, మహాదేవుండు నగుమహేశ్వరునియనుగ్రహంబున నీవిధముగా నిత్యంబును, శ్రేష్ఠంబు నగుశక్తిలాభముం గాంచి బ్రహ్మదేవుండు మిథునసంబంధసర్గముం గావించు నభిలాషతోఁ దనదేహమును రెండుభాగములుగఁ జేసి యొకభాగమునుండి విరాట్పురుషుం డగుస్వామ్యంభువమనువును సృష్టించెను. దేవియగుశతరూప యతిదుస్సహం బగుమహాతపంబు గావించి ప్రదీప్తయశుండగు నమ్మనువును భర్తగాఁ బడసెను. పిమ్మట నామె స్వామ్యంభువమనువువలనఁ బ్రియవ్రతుండు, నుత్తాపపాదుండు ననునిరువురుతనయులం గాంచెను. అయ్యిరువురుపుత్రులునుగూడఁ గ్రమముగ సంతానవంతులైరి. అమ్మను

దంపతు కీతనయులేకాక యిరువురుతనయలుగూడఁ గలిగిరి. వాగును సంతానవత్తులైరి. ఆకూతి, ప్రసూతి యనునామంబులచే వారు ప్రసిద్ధులై యుండిరి.

స్వాయంభువమనువు ప్రసూతిని దత్తుచున్న, ఆకూతిని రుచి యనుప్రజాపతికిని నొసంగి పరిణయములంగావించెను. బ్రహ్మమానస పుత్రుం డగురుచివలన నాకూతిగర్భమునుండి యొకమిథునం బుదయించెను. అందుఁ బురుషునిపేరుయజ్ఞుఁడు ; స్త్రీపేరు దక్షిణ. వారిరువురును సంతానవంతులై జగద్వర్ధనముం గావించిరి. మహాప్రభావ సంపన్నుండగుదత్తుండును మనుకన్యయగుప్రసూతిగర్భమునుండి యిరువదినలుగురులోకమాతలను బుట్టించెను. వారిలో శ్రద్ధ, లక్ష్మి, ధృతి, పుష్టి, తుష్టి, మేధ, క్రియ, బుద్ధి, లజ్జ, వసువు, శాంతి, సిద్ధి, కీర్తి యను పదుముగ్గురుకన్యలను బ్రభావశాలి యగుధర్ముండు ధర్మపత్నులుగాఁ గైకొనియెను. తక్కిన ఖ్యాతి, సతి, సంభూతి, స్మృతి, ప్రీతి, క్షమ, సన్నతి, అనసూయ, ఊర్జ, స్వాహ, స్వధ, యనుకన్యలకు యథాక్రమంబుగ భృగువు, మహాదేవుఁడు, మరీచి, అంగిరుఁడు, పులహుఁడు, క్రతువు, పులస్త్యుఁడు, అతిరి, వసిష్ఠుఁడు, అగ్ని, పితృగణంబులును దమతమభార్యలుగాఁ బరిగ్రహించిరి. ధర్ముచకు శ్రద్ధాదిత్రయోదశపత్నులయందును గాముఁడుమొదలు యశునివఱకును గలపదుముగ్గురుపుత్రులు గలిగిరి. వీరందఱును సుఖప్రదాయకులై యుండిరి. మఱియు ధర్ముచకు హింసాగర్భంబున జనించినయధర్ముండనుపుత్రిఁడుమాత్రము దుఃఖదాయకుఁడయ్యెను. ఆయధర్ముచకు జనించిననిష్ఠత్యాదులగుపుత్రిలుగూడ నధర్మలక్షణయుతులై యుండిరి. నియమశూన్యులగువారికి భార్యలుగాని, పుత్రిలుగాని లేకుండిరి. అదియే తామససర్గము. అధర్ముఁడు దాని కధీశ్వరుఁడు.

దక్షపుత్రికయు, రుద్రాణియు నగుసతీదేవి పతినిందాశ్రవణంబు సహింపక బంధుసహితుండగుదక్షుని, నాతనిభార్యను నిందించుచు దేహత్యాగంబు చేసి హిమాలయగృహంబున మేనాగర్భమునుండి మరలఁ బుత్రికయై జన్మించెను. రుద్రుం డాసతిం గాంచి యసంఖ్యాకులగు రుద్రగణంబులను బుట్టించినవృత్తాంతమును మీడిదివఱకే చెప్పియుంటిని. భృగునకు ఖ్యాతిగర్భమునుండి నారాయణాప్రియ యగులక్ష్మీదేవితనయయై పుట్టెను. మఱియు మన్వంతరసంచారశీలురగుధాతయు, విధాతయు సనునిరువురు దేవమూర్తులుగూడ నుదయించిరి. ఆయిరువురు దేవతలకును శతసహస్రపుత్రపౌత్రాదు లుత్పన్నులైరి. స్వాయంవమన్వంతరాతీతు లగువారందఱును భార్గవు లని ప్రసిద్ధులైరి. మరీచి సంభూతి యనుపత్ని వలనఁ జ్ఞానమాసుండనుపుత్రుని, నలువురుపుత్రికలను బడసెను. ఆపుత్రికాపుత్రకులవంశము లతివిస్తారము లయ్యెను. వారినంశమునందే బహుపుత్రవంతుం డగుకశ్యపమహర్షి యుదయించెను. అంగిరుండు స్మృతియనుపత్ని వలన ఆగ్నిధ్రుండును, శరభుండునను నిరువురుకొమరులను నలువురుతనయలను గనియెను. వీరివంశము సహస్రసహస్రపుత్రపౌత్రాదులచే నతీతమైపోయెను. పులస్త్యునకుఁ బ్రితియందు దంతనామంబున నగ్ని యుదయించెను. ఆతఁడు పూర్వజన్మమునం దగస్త్యనామముచేఁ బ్రసిద్ధుం డయ్యెను. స్వాయంభువమన్వంతరమునం దాతఁడుపుత్రపౌత్రాదిసంతతి యంతయును జౌలస్త్యనామంబున విఖ్యాతం బగుచుండెను. పులహుండు క్షమాదేవివలనఁ గర్దముండు, ఆసురీయుండు, సహిష్ణుండు ననుత్రేతాగ్నితుల్యులగుమువ్వరుపుత్రులను బడసెను. వీరివంశము లన్నియును సుప్రతిష్ఠితము లయ్యెను. క్రితునకు సన్నతివలనఁ గ్రితుతుల్యు లగుననేకపుత్రులు గలిగిరి. వారికి భార్యలుగాని, పుత్రులుగాని యెవ్వరును లేరు. వారందఱు

నూర్ధ్వరేతస్కులై యుండిరి. ఆయఱువదివేలమందియు వాలఖిల్యనా మంబునఁ బ్రఖ్యాతులైరి. వారు సూర్యసారథి యగుననూరునితోఁ గూడ సూర్యుని బరివేష్టించి యగ్రగమనంబు గావించుచుందురు.

అత్రి కనసూయగర్భమునుండి యైదుగురుపుత్రులును, శ్రుతి యనునొకపుత్రికయుఁ బుట్టిరి. ఆశ్రుతియే శంఖపదునకు జనని యయ్యెను. సత్యనేత్రుఁడు, హవ్యుఁడు, ఆపోమూర్తి, శనైశ్చరుఁడు, సోముఁడు ననునీయైదుగురు సత్రిపుత్రులు. స్వామంభువమన్వంతరంబున మహాత్ము లగునయ్యాత్రేయులు శతసహస్రపుత్రపౌత్రాదులచే వంశాభివృద్ధిం గావించిరి. ఊర్జయను దేవియందు వసిష్ఠుండు రజుఁడు, గాత్రుఁడు, ఊర్ధ్వబాహుఁడు, సవనుఁడు, అనయుఁడు, సుతపుఁడు, శుక్రుఁడు, ననునేష్ఠరుతనయులం గాంచెను. వీరు సప్తర్షినామంబున విఖ్యాతులైరి. స్వామంభువమన్వంతరంబున వీరినామంబులచే శతార్బుదసంఖ్యాతీతంబు లగువంశము లుత్పన్నంబు లయ్యెను. సానుబంధం బగునీఋషిసర్గ మతిసంతక్షేపముగఁగాని, యతివిస్తరముగఁగాని వర్ణించుట కశ్యకమైనది.

వహ్ని దేవుండు భార్యయగుస్వాహాదేవివలన నమితతేజులగుము వ్వరు తనయులంగాంచెను. పావకుఁడు, పవమానుఁడు, శుచి, యని పారినామములు. అరణిజన్యాగ్ని పవమానుం డనియు, వైద్యుతాగ్ని పావకుండనియు, సూర్యకిరణజన్యం బగునగ్ని శుచి యనియుఁ జెప్పంబడును. ఆమువ్వరకును గ్రామముగా హవ్యవాహుఁడు, కవ్యవాహుఁడు, సహరతుఁడు ననుమువ్వరునుతు లుదయించిరి. వారు క్రమముగా దేవపితృదైత్యసంబంధనామములచేఁ బ్రసిద్ధులైరి. వారిపుత్రపౌత్ర సంఖ్య నలువదితోమ్మిది. వారందఱును గామ్య, నైమిత్తిక, నిత్య ర్థంబులయందుఁ బ్రయోజనీయులైరి. అందఱును, దశస్వలు, వ్రత

ధారులు, దుద్రస్వరూపులు, రుద్రపరాయణులునై యుండిరి. అందు చేతనే యగ్నిముఖమునం దర్పించిన యఖిలపదార్థాంబులును రుద్ర దత్తంబు లగుచుండును.

ఇంకఁ బితృదేవతలంగూర్చి సంక్షేపముగఁ బ్రశంసించెదను. జగత్పితృస్వరూపుఁ డగుబ్రహ్మదేవుఁడు సృష్టించుటకుఁ బ్రవృత్తుం డైనసమయంబున నాతనినుండి షడ్మతువులు నుదయించెను. స్థానాభి మాను లగుపితృదేవతలకు ఋతువు లాశ్రయంబు లగుటంజేసి వాని కిఁ బితృనామంబు విఖ్యాతం బయ్యెను. దీనికి వేదప్రమాణంబుగలదు. ఋతువులయందు స్థావరజంగమంబు భుత్వంబు లగుటంజేసి వేదం బులయం దార్తవగణంబులకుఁ బితృగణంబు లనునామము నిద్దేశింపఁ బడియెను. ఈవిధముగా ఋతుకాలాభిమాను లగుపితృదేవతలకు ఋతు త్వమును, ఆర్తవత్వమును, పితృత్వమును గలిగెను. అట్టియభిమానులు ను, మహాత్ములు నగుపితృదేవతలందఱును మన్వంతరములయందు మ హైశ్వర్యసంపన్నులై గగనతలంబున నివసించి యుందురు. అగ్నిష్వా త్తులు, బర్హిషదులు నని పితృదేవత లిరుదెఱంగులవారై యుందురు. మఱియు వా రయజ్వులును, యజ్వులు నని విఖ్యాతులై యుందురు. వారందఱును గృహస్థులు. ఆపితృగణంబులవలన స్వధాదేవి లోకవిశ్రు తచరిత్ర లగునిరువు రాత్మజలం గనియెను. క్రమంబుగ వారినామం బులు మేనయు, ధరణీయు నని ప్రసిద్ధము లయ్యెను. వారిరువురు నీసమస్తజగంబును ధరించియుందురు. మేనాదేవి యగ్నిష్వాత్తులకును, ధరణీదేవి బర్హిషదులకును, జనించిరి. హిమాలయపత్ని యగుమేనాదేవి మైనాకపర్వతమును, కౌంచపర్వతమును, శివాలింగపావని యగు గౌరిని, గంగను బ్రసవించెను. మేరులై లపత్ని యగుధరణి దివ్యాషఢీ సమన్వితంబును, విచిత్రసుందరకందరయుతంబు నగుమందరపర్వతము

ను గనియెను. శ్రీమంతంబగు నామందరపర్వతము నిజతపఃప్రభావముచే శ్రీకంఠనాథుం డగుమహాదేవున కావాసం బయ్యెను. ఆధరణీదేవి మరల వేశ, నియతి, ఆయతి యనుమువ్వురు పుత్రికలం గనియెను. పూర్వము స్వాయంభువమన్వంతరంబున నీనియతియు, ఆయతియు భృగుపుత్రులకుఁ జత్నులై రి.

వేశాదేవి సాగరునివలనఁ బ్రాచీనబర్హికి సవర్ణయుఁ బత్నియునగు సాముద్రి యనుపుత్రికను బ్రసవించెను. ఆప్రాచీనబర్హికి సాముద్రివలనఁ బడుగురుతనయులు గలిగిరి. ధనుర్వేదపారగు లగువారందఱును బ్రాచేతసనామంబున విఖ్యాతు లై రి. పూర్వము చాక్షుషమన్వంతరంబున మహాదేవశాపముచే దక్షుండు వీరికిఁ బుత్రుం డయ్యెను. నేనిప్పుడు బ్రహ్మపుత్రు లగుధర్మాదుల సకలవంశములనుగూర్చియు నాతिसంక్షేపంబుగను, నాతివిస్తరంబుగను బ్రశంసించితిని. ఆవంశములన్నియుఁ గ్రియావంతములును, బ్రజావంతములును, మహాసమృద్ధిమంతంబులు నై విరాజిల్లుచుండెను. ప్రజాపతిమొదలుగ నుదయించిన యీప్రజల నందఱును శతకోటివర్ణంబులకై నను లెక్కింపఁజాలము.

ఈభూమండలమున రాజవంశములు చంద్రవంశమనియు, సూర్యవంశ మనియు ద్వివిధంబుల విలసిల్లుచుండును. ఇత్వాకుడు, అరబరీషుడు, యయాతి, నహుషుడు మొదలగుపుణ్యశ్లోకులును, బవిత్రచరిత్రులు నగుమహారాజు లీప్రసిద్ధవంశములందే జనియించిరి. ఈవంశములందు జనించిన మహాపరాక్రమవంతులును, దహోనిధులునగు సనేకరాజుగణంబుల చరిత్రములను బూర్వమే కీర్తించియుంటివి. ఆపురాతనచరిత్రముల నిప్పుడు మరలఁ జెప్పటవలనఁ బ్రయోజనంబులేదు. మఱియు నీశ్వరప్రసంగసమయంబున నితరవిషయంబులంగూర్చి

యగ్గడించుట పండితసమ్మతంబు గానేరదు. ఈశ్వరకథాప్రసంగమునఁ దత్ప్రభావద్యోతనంబునకు సృష్ట్యాదివిషయంబు లెంతవఱ కావశ్యకములో యంతవఱకుమాత్రమే వర్ణించుట యుచితము. అతివిస్తరంబు వలనఁ బ్రయోజనంబు లేదు.

—♦ సతీదేహత్యాగము. ♦—

అనుటయు మహద్బలిష్ఠునిరి. వాయుదేవా! దక్షకన్యయగుసతీదేవి యేకారణంబుచే దాక్షాయణీరూపంబును ద్యజించి మేనాగర్భంబున హిమాలయపుత్రీకన్యై జన్మించెను? మహాత్ముం డగుదక్షుండేకారణముచే మహేశ్వరనిందనముం గావించెను. మహాదేవుం డెందుచే నిందితుం డయ్యెను? మహాదేవశాపముచే జాక్షుషమన్వంతరమునందు దక్షుండేవిధముగా జన్మించెను? ఈసమస్తవిషయంబులను సవిస్తరంబుగా మాకెఱింగింపవలయును.

అని మునిగణంబులు ప్రార్థించుటయు వాయుదేవుం డిట్లు చెప్పందొడంగెను. మునులారా! లఘుచేతస్కుం డగుదక్షునిపాపహేతుకం బగుప్రమాదమువలనం గలిగిన దేవదూషితం బగుచరిత్రముం గూర్చి చెప్పెద నాకర్ణింపుడు. పూర్వకాలమునం దొకప్పుడు సకల సురాసురసిద్ధగంధర్వాదులును, మహర్షిగణంబులును మహాదేవసందర్శనార్థమై హిమాలయశిఖరంబునకుం జనిరి. దివ్యాసనాసీనుండగుమహాదేవుండు దేవీసహితుండై యందఱకును దర్శనంబిచ్చెను. ఆసమయంబునఁ దనజామాతను, పుత్రుని గాంచవలయుననుకుతూహలముతో నమరగణంబులంగూడి దక్షుండుగూడ నచ్చటికి వచ్చియుండెను. సతీదేవి పరమాత్మస్వరూపిణి యగుటంజేసి తనజనకుం డగుదక్షుండు వచ్చియున్నను నాతనికి దేవతలకంటె నధికసన్మానంబులం గావింపలేదు. దక్షుం డమ్మహాదేవిదివ్యతత్త్వము నెఱుంగఁజాలక కేవలము తనపుత్రుక

యే యనునజ్ఞానముచే విముగ్ధుండై తన్నగౌరవించిన దనుభావముచే నాతఁ డామెయెడల నైరభావముం బూనియుండెను.

అనంతరము దక్షుండు యజ్ఞదీక్షితుండై నియతివశంబున విద్యే షంబు వహించి యమ్మఖంబున కల్లుం డగుశివు నాహ్వానంబు సేయఁ డయ్యెను. కాని యితరులగు నల్లుండ్రు నందఱను బిలిచి వారికందఱ కును విశేషసన్మానములం గావించెను. ఆసంగతి నారదనివలన నెఱింగి సతీదేవి రుద్రునితోఁ జెప్పి పితృగృహమునకుం బ్రయాణమై సర్వలక్షణసంపన్నంబును, మనోహరంబును, గామగమనంబును, దప్తకాంచన ప్రభావలసితంబును, విచిత్రరత్నాలంకృతంబును, ముక్తామయచంద్రా తపవిరాజితంబును, వివిధమాల్యవిభూషితంబును, గనకమయంబును, శతసహస్రరత్నస్తంభశోభితంబును, వజ్రస్పృహనకలితంబును, ప్రవాళ మణితోరణాలితంబును నగువిమానరాజము నధిరోహించెను. మఱియు నాదివ్యవిమానంబు పుష్పమాలికలచేతను, విచిత్రరత్నానంబులచేత ను, వజ్రవై డూర్యాదిమణికుట్టిమంబులచేతను, మహావృషభలాంఛితం బులును, మణిస్తంభవిలసితంబులు నగుశుభ్రపతాకలచేతను విరాజిల్లు చుండెను. రత్నకంచుకధరులును, వేత్త్రపాణులును, దుర్జయులు నగు గణాధిపతు లవ్యిమానద్వారంబుల నధిష్ఠించి యుండిరి. మృదంగమణి వీణాతాళగానవిశారద లగురమణీమణు లందు విలసిల్లుచుండిరి.

సఖిజనపరివృతయై దివ్యాసనంబున నాసీనయై యున్నయాదేవ దేవి కిరువంకల నిరువురు సుందరీరత్నములు నిలిచి చామరంబుల వినదు చుండిరి. ఆచామరమధ్యమునందలి యాసతీవిదనమప్పుడు పరస్పరము ధ్ధాసక్తములగు రెండుహంసములనడుమనున్న పద్మమువలె శోభిల్లుచుం డెను. ప్రియసఖి యగుసుమాలిని యాదేవికిరీటోపరిభాగంబున ముక్తా మణిఖచితంబును, సుధాంశుసన్నిభంబు నగుఛత్రమును బట్టి యుండె

ను. ఆయుజ్జ్వలచ్ఛత్ర మాదేవివదనమండలోపరిభాగంబునఁ జంద్రోపరి
భాగంబుననున్న వర్తులామృతభాండముంబోలి ప్రకాశించుచుండెను.
శుభావతి యనునొకసఖి మందహాసవదనారవిందయై యాసతీదేవి నక్ష
క్రీడచే నానందింపఁజేయుచుండెను. చెలియగు సుయశ యద్దేవిరత్న
పాదుకలను దనసమున్నతవక్షంబునం జేర్చుకొని యామెను సేవించు
చుండెను. కాంచనవర్ణ యనునొకసహచరి యారుద్రాణియెదుట నిలుపు
టద్దముంబూని నిలిచి యుండెను. మఱియుఁ గొందఱుసఖిమణులు తా
ళవృంతంబులను, గొందఱు తాంబూలపేటికలను, గొందఱు క్రీడా
విహంగములను హస్తములం దాల్చియుండిరి. కొందఱుచెలులు మనో
హరసురభికుసుమంబులను, కొందఱు అమూల్యాభరణంబులను, గొందఱు
పుష్పమాల్యంబులను, గొందఱు పరిమళవిలేపనద్రవ్యములను బూని
యుండిరి. సునోచనలగు నితరసఖులు యథాయోగ్యముగ నుచితక
ర్మంబుల నిర్వహించుచు నమ్మహాదేవిని సేవించుచుండిరి.

అప్పుడాపరమేశ్వరి తారకాగణమధ్యస్థిత యగుశరత్కాలచం
ద్రరేఖయుంబోలి సఖిజనమధ్యవర్తినియై విరాజిల్లుచుండెను. అప్పుడు
శంఖధ్వని యగుటయు మహానాదసంపన్న మగుప్రయాణభేరి మో
గింపఁబడియెను. తాళశబ్దంబులతో మధురవాద్యంబులును, అనాహ
తంబులగు శతసహస్రకాహళవాద్యంబులును వెలువడియెను. మహా
శ్వరసమతేజస్సంపన్నులును, అస్త్రధారులు నగుచక్రైశ్వరశతసంఖ్యగణా
ధ్యక్షులు ముందు నడచుచుండిరి. గజారూఢుం డగుకార్తికేయునిం
బోలి వృషభారూఢుండును, శ్రీమంతుండును, దేవవందితుండును, శివా
నందదాయకుండు నగుగణపతి వారినడుమనుండి పయనము సాగించు
చుండెను. గగనతలంబున మధురశబ్దంబులతో దేవదుందుభులు మ్రో
గుచుండ మునిగణంబు లానందముతో నృత్యము నేయుచుండిరి.

మేఘములు పుష్పవృక్షముం గురియించుచుండెను. అట్లు మహాత్మా హముతో నమ్మహేశ్వరి ప్రయాణంబు చేసి మార్గమధ్యంబున దేవతలకు శుభసందర్శనంబును బ్రసాదించుచు నచిరకాలంబునఁ బితృగృహంబును జేరుకొనియెను.

ఆమెం గాంచి దక్షుం డతికుపితుండై యాత్మవినాశహేతుకంబుగా నామెను సన్మానింపక యద్దేవికనిష్ఠసోదరీమణులనందఱను గౌరవింప నారంభించెను. అప్పుడు చంద్రముఖి యగునంబికాదేవి సభాస్థితుండగుజనకుం గాంచి యవ్యగ్రభావంబున యక్తియుక్తంబులగువచనంబులతో నిట్లనియెను. తండ్రీ! పితామహుండగుబ్రహ్మమొదలుగఁ బిశాచంబులవఱకును గలసకలజీవులు నెవ్వనియాజ్ఞలను దలఁదాల్చుచుందురో యట్టిమహాదేవుని నీవిప్పు డర్చించుట లేదు. పోనిమ్ము! జ్యేష్ఠపుత్రిక నగునేనిచ్చటికి వచ్చియుండఁగా నన్నుఁబలుకరించుటయైనమాని కనిష్ఠలగువీరినందఱిని సన్మానించితివి. ఇది లోకగర్హితకృత్యముగాదా? అని సతీదేవి తూలనాడుటయు దక్షుండు తనకోపము నాఁపుకొనఁజాలక నీకనిష్ఠసోదరీమణులు నీకంటె శ్రేష్ఠులును, వరిష్ఠులు నగుటంజేసి నేను వీరిని సన్మానించితిని. మఱియు వీరిభర్తలు నిరంతరమును నాయాదరమునకుఁ బాత్రులై యుందురు. వారు నీభర్తయగుత్రినేత్రునికంటె సధికగుణవంతులు. తమోగుణయుతుండగునీపతి పశుపతి నాకుఁ బరమశత్రుఁడు. అతని నాశ్రయించిననీవును నాతిరస్కారమునకుఁ బాత్రురాలవు. అని నిందించెను.

ఆమాటల నాకర్ణించి సతీదేవి క్రోధావేశవివశయై సభాసదులందఱియెదుటను దండ్రీనుద్దేశించి యిట్లనియెను. దక్షా! ఇదివఱ కెవ్వరు నేవిధంబుగను నిందించియెఱుఁగని సర్వలోకేశ్వరుండగుమహేశ్వరుని నాభర్తను నీవిప్పు డకారణముగ నిందించితివి. విద్యాచోరుండును, గు

కుదోహియు, నీశ్వరదూషకుండును మహాపాపాత్ములుగావున నట్టివా
రు సద్యోదండాద్ధు లని శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి. ఇందుకొక కమ్మ
హేశ్వరునిచే నీమహాపాపంబునకుఁ దగినశిక్ష గాఁగలదు. నీవాత్రిలో
చనుని బూజింపక నిరాకరించినకారణముచే నీన్మృకులం బంతయు వి
నష్టంబు గాఁగలదని నిశ్చయించుకొనుము. అని యిట్లు సతీదేవి కో
ధావేశంబునఁ బలికి యాదత్తుని, నాతనివలనంగలిగినయాత్మశరీరమును
బరిత్యజించి హిమాలయముంగూర్చి బయలుదేఱెను. శ్రీమంతుండగు
హిమాచలుండు దేవీప్రాప్తికొఱకుఁ జిరకాలమునుండి ఘోరం బగుత
పంబు గావించుచుండెను. ఇప్పటి క్కాతనితపఃఫలంబు సిద్ధించినది.
ఆతనితపఃప్రభావముచేఁ బరమేశ్వరి యనుగ్రహించి తనయోగమాయ
చే నాతనిముగ్ధుని గావించి తండ్రిగాఁ జేసికొనియెను.

అట్లు సతీదేవి దత్తుని నిందించి శరీరమును బరిత్యజించి పోయిన
తోడనే భయవ్యాకులంబులై యజ్ఞవిహితంబు లగుమంత్రము లన్ని
యుఁ దిరోహితంబు లయ్యెను. అందుచే యజ్ఞముగూడ వినష్టంబై పో
యెను. త్రిపురమర్దనుం డగుమహాదేవుండు దత్తులయమునుండి దేవి
వెడలిపోయినవార్త నాలకించి దత్తునియెడలను, మహర్షులయెడలను
గుపితుండై వారికీవిధంబుగ శాపంబొసంగెను. ఓదత్తా! నీవు నామూ
లమున నిరపరాధయగుసతీదేవి నవమానించి తక్కినతనయలనందఱను
వారిభర్తలతోఁగూడ సన్మానించితివి గావున నై వస్వతమన్వంతరంబున
బ్రహ్మయజ్ఞమునందు నీజామాతలందఱు నయోనిజులై జన్మింతురు
గాక! నీవును చాక్షుషమన్వంతరంబునఁ బ్రాచీనబర్హికిఁ బొత్తుండుగ
ను, ప్రచేతసులకుఁ బుత్తుండుగను నృపాలుండవై జన్మింతువుగాక!
ఓదుర్మతి! అప్పుడును నీధర్మార్థయతంబులగుసకలకర్మంబులకును నా
యతలమున విఘ్నంబులు సంభవించుఁగాక! దత్తుం డీవిధముగా నీశ్వ

రునిచే శపింపఁబడి స్వామంభవం బగుదేహమును విడిచి దుఃఖతుండై భూతలపతితుం డయ్యెను. అనంతర మాతఁడు చాక్షుషమన్వంతరంబునఁ బ్రాచేతసనామంబుతోఁ బ్రచేతసులకుఁ బుత్రిండ్రి పుట్టెను. భృగుప్రభృతు లగుమునిగణంబులు వై వస్వతమన్వంతరంబున బ్రహ్మ యజ్ఞమునందు వారుణశరీరధారులై పుట్టిరి. వై వస్వతమనుసమయంబునఁ దురాత్ముం డగుదత్తుండు గావించు సకలకర్మంబులకును మహా దేవునిమూలమున విఘ్నములు గలుగుచుం డెను.

—♦ వీరభద్రాగమనము. ♦—

హిమాచలేంద్రుఁడు తనతపఃప్రభావముచే విశ్వమాత యగు నాదిదేవికిఁ బితృత్వముం గాంచి మహానందహృదయుండయ్యెను. హి మగిరిశిఖరవాసుం డగుమహాదేవుండును హైమవతిం బెండ్లియాడి యా మెతోఁ గలసి వినోదక్రీడలం దేలుచుండెను. ఇట్లు చిరకాలంబు గడచుటయు వై వస్వతమన్వంతరం బయ్యెను. అప్పుడు ప్రాచేతసుం డగు దత్తుం డశ్వమేధయాగంబు గావించుటకు సంకల్పించి సిద్ధగణనేవితం బగు గంగోత్పత్తిస్థానంబున, హిమాలయశుభోపరిభాగంబున యజ్ఞానుష్ఠానముం గావించి యుండెను. ఆదిత్యవసురుద్రగణంబులును, సాధ్య గణంబులును, మరుత్తోన్మపితృగణంబులును, ఆజ్యపధూమవగణంబులును, అశ్వినీకుమారులును, దదితరమహర్షిగణంబులును విష్ణుఁడహితంబుగా యజ్ఞభాగార్థులై యమ్మఖిస్థానమునకు విచ్చేసి యుండిరి. అట్లు వారందఱును మహాదేవవిరహితులై యేతెంచియుండుటంగాంచి దధీచీ యనుమునివరుండు క్రోధావిష్టుండై దత్తునుద్దేశించి యిట్లనియెను.

ఓదత్తా! అపూజ్యులను బూజించువారికిని, బూజ్యులను బూ జింపనివారికిని మహాపాపప్రాప్తి యగుననుట కెట్టిసంశయమును లేదు. మూర్ఖులకు సన్మానమును, సన్మాన్యులకుఁ బరాభవంబును గలుగుచో

ట నాక్షణమునందే దైవకృతంబగుదారుణదండనము గలుగకమానదు. సమస్తజగత్ప్రభుండును, బరమపూజ్యుండును, బశుపతియు నగుమహాదేవుని నీ వేకారణముచే బూజింపకుంటివి?

అని బ్రహ్మయగుదధీచి యుగ్గడించుటయు దక్షుండు మునీంద్రా! త్రిశూలధరులును, గపర్దులు నగునేకాదశరుద్రులను నేనెఱుంగుదును. వారికంటె భిన్నుండగుమహేశ్వరుఁ డెవ్వఁడో నేనెఱుంగ నని చెప్పెను. అప్పుడు దధీచి దృఢస్వరముతో నీయజ్ఞమునం దీసకలరుద్రులను, వచ్చినయీసకలదేవతలను బూజించుటవలన నేమిలాభము? నీ విప్పుడు యజ్ఞరక్షకుం డగురుద్రుని బూజించుట లేదు. అవ్యయుండును, సర్వలోకప్రభుండును, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులకు స్రష్టయు, బ్రహ్మదిపిశాచపర్యంతముం గలయెల్లవారిని దనభృత్యులుగా గ్రహించినవాఁడును, బ్రకృతిపురుషులకుఁ బరుండును, యోగశాస్త్రవిశారదులును, దత్తవీజులు నగుమహర్షులచే నిరంతరచింతితుండును, అక్షరుండును, అసత్స్వరూపుండును, సదసత్స్వరూపుండును, పరబ్రహ్మస్వరూపుండును, ఆదిమధ్యాంతరహితుండును, అప్రతర్కుండును, సనాతనుండును, స్రష్టయు, సంహర్తయు, భర్తయు నగుమహాదేవుండుగాక యజ్ఞంబులకు శుభఫలదాయకుం డింకెవ్వఁడని నీవు తలంచితివి?

అనుటయు దక్షుండు నవ్వుచు నప్రతిమప్రభావుండగునీవిష్ణుదేవుడే యీయజ్ఞంబున కధీశ్వరుఁడు. నేనిప్పుడు విధిపూర్వకంబులగు మంత్రంబులచే బవిత్రంబును, ఆహవనీయంబును నగుహవిచ్ఛను సువర్ణపాత్రమునందుంచి యందలిప్రధానభాగము నీయజ్ఞేశ్వరునకే సమర్పించెద నని చెప్పెను. ఆమాట విని దధీచి మునీంద్రుం డోహూదక్షా! సర్వదేవేశ్వరుం డగుమహాదేవు నర్చింపనికారణంబుచే నీయజ్ఞము సంపూర్ణంబు గానేరదని క్రోధోద్రేకముచే బలుకుచుఁ దక్షణంబయ

మృఖశాలవెలువడి తనయాశ్రమంబునకుం బోయెను. అట్లు దధీచి కో పముతో వెడలిపోవుటయు భావ్యనర్థం. బవశ్యఘటనీయంబని నిశ్చ యించియు దేవతలందఱును దత్తుని ద్యజింపజాలక నిలిచియుండిరి.

ఈవృత్తాంతమంతయు నాకర్ణించి మహాదేవి దక్షయజ్ఞవిధ్వంస నార్థమై మహాదేవుని బ్రోతస్సహించెను. అప్పుడు మహేశ్వరుండు దేవి చే బ్రేరితుండై దక్షమఖివిధ్వంసనోద్దేశముతోఁ బ్రబలపరాక్రమం డగువీరభద్రుం డనుగణాధ్యక్షుని సృష్టించెను. ఆవీరభద్రుండు మహా తేజస్సంపన్నుండును, సహస్రముఖుండును, సహస్రాక్షుండును, ముద్గర శరకార్ముకసహస్రధారియునై విరాజిల్లుచుండెను. మతియు నాతఁడు గదాఖడ్గత్రిశూలహస్తుండును, బాలచంద్రావతంసుండును, వజ్రోద్భాసి తకరుండును, విద్యుత్కేశకలాపుండును, కరాళదంష్ట్రుండును, విద్యుజ్జి హుండును, స్రలంబోష్ఠుండును, మేఘసాగరనిస్వనుండును, వ్యాఘ్ర చర్తాంబరుండును, కుండలప్రభాసితగండమండలుండును, శ్రేష్ఠామరక పాలమాలికాలంకృతశేఖరుండును, రణన్నాపురకేయూరాదిభూషణ భూషితుండును, రత్నాలంకారప్రదీప్తుండును, తారహారావృతవక్షోభా గుండును, మహాశరభశార్దూలసింహసదృశవిక్రముండును, మదగజమం ధరగమనుండును, శంఖచామరకుందేందుప్రభావిలసితుండునునై తుషా రాచ్ఛన్నం బగుజంగమపర్వతముం బోలి యుండెను. ఆతనినలుదెసల నన్నిశిఖాసదృశం బగుతేజఃపుంజము వినిర్గతం బగుచుండెను. ముక్తా మణిహారంబులచే నాతనిదేహ మలంకృతమై యుండెను. అందుచే నాతఁడు ప్రళయకాలావలముం బోలి దేదీప్యమానుండై యుండెను.

అప్పు డాగణాధ్యక్షుండు భూతలంబున మోకరించి కృతాంజలి మై ప్రణామపూర్వకంబుగ నమ్మహేశ్వరునిపార్శ్వంబున నిలిచియుండె ను. ఆవీరభద్రుండు తనకుఁ గర్మసాక్షి స్వరూపిణియు, సహచారిణియు

నగుమహేశ్వరిభద్రకాళిని దనక్రోధమునుండి సృష్టించెను. అంతశంక
తుండు కాలాగ్నివన్నిభుండగువీరభద్రుని భద్రకాళీసహితంబుగఁ గాం
చి మీకు భద్రం బగుఁగాక యని యాశీర్వదించెను. అప్పుడు దేవీస
హితం డగువీరభద్రుండు మహాదేవుం గాంచి దేవదేవా! నేనేమి
చేయవలయునో యాజ్ఞాపింపుమని ప్రార్థించుటయుఁ ద్రిపురహంతయ
గునీశ్వరుండు పార్వతీప్రియంబు నెఱవేర్పందలంచి యోగణేశ్వరా! నీవు
భద్రకాళీసహితండ్డనై పోయి దక్షాధ్వరవినాశంబు గావింము. నేనును
పార్వతీసహితండ్డనై యాశ్రమసమీపమునం దుండి మీదుస్సహవికృ
తుముం గాంచుచుండెదను. సువర్ణశృంగంబున గంగాద్వారసమీపం
బున మేరుమందరసదృశమహీరుహంబులచే విలసిల్లు కనఖిలక్షేత్రం
బున నిప్పుడు దక్షయక్షంబు జరగుచున్నది. నీవతిశీఘ్రముగఁ బోయి
యమ్మఖిధ్వంసంబు గావింపుము. ఆలస్యము చేయవలదని యాజ్ఞా
పించెను.

అనంతరము హిమాచలతనయ, ధేనువు వత్సముంజూచుపోలిక
భద్రకాళీసహితం డగువీరభద్రుం దిలకించి షడాననుం డగుకుమా
రునిబోలి మూర్ధాఘ్రాణంబు గావించి మందహాసంబు నేయుచు మ
ధురస్వరముతో నిట్లనియెను. వత్సా! మహాబలపరాక్రముండ వగు
భద్రా! నీవు నాకుఁ బ్రియంబు గావించుటకై యుదయించితివి. కా
వున నామఃఖమును దూరముచేయుము. దక్షుండు వైరభావముతో
యజ్ఞేశ్వరు నాహ్వనింపక యజ్ఞకర్మరతుండై యున్నాఁడు. నీవు గణే
శ్వరసహితండ్డనై పోయి యమ్మఖిభంగంబు గావింపుము. నీవు నా
యాజ్ఞం దలఁదాల్చి భద్రాసహితంబుగఁ బోయి యాయజ్ఞలక్ష్మి
వలక్ష్మిం గావించి యజమానుని నిహతుం గావింపు మనిబోధించెను.
వీరభద్రుండును పార్వతీపరమేశ్వరులయాజ్ఞలను బుష్కలములిక

అంబోలి మస్తకంబునం దాల్చి వారికి నమస్కారంబు గావించి ప్రయాణం బయ్యెను. అనంతరము దేవీదుఃఖినాశకుండును, శ్మశానవాసియు, వీరభద్రరూపుండు నగుమహాదేవుండు కృద్ధుండై తనరోమకూపంబుల నుండి రోమజులను ననేకగణేశ్వరులను, దక్షిణబాహువునుండి శతకోటి గణేశ్వరులను వామబాహువునుండి రుద్రసదృశపరాక్రమవంతులును, భీకరదర్శనులును, దారుణకర్ములును, సపత్నీకులు నగుసర్వతోభద్రులను సృజించెను. ఇట్లే యాతఁడు తనపాదములనుండియు, ఊరువులనుండియు, పృష్ఠమునుండియు, పార్శ్వములనుండియు, ముఖమునుండియు, గళప్రదేశమునుండియు, గుహ్యమునుండియు, శిరోమధ్యమునుండియు, కంఠమునుండియు, వదనమునుండియు ననేకగణేశ్వరులను సృష్టించెను.

అప్పుడు వీరభద్రతుల్యులగుభద్రగణేశ్వరులమూలంబున సకల జగంబులు నాచ్ఛన్నంబు లయ్యెను. వారందఱును సహస్రహస్తులును, సహస్రాయుధధారులును, రుద్రానుచరులును, రుద్రపరాక్రములును, శక్తిశూలగదాఖడ్గశిలాధరులును, కాలాగ్నిసదృశులును, ద్రిలోచనులును, జటాధరులును నై యుండిరి. వీరభద్రజాతు లగునాగణేశ్వరు లందఱును సింహరూఢులై మేఘంబులంబోలి గర్జించుచుండిరి. భగవానుండగువీరభద్రుం డాభద్రగణంబులచేఁ బరివేష్టితుండై కాలానలశతవరి వృతుండగు కాలభైరవునింబోలి విరాజిల్లుచుండెను. వారినడుమ వృషభధ్వజుండగువీరభద్రుండు వృషభారూఢుండై మేఘరూఢుం డగు మహాదేవుంబోలి ప్రయాణము సేయుచుండెను. భసితప్రభుండగు గణేశ్వరుఁ డొకచేతితో నాతనికిఁ జామరమును విసరుచు మఱియొక చేతితో ముత్యాలగొడుగు పట్టియుండెను. అప్పు డావీరభద్రునిపార్శ్వంబుననున్న భసితప్రభుండు విశ్వగురుండగుమహాదేవునిపార్శ్వము నందుండు హిమాచలేంద్రునిం బోలి యుండెను. శుభ్రసౌమ్యచామర

హస్తండుగుభసితప్రభునితోఁ గూడియున్నవీరభద్రుఁడు కేవలము మహాదేవునివలె విరాజిల్లుచుండెను.

మహాతేజుండగుభానుకంపుం డనుగణేశ్వరుఁడు వీరభద్రునిముందు నిలిచి మణిహేమమయంబగుశంఖమును బూరించుచుండెను. ఆకాశమున దేవదుందుభులు మోఁగించుచుండెను. జలధరంబులు మాటిమాటికిని బుష్పవృష్టిం గురియించుచుండెను. మార్గమునందు మరందకలితవికచకుసుమసౌరభంబులతో ననుకూలపవనంబులు వీతెంచుచుండెను. మదోన్మత్తులగు గణేశ్వరులు మహారణాసక్తులై తమతమపరాక్రమోద్ధతిం జూపుచు నానందనృత్యములం గావించుచు, సింహనాదములునేయుచు, హాసించుచు, బరస్పరోత్సాహదాయకులై గానమునేయుచుండిరి. ఆవీరగణమధ్యస్థితులగు భద్రకాళీవీరభద్రులు రుద్రగణమధ్యవర్తులగు పార్వతీపరమేశ్వరులం బోలి శోభిల్లుచుండిరి.

అట్లు ప్రమాణంబు సాగించి వీరభద్రుండు క్షణమాత్రంబున హిరణ్మయంబగు దక్షయజ్ఞశాలం బ్రవేశించెను. ప్రళయకాలంబున విశ్వదహనంబు గావించుటకై ప్రవేశించినమహాకాలుండునుంబోలి వీరభద్రుండు దక్షునిప్రధానయజ్ఞానుష్ఠానభూమియందుఁ బ్రవేశించెను.

—♦ దక్షాధ్వరధ్వంసము. ♦—

అమితతేజులగువిష్ణుప్రభృతినకలదేవతలయు విచిత్రధ్వజమండపంబులచేఁ బరిశోభితంబగుమహాయజ్ఞమును వీరభద్రుఁడు సందర్శించెను. ఆయజ్ఞమునందు శుభకరంబులగుకుశలు ఋజుభావముతో నాస్తీకములై యుండెను. అగ్ని బాగుగఁ బ్రజ్వలించుచుండెను. యజ్ఞభూమి యంతయు సముజ్జ్వలంబు లగుకాంచనపాత్రలచే నలంకృతమై యుండెను. యజ్ఞకర్మనిపుణులును, యథోచితకర్ములు నగుఋషులచేఁ బూర్వార్చకంబుగ బహువిధక్రియలు నిర్వహింపఁబడుచుండెను. అసం

ఘోషస్రోగణసంగీతంబులచేతను, వేదపాఠంబులచేతను యజ్ఞశాలయం
తయు మాఱుమోగించుచుండెను. అదియంతయుఁ గాంచి ప్రతాపశాలి
యు వీరశ్రేష్ఠుండు నగువీరభద్రుండు సింహనాదంబు సేయుటయు గ
ణేశ్వరులందఱు నాయజ్ఞశాలయందు గగనవిదారితంబులును, సాగర
గంభీరంబులు నగుకిలకిలారావంబులఁ గావింపం దొడంగిరి. ఆదారుణా
రావంబుల నాకర్ణించి సకలదేవతలును భయభ్రాంతులై తత్తటము
తో వసనభూషణాదులు విస్మయంతంబులగుచుండ నలుదెసలకును బరుగు
లెత్త నారంభించిరి.

మేరుశైలము విభిన్నం బయ్యెనో, భూమండల మాకస్మికము
గ విదీర్ణంబయ్యెనో యని దేవతలందఱును దల్లడిల్లుచుండిరి. వనంబున
మృగేంద్రగర్జనము నాలించి భయంబుచే గజగణంబులు పాణంబుల
విడుచునట్లాభయంకరధ్వనులనాలించి కొందఱుదేవతలు గతానులై
పోయిరి. ఆదారుణారావంబునకు సకలపర్వతములును విదీర్ణములయ్యె
ను. భూమండలము ప్రకంపితమయ్యెను. వాయువులు విజృంభింపఁ
దొడఁగెను. సకలసముద్రంబులును సుంతుభితంబు లయ్యెను. అగ్ని
లు జ్వాలాశూన్యము లయ్యెను. సూర్యచంద్రగ్రహనక్షత్రములు
ప్రభావిహీనములై పోయెను.

అప్పుడు మహావీరుం డగువీరభద్రుండు, భద్రకాళీభద్రగణ
సహితుండై యజ్ఞశాలం బ్రవేశించుటం గాంచి దత్తుండు మనంబున
భయభ్రాంతుం డయ్యును బైకి ధైర్యమును బ్రకటించుచుఁ గుర్ధస్వ
రముతో “ఎవరుమీరు? ఇచ్చటి కేలవచ్చితిరి?” అని యదలించెను.
అదత్తునివాక్యంబు లాలించి మహాతేజుం డగువీరభద్రుండు మౌనమున
ము సేయుచు దత్తునివంకను, దేవగణంబులవంకను, ఋత్విగ్గణంబుల
వంకను దృష్టిపాతంబు సేయుచు సేయుచు నిశ్చలభావముతో మేఘ

గంభీరస్వరంబున నిట్లనియెను. మేమందఱము నమితతేజం డగుమహా
దేవుని యనుచరులము. యజ్ఞభాగంబుల నపేక్షించి యిచ్చటికి వచ్చి
తిమి. మాయజ్ఞభాగములను మాకర్పింపవలయును. ఈయజ్ఞమునందు
మానిమిత్తమై యుచితభాగంబులు రక్షితంబులై యున్నవా? లేకున్నచో
నట్లులేకుండుటకుఁ గారణముం దెలుపుఁడు. అట్లు చేయుట మీకిష్టంబు
లేదేని మాతో యుద్ధము చేయుఁడు.

అర్థవంతంబులును, సముచితంబులు నగువీరభద్రునివచనంబుల
నాకర్ణించి దక్షప్రముఖు లగుదేవగణంబులు మంత్రగణంబుల నుద్దేశిం
చి మీరీవిషయంబున ధర్మనిర్దేశంబు గావింపవలయు నని కోరిరి.
అప్పుడు మంత్రగణంబు లోదేవతలారా! మీచిత్తంబు లజ్ఞానాచ్ఛా
దితములై పోయినవి. కావుననే మీరీయజ్ఞమునందుఁ బ్రథమభాగా
ద్భుం డగుమహేశ్వరు నర్పించుట మానితిరి. అని బోధించినను, మా
థచిత్తు లగుదేవతలు వీరభద్రప్రహారాభిలాషులై వారికి యజ్ఞభాగం
బుల నర్పింపకుండిరి. సత్యంబును, హితకరంబు నగుతమప్రబోధనంబు
విఫలం బగుటచే మంత్రగణంబులు కోపించి యాయజ్ఞశాలం బరిత్య
జించి సనాతనం బగుబ్రహ్మలోకమునకుం బోయిరి. అప్పుడు గణా
ధ్యక్షుం డగువీరభద్రుండు విష్ణుపురస్సరు లగుదేవతల నందఱను సంబో
ధించి మీరందఱు నాత్మబలగర్వితులై మంత్రగణంబులప్రబోధమును
బ్రహ్మాణముగా నంగీకరింపకుంటిరి. ఓదేవతలారా! మీరందఱు నీయ
జ్ఞమునందు మమ్మివిధముగా నవమానించితిరి. కావున నీక మీప్రా
ణములతోఁ గూడ మీగర్వములు దూరము లగుఁగాక! అని కోర్కావే
శముతోఁ బలుకుచుఁ బూర్వము మహాదేవుండు త్రిపురదహనముం
గావించినవిధంబున బహువిధాన్నాదినవస్త్రపదార్థంబులతోఁ గూడ
నయ్యజ్ఞ వాటమును దననేత్రానలంబుచే భస్మీభూతముం గావించెను.

అప్పుడు పర్వతాకారమహాకాయులగుగణేశ్వరులు విజృంభించి
 యూపస్తంభముల నుత్పాటితంబులుగను, రజ్జువులచే హోతృకంఠంబు
 ల నాబద్ధంబులుగను, విచిత్రయజ్ఞపాత్రంబుల విచూర్ణంబులుగను
 జేయుచు సకలయజ్ఞపరికరంబులను గంగాజలనిమగ్నములుగాఁ జేయ
 నారంభించిరి. మఱియు నవ్వీరగణంబులు బహువిధసుగంధభక్ష్యంబు
 ల భుజించుచు, సుస్వాదుపానీయ, లేహ్యా, చోష్యంబుల నారగించు
 చు నెల్లవస్తువులను జిందఱవందఱగఁ జేసివై వఁదొడంగిరి. బలవంతులగు
 నవ్వీరగణంబులు వజ్రచక్రత్రిశూలశక్తిప్రాసమునలఖడ్గాదిసాధనంబు
 లఁ గరంబులం దాల్చి క్రోధోద్ధతులై లోకపాలప్రముఖులగుదేవగ
 ణంబులఁ జీల్చి చెండాడుచు “కొట్టుడు! చంపుడు!” అని బొబ్బలు పె
 ట్టుచుండిరి. మహారణోచితంబులును, గ్రోధోత్పన్నంబులు నగునా
 దారుణాలాపంబులచే నలుదెసలును బ్రతిధ్వనించుచుండెను. కొందఱు
 విస్ఫురితనేత్రులై దంతంబులచే నోష్ఠతాలుదంశనంబు గావించుచు
 నాశ్రమస్థులగు తపోధనులను దఱిమికొట్టుచుండిరి. మఱియు వారిస్ర
 వంబుల నపహరించి జలాగ్నులయందుఁ బాతవై చుచుండిరి. వారిట్లా
 డుచుఁ బాడుచు, గర్జించుచు సకలవస్తువుల నతలకుతలంబులుగఁజేయు
 చు మణివేదికల విచూర్ణంబులుగాఁ జేసివై చుచుండిరి. సింహపరాక్ర
 ములగు నాగణాధ్యక్షులు దేవేంద్రసహితంబుగ దేవతలనందఱను మ
 థించి రక్తాసవపానవినోదంబులఁ దేలియాడుచుండిరి. అమితప్రభావసం
 పన్ను లగుపారట్లతిభయంకరకృత్యములం గావించుచు, సృత్యము సే
 యుచు శత్రువులను బ్రహరించుచుఁ బారద్రోలుచు, నున్మత్తవిహారి
 ముం గావించుచుండిరి. అందుఁ గొందఱు మదోన్మత్తులై సృత్యము
 లు సేయుచుండిరి. కొందఱుట్టహాసములం గావించుచుండిరి. కొందఱు
 పరుగులువారుచుండిరి. కొందఱు జలధరపటలంబులనుత్పాటితంబులు

గఁ జేయఁ జూచుచుండిరి. కొందఱ తాకనంబున కెగసి సూర్యదేవుని గ్రహింపఁజూచుచుండిరి. గారుడవిహంగములు భుజంగములం దాల్చి నవిధంబునఁ గృపాణపాణులై కొందఱు గగనతలంబున వాయువేగంబున సంచరించుచుండిరి. కొందఱు దేవతాగణంబులను గగనవీధులఁ బాటఁదోలుచుండిరి. కొందఱు ద్వారజాలకవేదికాసహితంబుగ గృహంబులను బెకలించినై చుచుండిరి. ప్రళయకాలజలధరంబులంబోలి యాప్రమథగణంబు లాసకలగృహంబులను జలనిక్షిప్తంబులుగఁ జేయుచుండిరి. అట్లు ప్రమథగణంబుల దారుణకృత్యంబులచే ద్వారకవాటకుడ్యంబు లుద్వర్తితంబులై, శాలావలభీగవాక్షాదులు విధ్వస్తంబులగుటయు నయ్యజ్ఞవాటం బనాప్తవాక్యంబునుంబోలి యర్థశూన్యంబై పోయెను. ఇట్లు గృహంబులన్నియు వినాశంబునందుటయు నారీమణులు భయభ్రాంతలై “హానాథా! హతండ్రి! హతాతా! హాభ్రాతా! హాజనసీ! హామాతులా!” అని యీవిధముగా సంబోధించుచు నార్తనాదములం గావింపనారంభించిరి.

—♦ దక్షప్రమథగణంబులయుద్ధము. ♦—

అప్పుడు విష్ణుండును, మహేంద్రప్రభృతి సకలదేవతలును భయార్తులై పలాయనంబు గావింపందొడంగిరి. దండార్థులగుదేవత లందఱు నక్షతశరీరులై యెట్లొ పాటిపోదలంచుటంగాంచి వీరభద్రుండు కోపోద్రిక్తుండై సర్వశక్తివినాశకం బగుత్రీశులముం దాల్చి యూర్ధ్వంబునకు దృష్టినిగుడించి, వదనంబునుండి యనలజ్వాలల వెలువరించుచుఁ బంచాసనము మదగజబృందంబులంబోలి యాదేవతలను దఱుమ నారంభించెను. అప్పు డాతనిగమనంబు మదగజగమనముంబోలి యతిమనోహరమై యుండెను. అట్లు వీరభద్రుండు మదమాతంగము మహాసరోవరంబునుంబోలి యతితరం బగుదేవసైన్యమును సంక్షుభిత

ముగాఁ జేసినై చి, ఛేదితులును, పీడితులును, క్రొందితులును, విదారితులును, మధితులు నగునాదేవతలసమూహమునడుమఁ దృణసమూహంబునడుమ వెలుంగు మహానలుండునుంబోలి విజృంభించుచుండెను. ఆతఁడు త్రిశూలధారియై వాయవేగంబుతో రణరంగమున విహరించుచున్నప్పుడు దేవతల కాతనియేకమూర్తి వేయిమూర్తులుగా గోచరించుచుండెను.

మహారణమదోద్ధత యగుభద్రకాలీయు మహాకోధావిష్టయై రణస్థలంబున ముక్తామణిసముజ్జ్వలం బగుత్రిశూలంబుచే దేవతాగణంబులను నిర్భిన్నులం గావింపఁదొడంగెను. రుద్రకోధసంజనితుం డగు వీరభద్రుం డప్పుడు భద్రకాలీసహితుడై, చంచలధూమధూమ్రం బగునాత్మప్రభతో వెలుంగుప్రళయకాలానలుండునుంబోలి శోభిల్లుచుండెను. దేవగణోపద్రవకారిణి యగుభద్రకాలీయు, విశ్వవినాశంబు గావించు కల్పాంతానలజ్వాలంబోలి భీకరస్వరూపిణియై యుండెను. అప్పుడు రుద్రగణాగ్రాణి యగువీరభద్రుండు మాయసహితుం డగునూర్జుని, రుద్రగణంబులను వామపదాహతులం గావించి పరాభవించి ఖడ్గంబుచే నగ్నిని, పట్టసంబుచే యముని, దృఢశూలంబుచే రుద్రులను ముద్గరంబుచే వరుణుని, పరిఘామూలంబున నిర్మతిని, టంకంబుచే వాయువును విభిన్నులం గావించెను. అనంతరము దీప్తిమంతుం డగునవ్వీరుండు తననఖాగ్రంబులచే వేదమాత యగుసరస్వతీదేవి శుభదాయకం బగునాసాగ్రమును ఛేదించినై చెను. మఱియు నాతఁడు కుఠారంబుచే విభావసునిబాహుదండంబును, హవ్యాస్వాదనోపయుక్తంబగు నంగుళి ద్వయపరిమితజిహ్వోగ్రంబును ఛేదించినై చెను. అట్లే తననఖాగ్రంబులచే స్వాహాదేవిదక్షిణనాసాపుటంబును, వామస్తనచూచుకంబును జిడిమిన్చెను. మఱియు నాతఁడు భగునివిశాలనయనపద్మంబులను బెక

లించి తనధనుష్కోటిచే ముక్తామణిసన్నిభంబు లగుపూషునిదంతముల నుత్పాటితంబులుగాఁ జేసివై చెను. ఆకారణముచేతనే పూషుం డస్పష్టవక్త యయ్యెను.

అనంతర మాతఁడు చంద్రునిం బట్టి క్రిందఁబడవై చి తనపదాం గుళులచేఁ గ్రిమింబోలి నలిపివై చెను. పిమ్మట నమ్మహావీరుండు దక్ష మస్తకచ్ఛేదంబు గావించి దక్షపత్నులరోదనధ్వనులను జెవిని బెట్టకయే యాశిరంబును దెచ్చి దేవి యగుభద్రకాళి కుపహారంబు గావించెను. తాళఫలసదృశంబగునమ్మస్తకమును జేతఁబూని భద్రకాళియు మహా నందముతో రణరంగమునందుఁ గందుకక్కిడం గావింపనారంభించెను. అప్పుడు గణేశ్వరులందఱునుజేరి దక్షపత్నులనాక్రమించి దుశ్శీలలగు భార్యలను భర్తలుప్రహరించువిధంబున నిర్దయులై ప్రహరింపనారం భించిరి. మఱియు వా రుద్ధతులై సింహపరాక్రమంబుఁ జూపుచు, అరిష్టనేమి, సోముఁడు, ధర్ముఁడు, ప్రజాపతి, బహుపుత్రుండగునంగిరుఁ డు, భృంగాశ్వఁడు, కశ్యపుఁడు మొదలగువారిగళంబుల బిగించివట్టి తిరస్కారవచనంబులచేఁ బరాభవించుచు వారిమస్తకంబులపై ముష్టి ప్రహారంబులఁ గావింప నారంభించిరి. కలియుగంబున బలవంతులగు జారులచేఁ గులవధూగణంబులుంబోలి యాగణాధ్యక్షులచేఁ దాళవై తాళాదిగణంబులు పుత్రవధూసహితంబుగఁ బరాభూతులైరి.

ఇట్లు గణాధ్యక్షులచే వినష్టం బగుయజ్ఞవాటంబు ప్రధ్వస్తంబు లగుకలశంబులతోడను, భగ్నంబు లగుయాపంబులతోడను, వినష్టం బులగునుత్సవంబులతోడను, దగ్ధంబు లగువిశాలగృహంబులతోడను, విభిన్నంబు లగుతోరణద్వారములతోడను, ఉత్పాటితంబు లగుదేవ సైన్యంబులతోడను, ఉత్పీడితంబు లగుఋషిగణంబులతోడను, ప్ర శాంతంబులగుబ్రహ్మఘోషంబులతోడను, ప్రక్షీణంబులగుపరిచారక

ప్రేక్షకగణంబులతోడను, రోరుద్యమానంబులగు స్త్రీసమూహంబులతోడను, విదూషితంబు లగునకలోపకరణంబులతోడను, శూన్యారణ్యముంబోలి చూపట్టుచుండెను. త్రిశూలాఘాతంబులచే విభిన్నంబులగునూరుబాహుమస్తకంబులు గలిగి దేవతాగణంబులు భూపతితులగుచుండిరి. ఈరీతిగా వేలకొలదిదేవతలు ధరణీతలంబునం బడిపోవుటయు సర్వగణేశ్వరుం డగువీరభద్రుం డొక్కక్షణంబులో మరల యజ్ఞశాలం బ్రవేశించెను.

ప్రళయాలకారుం డగునాతనిం గాంచి యజ్ఞపురుషుండు మృగరూపముం దాల్చి పలాయితం డగుచుండుటయు ధనుర్ధరుండుగ వీరభద్రుండు భీషణంబుగ గుణధ్వానంబు నేయుచు శరసంధానంబు గావించి యాతని వెంబడించి తఱుమ నారంభించెను. ఆకర్ణాకృష్టంబగునాతనికార్ముకమునుండి వెలువడుగుణధ్వని భూమ్యాకాశములంబ్రతిధ్వనించుచుండెను. వీరభద్రుం డాయజ్ఞపురుషు నట్లు తఱిమితఱిమి పోయి యతివిశితంబగు నొకయర్థచంద్రబాణముచే “చచ్చితిని; చచ్చితిని.” అని ప్రలపించుచున్న యాతనియత్తమాంగము నొక్కపెట్టిన విచ్ఛేదంబు గావించెను. సూర్యాత్మజుం డగుయజ్ఞపురుషుండిట్లు హతుం డగుటం గాంచి విష్ణుదేవుండు మహాకోపధపరవశుండై యుద్ధంబునకుద్యుక్తుం డయ్యెను.

అప్పు డాతఁడు పక్షింగ్రంథును, బన్నగాశనుండును, మహావేగుండు నగుగరుడునిమూపుపై నధివసించి హతశేషులగు దేవతలను, దేవేంద్రుని గూర్చుకొని యుద్ధసన్నద్ధుండై యుండెను. సృగాలపరివృతం బగువ్యాఘ్రముం గాంచినసింహముంబోలి భూతపతి యగువీరభద్రుండు దేవగణసహితం డగువిష్ణుదేవుం గాంచి యలక్ష్యముగా హాసితంబు నారంభించెను. అప్పు డతిరమణీయంబును, వృషభధ్వజవిలసితం

బును, సహస్రసూర్యప్రభాసమానంబు నగునొకదివ్యరథం బొకాశము నుండి యావిర్భూతం బయ్యెను. అది యుత్తమాశ్వద్వయసంయోజితంబును, జతుశ్చక్రవిలసితంబును, దివ్యాస్త్రసంచితంబును. పూర్వము త్రిపురమథనమయంబున మహాదేవునకు సారథ్యంబు గావించిన యాతఁడే యిప్పు డారథంబునకు సారథియై యుండెను. అట్లు సారథి యగుబ్రహ్మదేవుండు మహాదేవునాజ్ఞచే నారథంబును విష్ణుండు చూచుచుండ వీరభద్రునిసన్నిధికిం దీసికొనిపోయి మహాత్మా ! నుందరవిశాల లోచనా ! వీరభద్రా ! భగవానుండును, అవ్యయుండును, బాలేందు భూషణుండు నగుదేవదేవుండు నిన్నీరథంబు నధిస్థింపు మని యాజ్ఞాపించి యున్నాఁడు. ఆదేవుం డంబికాసహితుండై రైభ్యాశ్రమసమీపమునందు నివసించి దుస్సహంబగు నీపరాక్రమం బంతయు నవలోకించుచున్నాఁ డని విన్నవంబు చేసెను.

రణకుంజరుం డగుభద్రుం డావచనంబుల నాకర్ణించి బ్రహ్మయెడలఁ బ్రసన్నుండై రథారోహణంబు గావించెను. బ్రహ్మసారథికం బగునారథంబునందున్న వీరభద్రుండు త్రిపురసంహారోద్యక్తుం డగు మహాదేవునిం బోలి శోభిల్లుచుండెను. అప్పుడు భానుకంపుండు కుందేందునన్నిభప్రభామయం బగునుత్తమశంఖమును మ్రోగించుటయు సంక్షుభితసాగరఘోషముం బోలి యున్నయాదారుణశఙ్ఖారావము నాకర్ణించి సకలదేవతలును భయభ్రాంతులై పోయిరి. రణసందర్భన కుతూహలంబుచే నాగయక్షగంధర్వసిద్ధసాధ్యాదిగణంబు లొక్కనిమిషములో గగనతలం బంతటను నిండిపోయిరి. అప్పుడు శార్ఙ్గం బనునిండ్రధనువుం దాల్చిన నారాయణుం డనునీలమేఘము శరపరంపరలను వర్షధారలచే గణేశ్వరు లనువృషభములను బీడింప నారంభించెను. అట్లు పరాక్రమించుచున్న విష్ణుదేవునిం గాంచి వీరభద్రుండు సహస్ర

శరమోచనక్షమంబగు విజయకార్ముకముం దాల్చి మేరుధనుర్ధరుండగు మహాదేవుని బోలి బ్రహ్మాండము కంపించునట్లు గుణధ్వాసంబు గా వింప నారంభించెను. అనంతర మత్యుగ్రిప్రతాపుం డగునాగణాధ్యక్షుండు ప్రదీప్తం బగుసర్పముఖశరంబును వింట సంధించుటయు నాతని హస్తమునం దాబాణము విశాలోరగవదనమునందలి తుద్రసర్పాకృతిం దాల్చియుండెను. భద్రుం డతిక్రోధముతో నతితీక్ష్ణంబగు నాదివ్య శరంబును బ్రయోగించి విష్ణుదేవునిలలాటప్రదేశమును విద్ధంబు గావించెను. అందుచే విష్ణుండు సింహధిక్రమతం బగు వృషేంద్రంబునం బోలి కుర్చుండై భీషణముఖంబును, వజ్రకల్పంబు నగు మహాబాణముచే వీరభద్రునిభుజంబును భేదించెను.

వీరభద్రుండును మరల నయుతసూర్యప్రభామయంబగు నొక బాణముచే విష్ణుదేవునిభుజంబును నొప్పించెను. ఇట్లయ్యిరువురు నొండొరులపై దివ్యాస్త్రంబులఁ బ్రయోగించుకొనుచుఁ దుములసంగ్రామము సేయందొడంగిరి. పరస్పరజయాధ్వలై యిట్లు పోరాడుచున్నయామహా యోధులం గాంచి గగనతలంబుననున్న భేచరగణంబులు హాహాకారములం గావింప నారంభించిరి. అప్పుడు వీరభద్రుం డాదిత్యసంకాశంబును, అగ్నిముఖంబు నగుదివ్యాస్త్రముం బ్రయోగించి యతిదృఢంబుగ నవిష్ణుదేవుని విశాలవక్షమును భేదించుటయు నారాయణుం డాతీవ్రశరాఘాతంబుచే వ్యధితుండై మూర్ఛిల్లి యంతలోనే చైతన్యముం గాంచి లేచి కుర్చుండై స్వనామాంకితంబులును, నెల్లయెడల నవ్యర్థంబులు నగుదివ్యశరంబులఁ బ్రయోగింప నారంభించెను. వీరభద్రుండును భద్రనామాంకితంబులగుశరపరంపరలచే మార్గమధ్యమునందే యావిష్ణుదేవునిశరంబుల నన్నిటిని శతచ్ఛిద్రములుగాఁ జేసివైచుచుండెను. మఱియు నాతఁ డవలీలగా నొకబాణంబుచే విష్ణుకార్ముకం

బును, శరద్వయముచే గరుడుని పక్షద్వయంబును ఖండించి నె చెను. అప్పుడు విష్ణుండు యోగబలంబునఁ దనశరీరమునుండి భీషణాకారులు ను శంఖచక్రగదాధరులు నగువేలకొలఁదిదేవతలను సృజించుటయు మ హాబాహుండగుశంకరుండు తననేత్రానలంబుచేఁ ద్రిపురవాసులంబోలి వీరభద్రుం డాదేవతలనందఱను భస్మీభూతులం గావించెను. అది యంతయుం గాంచి విష్ణుదేవుండు కోర్కెధారక్తలోచనుండై దక్షిణకరం బున సుదర్శనచక్రముం దాల్చి వీరభద్రునిపైఁ బ్రయోగింపఁజూచుట యు భద్రుండు మందహాసంబు సేయుచు నవలీలగా నాతనిస్తంభితునిం గావించెను. ఇట్లు స్తంభితుండగునారాయణుం డెంతప్రయత్నించినను చక్రప్రయోగంబు సేయఁజాలకయవశుండై యాక్రోశించుచుఁ జక్రస హితంబుగా నెత్తినబాహు వెత్తినట్లే యుండ శిలావిగ్రహముంబోలి నిశ్చలభావంబున దేహశూన్యండగుజీవునివలెను, శృంగశూన్యంబగు వృషభమువలెను, దంతశూన్యంబగుసింహమువలెను, నిరాధారుండై నిలువఁబడిపోయెను.

ఈవిధముగా దుర్దశాపన్నుం డై పోయినవిష్ణుదేవునిం గాంచి దే వతలందఱును గుర్తెత్తె పంచాననంబువయిందాఁకుబలీవర్దంబులంబోలి యొక్కుమ్మడి వీరభద్రుండలపడి యుద్ధము సేయ నారంభించిరి. వీర భద్రుండును మృగసమూహంబులపై విజృంభించు మృగేంద్రుండు నుంబోలియట్టహాసంబు సేయుచు దేవతాగణంబులనందఱ నాక్షణంబ స్తంభితులం గావించెను. అప్పుడింద్రాదులు వజ్రాద్యాయుధంబుల తో నెత్తినబాహువు లెత్తినట్లుండఁ జిత్రప్రతిమలవలె నిలిచిపోయిరి. కల్పాంతభైరవునింబోలి వెలుంగుచు విజృంభించుచున్నవీరభద్రునియెదు ట నిలువఁజాలక సకలదేవతలును భయభ్రాంతులై పలాయితు లగు ముందుటయు భద్రుండు శిలావృష్టిచే శైలంబులభేదించు మేఘుం

డునుఁబోలె దేవతాసమూహమును శరవన్నంబుచే ముంచి నైచుచుండెను. అగ్నిజ్వాలలఁ గ్రక్కుచుండు మహారగంబునుంబోలె దివ్యాస్త్రంబులచే వెలుంగుచుండునవ్వీరునిమహాబాహువు శోభిల్లుచుండెను. ఆదికాలంబున నానావిధభూతంబుల సృష్టించుప్రజాపతింబోలి వీరభద్రుండు వివిధంబు లగుదివ్యాస్త్రశస్త్రంబులసృజించుచు సూర్యుండు సహస్రకరంబులచే బ్రహ్మాండము నాక్రమించునట్లే యొకక్షణంబులో దివ్యాస్త్రములచే సకలదిశల నాచ్ఛాదితంబులుగాఁ జేసివై చెను.

హేమమయంబులగు నవ్వీరభద్రునిదివ్యశరంబు లన్నియు నాకసంబున కెగసి విద్యుత్పరంపరలంబోలి వెలుంగుచు యుండుభంబులు మండూకంబులవధించి రుధిరపానంబు చేయువిధంబున దేవతాసంహారంబుగావించి వారిరుధిరాసవపానంబు గావించుచుండెను. విచ్చిన్నబాహులును, విభిన్నమస్తకులును, విదారితపార్శ్వములునై దేవతలందఱును భూతలపతితులగుచుండిరి. కొందఱు మృతులగుచుండిరి. కొందఱు భూమండలమునకుఁ బాతిపోవుచుండిరి. కొందఱు స్వర్గాభిముఖులై పలాయితులగుచుండిరి. కొందఱెందు దాఁగుటకును దోచకుండుటచేఁ బరస్పరము నొకరివెనుకనొకరొదిఁగి నిలుచుచుండిరి. కొందఱు భూగర్భములందును కొందఱు పర్వతగుహలయందును దాఁగుచుండిరి. కొందఱు గగనతలంబునను, కొందఱు జలాంతరంబునను సంతర్హితు లగుచుండిరి. వీరుండగు భద్రుండు ప్రళయకాలంబునఁ బ్రజాసంహారంబు నేయుభైరవుండునుం బోలె విజృంభించుచు సకలదేవతాగణంబులను భిన్నభిన్నంబులుగాఁ జేయుచు నెల్లగువారిరుధిరంబులచే నతిభీషణంబులగురక్తవాహినులను బ్రవహింపఁ జేయుచుండెను.

అప్పుడు రక్తార్ద్రం బగునయ్యజ్జభూమి శుంభదైత్యసంహారసమయంబున రుధిరసిక్తవసనయు, శ్యామాంగియు నగుకౌశికింబోలి శోభి

ల్లుచుండెను. అతిదారుణం బగునమ్మహారణావసానసమయంబున భయవిహ్వలమగుభూమండల మంతయుఁ బ్రకంపిత మగుచుండెను. బృహత్తరంగసహితంబులును, గంభీరావర్తసంయుక్తంబులునై సకల సముద్రంబులును సంక్షుభితంబు లగుచుండెను. నానావిధోత్పాతసూచకంబులై యల్కాపాతంబు లగుచుండెను. సకలవృక్షంబులును శాఖావిహీనములై పోవునట్లు సకలదిశలు నప్రసన్నములై పోవునట్లు భయంకరప్రభంజనములు వీచుచుండెను. దైవప్రాతికూల్యముచే నయ్యశ్వ మేధాధ్వరంబున కీవిధముగా దుర్దశ సంభవించెను.

ఏయజ్ఞమునందు స్వయముగా బ్రహ్మపుత్రుం డగుదక్షప్రజాపతి యజమానుండును, ధర్మప్రభృతులు సదస్యులును, విష్ణుదేవుండు రక్షకుండునై యింద్రాదిదేవతలు తమతమహవిర్భాగంబులను స్వయముగా గ్రహించుటకు వచ్చియుండిరో యట్టిమహాయజ్ఞమునందు యజమానునకును బురోహితాదులకునుగూడ సద్యస్సమయంబున శిరశ్చేదంబులై పోయెను. కర్మఫలం బనుభవింపక తీరిదుగదా! కేవలవేద విరుద్ధంబును, నీశ్వరబహిష్కృతంబును, అసత్పరిగృహీతంబునగుకర్మంబునై యెన్నిటికిని జేయఁగూడదు. మహత్తరంబు లగుపుణ్యకర్మంబులను, శతాధికంబు లగుయజ్ఞంబులను గావించినను శివభక్తి లేకయున్నచో నట్టిసకలకర్మంబులును నిష్ఫలంబులై పోవును. మహాపాపాత్ముండైనను భక్తిపూర్వకంబుగా మహాదేవు నర్పించినచో నాతనిసకలపాపంబులును వినష్టంబులై పోవును. ఈవిషయంబున విశేషనాగాడంబరముం జూపుటవలనఁ బ్రయోజనంబు లేదు. శివనిందాపరాయణు లగువారి దాసతపోయజ్ఞహోమాదిసకలకార్యంబులును నిష్ఫలంబులు.

అట్లు వీరభద్రునిదారుణాస్త్రంబులచే విభిన్నశరీరులగు నారాముని రుద్ర, దిక్పాలాదిదేవతాగణంబులు మహావృథాభిభూతులై

పలాఁయితు లగుచుండిరి. కొందఱు వీరగణమధ్యంబున నాలులాయిత
కేశపాశులై భయభ్రాంతిచే దిక్కుదోపక చిక్కియుండిరి. కొందఱు
రహస్యస్థానములం దాఁగియుండిరి. కొందఱు మొగంబు లగపడకుండ
బోరగిలఁబడి యుండిరి. కొందఱదృశ్యులై పోయిరి. కొందఱెందును
బోఁజాలక శరశరాసనవసనాదులఁ బరిత్యజించి భూతలపతితులై యుం
డిరి. అక్షతదేహుండును, మహాపరాక్రమశాలియు నగువీరభద్రుండు
మాత్రము దక్షయజ్ఞధ్వంసంబు గావించి వృషభంబులనడుమవెలుంగు
సింహంబును బోలి వీరగణపరివేష్టితుండై శోభిల్లుచుండెను.

—♦ పార్వతీపరమేశ్వరానుగ్రహము. ♦—

ఇట్లు భిన్నభిన్నాంగులగువిష్ణుప్రభృతులును, అల్పావశిష్టు లగు
దేవగణంబులును, కష్టదశావిపర్యయంబున భయభ్రాంతులై పోయిరి.
వీరగణంబులు వీరభద్రప్రేరితులై రణరంగంబున వారివారిదోషంబుల
కుఁ దగినదండంబులం గావించిరి. ఆసమయంబున సారధ్యంబు గావిం
చిన బ్రహ్మదేవుండు వీరభద్రునియనుగ్రహంబు వడసి ప్రణామపూర్వ
కంబుగ నాతనింగూర్చి యిట్లు ప్రార్థించెను. మహాత్మా! నీకీఁకఁ గోర్
ధంబుతోఁ బ్రయోజనము లేదు. దేవతలందఱును నశించిపోయిరి.
ప్రసన్నుండవై యీక నీగణేశ్వరులను రణరంగమునుండి మరలింపుము.
అని ప్రార్థించుటయు వీరభద్రుం డాతనియెడల గౌరవముచేఁ బ్రశాం
తుం డయ్యెను. స్తోత్రపాఠనిపుణులగుదేవగణంబు లాసమయము నె
ఱింగి నిటలతటఘటితాంజలిపుట్టులై బహువిధస్తోత్రపాఠంబులచే న
వీరభద్రుని వినుతింపనారంభించిరి.

ఓశాంతమూర్తి! మఖధ్వంపకా! త్రిశూలపాణీ! రుద్రభద్రా!
రుద్రాధీశ్వరా! కాలాగ్నిరుద్రమూర్తి! శివా! నీకు నమస్కారము. నీవు
దేవగణంబుల సర్వాంగకములను, దక్షునిమస్తకమును ఛేదించితివి. ఓ

వీరభద్రా! మేము స్వయముగా నిర్దోషులమైనను, సాహసియుఁ బాపాత్ముండు నగుతగునితోడిసంస్కమువలన దూషితులమైతిమి. అందుచేతనే మహారణంబున నీచే దండితులమైతిమి. ప్రభూ! మేమందఱమును నీభయముచే దగ్ధులమైపోవుచుంటిమి. నీవే మాగతివి. కావున శరణాగతుల మగు మమ్ము రక్షింపుము.

అని యిట్లు దేవతలు స్తుతించుటయుఁ బ్రభుం డగువీరభద్రుండు ప్రసన్నుండై వారినందఱను నిగళముత్తులం గావించి మహేశ్వర సన్నిధానమునకుఁ దీసికొనిపోయెను. అప్పుడు జగత్పూజ్యుండును, సర్వ గతుండును, సర్వలోకేశ్వరుండును, బ్రభుండు నగుమహేశ్వరుండు గణ పరవృతుండై గగనతలంబున నిలిచి యుండెను. పరమేశ్వర్యసంపన్నుం డగునమ్మహాదేవుం గాంచినంతనే సకలదేవతలును బ్రీతులును భీతులు నై యాతనికిఁ బ్రణామములం గావించిరి. ప్రణతార్తిహరుం డగు నమ్మహాదేవుండు భయభ్రాంతులగుదేవతలం గాంచి మందహాసంబు సేయుచుఁ బార్వతివంకఁ గనుంగొని యిట్లనియెను. ఓదేవతలారా! మీఁక భయములేదు. నేనిప్పుడు మీపాపముల నన్నిటిని బరిమార్జితములుగాఁ జేసితిని. నేను నిజముగాఁ గోపించినచో నిప్పటికే మీజీవితంబులును, స్థితులును వినశ్యంబు నందియే యుండును. అని యనుగ్రహించుటయు దేవతలందఱు సాక్షుణంబుననే భయవిరహితులై యానందావేశంబున నృత్యంబులు సేయ నారంభించిరి. ఆశుభసమయముం గాంచి బ్రహ్మదేవుండు కృతాంజలిపుటుండై త్రిశూలధరుం డగుమహాదేవునకుఁ బ్రణమిల్లి యిట్లు విన్నపంబు గావించెను. ఓప్రణతార్తిభంజనా! నీకు విజయం బగుఁగాక! ఇట్టిమహాపరాధములను తుమించు మహాత్ములు నీకంటె నెవ్వరున్నారు? పరమేశ్వరా! యుద్ధనిహతులగుసకలదేవతలను బునరుజ్జీవితులం గావింపుము. నీవు ప్రసన్నుండవై నచో

నెవ్వరికి సుఖంబులు లభింపకుండును? దూషితంబులగునకల సకలాంగ కములను మరల భూషితంబులుగాఁ జేయుము.

అని బ్రహ్మదేవుండు ప్రార్థించుటయు దేవదేవుండు మందహాసంబు సేయుచు దేవివరకఁ గటాక్షపాతంబు గావించి పుత్రసముండగు సద్మసంభవునియందలివాత్సల్యముచే దేవతల నందఱును బునర్జీవితము లం గావించెను. తోడనే యింద్రాదిదేవత లందఱును బరమేశ్వరానుగ్రహంబుచే యథాహాపంబులం హల్చి యాదేవదేవునకుఁ బ్రణామంబులఁ గావించిరి. వీభిన్నంబులగు దేవతలసకలాంగకంబులును యథాహాపంబున విరాజిల్లుచుండెను. అప్పుడు భగవంతుఁ డగుపితామహుండు వృద్ధచ్ఛాగశిరంబుచే దక్షశిరంబును మరల నిర్మించెను. తోడనే దక్షుండు చైతన్యముగ గాంచి లేచి కృతాంజలిపుటుండై భయోద్రేకంబుచే బహువిధంబులఁ బ్రలాపించుచుఁ బరమేశ్వరుని స్తుతింప నారంభించెను. కృతావరాధుం డగుదక్షుం డిట్లు భయోవ్యాకులుండై ప్రలపించుచుండుటం గాంచి దయానిధి యగుమహాదేవుండు దక్షునిం గాంచి మందహాసంబు సేయుచు భయపడవలదనీ యాటడించెను.

అనంతరము మహాదేవుండు బ్రహ్మదేవునకుఁ బ్రിയంబు సేయించుటంబుచే యాతనితనయం డగుదక్షునకు శాశ్వతం బగుగాణపత్యపదంబును బ్రసాదించెను. అప్పుడు విరించి కృతాంజలిపుటుండై యభివాద సంబు సేయుచుఁ బార్వతీపరమేశ్వరులను శుభవచనంబులచే వినుతింప నారంభించెను. అనంతరము విష్ణుదేవుండును, దేవతాగణంబులును, మహాగణంబులును యథాక్రమంబుగ మహాదేవుని, మహాదేవిని వినుతింపఁదొడంగిరి. అప్పుడు గిరిరాజదుహిత యగుచందికాదేవి తన పార్శ్వమునందుఁ గృతాంజలిపుటుండై నిలిచియున్న నిజానిర్వాహకుండగువీరభద్రుం గాంచి పుత్రసముం డగునాతనికేలు కేలం గీలించి

యాకర్షించి భద్రకాళీసహితంబుగ నాతని దనతోడలపైఁ గూర్చుం
డఁజేసికొని కార్తికేయునివలెనే గాఢాలింగనముం గావించుకొని యా
తనిమూర్ధాఘ్రాణంబు చేసెను. అనంతర మాదేవి పరమానందము
తోఁ ద్రిశూలధారి యగువీరభద్రుని కనేకసహస్రవరంబులఁ బ్రసా
దించెను.

అప్పుడు విష్ణుదేవుఁడు, ఇంద్రుఁడు, పితామహుఁడు మొదలగు
వృధానదేవగణంబులు సర్వలోకేశ్వరుం డగుమహాదేవునకు శరణాగతు
లై స్తోత్రంబులు సేయందొడంగిరి. పరమకారుణికుం డగు పరమేశ్వ
రుండును, మందహాసవదనముతో శరణాగతులగు సకలదేవతలకును
భయాపనయనంబు గావించి యోదేవతలారా! విధినియోగవశంబున
మీరందఱును యజ్ఞనిమంత్రితృలై నాయెడల నపరాధంబు గావించి
తిరి. ఇప్పుడు మీరందఱును మదేకశరణ్యులై ప్రణతులై యుంటిరి
గావున మీయపరాధంబు లన్నియును విస్మృతంబులై పోయెను. కావున
నిక మీరందఱును భయవిరహితులై యిప్పటిపరాభవంబును విస్మ
రించియుండుఁడు. ఓహరివిరించిను రేంద్రప్రముఖదేవతలారా! మీరి
ప్పుడు యథాసుఖంబుగ మీమీపురంబులకుఁ బొండు. అని దక్షమఖ
ధ్వంసకారియు, యజ్ఞనిరహితుండు నగుమహాదేవుం డిట్లొనరిచ్చి యా
మచరగణంబులతోఁ బార్వతీసహితంబుగఁ జూచుచుండఁగనే గగనత
లంబునుండి యాతస్త్వేతుం డయ్యెను.

పిమ్మట మహేంద్రప్రభృతిదేవగణంబులు వృధావిరహితులై
వీరభద్రునియద్భుతపరాక్రమచరిత్రమును గీర్తించుచు నాక్షణమునం
దే యాకాశంబున వివిధమార్గాముల నవలంబించి సుఖగమనంబు
గావించిరి.

—♦ మందరగిరివృక్షము. ♦—

శ్రీమంతంబును, విచిత్రకందరయుతంబు నగుమందరపర్వతము
తనతపఃప్రభావముచే మహేశ్వరునకుఁ బ్రియనివాసమందిర మయ్యెను.
అశైలరాజ మంబికాశంకరులను శిరంబునఁ దాల్చియుండవలయు నను
కోరికతో మహాతపంబు గావించెను. చిరకాలమునకాతనికిఁ బార్వతీప
రమేశ్వరులపాదకమలస్పర్శనుభూనుభవంబు లభించెను. సహస్రవదన
ములుగలవారు శతకోటివత్సరములు వృణించినను సంపూర్ణముగ నాప
ర్వతసౌందర్యమును వృణంపఁజాలరు. లోకు లాపర్వతము నితరభూధరం
బులవంటిసౌందర్యముగలదే యని భావించురేమో యనుసంశయము
చే నేను సమర్థుండనయ్యు నిష్పాదు దానిని వృణంపఁబూనుకొనలేదు.
కాని సర్వసమృద్ధం బగునాధరాధరము తనసౌందర్యప్రభావముచేతనే
పార్వతీపరమేశ్వరులకు నిత్యనివాసయోగ్యం బయ్యె నని చెప్పఁగలను.
అందుచేతనే పరమేశ్వరుం డంబికాదేవిప్రియంబుకొఱ కానుందరశైల
ము నంతఃపురముగాఁ జేసికొనియెను. విశాలశిలాఫలకంబులచేతను,
సాంద్రమహీరుహషండంబులచేతను విరాజితంబులగునాగిరిమేఖలాప్రదే
శములు గౌరీశంకరులనిత్యసాన్నిధ్యసౌభాగ్యముం గాంచుచు సమస్త
జగద్భాగ్యమును దృణీకరించుచుండును. నిరంతరము నుమామహేశ్వ
రుల స్నానాదిక్రియలచేఁ బవిత్రీకృతంబులును, లఘుతరంబులును, సు
రభిశీతలంబులు, నిర్మలంబులు నగునిర్మలజలధారలచే నానుందరశైల
రాజము శైలసామ్రాజ్యపదంబున కభిషేకింపఁబడుచున్నట్లు విద్యోత
మానం బగుచుండును. ఆపర్వతశిఖరంబున రాత్రులయందు విహరిం
చుచుండు చంద్రుం డాపర్వతోత్తమాంగంబున సామ్రాజ్యచిహ్నంబు
గాఁ బట్టఁబడిన శ్వేతచ్ఛత్రముం బోలియుండును.

ఆపర్వతేంద్రునకుఁ బ్రాంతంబులయందు విహరించు చమరీమృగంబులవాలంబులు చామరంబులుగను, ప్రభాతకాలంబున నుదితుండగుసూర్యభగవానుండు నిలుపుటద్దముగను దోచుచుండును. సమీపస్థలంబులలతావేష్టితపాదపంబులు తపోధనులంబోలి బాహురూపలతలచేఁబువ్వుమోచనంబు నేయుచు విహంగకలాలాపంబులచేనమ్మహీధరవరేణ్యు నాశీర్వదించుచున్నట్లుండును. అధోముఖంబులు, నూర్ధ్వముఖంబులు, తిర్యక్ముఖంబులు నగుశృంగంబులచే విరాజిల్లు నయ్యదిరాజమొకప్పుడు పాతాళంబునకుఁ బరితంబగుచున్నట్లును, ఒకప్పు డాకాశమున కెగయుచున్నట్లును; సకలదిశలను వ్యాపించి యాకాశమునఁ బరిభ్రమించుచున్నట్లును, జగంబంతయును దర్శించుచున్నట్లును, సృష్టియు నేయుచున్నట్లును గానఁబడుచుండును.

వృక్షియు నాభూధరేంద్రము నిత్యాభినవరమణీయంబై, యంతర్గభీరంబులును, విశాలంబులు నగుగుహాముఖంబులచే నాపులించి సకలజగంబులను గ్రసింపఁజూచుచున్నట్లును, సకలసముద్రజలంబులఁ బానముచేయఁ దలఁచుచున్నట్లును, అంతస్థం బగునందకారమును వెడలఁగొక్క శృంగుచున్నట్లును, మేఘసహితంబుగ నాకాశమును భక్షింప నుద్యమించుచున్నట్లును దోచుచుండును. ఆపర్వతాభ్యంతరప్రదేశములందలినివాసభూములు దర్పణంబులంబోలి మ్రోలుచుండును. సమీపాశ్రమస్థితంబులగుమహీరుహంబులు సాంద్రీచ్ఛాయలచే ఖాతపనివారణంబు గావించుచుండ నాపవిత్రప్రదేశములు సుస్నిగ్ధంబులును, సదిత్సరోవరతటాకంబులనుండివీ తెంచు మందపవనంబులచే శీతలంబులునై యుండును. ఆపర్వతరామణీయకమంతయు గిరిజాశృంగమృగ స్వేచ్ఛావిహారంబులచేఁ జరితార్థం బగుచుండును.

—♦ గౌరీదేహధారణము. ♦—

రైభ్యాశ్రమస్థితుండగుపరమేశ్వరుం డప్పు డంబికాసహితంబుగ నంతర్హితుండై మరల మందరశైలంబునకుఁబోయి యాశైలోద్ధ్యాన మునందు దేవీసహితుండై విహరించుచుండెను. ఇట్లుబహుకాలంబు గడచుటయుఁగ్రమంబుగఁ బ్రజావృద్ధియగుచుండ దైత్యకులంబున శుంభనిశుంభు లనునిరువురు సోదరు లుదయించి మహాతపంబుచేఁ బరమేస్థిం బ్రసన్నుని గావించుకొని జగంబునందెట్టిపురుషుండును డమ్ము నధిపఁజాలకుండునట్టివరంబును సంపాదించుకొని యుండిరి. అంబికాంశ సముద్భూతయుఁ, బరాక్రమవతియు, నయోనిజయు, పురుషసంయోగ వివర్జితయు నగుకన్యయందు వారు మోహసక్తులై నప్పు డామెరణ రంగమున వారిని వధించునట్లుగా నెడవెట్టి విరించి వారికి వరప్రదానంబు గావించెను.

అంతనాదైత్యు లిరువురును మదోద్ధతులై రణరంగమునం దిం ద్రాదిదేవతలను బరాజితులం గావించి యొక్కసారిగా నిఖిలజగంబు ను స్వాధ్యాయవషట్కారశూన్యంబుగాఁ జేసినై చిరి. అప్పుడు బ్రహ్మ ధేవుండు వారిసంహారముకొఱకు స్వయముగా మహేశ్వరునిపాలికిం బోయి మహాత్మా! ఏకాంతముగా జగదంబును నిండించియైనను, మఱి యొకవిధముగా నా ఘోరుఁ గోపమును గల్పించియైనను నామెవ్వఁకోశ మునుండి, కామభావవిరహితయు, శుంభనిశుంభసంహారిణియు నగు నొకకన్య యుదయించునట్లు చేసి యాకన్యను దేవతలకుఁ బ్రసాదింప వలయు నని ననిప్రార్థించెను.

భగవానుండును, నీలలోహితుండు నగుమహాదేవుం డిట్లు విని చిచ్చే నభ్యర్థితుండై మందహాసంబుతో నట్లే చేయుదు నని యనుగ్రహించి యొకప్పు డేకాంతసమయంబున శంఖికాదేవిని గాంచి నవ్వుచు

“ నీవు కాళివి ” అని పరిహసించెను. అట్లు మహాదేవుండు తనశరీర చ్ఛాయంగూర్చి నిండించుటం గాంచి పార్వతీదేవి క్రోధావిష్టయై గర్వముతో భర్తంగాంచి కఠోరవచనంబుల నిట్లనియెను.

స్వామీ! నేను నల్లనిదాన నగుటవలన మీమనంబున కప్పి యంబుగాఁ దోచుచున్నచో మీరింతకాలమువఱకును నన్నేల కట్టుకొని యుంటిరి? ఈనారూపము మీకసహ్యముగాఁ దోచుచున్నను, మీరిన్నాళ్లును నాతో నెట్లు విహరించుచుంటిరి? ప్రభూ! మీరీశ్వరులు. మీకసాధ్యం బగునదియేదియును లేదు. ఆత్మారాము లగుమీకు సామాన్యసంభోగము సుఖసాధనంబు గాఁజాలదు. కావుననే మీరు పూర్వము గందర్పుని భస్మీభూతునింగావింపఁగలిగితిరి. పతిమనోహరిణిగానిసతి యెంతసుందరీమణియైనను, నెంతటిసద్గుణమణియైనను నేమిలాభము? కేవలము భర్తలయువభోగంబుకొఱకే స్త్రీలు సృష్టింపఁబడిరి. అట్లు గాకున్నచో స్త్రీజాతివలనఁ బ్రయోజనం బేమున్నది? కావున నేకాంతసమయమున వినిందితంబగు నాయీశరీరవర్ణమును బరిత్యజించి మఱియొకవర్ణమును బరిగ్రహింపవలయును. అట్లు చేయఁజాలకున్నచో నేనీశరీరమునే పరిత్యజించెదను. అనిపల్కుచు నంబికాదేవి చటాలునఁ బర్యంకమునుండి లేచి నిలువఁబడి తపశ్చరణంబున కు స్థిరసంకల్పమై భర్తం గాంచి గద్గదస్వరంబున ననుమతిం గోరుకొని యెను.

ఈవిధంబుగాఁ బ్రణయభంగం బగుటయు, భూతపతి యగు మహాదేవుండు భీతుండై దేవీచరణకమలంబులకుఁ బ్రణామంబు గావించి యిట్లనియెను. ప్రియా! ఇది పరిహాసవచనం బనియెఱుంగనిదానివలె నాపై నింతగాఁ గోపపడియెదవేల? నాకునీయెడలనే యరతి గలిగినచో నిక నాసక్తి యెక్కడఁ గలుగును? నాకు నీయందరతియే కలిగి

యున్నచో నీవు జగంబులకుఁ దల్లివి, నేను దండ్రుని నగుటయెట్లు సంభ-
వించును? మనయిరువురకును గలరతికామములు కేవలకామకృతంబు
లనుకొంటివా? కందర్పునిజననముకంటెఁ జిరకాలముక్రిందటనే యీ
జగదుత్పత్తి మొనది. సామాన్యజనంబుల కభిరతినిమిత్తమే నేను గంద-
ర్పుని సృజించితిని. కామదహనం బేల గావించితి నని నీవునన్నుఁ దిర-
స్కరించితివి. అక్కాముండు నన్ను సామాన్యునిగ భావించి పరాభవిం-
చుటకుఁ బ్రయత్నించెను. అందుచేఁ గోపించి నేనాతనిభస్మీభూతుని
గాఁ జేసివైచితిని. మనవిహారం బంతయును లోకరక్షణంబుకొఱకేగ-
దా! అందుచేతనే నిన్నునేనిట్లు పరిహాసించితిని. దీనికిఁ బ్రయోజనం
బచిరకాలంబునఁ దనంతనే నీకు బోధపడఁగలదు. దేవీ! నీవీక నీవృ-
థాక్రోధమును బరిత్యజింపుము. నేను నీయేకాంతభక్తుండ ననియెఱుఁ
గవా?

అని యిట్లు సదాశీవునిచే ననునఁబడియును బర్వతరాజు
తనయ తనహృదయంబున “గాళి” యనునప్రియవచనము వేధించు
టయు మహాదేవునుద్దేశించి యిట్లనియెను. పరమేశ్వరా! ఇంతకుఁబూ-
ర్వముకూడ నేననేకపర్యాయములు నీచాటూర్తులను వినియుంటిని.
వానియందలిమోహినీశక్తి ప్రభావముచే నెన్నియోసారులు నాకోపము
వంచింపఁబడిపోయెను. నావీమి కప్రియయయ్యను బ్రాణపరిత్యాగం-
బు నేయఁజాలనికులాంగనను బండితులు కుత్సితనుగాఁ బరిగణింతురు.
నేను నల్లనిదానను. అందుచేతనే నీకు శంపూర్ణముగ నప్రియురాల నైతి
నని యనుకొనుచున్నాను. కాకున్నచో నన్నుఁ గాళి యనిపరిహాసిం-
చుటయేల తటస్థించును? రమణీమణులకృష్ణవర్ణము పండితప్రశంసనీయా-
ము గానేరదు. కేవలతపోబలంబుచే నేనీయనాదృతం బగుకాలవర్ణ-
మును బరిత్యజించెదను. అట్లు గాదేని నిశ్చయముగా మరణించెదను.

ఈ కృష్ణవర్ణ శరీరముతో నేనిక జీవింపజాలను.

అని దృఢనిశ్చయముతో దేవి పచించుటయు మహాదేవుండు ప్రియా! నీ క్రిష్ణదృఢసరకల్పమే యున్నయెడల వేఱుగఁ దపంబు గావించు టెందులకు? నేను దలంచినను, నీవుదలంచినను నిమిషములో వణ్ణాంతరముం గొంచవచ్చునుగదా! యనియెను. ఆమాటవిని దేవి నీ మూలమునఁగాని, నామూలమునఁగాని నేను వణ్ణాంతరముం బొచ్చుట కిచ్చగించుటలేదు. నేను స్వయముగఁ దపంబు గావించి బ్రహ్మదేవునియనుగ్రహంబు సంపాదించుకొని యామూలమున గౌరి నయ్యెడను. అని దేవినిశ్చయించుటయు మహాదేవుండు దేవీ! పూర్వము బ్రహ్మదేవుండు సాయముగ్రహంబుచేతనే బ్రహ్మత్వముం గాంచియుండెను. అట్టిపోనిని దహామూలంబున మరల నారాధించుటవలన విశేష తాభ మేమున్నది? అని బోధించెను.

మహాదేవి యిట్లనియెను. బ్రహ్మాదిసకలదేవతాగణంబులును, మీయనుగ్రహంబుచేతనే తమతమపదంబులం గాంచియున్నను, నేను మీమూర్ఖానుసారముగనే మహాతపంబు గావించి బ్రహ్మదేవు సారాధించి పూర్వము సతీరూపంబునఁ దక్షతనయనై యుదయించితిని. మతియు జగన్నాథుండవగునిన్నుఁ బతిగఁ బడసితిని. అట్లే యిప్పుడును దపశ్చరణంబుచే బద్ధసంభవుని సంతుష్టుం గావించి గౌరిం గావలయు నని యిచ్చగించుచున్నదానను. ఇందు దోష మేయున్నది? అని మహాదేవిదృఢస్వరంబునఁ జలుకుటయు మహాదేవుం డొక్కమందహాసంబు గావించి యూరకుండెను. కాని తేవకార్యార్థియై యామెను నిరోధింపఁడయ్యెను.

అనంతరము మహాపతివ్రత యగుసరబికాదేవి పతియగుజగత్పతి బ్రహ్మగణంబు గావించి దుస్సహవియోగదుఃఖమును హృదయము

నందే యక్షంచుకొనిహిమాలయపర్వతమునకుం బోయి పూర్వప్రణయవశంబున నిదివఱకు సఖజనసహితయై తపంబుగావించినప్రదేశంబునందే మరలఁ దపశ్చరణంబునకు సంకల్పించుకొనియెను. అంత నామె తల్లిదండ్రులనుదర్శించి ప్రణామంబులం గావించి సకలవృత్తాంతంబును వారికి నివేదించి వారియనుమతింగూడఁగాంచి తపోవనంబునకుంబోయి యచ్చట సకలాలంకారములను బరిత్యజించి స్నానము చేసి పవిత్రయై తపోవేషముందాల్చి దుష్కరతపంబు గావింప సంకల్పించి మనోమధ్యంబున స్వామిచరణకమలంబుల నిలుపుకొన సర్వదా ధ్యానించుచుండెను. బాహ్యంబున నశ్వేరం బగుమృణ్మయలింగంబునందును మహాదేవభావముం జూపుచుఁ ద్రిసంధ్యలయందును బుష్పఫలాదుల నర్పించియారాధించుచుండెను. నాస్వామియే జగ్గ్మాస్వరూపుడై సాక్షాత్కరించి నాతపఃఫలంబును బ్రసాదించుఁగాక యని నిరంతరమును భావించుచు నాదేవి యతినియమంబుగఁ దపోన్యూనముం గావించుచుండెను.

ఇట్లు తపంబు నేయుచుండ బహుకాలంబు చనుటయు నొకనాఁ డొకవ్యాఘ్రము దుష్టభావముతో నామెను సమీపించెను. కాని యాపార్వతీదేవిసమీపమును జేరినంతనే యాదుష్టశాస్త్రాలమునకు సకల శరీరమును లిఖితచిత్రముంబోలి స్తబ్ధంబై పోయెను. మహాదేవి యగు పార్వతి యాహింసాజంతువుం గాంచియుఁ దనప్రభావమునందలివిశ్వాసముచే నించుకంతయును జలింపదయ్యెను. తుత్పిడితం బగువ్యాఘ్రమప్పుడు తనశరీరంబంతయు నట్లు స్తబ్ధంబై పోవుటకుఁ జింతించుచు నాకింతకంటె నామిషంబేదియును లేదని దుఃఖించుచు నాదేవిని విడువఁజాలక యాసమీపమునందే యుపాసకునింబోలి నిరంతరము నామెను దర్శించుచు శిలావిగ్రహమువలె నిలువఁబడిపోయెను. పార్వతీదేవియు

దానిం గాంచి “ ఇది నిత్యము నన్నే యుపాసించుచున్నది. మఱియు దుష్టసత్వంబులనుండి నన్ను రక్షించుటకై యిది నాచెంతకు వచ్చియున్నది.” అని భావించుకొనుచు నాదుష్టశార్దూలమునెడలఁ గృపావతియై యుండెను. అందుచే దానికిఁ గాయిక, వాచిక, మానసికంబు లగుదోషము లన్నియును గ్రమముగా నశించి దేవీతత్త్వము విజ్ఞాతంబు గాఁజొచ్చెను. దానియొకలియు, అంగస్తంభనమును, చౌరాత్మ్యమును వివృత్తి యగుటయు మనంబుచకు సంతృప్తి గలుగుచుండెను. అప్పుడు దానికిఁ బరమభావోదయం బగుటయుఁ దనజీవితంబు చరితార్థంబయ్యె ననితలంచుకొని యాదుష్టవ్యాఘ్రమప్పు డుత్తమోపాసకునింబోలి పరమేశ్వరిని సేవింప నారంభించెను. అది తనదుష్టభావమును దూరీభూతముగాఁ జేసి శాంతముతోఁ దపోవనంబున విహరించుచుండెను.

కృమముగా మహాదేవితపంబును నతితీవ్రం బగుచుండెను. అప్పుడు దైత్యపీడితు లగుసకలదేవతలును విరించిపాలికిం బోయి శరణంబు గోరుటయు స్వయముగ దైత్యసంహారంబునకువేచియున్న పితామహుండు దేవతలవలన సకలవృత్తాంతము నాకర్ణించి సత్వరంబుగ నమరసహితుండై దేవితపోవనంబునకుఁ బోయి యచ్చట శ్రేష్ఠతపోనిరతయై విశ్వప్రతిష్ఠారూపంబున వెలయుచున్నమహాదేవిం దర్శించెను. సకలజగంబులకును దనకును దల్లియుఁ, దండ్రీయగు రుద్రదేవునకు సతీమణియుఁ, బర్వతరాజదుహితయు, ఆర్యస్వభావయు నగునాదేవదేవికి బ్రహ్మదేవుండు ప్రణామంబు గావించెను. దేవియు, సకలదేవతాసహితుండై యట్లు విచ్చేసిన లోకపితామహుం గాంచి సముచితవిధానంబున స్వాగతం బడిగి యర్ఘ్యపాద్యాదులచే నర్చించెను.

అప్పు డంబుజాసనం దద్దేవి నుచితవచనంబులచే నభినందించు

చు నేమియు నెఱుంగనివానివలె, దేవీ ! నీవెట్టిఫలంబును సాధించుట కై యిట్టిఘోరతపంబును గావించుచుంటివి ? సకలజగన్నాథుం డగు పరమేశ్వరుడే నీస్వామి యగుటంజేసి సర్వతపఃఫలంబులును నీకరగతంబులై యున్నవి. మఱియు నీసకలజగంబును నీవిలాసమాత్రమేకదా ! మహాదేవవిరహంబును సహించి నీవింతకాలము నెట్లు తపంబు చేయఁ గలిగితివో యదియే యాశ్చర్యముగా నున్నదని వచించెను. ఆమాట లాకర్ణించి దేవదేవి యిట్లనియెను. దేవా ! సృష్ట్యాదియందు నీవలన సకలజగంబులు నుత్పన్నంబులగు సమయంబున సర్వంబునకు నాదిభూతుండ వగునీవే నాకుఁ బ్రథమపుత్రుండనై యుంటివి. మఱియుఁ బ్రజాభివృద్ధికొఱకు నీలలాటదేశమునుండి మహాదేవుండు దుదయించుటంజేసి యప్పటినుండి నీవు నాకు మామవును, గురుండవు నైతివిగదా ! ఇంతేకాక నాతండ్రియగు హిమాచలేంద్రుండు నీతనయుండుగుటచే లోకపితామహుండ వగునీవు నాకు సాక్షాత్పితామహుండవు. ఇట్టి వివిధసంబంధములచే నాకు బంధుండవును, లోకయాత్రానిర్వాహకుండవునగునీయెదుట నాకును, నాభర్తకును నేకాంతమందిరంబున జరిగిన సమాచారము నెట్లు ప్రకటింపఁగలను ? ఇన్నిమాటలతోఁ బ్రయోజనంబు లేదు. ఇదిగో ! నాశరీర మిప్పుడు కృష్ణవర్ణంబై యున్నది. ఈ దేహనీలచ్ఛాయను ద్యజించి గౌరవర్ణముం దాల్పవలయు నని నే నభిలషించుచున్నాను.

అని దేవి తెలుపుటయుఁ బితామహుం డోదేవీ ! ఈసామాన్య ప్రయోజనంబుకొఱ కింతటిఘోరతపంబు గావింపవలయునా ? నీవుది జముగఁ దలంచినచో నిది యెంతపాటివనీ ! కావుననే యిదియంతయు ను గేవలము నీవిలాసమాత్రమని భావించుచున్నాను. ఓదగన్తాతా ! ఇది నీవిలాసమైనను, లోకహితంబుకొఱకు నీవిట్లు గావించితి వనుటకు

సంశయము లేదు. కావున నిట్టిలీలచేతనే నాయభిమతము నొకదానిని సిద్ధింపఁజేయుము. శుంభనిశుంభు లనునిరువురుదైత్యులు నావలన వర లాభంబు నంది యతిగర్వితులై విజృంభించి సకలదేవతలను బీడించు చున్నారు. వారికి నీమూలముననే. వినాశంబు గలుగవలసియుండెను. ఇంక నాలసించుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదు. నీవేదో మిషవైష్టుకొని యిందే నిలిచి యుండుము. నీచే సృష్టింపంబడినదివ్యశక్తియే వారిరువురి కిని మృత్యున్వరూపిణి గాఁగలదు.

అని బ్రహ్మదేవుండు ప్రార్థించుటయు గిరింద్రతనయ యగు పార్వతి యాక్షణమునందే తనచర్మకోశమును బరిత్యజించి గౌరవన్త యయ్యెను. ఉత్సృష్టంబగునాదేవిచర్మకోశమునుండి కాళికీనామంబున నీల మేఘునిభశరీరిణి యగునొకకన్య యుదయించెను. మాయామయియు, వైష్ణవియు, యోగనిద్రాన్వరూపిణియు నగునాదివ్యశక్తి శంఖచక్రత్రి శూలాద్యాయుధంబులచే విభూషితంబు లగునెనిమిదిబాహువులచే విరాజిల్లుచుండెను. ఆదేవీమూర్తి సౌమ్యంబును, ఘోరంబు నై యుండెను. మఱియు నామె నేత్రత్రయశోభితయు, బాలచంద్రవిభూషిత పురుషసంస్కర్షర్జితయు, అధృష్యయు, నతిమనోహరాకారణియు నై యుండెను.

అప్పుడు పార్వతీదేవి శుంభనిశుంభసంహారిణియైన యాసనాతన దివ్యశక్తిని బ్రహ్మదేవునకు సమర్పించెను. పితామహుండును బ్రహ్మ స్తహృదయాంధై యాదివ్యశక్తికి వాహనంబుగా మహాబలపరాక్రాంతం బగునొకసింహమును సృజించి యొసగి మద్య, మత్స్య, మాంస, పిష్టకాద్యుపచారంబులచే నద్దేవిని బూజించి వింధ్యాచలం బామెకు నివాసస్థానముగాఁ గల్పించెను. విశ్వసృష్టయగు బ్రహ్మచే నద్దేవి యిట్టి సత్కృతయై యథాక్రమంబుగఁ దనజనని యగుగౌరికిని బ్రహ్మకు

ను బ్రాణమంబు లాచరించి సెలవు లందికొని వింధ్యాచలంబునకుం
బోయి శుంభనిశుంభసంహారంబు సేయుటకు సంకల్పించి తనశరీరము
నుండి మహావీర్యసమన్విత లగుననేకదివ్యశక్తులను సృజించి వారితో
బరివేష్టితయై విహరించుచుండెను. అనంతరము కందర్పబాణభిన్నహృ
దయులగు శుంభనిశుంభు లనుదుష్టదైత్యు లిరువురును నమ్మహాదేవి
శరాఘాతంబులచే బంచత్వంబు నందిరి.

—♦వ్యాఘ్రమునకుగాణపత్యప్రాప్తి.♦—

గౌరీదేవి దివ్యశక్తి యగుకౌశికిని బుట్టించి బ్రహ్మకు సమర్పించి
నవ్వుడు పితామహులంగాంచి దేవా! నన్నాశ్రయించి యున్నయావ్యా
ఘ్రముం దిలకించితివా? ఇది దుష్టసత్త్వంబులనుండి తపస్సమయంబున
నన్నుఁ గాపాడినది. మఱియు నీశార్దూలము తనమనంబంతయు నా
యందే నిలిపి యితరచింతనంబులఁ బరిత్యజించి నన్నేభజించినది.
కేవలమును దీనిని బ్రతిపాలించుటకంటె నాకుఁ బ్రియంబగునితరాభి
మతం బేదియును లేదు. కావున నిది యెప్పుడును మాయంతఃపురం
బున నివసించునట్లును, శంకరుండు ప్రీతుండై దీనికిఁ గాణపత్యపదంబుఁ
బ్రసాదించునట్లును గావింపవలయును. ఇది నాముందు నడచుచుండ
నిరంతరమును సఖీజనసహితంబుగ విహరించుచుండవలయు నని నేనభి
లషించుచున్నాను. ఓప్రజాపతీ! నీవీవిషయంబున ననుష్ఠాప్రదానంబు
గావింపవలయును.

అని యిట్లు ముగ్ధయుంబోలి గౌరీదేవి యర్థించుటం గాంచి వి
రించి విస్మితుండై నవ్వుచుఁ గఠోరం బగునావ్యాఘ్రపూర్వవృత్తాంత
ము నిట్లు వర్ణింపదొడంగెను. దేవీ! ఈకూరజంతువెక్కడ? మంగళ
మయం బగునీయనుగ్రహం బెక్కడ? నీవు సాక్షాద్విషధతముఖంబున
నమృతసేచనంబు గావింపఁజూచుచుంటివి. ఇది కేవలవ్యాఘ్రంబు

గాదు. వీ డొకకూర్చనిశాచరుడు ఈదుష్టుఁ డనేకతపోధనులగుబ్రాహ్మణులను భక్షించి యున్నాఁడు. కానురూపి యగునీరక్కనుఁడు తనయిచ్చవచ్చినరూపంబులం దాల్చి స్వేచ్ఛావిహారముం గావించుచుండును. ఇట్టి సకలపాపకర్మంబులకును దగినఫలము నీతఁ డవశ్యముగ ననుభవింపవలయును. ఈదురాత్మునియెడలఁ దయదలఁచుటవలన నేమిలాభము? దేవీ! స్వభావముచేతనే కలుషాత్ముం డగునీతనితో నీ కేమిప్రయోజనము? అని చెప్పటయు దేవి మహాత్మా! నీవచనంబులన్నియు నిక్కంబులే యగును. కాని యీతఁడు నన్నాశ్రయించి యుండెను. ఆశ్రితు లెట్టివారైనను నేను వారిని బరిత్యజింపఁజాలను. అని నిశ్చయముగా వచియించెను.

అంత బ్రహ్మదేవుండు శాంతవచనంబులతో నిట్లనియెను. దేవీ! ఈతఁడు నీభక్తుండనుసంగతి నెఱుంగక యీతనిపూర్వవృత్తము నెఱింగించితిని. నీయెడల భక్తి గలిగియున్నచోఁ బాపము లీతని నేమి చేయఁగలవు? నీభక్తుల కెన్నటికిని వినాశంబు లేదు. నీయాజ్ఞ లేకున్నచోఁ బుణ్యకర్మంబులకై నను ఫలం బెట్లు గలుగును? పరమేశ్వరీ! నీయాజ్ఞయుఁ, బ్రజ్ఞయుఁ బురాతనము లైనవి. సకలజీవబంధమోక్షంబులును నీయధీనమునందే యుండును. పరమశక్తిస్వరూపిణి వగు నీదయ లేకున్నచో నెట్టికర్మంబును సిద్ధింపదు. నీవు స్వయముగా భవవిరహితవయ్యును సకలసృష్టిపదార్థములకు వివిధశక్తిస్వరూపిణినై యుందువు. శక్తిశూన్యుం డగువాఁ డేమిచేయఁగలఁడు? విష్ణుదేవుండును, నేనును, సకలదేవదానవరాక్షసులును, సకలజీవులును దమతమయైశ్వర్యములం గాంచుటకు నీయాజ్ఞయే మేకమాత్రాధారమై యున్నది. ఇంతవఱకు నెంతో బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లతీతులై పోయిరి. ఇంకను నెందఱో మిగిలినారు. అట్టిబ్రహ్మదు లందఱును నీయాజ్ఞనువర్తులే గ్రహి

అస్మదాదులకును, శ్రేష్ఠులగు దేవగణంబులకును బురుహస్థచతుష్టయ సంపత్తి లభించుటకు నీయారాధనంబుకంటె నితరోపాయం బేమున్నది? నీమూలమునఁ దత్త్వణమందే బ్రహ్మత్వస్థావరత్వములకు విపర్యంబు గలుగుచుండును. సుకృతదుష్కృతములకు నీయిచ్ఛానుసారముగనే ఫలసిద్ధి యగుచుండును. జగత్పతియు, పరమాత్మయు నగుమహాదేవున కాదిక్తివగు నీవు ననాతనివై, యాదిమధ్యాంతరహితవై లోకయాత్రా నిర్వహణంబుకొఱ కొకానొకమూర్తిందాల్చి ప్రవేశించి యనేకవిధంబు లఁగ్రీడించుచుండువు. నీయధార్థస్వరూపము నెఱుంగంగలవా రెవ్వరు న్నారు? కావున నీవ్యాఖ్యము దురాచారం డగుదుష్టరాక్షసుండై న ను నీయనుగ్రహంబుచే బరమసిద్ధిం గాంచెను. దీనికిఁ బ్రతిబంధకు లెవ్వ రుందురు?

అని యీవిధముగా సముచితవచనంబులచే నద్దేవి యాత్మహ మాత్వంబును స్మృతికిఁ దెచ్చుటయు నష్టమ గౌరీదేవి బ్రహ్మచారి సంబుచే దపంబునుండి నివృత్త యయ్యెను. బ్రహ్మదేవుండును దేవి యొద్ద సెలవుగైకొని యంతర్హితం డయ్యెను. అనంతరము పార్వతీ దేవి తనతల్లి యగుమేనకను సందర్శించి, తనవియోగభేదంబున నవసి యున్న యాజననీజనకులకుఁ బ్రణామంబు లాచరించి యనేకవిధంబు లగుప్రియవచనంబులతో వారల వారల నూటడించెను. పిమ్మటఁ బార్వతీవిరహదుఃఖంబుచే బుష్పరూపంబున బాష్పమోచనంబు సేయు చు, శాఖారూఢంబు లగువిహంగకూజితంబులచే దీనభావంబున విల పించుచు వ్యాకులభావంబున మ్రోనుపడియున్న యాశ్రమమహీమ హంబులను సఖీమణుల కొప్పగించి యమ్మహాదేవి భర్తృదర్శనకుతూ హలంబున నతిత్వరితముగ బయలుదేఱెను. అప్పు డామె యావ్యా ఖ్యమును దత్తకన్నబిడ్డవలనే ముందిడుకొని తనదేహకాంతులచే దశ

దిశల వెలుంగఁజేయుచు మహేశ్వరనిత్యనివాసం బగుమందరఃర్వతము
నకుఁ బ్రయాణమై పోయెను.

—♦ ఉమామహేశ్వరస్థాపము. ♦—

సహృదయులహృదయంబుల నాకస్మికముగఁ గరఁగించినై చు
పరమోత్కృష్టంబగుప్రణయరసంబును వర్ణించుట యసాధ్యము. దే
వ్యాగమనంబునకై కుతూహలపడుచున్న మహాదేవుఁ డప్పుడు ద్వారపా
లికాసహితయై ససంభ్రమంబున నేతెంచియున్న గౌరీదేవిం గాంచి యిం
చుక సంతయించినవానివలెఁ గానవచ్చెను. అప్పటియాపరమేశ్వరుని
భావమును భార్యతీదేవియు గ్రహించెను. అనంతరము పూర్వానుభూ
తం బగుప్రేమభావమువలనను, వచనంబులవలనను నామె యభిజ్ఞాత
యగుటచే గృహమధ్యవర్తి యగుగణనాథుండు చటాలునలేచి యామె
కుఁ బ్రాణామంబు గావించెను. ఆదేవియు మహాదేవునిచరణంబులకు
సాష్టాంగప్రణామంబు గావించెను. అప్పు డామె లేచియు లేనకుండఁగ
నే మహాదేవుండు తనభావపులచే నామెను గ్రహించి పరమానంద
ముతో గాఢాలింగనముం గావించుకొని యంకభాగంబునఁ జేర్చుకొ
నుటకుఁ బ్రవృత్తుం డగుటయు నామె చటాలునఁ బర్యంకముం జేరి
కూర్చుండెను.

అప్పుడు మహాదేవుండు మందహాసనదనారవింద యగుదేవిని
బలవంతముగఁ దనయంకతలంబునం జేర్చుకొని చిఱునవ్వునవ్వుచు వి
స్ఫూరితనయనంబులతో నామెవదనమండలసౌందర్యామృతమును బా
నము చేయుచు నామెను బలుకరింపం దలంచి ముందుగ నెట్లు మా
టాడుట యుచితమో యావిధముగనే యిట్లనియెను. ఓసర్వాంగమం
దరీ! ఆనీయవస్థ మాతిపోయినదా? అప్పుడు నీకోపము నుపసంహరింపఁ
జేయుటకై నాకేయిపాయమును దోచినది కాదు. నీవు స్వేచ్ఛా

వశేంబున నితరవర్ణమును గ్రహింపక కాళీరూపమునే ధరించి యుంటివి. దేవీ! నీస్వభావమునందు నాహృదయము విముగ్ధంబగుటచే నదియొక చింతాకారణ మయ్యెను. నీయాపరమభావము నేవిధముగా విస్మరించి తివి? తలఁచుకొన్నచో సర్వవర్ణములను ధరింపఁగలనీ వీవిధముగా మనసు గలఁగించుకొనుటకుఁ గారణంబెంతమాత్రమును లేదు. సామాన్యదంపతులకువలెనే మనయిరువురకునుగూడఁ బరస్పరవిద్వేషంబు తటస్థించినచో నిఁక నీచరాచరప్రపంచంబంతయు నిలుచుట యెట్లు?

దేవీ! నే నగ్నిమస్తకస్థితుండను. నీవు సోమమస్తకస్థితవు. మన మిరువురమే యగ్నిజోమాత్మకం బగునీవిశ్వమంతయును బరిపాలించుచున్నారము. లోకహితముకొఱకు మనము సంకల్పనుసారంబుగా శరీరధారణంబు గావించి విహరించుచుందుము. మనయిద్దఱిలో విచ్ఛేదంబు సంఘటిల్లినచో నప్పు డొక్కసారిగా నీజగంబంతయు నిరాధారంబై పోవును. ఈవిషయంబున శాస్త్రయొక్తిచే సిద్ధాంతంబైన కారణంబొకటి గలదు. స్థావరజంగమాత్మకం బగునీజగంబంతయు (వాగర్థ) నామరూపాత్మకంబై యున్నది. నీవు సాక్షాదమృతమయంబగువాక్యస్వరూపము గలదానవు. నేనును సుధామయంబగునర్థస్వరూపము గలవాడను. ఇట్లు మనమిరువురము నమృతులమైనప్పుడు మనకు విచ్ఛేదమెట్లు సంభవించును? నీవు మద్బోధకారణంబగువిద్యాస్వరూపిణివి. నేను తదీయంబగుజ్ఞానమువలన జ్ఞేయస్వరూపుడను. విద్యావేద్యంబులకు విశ్లేషంబు లేనప్పుడు విద్యావేద్యస్వరూపులమగుమనకు విచ్ఛేదమెట్లు తటస్థించును. నే నాత్మవ్యాపారముచే నీజగత్సృష్టిసంహారములు గావించుటలేదు. ఆజ్ఞావశంబుననే యవి జరగుచుండును. ఘోరతరమగునట్టియాజ్ఞవు నీవే. నాకుఁగల స్వాతంత్ర్యదాపంబగునై శ్వర్యంబున కంతకును నాజ్ఞయే యేకమాత్రసారంబై యున్నది. ఆజ్ఞాశూన్యంబు

నైనచో నాకీమైశ్వర్యమంతయు నిలుచు టెట్లు? మనమిద్దఱమును వియుక్తులమై యెన్నఁటికి నుండఁజాలము. అయినను మనకు వియోగము సంఘటిల్లినది. ఇంతకంటె నాశ్చర్యకరమగువిషయ మేమున్నది?

దేవీ! ఈప్రపంచమునందు మనప్రవృత్తులకు లోకానుగ్రహంబుకంటె నితరప్రయోజనం బేదియును లేదు. కావుననే మహాక్షేణాకాతుకంబులుగూడ నిర్లక్ష్యములు గానేరవు. దేవకార్యమునుదేశించి నేను నిన్నుఁ బరిహసించితిని. అదియును నీవెఱుంగనిది గాదు. కాని కోపపడితివేల? త్రిలోకరక్షామే నీవును నాపైఁ గోపించితివి. లోకానర్థకంబగుకార్యం బెన్నఁటికిని నీవు చేయఁజాలవు. అని మహాదేవుండిట్లు ప్రియవాక్యంబులచే నుపలాించుటయు శృంగారభావసారంబున కకృత్రిమజన్మభూమి యగుపరమేశ్వరి “స్వామి వచియించినదంతయు సత్యమే” అని తనమనంబున భావించుకొని మందహాసంబు సేయుచు సిగ్గుచేఁ గొళికివృత్తాంతముకంటె మఱియేమియు మాటాడఁజాలకపోయెను.

దేవి యిట్లనియెను. స్వామీ! నేను కౌళికి యనునొకకన్యను సృజించితిని. నీవామెను జూడలేదుగదా! ఈప్రపంచమునం దట్టికన్య యెందును జనించియుండలేదు. ఇంక నెన్నఁటికిని జనింపఁబోదు. ఆమె పరాక్రమము, బలము, వింధ్యాచలనివాసము, విజయము, శుంభనిశుంభసంహారము, నేవకప్రత్యక్షఫలదాసము, సకలదేవతానిత్యపరిత్రాణము మొదలగువిషయములంగూర్చి బ్రహ్మదేవుండు స్వయముగా నీకు నివేదింపఁగలఁడు. అనిచెప్పుచు సఖిజనంబులచే నావ్యాఘ్రము నచ్చటికిఁ దెప్పించి మహాదేవున కువాయనరూపంబున నివేదించి స్వామీ! ఈవ్యాఘ్రమును దిలకింపుము. నాయుపాసకులలో నింతటివా రెవ్వరును లేరు. తపోవనంబున దుష్టసత్త్వంబులనుండి యిది నన్నుఁ గాపాడెనది. అందుచే నిది నావీశ్వాసమునకుఁ బాత్రమైనది. అది మహాయ

నుగ్రహముం గోరి స్వదేశమును విడిచి వచ్చినది. నావలన నీకుఁబ్రీ
యంబుగావించుట నీకవశ్యకత్వవ్యం బగునేని దీనిని మనద్వారరక్షకవ్య
మునం జేర్పవలయు నని సందేశ్వరునకు నియోగింపుము.

అని ప్రణయమధురంబులును, శ్రీవణామృతంబులుచగుమృదు
వచనంబులతో దేవి యిట్లుకోరుటయు మహాదేవుండు ప్రియా! సీమధు
రవచనంబులకు నేను పీతుండనై తినని చెప్పినంతనే యావ్యాఘ్రము
సువర్ణవేత్రింబును, రత్నకంచుకంబును, కాలకాకోదరసన్నిభంబగు
ఖడ్గంబును దాల్చి ద్వారరక్షకగణనాయకరూపముతోఁ బొడసూపెను.
సోమరూపిణియగుదేవియు, మహాదేవుండును, సందేశ్వరుండును గూడ
దానికార్యంబున కానందించుచుండుటంజేసి యావ్యాఘ్రమునకు సో
మనంది యనునామంబు గలిగెను. అర్ధేందుభూషణుఁ డగుమహాదేవుం
డిట్లు దేవీప్రియంబు గావించి యామెను బహువిధరత్నఖచితదివ్యాలం
కారములచే నలంకరించి మనోహారిణియగు నగ్గిరిరాజకన్యను దనయంక
తలంబునంజేర్చుకొని నానావిధప్రియసంభాషణంబులచేతను, స్లఘం
బులచేతను నుపలాలించెను.

—•అగ్నిహోమాదివివరణము.♦—

మునుల్లిట్లనిరి. వాయుదేవా! మహాదేవుండు దేవితో నీవిశ్వం
బంతయు నగ్నిహోమాత్మకం బనియు, వాగ్ధాత్మకంబనియు నిర్దేశించి
యుండెనుగదా! మఱియు నాతఁ డంబికం గాంచి నీవుసకలైశ్వర్యంబు
నకు నేకమాత్రప్రారంబ వనికూడఁ జెప్పియుండెను. ఆవాక్యంబులతో
త్పర్యంబు యథారూపంబుగ వివలయు నని మేమండఱమును గుఱు
హలపమచున్నారము. దయతో సంతయు నెఱింగింపుమని ప్రార్థించి,
వాయుదేవుం డిట్లనియెను. రాద్రీంబును, ఘోరంబును, దేహో
మయంబు నగునీశ్వరునిదేహ మగ్నిస్వరూపం బనియును, ఆమృతము

యంబును, శక్తిమంతంబును, శాంతిదాయకంబు నగు దేవిశరీరము సోమస్వరూపంబనియును బ్రసిద్ధంబులు. అమృతమునందే విశ్వమంతయును బ్రతిష్ఠితమైయున్నది. తేజము సాక్షాద్విద్యాకళాస్వరూపము. నిఖిలసూక్ష్మభూతంబులును రసతేజోమయంబులై యుండును. సూర్యాసలాదిరూపంబులచే దేజంబునకును, సోమజలాదిరూపంబులచే రసంబునకును వివిధవృత్తులు గలవు. తేజము వైద్యుతాదిమయంబైనది. రసము మధురాదిమయంబైనది. ఈ తేజోరసవివిధభేదంబులచేతనే జరాచరంబగు నీవిశ్వమంతయు ధరింపఁబడియున్నది. అగ్నినుండియే యమృత ముదయించును. మరల నాయమృతమువలననే యగ్ని పుట్టిల్లుచుండును. కావుననే యగ్ని, సోమఁడు ననునీయిరువురుదేవతలనుద్దేశించియు హోమముచేయఁబడినయాజ్యము లోకహితకరంబని ప్రశంసితం బయ్యెను.

హవిచ్ఛుకొఱకు సస్యంబును, సస్యాభివృద్ధికొఱకు వర్షంబును, మరల వర్షాభివృద్ధికొఱకు హవిచ్ఛును గారణంబు లగుటంజేసి యీజగంబంతయు నగ్నిహోమధృతంబని ప్రసిద్ధం బయ్యెను. సౌమ్యం బగు నమృతముతోడిసంబంధము గలుగనంతవఱకు నగ్ని యూర్ధ్వముఖంబుగాఁ బ్రజ్వలించుచుండును. అయ్యమృత మగ్నిసమ్మిళితం బైనప్పుడది యథోభాగమునకు స్రవించుచుండును. అందుచేతనే కాలాగ్ని యథోభాగమునుండియే యూర్ధ్వమునకుఁ బ్రజ్వలించుచుండును. అగ్ని యూర్ధ్వగతం బగునంతవఱకే దహించుచుండును. అది యథోగతం బైనంతనే జలస్థావితం బగును. ఈయూర్ధ్వజ్వలనం బగుకాలాగ్ని యాధారశక్తిచే ధృతంబై యుండును. నిమ్నగతుం డగునాధారశక్తి స్వరూపసోమము శివశక్త్యాశ్రయిండ్లై యుండును. శివునకు శక్తియు, శక్తికి శివుఁడు నాధాతులై యుందురు. కావుననే యీజగంబున శివ

శక్తి విభిన్నం బగుపద్యాంబేదియును లేకుండును.

ఈజగం బనేకపర్యాయము లగ్నిచే దగ్ధమై భస్మ మగుటంజేసి భస్మ మగ్నివీర్యంబుగా నిర్దిష్టం బయ్యెను. ఈభస్మతత్త్వము నెఱింగి “అగ్ని” ఇత్యాదిమంత్రంబులను బఠించుచు భస్మస్నానము సేయు వాఁడు సకలబంధవిముక్తుం డగును. అగ్నివీర్యంబగునట్టిభస్మము యోగవిముక్తిచే బ్రకృతి కథికారముచు గల్పించుచు మరల నది శాక్తామృతముచే బ్లావితమై యోగయుక్తిచే బ్రకృతి నధికారమునుండి మరలించుచుండును.

ఇందుచేతనే మృత్యువిజయంబును గోరుసాధువు లమృతముచే నభిషిక్తులగుచుందురు. శివశక్తిస్వరూపం బగునమృతస్పర్శనము లభించినతరువాత నిక మృత్యు జెల్లు సంభవించును? ఈదహనస్థాపనవిషయంబులతత్త్వము నెఱింగినమహాత్ముఁడు కేవలము నగ్నిహోమపుటంబును బరిత్యజించి భవవిముక్తుండు గాఁగలుగును. ఎవ్వఁడు శివరూపానలంబుచే శరీరమును దగ్ధముగాఁ జేసి యోగమార్గానుసారంబుగా శక్తిరూపామృతంబుచే బ్లావితంబుగాఁ జేయునో యాతఁడు మోక్షపదంబు నందుటకు సమర్థుం డగును. ఈయర్థమును మనసునందుంచుకొని యే మహాదేవుం డీజగమంతయు నగ్నిహోమాత్మకంబని యానతిచ్చి యుండెను.

—♦షడధ్యవివరణము.♦—

వాయుదేవుం డిట్లనియెను. ఈజగం బంతయును వాగర్థమయి బనువిషయముంగూర్చి చెప్పెదను. అందువలన సవిస్తరంబుగాఁ గావించోయినను సంక్షేపముగ నైన షడధ్యంబులవిధంబు బోధపడఁగలదు. ఈప్రపంచమునందు శబ్దము లేనియర్థము గాని, యర్థము లేనిశబ్దము గాని యొక్కటియును లేదు. సంకేతానుసారంబుగా శబ్దసమూహం

బంతయు సత్వవిధంబుల నర్థబోధకంబై యుండును. ఈప్రకృతిపరిణామం బంతయును శబ్దార్థభావితంబై యుండును. ఈప్రకృతి పరమాత్మలగుశివశక్తుల మైశ్వర్యం బని చెప్పదురు. అందు శబ్దస్వరూపం బగు విభూతి స్థూలం బనియు, సూక్ష్మం బనియు, తద్భిన్నం బనియు మూడువిధంబులు గతిగి యుండును. శ్రీవణగోచరం బగుశబ్దము స్థూల విభూతియు, చింతామయం బగుశబ్దము సూక్ష్మవిభూతియనియు, చింతాశూన్యం బగుశబ్దము పరావిభూతి యనియుఁ జెప్పంబడును.

ఈపరావిభూతియే శివతత్త్వము నాశ్రయించిన క్రియాశక్తి. జ్ఞానశక్తి సాయోగంబుచేతను, నీశ్వరేచ్ఛాసహకారంబు చేతను బూర్వోక్త సకలశక్తులుం జేరినసమష్టియే శక్తితత్త్వము. అదియే సమస్తకార్యంబులకును మూలప్రకృతిత్వముం గాంచి యుండును. అది సాధ్వీయు, కుండలినియు, మాయయు, విశుద్ధకర్మమార్గస్వరూపిణియు నై విరాజిల్లుచుండును. అది విభక్తరూపంబులచే షడధ్వోకృతుల వర్ణిల్లుచుండును. అందు శబ్దము త్రివిధాధ్వరూపంబును, అర్థము త్రివిధాధ్వరూపంబును గలిగి యుండును. ఈషడధ్వంబులును జీవులకు వారివారి చిత్తశుద్ధుల ననుసరించి భోగమోక్షంబులఁ గల్పించుటకు సమర్థములై యుండును. మంత్రాధ్వము, పదార్థము, వర్ణాధ్వము ననుసీమూడును శబ్దసంబంధములై నవి. భువనాధ్వము, తత్త్వాధ్వము, కాలాధ్వము ననుసీమూడు నర్థాంతర్గతములై నవి. ఈషడధ్వములును బరస్పరవ్యాప్యవ్యాపకంబులై యుండును.

మంత్రము లన్నియును వాక్యస్వరూపములు. అవి పదసమూహంబుచే వ్యాప్తములై యుండును. పదసమూహమంతయు వర్ణవ్యాప్తమై యుండును. వర్ణసమూహమే పదం బనిపండితులు నిర్దేశించి యుండిరి. సకలవర్ణంబులును జతుర్దశ భువనంబులచే వ్యాప్తములై

యుండును. భువనమధ్యమునందే వర్ణవిజ్ఞానం బగుచున్నది. భువనంబు లన్నియును బ్రహ్మాండమునకు బహిరంతరములం గలమహాదాది తత్త్వసమూహముచే వ్యాప్తములై యుండును. తత్త్వస్వరూపంబులగు కారణంబులవలననే యనేకవిధంబు లగుకార్యారంభములగుచుండును. బ్రహ్మాండాంతర్గతంబు లగుకొన్నిభువనములుమాత్రమే పురాణముల యందు వర్ణితంబు లై యుండెను. తద్భిన్నంబులగుశివాగమంబుల యందు మఱియు ననేకభువనంబులు ప్రశంసితంబులై యుండెను. సాంఖ్యయోగశాస్త్రంబులు మహాదాదితత్త్వంబులలోఁ గొన్నింటిని మాత్రమే పేర్కొని యుండెను. కాని శివశాస్త్రమునం దింకను ననేక తత్త్వములు సవిస్తరముగా వర్ణింపఁబడియెను. సకలతత్త్వంబులును స్వోపయోగకరంబులగుకళలచే వ్యాప్తములై యుండును. ప్రథమ మందే మూలకాంతి పంచవిధంబులగుపరిణామములం గాంచియుండె ను. ఆపంచపరిణామములే నివృత్త్యాదిపంచకళలు. అవియును బరస్పర వ్యాప్తంబులై యుండును. షడధ్వంబుల కభిన్న యగుపరాశక్తియే వానికి వ్యాపికయై యుండును.

ప్రకృతి శివతత్త్వస్వరూపమునందలి యీషడధ్వములందును నిలిచి యుండుటవలన శక్తినుండి పృథ్విపర్యంతమునుగల సమస్తమును శివతత్త్వమునుండి సముద్భూతం బయ్యెను. కుంభాది నానావిధమృత్యుమృత్యుపదార్థములకు మృత్తిక వ్యాపికయైనట్లే, సమస్తజగంబునకును శివతత్త్వమువ్యాపకం బగుచున్నది. ఈషడధ్వంబులమూలముననే మఱి మళివధామమును బడయనలయును. సర్వవ్యాపిక యగుశక్తి మఱి తత్త్వశోధనమువలన శివధామప్రాపిక యగును. నివృత్తిచే మృత్యు పర్యంతం బగుబ్రహ్మాండం బంతయును, బ్రతిష్ఠచే నవ్యక్తపర్యంతం బగుబ్రహ్మాండోపరిభాగంబును, విద్యచే విద్యేశ్వరపర్యంతం బగునవ్య

కౌర్వభాగం బంతయును, శాంతిచే దాని కూర్వభాగం బంతయును, విశుద్ధంబు లగును. శాంత్యతీతకళచే నధాంతపర్యంతం బగుతదూర్ధ్వం బంతయును శోధితం బగును. ఈశాంత్యతీతకళ పరప్రకృతినం యోగంబుచే బరమవ్యోమనామంబునఁ గీర్తింపఁబడుచుండును.

నివృత్త్యాదు లగునీపంచకళలచేతను జగం బంతయు వ్యాప్తం బై యున్నది. కావుననే సాధకు లీపంచకళలయందును సమస్తప్రపంచ మును సందర్శింపవలయును. ఈషడధ్వవ్యాప్తి నెఱుంగక శుద్ధి గావింపగ బ్రయత్నించుటవలన నెంతమాత్రమును లాభము లేదు. అట్టివృథా శ్రమం బంతయు సరకభోగంబునకుఁ గారణం బగును. శక్తిజ్ఞానంబు లేనిచో సకలతత్త్వంబులును, వానివ్యాప్తియు, వానిశుద్ధియుఁ గూడ నవిదితంబులై యుండును. ఆశక్తి శివునిపరమాత్మాస్వరూపిణియు, నిత్య రూపిణియు, పరమేశ్వరియు నై విరాజిల్లుచుండును. అఖిలకారణభూత యగునయ్యాదిశక్తిమూలముననే పరమేశ్వరుఁ డఖిలజగదధిష్ఠితుఁడై యుండెను.

వాస్తవికముగాఁ బరిశీలించినచో నీశక్తి యాత్మసంబంధమగు మాయయును గాదు; వికారమును గాదు. దీనికి బంధమోక్షంబులు లేవు. ఇది తనకుఁ దానే బంధమోక్షవిధాయినయై, సర్వేశ్వరియై, పరాకాష్ఠయై, పరమేశ్వరునితో నిత్యసంబంధము గలిగి యుండును. విశేషించి శివగుణసంపర్కముగలది గావున నిదియును శివసమానధర్మ ములు గలిగియుండును. ఈమెవలన శివుఁడు గృహస్థుఁడును, శివుని వలన నీమె గృహిణియు నైరి. కార్యరూపంబును, బరప్రకృతిజంబును నగు నీజగం బంతయును వారిసంతానమే.

శివుఁడు కర్త. శక్తి కారణము. శివశక్తులయందు గల భేద మిం దుమాత్రమే. శివుఁడే స్త్రీపురుషరూపంబులతో నుండు నని కొందఱు

చెప్పదురు. ఆయిరువురకును గలభేద మింతమాత్రమే. సూర్యుండును, నాతనిప్రభయును బరస్పరము వస్తుత్వముచే భిన్నత్వముం గాంచి యున్నను సూర్యసమవాయిని యగుప్రభ సూర్యుండు లేకుండ వేఱుగ నిలువజాలనివిధంబుగనే చిత్స్వరూపిణి యగుపరాశక్తియు శివునికంటె భిన్నయయును శివవ్యతీతమై యుండజాలదని కొందఱు చెప్పదురు.

కావున శివుం డీసమస్తజగదుత్పత్తికిని గారణుడై యున్నాఁడు. పరమేశ్వరి యగుసాదిశక్తి యామహేశ్వరునియాజ్ఞాస్వరూపిణియై యుండును. ఆశక్తిమూలముననే త్రిగుణాత్మికయు, నవ్యయు, శైవియు నగుమూలప్రకృతి జగత్కార్యనిర్వహణంబుకొఱకుఁ బ్రవర్తించుచుండును. తత్తత్కార్యభేదంబులచే, నీదివ్యశక్తి మహామాయ యనియు, మాయయనియు, త్రిగుణాత్మికప్రకృతి యనియు మూఁడువిధంబులు ~~గాఁగలదు.~~ మూలార్వత్తంబు లగుషడధ్వంబులను గల్పించుచుండును. పాగర్థమయంబు లగునట్టిషడధ్వములో యీసమస్తప్రపంచస్వరూపమునను బరిణమించుచున్నవి. శాస్త్రంబులన్నియు నీషడధ్వములంగూర్చి సవిస్తరంబుగా ననేకవిధంబులఁ బ్రశంసించుచుండును.

శ్రీ దేవాయనము.

పురాణ గ్రంథ మాలిక,

పిఠాపురము.

మనపూర్వులమహామహిమలు, సత్యచారిత్రములు, భగవన్న హిమలు, ధర్మములు, నీతులు, నీతిబోధకములగు కథలు, దేవతల చరిత్రములు, రాక్షసులచర్యలు, భగవంతునియనుగ్రహము—ఇత్యాదివిషయములతో నిండియున్న యిహపరసాధకంబు లగుమనపురాణా పపురాణములు, ఇతిహాసములు మొదలగును శ్రమగ్రంథములను సులభ నై లిని వచనరూపమున నాంధ్రీకరించి యాంధ్రమహాజనులహస్తముల కందఱుటకు పట్టాపింపఁబడినది. రెండేసివేలల కొక్కొక్క సంపుటము చొప్పున 200—250 పుటలవంతున డెమ్మిస్సెజునఁ బ్రకటింపఁబడు చుండును. ఆంధ్రమహాజను లందఱును మాయుద్యమమునకుఁ దోడ్పడి గీర్వాణభాషయందున్నయామహాపురాణాదులను మన తెలుఁగువారికిఁ దెలియునట్లుగా నొనర్చుచున్నమాకుఁ బ్రోత్సాహముఁ గలిగింతురని గాఢముగా మన వేడికొనుచున్నాము.

నిబంధనలు.

(1) చందాదారులగువారు రు 0-4-0 ప్రవేశపురుసుము చెల్లింపుట లయును.

(2) చందాదారులకు పోస్టేజీ మనియర్డరుకర్చులు మేమే భరించుట కొక్కొక్క సంపుట మొకరూపాయకుమాత్రమే పంపుచుండుము. (మం దాదారులుకానివారికి పోస్టేజీగాక రు 1-8-0 లు.)

(3) నైజాము ఇలాకాగ్రామములవారికి వి. పి. సాకర్యములు లేవు.